Procedure en regels voor indiening en ondertekening amendementen en moties voor de Najaars ALV van 11 december 2026

Deze notitie beschrijft in het kort:
1. De procedure voor het indienen van amendementen
2. De procedure voor het indienen van moties
3. De regels die gelden voor de ondertekening
4. Het sjabloon voor de opbouw van moties.

1. De procedure voor het indienen van een amendement:

Indienen van amendementen
De leden kunnen bij voorstellen die ter besluitvorming aan de ALV worden voorgelegd volgens de statuten uiterlijk 9 werkdagen voorafgaand aan de ALV amendementen indienen. Dit betekent voor de Najaars ALV van 11 december 2026 als deadline uiterlijk maandag 30 november vóór 12 uur: deadline indiening amendementen (statutair) en moties (dringend verzoek bestuur aan leden). U kunt voor amendementen hetzelfde mailadres gebruiken als voor moties: motiealv@vng.nl).

Voor een amendement geldt dat helder moet zijn verwoord hoe het ALV-voorstel moet worden aangepast. Dit betekent dat precies moet worden aangegeven wat er in de tekst moet worden gewijzigd, geschrapt of worden toegevoegd.

Voor het indienen van een amendement gelden voor ondertekening dezelfde voorwaarden als bij het indienen van een motie. Zie verder paragraaf 3.

U kunt bij vragen over het indienen van een amendement contact opnemen met de Concernstaf. Contactpersoon is Jonne Schaafsma (06-81904603). Per mail bereikbaar via: motiealv@vng.nl.

2. De procedure voor het indienen van een motie:

Vooraf: alternatieven voor het indienen van een motie

Overweeg of er alternatieven zijn voor het indienen van een motie
Graag verzoeken wij de gemeenten die het voornemen hebben om een motie in te dienen om te overwegen of het ook mogelijk is om op een andere wijze aandacht te vragen voor hun inhoudelijke boodschap. Dat kan door het woord te voeren in de ALV, waarbij de verantwoordelijke commissievoorzitter namens het bestuur reageert, of door de VNG te vragen om het betreffende onderwerp te bespreken in VNG-bestuur, commissies en/of colleges. Dat laatste is een goed alternatief voor meer specifieke/gedetailleerde moties en moties die slechts een beperkt deel van de gemeenten raken.

De achtergrond van dit verzoek is dat het aantal ingediende moties in de afgelopen jaren sterk is gestegen en het daardoor in de praktijk nauwelijks mogelijk is om moties inhoudelijk te bespreken. Vaak is het al een race tegen de klok om alle stemmingen op tijd plaats te laten vinden. Uiteindelijk

is het echter vanzelfsprekend aan de gemeente(n) zelf om een motie in te dienen of om op een andere manier aandacht te vragen

Aanbevelingen werkgroep "Anders communiceren over moties"
Ten behoeve van de beperking van het aantal ingediende moties en het voorkomen van het opnieuw ontstaan van een complex en omvangrijk bouwwerk van nieuwe en aangehouden moties (op een gegeven moment circa 50 moties, die vaak inhoudelijk deels achterhaald waren) heeft een werkgroep op verzoek van het VNG-bestuur een aantal aanbevelingen gedaan. Deze aanbevelingen zijn door het bestuur overgenomen.

De belangrijkste aanbevelingen zijn:

- Beperk aan de voorkant het aantal moties door gemeenten op te roepen zich te beperken tot moties die toegevoegde waarde hebben (lees: die voor een substantieel deel van de leden herkenbaar zijn en een breder gemeentelijk belang betreffen)
- Bied gemeenten de mogelijkheid om, naast de indiening van een motie, ook een onderwerp voor te leggen aan de verantwoordelijke VNG-commissie en/of het bestuur
- Laat na de deadline voor aanlevering moties alleen nog moties toe die een actueel onderwerp betreffen waarop gemeenten redelijkerwijs niet eerder een motie hebben kunnen indienen
- Maak voortaan onderscheid tussen moties die direct kunnen worden uitgevoerd, moties waarover in de eerstvolgende ALV nader verantwoording wordt afgelegd en moties die langer worden aangehouden vanwege de inhoud of vanuit politiek-strategische overwegingen.
- Informeer de gemeenten via een vaste pagina op de VNG-website over de status van moties en de uitvoering ervan
- Werk aan een 'cultuurverandering' bij bestuur, commissies provinciale afdelingen, netwerken en gemeenten om te komen tot meer toegevoegde waarde van het instrument van de motie.

Voor de goede orde, hiermee wordt niets afgedaan aan het recht van gemeenten om moties in te dienen. Uiteindelijk is het aan gemeenten zelf om een motie in te dienen in de vorm en op het moment waarop zij dat willen. Alleen de mogelijkheid van indiening van moties na de gestelde deadline wordt met deze voorstellen ingeperkt.

De procedure

Verzoek delen concept motieteksten met de VNG
De VNG stelt het op prijs wanneer een gemeente een motie al in het concept-stadium deelt met het VNG-bureau (via motiealv@vng.nl) zodat er contact kan worden gelegd tussen de beleidsafdeling van de VNG en de betreffende gemeente. Dat stelt de VNG in staat om VNG standpunten/inzet en actuele ontwikkelingen nader toe te lichten. In de praktijk is gebleken dat deze afstemming vaak leidt tot aanpassingen of aanscherpingen in de tekst van de motie.

U kunt bij vragen over de procedure voor het indienen van moties contact opnemen met de Concernstaf. Contactpersonen is Jonne Schaafsma. Per mail bereikbaar via motiealv@vng.nl.

De deadline voor het indienen van moties
De deadline voor het indienen van definitieve moties voor de Najaars ALV van 11 december is uiterlijk maandag 30 november vóór 12 uur via motiealv@vng.nl. Dit is geen statutaire deadline, maar een dringend verzoek van het VNG bestuur aan de leden. Als moties op tijd worden ingediend, kan de VNG de leden tijdig informeren over de moties en de preadviezen van het VNG-bestuur bij de moties. Latere indiening betekent dat het VNG bestuur geen tijdig preadvies meer kan vaststellen. Het gevolg hiervan is dat de gemeenten hun standpuntbepaling over de motie en het preadvies niet meer tijdig kunnen voorbereiden. Gemeenten geven aan dat ze het heel vervelend vinden als niet alle moties behandeld kunnen worden in de laatste collegevergadering voor de ALV.

Voorbereiden en vaststellen preadviezen door het VNG-bestuur en informeren van de leden
Het VNG-bureau bereidt op basis van de ingediende definitieve motie een preadvies van het VNG-bestuur bij de motie voor. Er zijn drie smaken: overnemen, aanhouden of ontraden.

De planning is als volgt:
- Op woensdag 2 december bespreekt het VNG-bestuur in een extra ingelaste bestuursvergadering de tot dan toe definitief ingediende moties en stelt het VNG-bestuur de preadviezen vast.
- Na deze bestuursvergadering informeert de VNG de leden zo spoedig mogelijk in een ledenbrief over de moties en preadviezen.

3. De regels voor ondertekening
Hieronder volgt meer informatie over de ondertekening van moties voor de ALV aan de hand van de meest gestelde vragen.

Wie ondertekent namens de gemeente een motie voor de ALV?
Het indienen van moties voor de ALV is een uitvoerende bestuurlijke aangelegenheid, die volgens artikel 160 van de Gemeentewet binnen de bevoegdheid van het college valt. Dit betekent dat moties namens het college ondertekend worden. Daarnaast is medeondertekening door raadsleden uiteraard ook mogelijk. Het advies aan het college is om de inhoud van de motie vóór indiening af te stemmen met de gemeenteraad.

Wie ondertekent namens het college een motie voor een ALV?
Namens het college zijn de volgende ondertekeningen mogelijk:
- De burgemeester namens het college;
- De burgemeester samen met de (inhoudelijk) betrokken wethouder namens het college;
- De burgemeester samen met de gemeentesecretaris namens het college;

Uitgangspunt is dat de inhoud van de motie binnen het college is afgestemd.

Hoe zit het met de ondertekening van een motie die mede door andere gemeenten worden ingediend?
Onderaan de motie kunnen de namen worden gezet van de gemeenten die de motie mede indienen met daarbij een handtekening namens het college van de mede indienende gemeente (wie ondertekent namens het college van de mede-indienende gemeente is niet van belang).

Hoe om te gaan met gemeenten die de motie willen ondersteunen?
Daarvoor volstaat een opsomming (in bullets) van de namen van deze gemeenten onderaan de motie of in een aparte bijlage. Hiervoor zijn geen handtekeningen nodig.

Steunbetuigingen aan moties dienen door ondersteunende gemeenten bij de indienende gemeente te worden aangeleverd. De gemeente is dus zelf verantwoordelijk voor het bijhouden van overzichten van ondersteunende gemeenten.

De indienende gemeente kan het VNG-bureau tot uiterlijk 1 dag voor de ALV een definitieve lijst van ondersteunende gemeenten doorgeven. Deze lijst wordt geplaatst op de site van de VNG. Dit is een aparte lijst als bijlage bij de motie. Verzoeken hiervoor dienen uiterlijk donderdag 10 december vóór 10.00 uur te zijn ingediend via motiealv@vng.nl.

Doorgeven ambtelijke en bestuurlijke contactpersonen en mogelijkheid tot inspreken in ALV
Wij vragen u om bij het indienen van de motie ook de naam en gegevens van de ambtelijke contactpersoon en van de inhoudelijk verantwoordelijke bestuurder (burgemeester, wethouder, raadslid, secretaris of griffier) van de gemeente aan ons door te geven (via motiealv@vng.nl)

Daarnaast is het mogelijk dat een vertegenwoordiger van de gemeenten als inspreker de motie in de ALV toelicht. Dat kan een burgemeester, wethouder, secretaris, griffier of raadslid zijn. Voor moties waarop door het VNG bestuur een positief preadvies is uitgebracht is dit niet per se nodig.

Alleen fysiek aanwezige deelnemers kunnen in de ALV het woord vragen. Indien u het voornemen hebt om het woord te voeren, stellen wij het op prijs als u zich vooraf bij het VNG-bureau aanmeldt (liefst maandag 7 december vóór 12 uur) via motiealv@vng.nl zodat wij een reactie namens het VNG-bestuur kunnen voorbereiden. U krijgt dan het woord bij het betreffende agendapunt. Vanzelfsprekend kunt u ook altijd spontaan het woord vragen in de ALV.

Wat is nog meer van belang om te weten?
- Een motie is pas definitief als deze is ondertekend. De VNG publiceert alleen moties die ondertekend zijn ingediend.
- Logo’s van gemeenten op een motie is prima, maar hoeft niet per se.

4. Sjabloon voor opbouw motie ALV

Vooraf
Bij de opstelling van dit sjabloon, inclusief de toelichting bij de onderdelen, is rekening gehouden met het advies van de werkgroep “Anders communiceren over moties”.

Aandachtspunten:
- Ingediende moties en preadviezen daarop van het bestuur bereiken de gemeenten meestal pas (zeer) kort voor de ledenvergadering. Dat beperkt de mogelijkheden van colleges en raden om hun standpunten voor te bereiden
- In de praktijk is er maar zeer beperkt tijd om moties in de ALV te bespreken
- In plaats van het indienen van een motie is het ook mogelijk om het woord te voeren in de ALV of aan het bestuur te vragen om een bepaald onderwerp te bespreken in VNG-bestuur en commissies.

Gelet hierop vragen wij gemeenten die een motie willen indienen:
- Moties zo vroeg mogelijk in te dienen en in ieder geval uiterlijk 17 september vóór 12 uur a.s. (tenzij er sprake is van een actuele ontwikkeling waardoor eerdere indiening van de motie redelijkerwijs niet mogelijk is)
- De motie niet te gedetailleerd en te technisch te formuleren
- Zich te beperken tot moties die voor een substantieel deel van de achterban herkenbaar en van belang zijn
- Van het bestuur een inspanningsverplichting (en geen resultaatsverplichting) te eisen, wanneer het bestuur niet de eindverantwoordelijke of bevoegde partij is en derhalve ook geen doorzettingsmacht heeft
- Te overwegen of in plaats van het indienen van een motie in het betreffende specifieke geval ook kan worden gekozen voor woordvoering in de ALV of het indienen van een vraag bij het VNG-bestuur om een bepaald onderwerp te bespreken in VNG-bestuur en commissies.

Opbouw sjabloon motie

Indiener(s), titel en datum
Motie van de gemeente(n): ....
Titel motie: ….
Datum indiening: ….

Inhoud motie

Aanleiding
Omschrijving directe aanleiding voor de motie. Dat kan zijn: een actuele ontwikkeling (bijv. nieuwe regelgeving, een calamiteit, nieuwe cijfers die bekend zijn geworden), een langer levende zorg (bijv. uitblijven van oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken, signalen van inwoners en bedrijven) of een andere aanleiding.

Overweging/constatering (“overwegende, dat ....” of “constaterende, dat ....”)
Duiding van de problematiek die aan de orde is met aandacht voor:

- Omvang probleem en betekenis voor gemeenten (en hun inwoners)
- Urgentie van het probleem (welke actie/aanpak is op welke termijn nodig)
- De betrokken stakeholders en de rol van gemeenten.

Oproep aan het VNG-bestuur
Gerichte oproep aan het bestuur om zich in te spannen voor een oplossing van het probleem door:

- Belangenbehartiging richting rijk, medeoverheden en andere partijen
- Als VNG aan de gemeenten te vragen om een bepaalde actie te ondernemen
- Eigen VNG-beleid te gaan voeren of aan te passen.

Slotzin
“En gaat over tot de orde van de dag.”

Ondertekening indiener(s)
Het indienen van moties is een bevoegdheid van het college (of meerdere colleges).
Ondertekening vindt daarom plaats door:

- De burgemeester(s) van de indienende gemeente(n)
- Eventueel met medeondertekening van gemeentesecretaris(sen), wethouder (s) of raadslid/raadsleden.

Concept notulen ALGEMENE LEDENVERGADERING 30 september 2026

Notulen van de algemene ledenvergadering van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, op woensdag 30 september 2026 op het Hulshof Herwalt-terrein in Lichtenvoorde (Oost-Gelre).

Aanwezig zijn de leden van het bestuur en de algemene directie van de Vereniging, alsmede, blijkens de ingeleverde presentiekaarten, vertegenwoordigers van de volgende gemeenten, leden van de Vereniging:

Aa en Hunze
Aalsmeer
Aalten
Achtkarspelen
Albrandswaard
Alkmaar
Almere
Alphen aan den Rijn
Alphen-Chaam
Altena
Amersfoort
Amstelveen
Amsterdam
Apeldoorn
Arnhem
Assen
Asten
Baarle-Nassau
Baarn
Barendrecht
Barneveld
Beek
Beesel
Berg en Dal
Bergeijk
Bergen (L)
Bergen (NH)
Bergen op Zoom
Berkelland
Bernheze
Beuningen
Beverwijk
Bladel
Blaricum
Bloemendaal
Bodegraven-Reeuwijk
Boekel
Borger-Odoorn
Borne
Boxtel
Breda
Bronckhorst
Brummen
Bunnik
Bunschoten
Buren
Capelle aan den IJssel
Castricum
Coevorden
Cranendonck
Culemborg
Dalfsen
Dantumadiel
De Bilt
De Fryske Marren
De Ronde Venen
De Wolden
Delft
Den Haag
Den Helder
Deurne
Deventer
Diemen
Dijk en Waard
Dinkelland
Doesburg
Doetinchem
Dongen
Dordrecht
Drechterland
Drimmelen
Dronten
Druten
Duiven
Edam-Volendam
Ede
Eemnes
Eemsdelta
Eersel
Eijsden-Margraten
Eindhoven
Elburg
Emmen
Enkhuizen
Enschede
Epe
Ermelo
Etten-Leur
Geertruidenberg
Geldrop-Mierlo
Gemert-Bakel
Gennep
Goeree-Overflakkee
Goes
Goirle
Gooise Meren
Gorinchem
Gouda
Groningen

Gulpen-Wittem
Haaksbergen
Haarlem
Haarlemmermeer
Halderberge
Hardenberg
Harderwijk
Hardinxveld-Giessendam
Harlingen
Hattem
Heemskerk
Heemstede
Heerde
Heerenveen
Heerlen
Heeze-Leende
Heiloo
Hellendoorn
Helmond
Hengelo
Het Hogeland
Heumen
Heusden
Hillegom
Hilvarenbeek
Hilversum
Hoeksche Waard
Hof van Twente
Hollands Kroon
Hoogeveen
Hoorn
Horst aan de Maas
Houten
Huizen
Hulst
IJsselstein
Kaag en Braassem
Kampen
Kapelle
Katwijk
Kerkrade
Koggenland
Krimpen aan den IJssel
Krimpenerwaard
Land van Cuijk
Landgraaf
Landsmeer
Lansingerland
Laren
Leeuwarden
Leiderdorp
Leidschendam-Voorburg
Lelystad
Leudal
Leusden
Lingewaard
Lisse
Lochem
Loon op Zand
Lopik
Losser
Maasgouw
Maashorst
Maassluis
Maastricht
Medemblik
Meerssen
Meierijstad
Meppel
Middelburg
Midden-Delfland
Midden-Drenthe
Midden-Groningen
Molenlanden
Montferland
Montfoort
Mook en Middelaar
Neder-Betuwe
Nederweert
Nieuwegein
Nieuwkoop
Nijkerk
Nijmegen
Nissewaard
Noardeast-Fryslân
Noord-Beveland
Noordenveld
Noordoostpolder
Noordwijk
Nuenen, Gerwen en Nederwetten
Nunspeet
Oegstgeest
Oisterwijk
Oldambt
Oldebroek
Oldenzaal
Ommen
Oost Gelre
Oosterhout
Ooststellingwerf
Oostzaan
Opmeer
Opsterland
Oss
Oude IJsselstreek
Ouder-Amstel
Oudewater
Overbetuwe
Papendrecht
Peel en Maas
Pekela
Pijnacker-Nootdorp
Purmerend
Putten
Raalte
Reimerswaal
Renkum
Renswoude
Reusel-De Mierden
Rheden
Rhenen
Ridderkerk
Rijssen-Holten
Rijswijk
Roerdalen
Roermond
Roosendaal
Rotterdam
Rozendaal
Schagen
Scherpenzeel
Schouwen-Duiveland

's-Hertogenbosch	Urk	West Betuwe
Simpelveld	Utrecht	West Maas en Waal
Sint-Michielsgestel	Utrechtse Heuvelrug	Westerkwartier
Sittard-Geleen	Vaals	Westerveld
Sliedrecht	Valkenburg aan de Geul	Westervoort
Sluis	Valkenswaard	Westland
Smallingerland	Veenendaal	Weststellingwerf
Soest	Veere	Wierden
Someren	Veldhoven	Wijchen
Son en Breugel	Velsen	Wijk bij Duurstede
Stadskanaal	Venray	Winterswijk
Staphorst	Vijfheerenlanden	Woensdrecht
Stede Broec	Vlaardingen	Woerden
Steenbergen	Vlieland	Wormerland
Steenwijkerland	Vlissingen	Woudenberg
Stein	Voerendaal	Zaanstad
Stichtse Vecht	Voorne aan Zee	Zaltbommel
Súdwest-Fryslân	Voorschoten	Zandvoort
Terneuzen	Voorst	Zeist
Teylingen	Vught	Zevenaar
Tholen	Waadhoeke	Zoetermeer
Tilburg	Waalre	Zoeterwoude
Tubbergen	Waalwijk	Zuidplas
Twenterand	Waddinxveen	Zundert
Tynaarlo	Wageningen	Zutphen
Tytsjerksteradiel	Wassenaar	Zwartewaterland
Uitgeest	Waterland	Zwijndrecht
Uithoorn	Weert	Zwolle

1. Opening en stemprocedure

De *voorzitter* opent de vergadering en heet alle aanwezigen van harte welkom bij de Algemene Ledenvergadering. De *voorzitter* constateert dat de zaal goed gevuld is met circa 2.550 deelnemers vertegenwoordigd uit 315 Nederlandse gemeenten. Na het inspirerende inhoudelijke programma van dinsdag 29 september begint nu het formele besluitvormende gedeelte van de ledenvergadering.

De *voorzitter* licht de spelregels toe met betrekking tot het stemmen:

• Alleen geaccrediteerde vertegenwoordigers van de leden die bij de ingang van de zaal een stempasje en een stemkastje hebben ontvangen, kunnen deelnemen aan de digitale stemmingen.
• De stemmen zijn gewogen: elke gemeente beschikt over 1 stem per 1.000 inwoners, met een wettelijk maximum van 75 stemmen per gemeente.
• De uitslagen van alle stemmingen zijn volledig openbaar en het individuele stemgedrag van elke

gemeente wordt na afloop transparant gepubliceerd via de VNG-website.
• De te stemmen voorstellen en vragen worden steeds duidelijk weergegeven op de centrale projectieschermen achter het podium.

Om de correcte werking van de elektronische stemkastjes te testen, wordt een proefstemming gehouden: *Stelling:* «In politiek Den Haag hebben ze meer behoefte aan hØken of aan naoberschap»

De uitslag toont dat het elektronische stemsysteem officieel naar behoren en naar tevredenheid functionerend wordt verklaard.

De *voorzitter* licht toe dat er gelet op de omvangrijke agenda en het warme klimaat in de zaal gezocht is naar een efficiënte afhandeling. Voorafgaand aan de vergadering is aan indieners van moties waarop het bestuur een positief preadvies heeft gegeven, gevraagd of zij bereid zijn in te stemmen met vaststelling bij acclamatie en af te zien van een uitgebreide mondelinge toelichting op het podium. Een meerderheid van de indieners heeft hiermee ingestemd, waarvoor de *voorzitter* haar dank uitspreekt. Indien vertegenwoordigers in de zaal bij een specifiek punt alsnog een digitale stemming wensen, wordt die ruimte vanzelfsprekend geboden.

Om toe te zien op een juist verloop van de stemmingen wordt een commissie van stemopneming aangewezen. Deze staat onder voorzitterschap van Ronald Schneider, burgemeester van Barendrecht. Dit voorstel wordt door de zaal bij acclamatie aangenomen.

2. Mededelingen

De *voorzitter* feliciteert alle nieuwe waarnemende leden van het bestuur, de commissies en de colleges van de VNG. Zij worden formeel benoemd tijdens de ALV van 11 december 2025. Een aantal nieuwe gezichten zult u straks in de ALV al ontmoeten. De *voorzitter* spreekt haar grote dank uit aan de Voordrachtscommissie onder leiding van René Verhulst. De *voorzitter* benadrukt dat het leggen van de bestuurlijke puzzel uiterst complex was vanwege het enorme aantal aanmeldingen. Ook veel dank aan provinciale afdelingen, netwerken, verenigingen van doelgroepen en de Scoutingscommissie lokale partijen.

De voorzitter richt een persoonlijk woord van dank tot onze vicevoorzitter Mark Boumans, die na 3,5 jaar afscheid neemt van het VNG-bestuur in verband met zijn benoeming tot voorzitter van de Vereniging Hogescholen. De *voorzitter* roemt zijn enorme inzet, zijn zichtbaarheid en de wijze waarop hij zeer complexe en soms maatschappelijk schurende portefeuilles met verve heeft gedragen. Het applaus uit de zaal onderstreept de grote waardering voor zijn bestuurlijke werk.

3. Benoeming van Notulencommissie ALV 30 september 2026

Het bestuur stelt voor om de volgende personen te benoemen in de notulencommissie die toeziet op het opstellen van het formele verslag van deze vergadering:

1. Annemieke Telkamp — Raadslid gemeente Ooststellingwerf
2. Serge van der Brug — Wethouder gemeente Helmond
3. Vincent Scheurwater — Wethouder gemeente Lisse

Het voorstel benoeming notulencommissie ALV wordt bij acclamatie aangenomen

4. Vaststelling notulen Najaars ALV 28 november 2025

Aan de orde is de vaststelling van de notulen van de najaars ALV van 28 november 2025 te Utrecht. De ingestelde notulencommissie, bestaande uit Michiel van Veen (burgemeester Gemert-Bakel), Willemien Treurniet (wethouder Middelburg) en Hariët Westerdijk (burgemeester Krimpen aan den IJssel), heeft verklaard dat de notulen een getrouwe en juiste weergave zijn van hetgeen is besproken en besloten.

Het voorstel tot goedkeuring van de notulen wordt bij acclamatie aangenomen.

5. VNG Jaarverslag 2025, inclusief financieel jaarverslag

Het VNG bestuurlijk jaarverslag 2025 ligt ter kennisname voor. Het financieel jaarverslag over het afgelopen boekjaar wordt ter vaststelling voorgelegd, inclusief het verzoek om decharge te verlenen aan het VNG-bestuur voor het gevoerde financiële beheer.

Het voorstel tot vaststelling van het financieel jaarverslag en het verlenen van decharge aan het VNG-bestuur wordt bij acclamatie aangenomen.

6. Kadernota en GGU-Begroting 2027

De Kadernota 2027 en de kaderbegroting voor het Fonds Gemeentelijke Gemeenschappelijke Uitvoering (GGU) liggen ter kennisgeving voor aan de leden. De formele besluitvorming over de contributies en bijdragen heeft reeds in een eerdere ledenvergadering plaatsgevonden. Aangezien er geen insprekers zijn aangemeld, wordt het agendapunt ter kennisgeving vastgesteld.

7. VNG-Inzet richting kabinet (Samenwerkingsagenda)

De *voorzitter* licht de intensieve lobby toe die het VNG-bestuur heeft gevoerd voorafgaand aan en tijdens de formatie van het kabinet. Samen met maatschappelijke partners zijn 'bouwstenen voor het coalitie-akkoord' ingebracht. Het knelpunt rondom oa de Jeugdzorg is in dit coalitie-akkoord niet opgelost. We vragen mandaat om verder te gaan met de Samenwerkingsagenda. En er ligt een two-pager een aantal principe afspraken bovenop die hebben jullie kunnen lezen en die liggen voor. Wat er nu staat is een belangrijke basis om een aantal onderwerpen verder uit te voeren. Wat wij aan jullie vragen is om akkoord te gaan met de principe afspraken die we hebben voorgelegd.

De *voorzitter* geeft het woord aan Richard de Mos, wethouder Den Haag, bestuurslid VNG.

Inspreker Richard de Mos. wethouder Den Haag: Onderstreept het cruciale belang van absolute eenheid in de lobby richting Den Haag. 'Mensen in Den Haag en in onze steden vragen mij waarom ik in het VNG-

bestuur ga. Het antwoord is: we moeten als één hecht team staan voor onze gemeenten! VNG moet geen verdeeldheid uitstralen op dossiers zoals asiel of zorg. Het kabinet moet eenduidig horen dat er voor al onze wettelijke taken structureel voldoende geld moet komen in de voorjaarsnota. Jeugdzorg moet opgelost worden en de asielinstroom moet beheersbaar worden. We moeten als één blok achter het VNG-bestuur staan.'

Stemming

"Voorstel Mandaat VNG-inzet richting kabinet"

Het voorstel Mandaat VNG-inzet richting kabinet wordt aangenomen met 100% van de stemmen.

8. Resolutie Asiel en Migratie

De *voorzitter* geeft aan dat er over de Resolutie "Rust in de keten ruimte voor uitvoering"

Op deze resolutie zijn geen amendementen ontvangen, wel behandelen we hier twee moties:

- Stichtse Vecht "Grip op Asielinstroom", waar het bestuur een afwijzend preadvies op heeft uitgebracht
- Zeist e.a. "Stop marktwerking in de publieke gezondheidszorg asielzoekers", waar het bestuur een positief preadvies heeft uitgebracht

Sjors Frohlich. Burgemeester Vijfheerenlanden / Voorzitter commissie Asiel, Migratie & Integratie: Licht de voorgelegde resolutie toe, die tot stand is gekomen na consultatie van ruim 100 gemeentelijke bestuurders. 'De migratieketen functioneert momenteel op vrijwel alle fronten onvoldoende — van de IND en de rechtspraak tot de uitstroom van statushouders naar huisvesting. Gemeenten willen verantwoordelijkheid nemen, maar eisen dat het Rijk zorgt voor een goed werkende keten, financiële ondersteuning van kleinschalige opvang en een langetermijnvisie op de gemeentelijke opvang van Oekraïense ontheemden (RTB). We moeten als gemeenten schouder aan schouder staan en eenheid uitstralen.'

Inspreker Frank van Liempdt. wethouder Stichtse Vecht: Licht de motie 'Grip op asielinstroom' toe. 'Het kabinet vraagt van gemeenten dat wij de Spreidingswet uitvoeren. Daar staat tegenover dat het kabinet heeft beloofd de asielinstroom merkbaar te beperken. Tot op heden gebeurt dat niet. Wij willen dat de VNG richting het kabinet eist dat zij woord houdt. Afspraak is afspraak.'

Inspreker Angèle Welting. wethouder Zeist: Licht de motie 'Stop marktwerking in de publieke gezondheidszorg asielzoekers' toe. 'Afgelopen zomer heeft het COA de gezondheidszorg voor asielzoekers aanbesteed. Dit leidde tot grote discontinuïteit en risico's voor de zorg aan vluchtelingenkinderen en de publieke gezondheid (zoals inentingen door de GGD). Wij roepen op om definitief te stoppen met marktwerking in de publieke gezondheidszorg voor vluchtelingen.'

Inspreker Pim van Strien. wethouder Noordwijk: Vraagt bij de toewijzing van opvangopgaven rekening te houden met de totale maatschappelijke spankracht van een gemeente. 'Noordwijk vangt reeds duizenden arbeidsmigranten, honderden Oekraïners en vele statushouders op. Kijk naar het totaalplaatje van wat een gemeente draagt voordat er nieuwe asielopdrachten worden neergelegd.'

Sjors Frohlich: Dankt de insprekers. Ondersteunt de motie van Zeist van harte: marktwerking in de publieke zorg voor asielzoekers is onwenselijk. Ontraadt de motie van Stichtse Vecht omdat gemeenten niet gaan over de internationale instroomcijfers en een meerjarig plafond rechtstatelijk en praktisch onuitvoerbaar is bij acute wereldcrises.

De voorzitter wijst een onderhandeling over tekstwijzigingen op het podium af vanwege zorgvuldige bestuursadvisering.

Stemming

Resolutie “Asiel en migratie: rust in de keten, ruimte voor uitvoering”

Deze resolutie wordt aangenomen met een meerderheid van 99,61% van de stemmen.

Motie Stichtse Vecht “Grip op Asielinstroom”

Deze motie wordt verworpen met een minderheid van 15,95% van de stemmen.

Motie Zeist “Stop marktwerking in de publieke gezondheidszorg asielzoekers”

Deze motie wordt aangenomen met een meerderheid van 98,81% van de stemmen.

9. Ontwikkelingen sociaal domein

De *voorzitter* geeft aan dat er drie punten zijn bij dit agendapunt.

- Houdbaarheid van het jeugdstelsel en het komende eindadvies van de Deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd
- De excuses voor misstanden in de gesloten jeugdhulp
- Integraal Zorgakkoord en Algemeen Zorg en Welzijnsakkoord

We behandelen vier moties bij dit agendapunt;

- Motie Kaag en Braassem e.a. “Uitzonderlijk kostbare casuïstiek jeugdzorg”
- Motie Harlingen “Betere zorg voor mensen met zware multiproblematiek”
- Motie Winterswijk “Kleine scholen vragen om meer dan een liniaal”
- Motie Heemstede ”Samen voor een veilig thuis”

Allereerst geeft de *voorzitter* het woord aan Dennis de Vries , nieuwe voorzitter van de commissie Zorg, Jeugd en Onderwijs voor een toelichting op de ontwikkelingen sociaal domein.

Dennis de Vries wethouder Utrecht / Voorzitter commissie Zorg, Jeugd & Onderwijs: Geeft een overzicht van de urgente dossiers in het sociaal domein. Het VNG-bestuur kijkt uit naar het zwaarwegende advies van de deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd (onder leiding van Tamara van Ark). Uit recent

VNG-onderzoek blijkt dat de kostenstijging in de jeugdzorg extreem scheefloopt: in 2022 ging 14% van het jeugdzorgbudget naar de 2% meest complexe casussen; in 2024 is dit opgelopen naar maar liefst 25%. Gemeenten moeten hun kracht inzetten op de lokale sociale basis, terwijl het Rijk de financiële verantwoordelijkheid voor deze hoog specialistische 2%-zorg moet nemen. Ten aanzien van de Wmo verzet de VNG zich krachtig tegen een rücksichtsloze rijksbezuiniging van 1 miljard euro op de huishoudelijke hulp zonder inhoudelijk uitvoerbaar plan.

Inspreker Loes te Dolle, wethouder Winterswijk: Licht de motie 'Kleine scholen vragen om meer dan een liniaal' toe (mede ingediend door Achterhoekse gemeenten). 'Een school is het kloppende hart van een leefbaar dorp of wijk. Het voortbestaan van een kleine school mag niet enkel worden bepaald door een afstandsliniaal van 3 kilometer, maar vereist maatwerk gebaseerd op leefbaarheid en sociale samenhang.'

Stemmingen

Motie Kaag en Braassem e.a. “Uitzonderlijk kostbare casuïstiek jeugdzorg”

De motie wordt aangenomen met een meerderheid van 96,77% van de stemmen.

Motie Harlingen “Betere zorg voor mensen met zware multiproblematiek”

De motie wordt aangenomen met een meerderheid van 98,41% van de stemmen.

Motie Winterswijk “Kleine scholen vragen om meer dan een liniaal”

De motie wordt aangenomen met een meerderheid van 98,53% van de stemmen.

Motie Heemstede ”Samen voor een veilig thuis”

De motie wordt aangenomen bij acclamatie.

10. Bestuurlijke afspraken aanvullende vormen huisvesting

Bij dit agendapunt zijn actuele ontwikkelingen voor het bestuur aanleiding om het voorstel aan de leden aan te passen. De *voorzitter* geeft het woord aan de nieuwe voorzitter van de commissie Ruimte, Wonen en Mobiliteit om hierop een toelichting te geven. Daarna geeft ze het woord aan Jaco van Putten, wethouder Nijkerk, die zicht als inspreker heeft gemeld voor dit agendapunt.

Jan Pieter van der Schans, Voorzitter commissie Ruimte, Wonen & Mobiliteit: Licht de stand van zaken toe rondom het akkoord voor flexwonen, transformatie en wonen delen met het Rijk, IPO en Aedes. Het bestuur vraagt de leden om een Mandaat in plaats van definitieve besluitvorming, omdat er in Den Haag ruis is ontstaan over het wettelijk vastleggen van taakstellingen. De VNG accepteert geen verplichte wettelijke doelen. Het mandaat geeft het bestuur de ruimte om door te onderhandelen en alleen te tekenen als het Rijk de juiste randvoorwaarden en financiële steun garandeert.

Inspreker Jacco van Putten, wethouder Nijkerk: Steunt de richting van het akkoord voor snellere flexhuisvesting, maar geeft vier randvoorwaarden mee: 1) Aandacht voor de extra uitvoeringsdruk vanaf 2027; 2) Aanvullende huisvesting moet echt aanvullend blijven en mag de reguliere woningbouw niet verdringen; 3) Brede betrokkenheid van de ruimtelijke ordening en woningcorporaties; 4) Garanderen van rijksfinanciën en periodieke toetsing van de uitvoerbaarheid.

Na een korte verduidelijking uit de zaal over de reikwijdte van het mandaat, bevestigt Jan Pieter van der Schans dat het bestuur geen overeenkomst zal ondertekenen als het Rijk dwangwetgeving of onrealistische taakstellingen insluit.

Stemming

Voorstel om bestuur mandaat te verlenen om met het Rijk en de medeoverheden tot afspraken te komen

Het voorstel wordt aangenomen met een meerderheid van 86,4% van de stemmen.

11. Resolutie Maatschappelijke Initiatieven

De *voorzitter* memoreert het bezoek van H.M. Koningin Máxima aan het VNG-congres. De voorgelegde resolutie erkent de onschatbare waarde van maatschappelijke initiatieven en verenigingen. Bij aanname zal op het podium een brede intentieverklaring worden ondertekend met landelijke fondsen en maatschappelijke organisaties. De voorzitter geeft het woord aan David de Vries, wethouder in Arnhem.

Inspreker David de Vries, wethouder Arnhem: Deelt zijn ervaringen uit zijn eerste 100 dagen als wethouder: 'Inwoners die zich inzetten voor hun wijk lopen vaak vast doordat het gemeentelijke bureaucratische ritme niet aansluit op het sociale ritme van de samenleving. Deze resolutie helpt om fondsen, gemeenten en initiatiefnemers als gelijkwaardige partners te verbinden en de sociale basis te versterken.'

Stemming

Voorstel “Resolutie maatschappelijke initiatieven”

Het voorstel wordt aangenomen met een meerderheid van 98,21% van de stemmen.

Ondertekening Intentieverklaring op het Podium

Na de stemming wordt op het podium de Intentieverklaring «Samenwerken met Maatschappelijke Initiatieven» feestelijk ondertekend door:

- Namens de Coalitie Duurzame Vrijwillige Inzet, Eelke Dekens
- Namens Fondsen in Nederland, Ronald van der Giessen
- Namens het Oranjefonds, Tamara van Ark
- Namens de Participatiecoalitie welzijn, zorg en hulp, Marthijn Laterveer
- Namens de We Doen Het Samen-Coalitie, Jitske Tiemersma.
- Namens de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, Sharon Dijksma

12. Collectivisering van digitalisering

a. Digitalisering AI, Cloud en Informatieveiligheid

b. Common Ground

De *voorzitter* geeft aan dat de toegezonden stukken ter kennisneming voor liggen. Inhoudelijke en financiële besluitvorming vindt plaats in de Najaars ALV van 11 december en in de ALV van juni 2027.

We behandelen één motie bij dit agendapunt:

- Motie IJsselstein “Van convenant naar commitment”

De voorzitter geeft het woord aan Peter Snijders voorzitter van de commissie Informatiesamenleving.

Peter Snijders, Commissievoorzitter Informatiesamenleving: Licht de uitwerking toe van de eerdere ALV-resolutie om als 342 gemeenten gezamenlijk op te trekken op het gebied van digitale autonomie, cloudoplossingen, kunstmatige intelligentie (AI) en digitale veiligheid. In de ALV van december 2026 volgen de financiële en organisatorische besluiten voor Common Ground.

Inspreker Ester Weststeijn, Burgemeester IJsselstein: Licht de motie 'Van convenant naar commitment; digitale veiligheid' toe namens 20 cyberburgemeesters. 'Digitale veiligheid is geen IT-feestje, maar een acute bestuurlijke noodzaak. Afgelopen week lag in mijn gemeente de complete Citrix-omgeving plat door een storing. Gemeenten pakken hun rol, maar het kabinet moet nu ook structureel geld en ondersteuning leveren voor de Informatiebeveiligingsdienst (IBD).'

Stemming

Motie IJsselstein “Van convenant naar commitment”

De motie wordt bij acclamatie aangenomen

13. Contractstandaarden hulpmiddelen Wmo 2015

Bij dit agendapunt zijn geen amendementen of moties ingediend. Ook hebben zich geen insprekers aangemeld, de voorzitter stelt voor meteen naar de stemming over te gaan.

Stemming

Voorstel “Contractstandaarden hulpmiddelen Wmo 2015”

Het voorstel wordt aangenomen met een meerderheid van 89,79% van de stemmen.

14. Nieuwe Moties en verantwoording uitvoering moties

De *voorzitter* gaat over naar de "Verantwoording door het bestuur onder de uitvoering van moties". Zoals gebruikelijk worden bij dit agendapunt ook nieuwe moties behandeld, die niet bij een eerder agendapunt zijn behandeld. Ook is er hier ruimte voor insprekers die een onderwerp onder de aandacht willen brengen zonder een motie in te dienen. Eerst de behandeling van nieuwe moties, daarna de inbreng van insprekers die zich gemeld hebben die geen motie indienen en daarna de verantwoording van het bestuur over de uitvoering van eerdere moties.

Stemmingen

Motie Zwolle e.a. "Landelijke Regie en uniforme ontsluiting van woning- en energiedata voor de energietransitie"
De motie wordt aangenomen bij acclamatie.

Motie Stichtse Vecht e.a. "Lobby om verbod op bevissen van uitheemse rivierkreeftsoorten te schrappen"
De motie wordt aangenomen met een meerderheid van 91,65% van de stemmen.

Motie Land van Cuijk e.a. "Wegnemen van belemmeringen en versterken Rijksregie en ondersteuning bij de realisatie van woonwagenstandplaatsen
De motie wordt aangenomen met een meerderheid van 98,84% van de stemmen.

Motie Hengelo e.a. "Ruimtelijk sturen op maatschappelijke opgaven vanuit het energiesysteem; gemeentelijke eisen voor de inzet op wetgevingstraject"
De motie wordt aangenomen met een meerderheid van 98,99% van de stemmen.

Leon Vaessen, wethouder Sittard-Geleen geeft een toelichting netcongestie is allang geen technisch probleem meer. Een economisch en maatschappelijke rem. We moeten kijken naar warmtenet, en deze een volwaardige plek in beleid en financiering geven.

Reactie Fleur Gräper-van Koolwijk, voorzitter commissie Economie, Klimaat, Energie en Milieu het bestuur ondersteunt de motie en de integrale benadering die in deze motie wordt voorgesteld onderstreept dit.

Motie Sittard-Geleen e.a. "Geef warmtenetten een volwaardige plaats in de aanpak van netcongestie"
De motie wordt aangenomen met een meerderheid van 98,48% van de stemmen.

Leon Vaessen, Wethouder Sittard-Geleen De strategische en economische ontwikkelingen voor Nederland en Europa moeten worden meegenomen bij de verdeling van de netcongestie.

Reactie Jan Pieter Schans, voorzitter commissie Ruimte, Wonen en Mobiliteit Ook hierover een positief pre-advies, heel duidelijk onder de voorwaarde dat de prioritering zoals die is overeengekomen het uitgangspunt is, woningbouw, maatschappelijke voorzieningen, veiligheid die staan als eerste in de rij en economische ontwikkelingen zijn ook belangrijk.

Motie Sittard-Geleen e.a. “Strategisch-economische belangen beter verankeren in de aanpak netcongestie”
De motie wordt aangenomen met een meerderheid van 90,12% van de stemmen.

Inspreker Vincent Bosch. wethouder Oudewater: Licht de motie uit over de chaos rondom de aanvragen voor transportcapaciteit bij woningbouw en scholen. 'Zo gaan we in dit land niet met elkaar om! Gemeenten en ontwikkelaars hebben zich het vuur uit de sloffen gelopen door acute eiseisen van netbeheerders. Dit proces verdient een harde evaluatie.'

Reactie Jan Pieter van der Schans, voorzitter commissie Ruimte, Wonen en Mobiliteit ondersteunt de kritiek op de brief van de staatssecretaris volledig.

Motie Oudewater e.a. “Evaluatie en verbetering proces ‘eerder aanvragen’ transportcapaciteit woningbouw en scholen”
De motie wordt, met luid applaus, aangenomen bij acclamatie.

Inspreker Mirjam Wijnja, wethouder Groningen, (namens Manouska Molema, wethouder Tilburg) : Licht de motie 'Circulair bouwen' toe: roept het Rijk op om landelijke normen (zoals BBL) vast te stellen voor circulair bouwen. Nog niet alle gemeenten hebben circulair bouwen als doelstelling gesteld. Sneller bouwen en woningen bouwen met een lager energiegebruik. Er is een positief pre-advies voor deze motie.

Motie Tilburg e.a. “Circulair bouwen”
De motie wordt aangenomen met een meerderheid van 95,15% van de stemmen.

Motie Zuidplas “Maatschappelijke weerbaarheid begint onderop”
De motie wordt aangenomen bij acclamatie.

Motie Winterswijk “Toereikende Rijksfinanciering nieuw streekomroepbestel”
De motie wordt aangenomen bij acclamatie

Inspreker Valentijn Rammeloo, wethouder Terneuzen: Licht de motie 'Naar een uitvoerbare Wet open overheid (Woo)' toe. 'Onze democratie heeft transparantie nodig, maar gemeenten verdrinken in geautomatiseerde, repeterende en chicanerende Woo-verzoeken. De wet moet uitvoerbaar blijven.'

Motie Terneuzen “Naar een uitvoerbare Wet open overheid”

De motie wordt aangenomen met een meerderheid van 100% van de stemmen.

Inspreker Cor Lamers, Waarnemend Burgemeester Nissewaard / mede-indiener Zoetermeer: Licht de motie toe voor volledige en structurele compensatie van de Woo-kosten. De Woo is voor Nederland een verborgen probleem terwijl alle bestuurders in de zaal weten dat het een probleem is. De hoeveelheid en complexiteit van de Woo verzoeken neemt enorm toe. Uit recent onderzoek, waar de VNG bij betrokken is, blijkt dat het een enorme last voor gemeenten is. Deze motie roept op om de evaluatie van het onderzoek te vervroegen om de reikwijdte van de Woo terug te brengen tot normale proporties zodat die hanteerbaar is. 'Onderzoek toont aan dat de werkelijke gemeentelijke kosten van de Woo 3 tot 4 keer hoger liggen dan de oorspronkelijke rijksvergoeding.' Een extra reden om hierover ook in gesprek te gaan met het Rijk. Het pre-advies voor deze motie is positief.

Motie Nissewaard “Voor een volledige en structurele compensatie van de Wet open overheid”

De motie wordt aangenomen bij acclamatie.

Bestuursvoorstel verantwoording uitvoering afdoening moties

Het VNG-bestuur stelt voor om de verantwoording over de uitvoering van alle in de Najaars ALV van 2025 ingediende moties en de aangehouden moties. Op verzoek van de gemeente Winterswijk wordt de motie over de 'Spreiding van commissievoorzitterschappen' aangenomen in de Najaars ALV van 2026. In december kunnen de leden zich hierover uitspreken. Oudere moties uit 2022-2024 worden als formeel afgedaan beschouwd omdat de inhoudelijke inzet reeds structureel is geborgd.

Bestuursvoorstel verantwoording uitvoering afdoening moties waarbij we de genoemde motie Winterswijk langer aanhouden.

Het voorstel is aangenomen met een meerderheid van 99% van de stemmen.

15. Rondvraag, bedankwoord en bekendmaking locatie VNG Congres 2026

Er hebben zich geen insprekers gemeld voor de rondvraag.

De voorzitter bedankt de gastregio Achterhoek, alle gastvrije gemeenten, de honderden vrijwilligers, de VNG-medewerkers en de organisatie van VNG Bureau Connect voor een uitmuntend georganiseerd congres en Bestuurdersdag.

Aan de hand van een feestelijke en wervende videopresentatie wordt de gastregio voor het VNG Jaarcongres 2027 bekendgemaakt:

Het VNG Jaarcongres 2027 zal plaatsvinden in NOORDWEST-FRYSLÂN (gastgemeenten Harlingen, Waadhoeke, Leeuwarden, Harlingen Port en kenniscentrum Wetsus) onder de leus «Het giet oan!». In de video tonen regionale pioniers de kracht van de Fryske taal, duurzame visserij, pootaardappelteelt en de wereldfaam van de Leeuwarder watertechnologie.

De voorzitter sluit de Algemene Ledenvergadering formeel af, wenst alle bestuurders en raadsleden een veilige thuisreis en nodigt iedereen uit voor de afsluitende netwerkborrel.

Voorstel aan de Najaars ALV

Datum ALV : 11 december 2026

Agendapunt : 5b. Resolutie ‘Toekomstbestendig jeugdstelsel’

Kenmerk :

Onderwerp

Resolutie ‘Toekomstbestendig jeugdstelsel’

Gevraagd besluit

De algemene ledenvergadering stelt de resolutie vast.

Toelichting op hoofdlijnen

Aanleiding
Het jeugddossier legt al jaren een grote bestuurlijke en financiële druk op gemeenten. Hoewel de groei van het aantal jeugdigen met jeugdzorg recentelijk lijkt af te vlakken, blijven de totale kosten stijgen. Zowel de beschikbare middelen als het instrumentarium om op het jeugdhulpgebruik te sturen, zijn ontoereikend.

Toelichting
Gemeenten hebben op belangrijke onderdelen van het jeugddomein – zoals de sociale basis en lokale teams – stappen vooruitgezet en tonen grote bereidheid om zich hiervoor te blijven inspannen. Ze lopen echter aan tegen de grenzen van wat binnen de huidige wettelijke kaders en financiële mogelijkheden haalbaar is.

Met deze resolutie streven wij drie doelen na:

1. Vaststellen dat het op orde brengen van de financiering voor het jeugddomein cruciaal is en dat we bereid zijn hier consequenties aan te verbinden;
2. Bereidheid uitspreken om indien nodig juridische stappen te zetten om een toereikend budget voor de uitvoering van deze medebewindstaak af te dwingen;
3. Kernelementen bepalen die nodig zijn om het jeugdstelsel duurzaam kwalitatief beter én beheersbaar te maken.

Proces
De bijgaande resolutie met de uitspraak van de leden wordt amendeerbaar voorgelegd.
De toelichting op de resolutie is niet amendeerbaar.

Bijlage(n)

1. Resolutie ‘Toekomstbestendig jeugdstelsel’
2. Toelichting op resolutie.

Vereniging van Nederlandse Gemeenten
Nassaulaan 12 Den Haag | Postbus 30435 | 2500 GK Den Haag
070 - 373 83 93 | info@vng.nl | vng.nl

Agendapunt 5b. Resolutie ‘Toekomstbestendig jeugdstelsel’

Bijlage bij ledenbrief ‘Uitnodiging Najaars ALV 11 december 2026’ van 13 november 2026

Resolutie ‘Toekomstbestendig jeugdstelsel’ (amendeerbaar)

De Algemene Ledenvergadering van de VNG, bijeen te Utrecht op 11 december 2026,

Constaterende dat:

- Gemeenten in het jeugddossier al jarenlang geconfronteerd worden met een groot beroep op jeugdhulp, stijgende kosten en een ontoereikend macrobudget;
- De Deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd in januari 2027 een zwaarwegend maatgevend advies uitbrengt over de uitvoering van de maatregelen uit de Hervormingsagenda, mede in relatie tot de uitgavenontwikkeling en de houdbaarheid van het stelsel;
- Gemeenten voortvarend aan de slag zijn gegaan met de aanbevelingen uit het eerdere advies *Groeipijn*, waaronder het versterken van de sociale en pedagogische basis en stevige lokale teams;
- De VNG, het rijk, de Branches Gespecialiseerde Zorg voor Jeugd (BGZJ), Associatie Wijkteams en Samenwerkende Beroepsverenigingen Jeugd (SBJ) geconcludeerd hebben dat het stelsel – ondanks de maatregelen uit de Hervormingsagenda – structurele beperkingen kent, en dat aanvullende ingrepen nodig zijn om kwaliteit en beheersbaarheid te verbeteren;

Overwegende dat:

- In de rijksbegroting voor 2028 en verder substantiële besparingen op de jeugdzorg zijn opgenomen, terwijl de onderbouwing daarvan onvoldoende inzichtelijk is gemaakt en gemeenten deze onrealistisch achten;
- Gemeenten door deze handelswijze van het kabinet voor grote problemen worden geplaatst bij het opstellen van hun (meerjaren)begroting;
- De aanhoudende tekorten op de jeugdzorg ervoor (kunnen) zorgen dat gemeenten moeten bezuinigen op andere belangrijke taken en investeringen, ook in andere domeinen;
- Gemeenten voldoende beleidsruimte, uitvoeringskracht en financiering nodig hebben om hun wettelijke taken uit te voeren;

Spreekt uit dat:

- Gemeenten zich binnen hun invloedsfeer maximaal in willen blijven zetten voor de transformatie, gezinsgericht en domeinoverstijgend werken, om zo bij te dragen aan een kwalitatief beter en financieel beheersbaar jeugdstelsel;
- Gemeenten hiervoor passende randvoorwaarden nodig hebben van het rijk, waaronder in ieder geval een toereikend macrobudget en duidelijke kaders en instrumenten om de capaciteit binnen de jeugdhulp rechtvaardig te verdelen;
- Het wetsvoorstel reikwijdte onvoldoende voorziet in het benodigde instrumentarium om het stelsel bestuurbaar te maken;
- Het in ultimo noodzakelijk kan zijn alsnog juridische stappen te zetten – waaronder het aanhangig maken van een juridisch geschil over bekostiging van medebewindstaken op grond van artikel 108, derde lid, van de Gemeentewet – indien structurele tekortkomingen in financiering en randvoorwaarden niet worden opgelost.

Verzoekt het VNG-bestuur:

- Zich onverminderd hard te maken voor volledige en structurele financiële compensatie van de jeugdzorgkosten, inclusief een vangnetregeling voor dure casuïstiek, en indien nodig juridische stappen te zetten;
- Bij het kabinet te benadrukken dat de bredere samenwerkingsafspraken tussen gemeenten en rijk alleen doorgang kunnen vinden als het eindadvies van de Deskundigencommissie wordt opgevolgd;

CONCEPT

- Zich daarnaast te blijven inspannen voor de juiste wettelijke en bestuurlijke randvoorwaarden ten behoeve van een toekomstbestendig, beheersbaar en rechtvaardig jeugdstelsel, waaronder:
    - Aanpassing van de Jeugdwet: heldere afbakening van de jeugdhulpplicht en juridische mogelijkheden om schaarste mee te wegen bij het verdelen van de capaciteit;
    - Meer grip op verwijzingen naar aanvullende jeugdhulp, omdat gemeenten niet verantwoordelijk gehouden kunnen worden voor kosten waar zij geen invloed op kunnen uitoefenen;
    - Concrete en uitvoerbare afspraken met andere domeinen (zoals het onderwijs, de volwassenen ggz, de veiligheidsketen en woningcorporaties), zodat het daadwerkelijk mogelijk wordt om hulpvragen te adresseren in het domein waar ze hun oorsprong vinden;
    - Besparingen pas in te boeken als redelijkerwijs aannemelijk is dat de voorstellen daadwerkelijk financieel effect sorteren;
- Met het rijk afspraken te maken over het valideren van deze voornemens in de praktijk, om zo werkende wettelijke en bestuurlijke kaders te ontwikkelen ten behoeve van een toekomstbestendig, beheersbaar en rechtvaardig jeugdstelsel;
- De versterking van de sociale basis en lokale teams als strategische prioriteit te blijven agenderen in de gesprekken met het kabinet en andere partners.

Toelichting (niet amendeerbaar)

Aanleiding
Het jeugddossier legt al jaren een grote bestuurlijke en financiële druk op gemeenten. Hoewel de groei van het aantal jeugdigen met jeugdzorg recentelijk lijkt af te vlakken, blijven de totale kosten stijgen. Zowel de beschikbare middelen als het instrumentarium om op het jeugdhulpgebruik te sturen, zijn ontoereikend.

Gemeenten hebben op belangrijke onderdelen van het jeugddomein – zoals de sociale basis en lokale teams – stappen vooruitgezet en tonen grote bereidheid om zich hiervoor te blijven inspannen. Ze lopen echter aan tegen de grenzen van wat binnen de huidige wettelijke kaders en financiële mogelijkheden haalbaar is.

Met deze resolutie streven wij drie doelen na:
1. Vaststellen dat het op orde brengen van de financiering voor het jeugddomein cruciaal is en dat we bereid zijn hier consequenties aan te verbinden;
2. Bereidheid uitspreken om indien nodig juridische stappen te zetten om een toereikend budget voor de uitvoering van deze medebewindstaak af te dwingen;
3. Kernelementen bepalen die nodig zijn om het jeugdstelsel duurzaam kwalitatief beter én beheersbaar te maken.

Ad 1: toereikende en structurele financiering
Recent onderzoek van AEF (dat naar verwachting eind november naar de Tweede Kamer wordt gestuurd) laat zien dat de historische uitgavengroei in de jeugdzorg vooralsnog doorzet. Ondertussen zijn in de rijksbegroting van 2028 en verder substantiële besparingen ingeboekt. Het verschil tussen de verwachte uitgaven en het beschikbare budget dreigt daardoor vanaf 2028 op te lopen tot circa € 4 miljard per jaar.

Wij achten de voorgenomen besparingen onvoldoende onderbouwd en onhaalbaar. Het is onacceptabel dat gemeenten het volledige financiële risico dragen voor de druk op de jeugdzorg, terwijl zij niet de mogelijkheden hebben om dit wezenlijk te beïnvloeden.

De komende tijd wil het VNG-bestuur zich daarom inzetten voor:
- Volledige compensatie van reeds ontstane tekorten, waarbij financiële compensatie voor eerdere jaren niet als dekking kan worden gezien voor later ontstane tekorten;

- Structureel toereikende financiering van toekomstige jeugdzorgkosten, waarbij buiten kijf staat dat toekomstige besparingen pas in de rijksbegroting kunnen worden opgenomen als vaststaat dat het beoogde (financiële) effect optreedt;
- Een vangnetregeling voor dure casuïstiek, in lijn met de motie Kaag en Braassem[1].

De VNG blijft zich bovendien op het punt stellen dat het zwaarwegende, maatgevende eindadvies van de Deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd volledig moet worden overgenomen. Als het rijk dit niet doet, kan het VNG-bestuur niet instemmen met de samenwerkingsagenda tussen rijk en gemeenten. Het bestuur zal de ALV dan adviseren niet in te stemmen of de afspraken op te zeggen.

Ad 2: juridische stappen
Op grond van artikel 108, derde lid van de Gemeentewet dienen gemeenten voldoende te worden gecompenseerd voor taken die zij in medebewind uitvoeren. Onze primaire inzet blijft erop gericht om met het rijk tot goede, structurele afspraken te komen. Indien dit niet lukt, rest ons niets anders dan juridische stappen te zetten.

Dit ligt in lijn met de resolutie jeugd[2] en de motie-Groningen[3] uit juni 2025. Wij zien een rechtsgang als een verstrekkende stap. Daarom vragen wij u met deze resolutie om hernieuwd mandaat, zodat de VNG hiervoor indien nodig voorbereidingen kan treffen.

Ad 3: kwalitatief beter en structureel beheersbaar stelsel
De huidige Jeugdwet is dermate onbegrensd en onbeheersbaar dat de discussie over de balans tussen taken en middelen zal blijven voortduren als we niet óók kritisch kijken naar het jeugdstelsel zelf. Recent onderzoek[4] laat zien dat gemeenten weliswaar mogelijkheden hebben om te sturen op onderdelen, maar dat dit niet leidt tot voldoende sturing op de totale kosten. We zijn stellig van mening dat ook het wetsvoorstel reikwijdte niet de benodigde oplossingen biedt, omdat het de jeugdhulpplicht niet afbakent en huidige knelpunten in het stelsel niet aanpakt.[5]

Het is bovenal noodzakelijk dat we explicieter gaan vastleggen hoe we de beperkte capaciteit verdelen. Bij de ALV van 30 september jl. informeerden wij u al over een traject dat de VNG samen met het rijk, de Branches Gespecialiseerde Zorg voor Jeugd (BGZJ), de Associatie Wijkteams en (sinds kort) de Samenwerkende Beroepsverenigingen Jeugd doorloopt.[6] Hoewel de urgentie om te komen tot een beter én beheersbaar stelsel door alle betrokken partijen gevoeld wordt, heeft dit tot op heden nog onvoldoende geleid tot concrete, juridisch houdbare en uitvoerbare voorstellen. De komende maanden spant de VNG zich vol in om deze concretisering te bewerkstellingen.

Met deze resolutie vragen wij u om zich uit te spreken voor enkele kernelementen om te komen tot een beheersbaar stelsel, te weten:

a. Aanpassing van de Jeugdwet: de open formulering van de huidige jeugdhulpplicht maakt het voor gemeenten uiterst moeilijk om te sturen op het gebruik van individuele jeugdhulp. We bepleiten een veel strakkere afbakening van de jeugdhulpplicht, zodat er slechts voor een zeer beperkte groep een directe aanspraak op individuele jeugdhulp is (bijvoorbeeld in crisissituaties). Voor de overige situaties zou moeten gelden dat het juridisch mogelijk wordt om de beschikbare capaciteit mee te wegen bij de inzet van hulp. Dit vraagt aanpassing van de Jeugdwet, waarbij verschillende niveaus elk hun eigen rol in het verdelen van schaarste hebben: 1) landelijk normerende kaders over afbakening en schaarsteverdeling, in combinatie met een daarvoor toereikend en landelijk genormeerd macrobudget; 2) op lokaal en regionaal niveau vormgeven van een passend zorglandschap met bijbehorende capaciteit; 3) voldoende ruimte voor professionals om –

---

[1] Motie 'Uitzonderlijk kostbare casuïstiek jeugdzorg' (30 september 2026).
[2] Resolutie jeugd (18 juni 2025).
[3] Motie 'Ook na 2028 verdient onze jeugd passende zorg en ondersteuning' (18 juni 2025).
[4] Significant, oktober 2026, wordt op korte termijn naar de Tweede Kamer verzonden.
[5] Zie voor een uitgebreide reflectie op het wetsvoorstel onze consultatiereactie (juni 2026).
[6] Ontwikkelingen sociaal domein (30 september 2026).

binnen de kaders die landelijk en regionaal zijn uitgezet – afwegingen op casusniveau te maken, over zowel het opstarten als afschalen/beëindigen van jeugdhulp.

b. Meer grip op verwijzingen: zolang er verschillende verwijsroutes zijn die geen rekening hoeven te houden met schaarste – en dus ook als het door het rijk beschikbaar gestelde budget op is kunnen blijven verwijzen – kunnen gemeenten niet de volledige verantwoordelijkheid dragen voor de kosten. We constateren dat verwijzingen via de Gecertificeerde Instellingen leiden tot relatief kostbare trajecten en dat er ook grote aantallen via de medische verwijsroute lopen. Het is daarom zaak hier meer grip op te organiseren (mede via het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming), of de financiële verantwoordelijkheden anders te beleggen.

c. Concrete en uitvoerbare afspraken met andere domeinen: een deel van de hulpvragen waarvoor jeugdhulp wordt ingezet of overwogen, vindt haar oorsprong in problematiek in andere leefdomeinen. Het is niet voldoende om te constateren dat andere organisaties of domeinen (zoals onderwijs/kinderopvang, de volwassenen ggz of de woningbouw) een rol zouden moeten pakken; we gaan stevig aansturen op afspraken over verantwoordelijkheden en inzet van de benodigde middelen.

Ondertussen is het van belang dat de kwaliteitsverbetering wordt doorgezet vanuit de jeugdzorgsector zelf, zoals afgesproken in de Hervormingsagenda, als randvoorwaarde voor een goed werkend stelsel. Ook de manier waarop we het toezicht vormgeven is een belangrijk punt van aandacht.

Als we langs de hierboven beschreven lijnen op een andere manier op het stelsel willen sturen, vraagt dit om andere werkwijzen dan nu het geval is. Om te bepalen óf en hóe dit in de praktijk werkt, stellen wij voor om de afspraken die we maken t.a.v. een nieuw stelsel te valideren in de praktijk. Omdat er al veel kennis beschikbaar is, gaat het uitdrukkelijk om gerichte toetsing van nieuwe kaders op uitvoerbaarheid en effect. Eventuele besparingen kunnen pas ingeboekt worden na het op deze manier valideren van het beoogde effect en realistische en bewezen besparing.

CONCEPT

Voorstel aan de Algemene ledenvergadering

Datum ALV : 11 december 2026

Agendapunt : 06. Bestuursagenda 2027 - 2028

Kenmerk :

Onderwerp

Bestuursagenda 2027–2028

Gevraagd besluit

De algemene ledenvergadering neemt kennis van de Bestuursagenda 2027-2028

Toelichting op hoofdlijnen

Door het bestuur is de wens uitgesproken om te werken met een Bestuursagenda. In vorige periodes is door he bestuur niet gewerkt met een Bestuursagenda. Deze Bestuursagenda is een werkagenda van het bestuur en hierin zijn op hoofdlijnen de prioriteiten van het bestuur opgenomen. Het bestuur vindt het belangrijk om met een Bestuursagenda te werken, omdat veel opgaves de commissies overstijgen of aan elkaar raken. Daarnaast maakt de Bestuursagenda helder richting de leden waar de accenten van het bestuur in de Verenigingsstrategie de komende periode liggen.

De Bestuursagenda wordt halverwege de bestuursperiode geactualiseerd via een tussentijdse evaluatie. Daarom is de looptijd tot en met 2028.

Bijlage(n)

Bestuursagenda 2027-2028

Vereniging van Nederlandse Gemeenten
Nassaulaan 12 Den Haag | Postbus 30435 | 2500 GK Den Haag
070 - 373 83 93 | info@vng.nl | vng.nl

Bestuursagenda 2027 - 2028

Inhoud

Inleiding Bestuursagenda 2027 - 2028 2
1. Agenderend op de opgaven voor gemeenten: 3
De grote verbouwing van Nederland 3
Asiel en migratie 4
De grote vereenvoudiging 5
Weerbaarheid 5
Jeugd 6
Regionalisering 7
2. Ondersteuning van de uitvoering en de voordelen van het collectief 8
3. Versterking van de lokale democratie 10
Voorwaarden voor een goede samenwerking en de stap naar voren 11

Inleiding Bestuursagenda 2027 - 2028

In deze Bestuursagenda zijn op hoofdlijnen de accenten opgenomen van het bestuur voor de komende periode. De Verenigingsstrategie bevat de strategie voor de gehele vereniging en loopt tot 2030. De Bestuursagenda is de werkagenda van het bestuur en daarmee legt het bestuur een aantal accenten binnen de Verenigingsstrategie. Hiermee past deze Bestuursagenda binnen de Verenigingsstrategie.

De langetermijn Verenigingsstrategie is in 2023 door de leden vastgesteld. De Verenigingsstrategie is de koers van de vereniging en bevat voorstellen om gemeenten individueel en collectief te versterken. Centraal staat de filosofie van de omkering, met bijbehorende omkeringsthema's waar we echt het verschil op willen maken. De Verenigingsstrategie wordt de komende maanden geëvalueerd en in 2027 aan de leden voorgelegd.

De Bestuursagenda is opgesteld in het najaar van 2026 aan de hand van de ontwikkelingen die op dat moment relevant en actueel zijn. Deze Bestuursagenda past binnen de ingezette koers van de vereniging en binnen de vastgestelde omkeringsthema's. De Bestuursagenda is niet in beton gegoten. Wanneer zich dus nieuwe actualiteiten voordoen die leiden tot nieuwe of andere opgaven, dan passen we de Bestuursagenda op deze nieuwe accenten aan. Hiervoor wordt een tussentijdse evaluatie uitgevoerd, op basis waarvan de Bestuursagenda in 2028 aangepast wordt.

Relatie tot de adviescommissies en de colleges

Veel belangrijk werk binnen de VNG wordt verzet binnen de adviescommissies en de colleges. Doel van deze Bestuursagenda is te prioriteren voor het bestuur. De accenten die zijn opgenomen zijn de opgaven waarop het bestuur wil dat de VNG agenderend is. Daarom bevat deze Bestuursagenda slechts enkele opgaven die commissie- en domeinoverstijgend. Deze opgaven worden zoals gebruikelijk in de adviescommissies geagendeerd en besproken en daarnaast vanwege het belang ook in het collectief van het bestuur besproken. In principe is de commissie en de commissievoorzitter dus aan zet op de desbetreffende opgave. Afhankelijk van de dynamiek kan het voorkomen dat de voorzitter een stap naar voren doet in afstemming met de commissievoorzitter. Dit is bijvoorbeeld het geval als er een stevig signaal richting het kabinet moet gaan of als er tijdens een bestuurlijk overleg de minister-president aansluit.

Leeswijzer

Deze Bestuursagenda bevat in hoofdstuk 1 de opgaven waarop de komende bestuursperiode de VNG agenderend in wil zijn. Hoofdstuk 2 en 3 zijn onderwerpen waarbij agendering belangrijk is, maar de rol van de VNG groter is of omdat het (deels) gaat over de eigen rol van de VNG.

1. Agenderend op de opgaven voor gemeenten:

Op een aantal maatschappelijke opgaven die belangrijk zijn voor gemeenten wil de VNG leidend zijn. Deze opgaven zijn de accenten die het bestuur legt bij de omkeringsthema's in de Verenigingsstrategie.

Via onze lobby creëren we aandacht voor deze belangrijke opgaven en agenderen we deze opgaven. Door onze agendering zorgen wij ervoor dat gemeenten goed in positie zijn. We zoeken daarbij de samenwerking op en creëren allianties met andere partijen, zoals medeoverheden, het maatschappelijk middenveld en private partijen. Per opgave werken we dit uit in een werkagenda voor de komende vier jaar.

De grote verbouwing van Nederland

De grote verbouwing van Nederland is nodig voor het verdienvermogen van Nederland, de toekomstbestendigheid van ons dichtbevolkte land, en voor de kwaliteit van leven van onze inwoners.

De opgave van de grote verbouwing van Nederland is groot en veelomvattend. Zo is de ambitie om 900.000 woningen te bouwen tot 2035, zijn er energie-, natuur-, mobiliteits- en economische transities gaande en is er de wens om de weerbaarheid en leefbaarheid te versterken. En dat allemaal binnen een toenemende druk op de schaarse ruimte die we te verdelen hebben in Nederland.

De uitvoering van de grote verbouwing van Nederland vindt grotendeels plaats binnen gemeenten. In de uitvoering lopen gemeenten tegen verschillende knelpunten aan. Zoals stikstofproblematiek, netcongestie, beperkte ruimtelijke instrumentarium en een tekort aan geld, capaciteit en ruimte. Ook zien we dat in de gemeentelijke praktijk veel knelpunten elkaar raken en dat deze alleen in samenhang opgelost kunnen worden. We zien ook dat de knelpunten op andere terreinen toenemen. Zo beheren gemeenten bijvoorbeeld 80% van de infrastructuur in Nederland en wordt dit steeds uitdagender, omdat ook hier het tekort aan geld, capaciteit en ruimte speelt.

De grote verbouwing is het accent dat het bestuur legt bij de omkeringsthema's 'inrichting van Nederland' en 'klimaat & energie' uit de Verenigingsstrategie.

Onze inzet als VNG-bestuur tijdens de komende periode is gericht op de volgende acties:

- Het vergroten van het handelingsperspectief van gemeenten, door het schetsen van een langetermijnperspectief en het blijven benoemen van de samenhang van de knelpunten en hun oplossingen. Zo is bijvoorbeeld de grote verbouwing van Nederland niet los te zien van de stikstofproblematiek, netcongestie of het beheer van infrastructuur, de openbare ruimte en de omvangrijke klimaatopgaven.

- Het verbinden van overheden en partners, door het initiatief te nemen in het creëren van allianties rondom deze opgaven.

- Het gezamenlijk met overheden en andere partners investeren in en prioriteren van de samenhangende opgaven.

- Het agenderen van knelpunten en mogelijke oplossingen in de uitvoering richting de rijksoverheid, via overleg met het rijk en daarbij de praktijkvoorbeelden van gemeenten over het voetlicht te brengen.

- Het versterken van de uitvoeringskracht van gemeenten, door gemeenten te ondersteunen en te helpen bij de uitvoering en het delen van kennis en het bieden van dienstverlening aan de leden.

- Gezamenlijk met rijk, provincies en gemeenten de uitvoeringsagenda van de Nota Ruimte ontwikkelen. Met focus op regionale uitvoeringskracht.

Asiel en migratie

Asiel en migratie is een onderwerp dat veel verschillende reacties en emoties oproept in de maatschappij. De gemeenten die bezig zijn in de uitvoering van het asiel- en migratiedossier herkennen dit maar al te goed. Elke dag leveren zij een belangrijke bijdrage aan de opvang van asielzoekers, ontheemden en Oekraïners en aan de huisvesting en integratie van statushouders en arbeidsmigranten.

Stabiel en uitvoerbaar beleid, duidelijke randvoorwaarden en ruimte voor lokaal maatwerk zijn van belang voor gemeenten om de uitvoering van deze opgave goed te doen. Daarbij is rust, duidelijkheid en continuïteit nodig vanuit de rijksoverheid.

Op de ALV van 30 september 2026 is de resolutie '*Asiel en migratie - rust in de keten, ruimte voor uitvoering*' aangenomen. Deze resolutie voeren we uit. Eerder heeft de ALV de resolutie '*Een aanpak die voor gemeenten wel werkt voor opvang tot en met integratie'* aangenomen met het plan 'Van wachtstand naar werkstand'. De komende periode zet de VNG zich in lijn met beide resoluties en het plan in voor een aanpak waarbij gemeente, het rijk en de uitvoeringsorganisaties gezamenlijk blijven werken aan stabiele en flexibele opvangketen. Een evenwichtige spreiding van opvangplekken is daarbij een belangrijke voorwaarde voor voorspelbaarheid en rust.

Tot slot moeten de verschillende onderdelen van de asielketen in samenhang worden bekeken. Opvang, asielprocedure, huisvesting, integratie en terugkeer zijn met elkaar verbonden. Stagnatie in één onderdeel werkt door in de rest van de keten en uiteindelijk ook door in gemeenten. Daarbij geldt ook dat we migratievormen in samenhang met elkaar bezien, zoals asiel en de opvang van Oekraïners, arbeidsmigratie en asiel en opvang van statushouders. Asiel en migratie is niet een omkeringsthema uit de Verenigingsstrategie. Toch is deze opgave opgenomen in de Bestuursagenda vanwege de actualiteit.

Onze inzet als VNG-bestuur tijdens de komende periode is gericht op de volgende acties:

- We staan voor een goed functionerende asielketen, waarbij stabiele en lokaal passende opvang en structurele en meerjarige zekerheid voorwaardelijk blijven voor een uitvoerbaar asiel- en migratiebeleid. Onze focus is daarbij niet alleen asiel en opvang van statushouders, maar bijvoorbeeld ook de opvang van Oekraïners en arbeidsmigranten.

- We zetten in op meedoen vanaf dag één: asielzoekers met een kansrijke aanvraag moeten zo snel mogelijk aan het werk, de taal leren en integreren. Voor asielzoekers met een kansarme aanvraag wordt ingezet op een zinnige dagbesteding, zoals tijdelijk (vrijwilligers)werk.

- We zetten in op een sluitende aanpak van overlastgevend gedrag, onder meer door de landelijke uitrol en structurele borging van de persoonsgerichte aanpak (PGA) die in Utrecht is ontwikkeld, met aandacht voor preventie, vroegsignalering en effectieve handhaving.

- We zetten in op tijdige duidelijkheid en continuïteit voor de opvang van Oekraïense ontheemden.

- We stellen een plan op voor gemeenten hoe zij op een goede manier kleinschalige opvang kunnen organiseren als een volwaardige en financieel uitvoerbaar model.

De grote vereenvoudiging

Voor gemeenten is het van groot belang dat er een vereenvoudiging plaatsvindt in de financiële relatie tussen overheid en inwoners. Nu is het stelsel van inkomensondersteuning voor inwoners zo ingewikkeld geworden dat dit zorgt voor onzekerheid, stress en wantrouwen. Om een vereenvoudiging tot stand te brengen is een inhoudelijke en stevige gelijkwaardige samenwerking tussen gemeenten, publieke dienstverleners, werkgevers en rijk nodig. Om zo de uitvoering van de ondersteuning aan inwoners met een laag inkomen, schulden of met een afstand tot de arbeidsmarkt ook in de toekomst te borgen.

Het kabinet is voornemens om het belasting- en toeslagenstelsel te vereenvoudigen en werkt aan een hervormingsagenda. Daarbij is de inzet van de VNG dat inwoners een zeker en toereikend inkomen nodig hebben voor basisvoorzieningen, waarbij niet het risico van (hoge) terugvorderingen opspeelt. Ook is de inzet dat iedereen kan meedoen, omdat iedereen nodig is op de krappe arbeidsmarkt. En tot slot is de inzet dat de vereenvoudiging niet alleen voor inwoners geldt, maar ook voor de mensen die in de uitvoering werken.

Via de rijksaanpak Slagvaardige Overheid werkt het kabinet ook aan vereenvoudiging. Het gaat dan om het schrappen van regels en het maken van doorbraken. Zo wordt door het rijk onderzocht op welke wijze het makkelijker wordt om gegevens uit te wisselen. Waar mogelijk sluiten we als VNG aan bij deze rijksaanpak.

De grote vereenvoudiging is het accent dat het bestuur legt bij de omkeringsthema's 'bestaanszekerheid' en 'kansengelijkheid' uit de Verenigingsstrategie.

Onze inzet als VNG-bestuur tijdens de komende periode is gericht op de volgende acties:

- Het combineren van fundamentele vereenvoudiging met investeren in werk(zekerheid). Zodat gewerkt kan worden aan een inclusieve, toegankelijke en gezonde arbeidsmarkt.
- Het agenderen van knelpunten in de uitvoering bij het stelsel van inkomensondersteuning en voorstellen doen hoe dit eenvoudiger kan bij het rijk en publieke dienstverleners.
- Meedenken met het rijk bij de hervormingsagenda van het belasting- en toeslagenstelsel en daarbij zorgen dat de inzet van gemeenten landt in deze agenda.
- Meedoen met de doorbraken die het rijk pleegt in het kader van Slagvaardige Overheid op terreinen en onderwerpen die relevant zijn voor gemeenten.

Weerbaarheid

De wereld wordt instabieler en onvoorspelbaarder. Geopolitieke spanningen, militair-hybride dreigingen, cyberaanvallen, klimaatgerelateerde rampen en pandemieën vergroten de kans op langdurige verstoringen en uitval van kritieke voorzieningen. Dergelijke gebeurtenissen kunnen leiden tot maatschappelijke ontwrichting en raken inwoners, bedrijven en overheden direct.

Nederland moet daarom weerbaar en veerkrachtig zijn. Weerbaarheid is het vermogen van inwoners, gemeenschappen en overheden om zich voor te bereiden op, om te gaan met en te herstellen van deze verstoringen. Dat vraagt om een gezamenlijke inzet van rijk, gemeenten, maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en inwoners.

Gemeenten staan hierbij in de frontlinie. Zij moeten hun kritieke processen kunnen voortzetten, maatschappelijke onrust kunnen beheersen en inwoners kunnen ondersteunen, ook tijdens langdurige crises. Een weerbare samenleving vraagt om sterke sociale cohesie, civiele paraatheid en een robuuste lokale uitvoeringskracht. Nationale weerbaarheid kan daarom niet los worden gezien van de kracht van gemeenten. Dat is waarom de VNG op dit onderwerp de stap naar voren zet en gemeenten ondersteunt op het thema weerbaarheid.

Deze opgave past bij de omkeringsthema ‘weerbaarheid’ uit de Verenigingsstrategie.

Onze inzet als VNG-bestuur tijdens de komende periode is gericht op de volgende acties:

- Structurele en toereikende middelen voor gemeenten om hun rol binnen de weerbaarheidsopgave te kunnen vervullen. De opgave is breed en betreft weerbaarheid op de volgende vlakken: sociaal, digitaal, fysiek, openbare orde, crisisbeheersing en eigen continuïteit van de gemeentelijke organisatie en dienstverlening. Duidelijke bestuurlijke verantwoordelijkheden en afspraken tussen rijk, medeoverheden en gemeenten. Met behoud van gemeentelijke taken en bevoegdheden en respect voor de positie van het lokaal bestuur bij nieuwe wet- en regelgeving op het gebied van weerbaarheid en defensiegereedheid.
- Versterking van maatschappelijke weerbaarheid, sociale cohesie en civiele paraatheid.
- Voorbereiding op langdurige crises en uitval van kritieke voorzieningen, inclusief robuuste crisis- en noodcommunicatie.
- Volwaardige betrokkenheid van gemeenten bij de bescherming van vitale infrastructuur, defensie-investeringen en civiel-militaire samenwerking.
- Verbetering van de informatiepositie van gemeenten ten aanzien van dreigingen, vitale processen en kritieke entiteiten.

Jeugd

Ruim tien jaar na de decentralisatie moet het jeugdstelsel dringend worden verbeterd. Het huidige stelsel is niet langer houdbaar. Zo wachten jongeren met de meest complexe hulpvragen het langst. Ervaren professionals een hoge werkdruk, kampen gemeenten met tekorten en de maatschappelijke verwachtingen van jeugdhulp sluiten onvoldoende aan op wat haalbaar is.

Daarom zetten we als VNG opnieuw in op een stevige sociale basis en een contextgerichte aanpak. We verleggen de aandacht van individuele jeugdhulp naar inclusief en kansrijk opgroeien. Om de groei van de jeugdhulp te keren, moeten we ook het specialistische aanbod beperken. Tegelijk moet de kwaliteit van aanvullende jeugdhulp omhoog. Nu is er nog onvoldoende zicht op de effectiviteit, omvang, intensiteit en kosten van de hulp.

Jeugd is niet een accent dat past bij een omkeringsthema uit de Verenigingsstrategie. Toch is deze opgave opgenomen in de Bestuursagenda vanwege de actualiteit.

Onze inzet als VNG-bestuur tijdens de komende periode is gericht op de volgende acties:

- Zorgen dat het rijk gemeenten volledig compenseert voor de kosten die zij maken bij de uitvoering van rijksbeleid, conform artikel 108, lid 3 Gemeentewet. Onze eerste inzet is dat het kabinet de uitkomsten van de commissie-Van Ark verwerkt in de begroting voor 2028 en de jaren daarna.

- We blijven gemeenten ondersteunen bij de uitvoering van de Hervormingsagenda Jeugd. We plegen extra inzet op het versterken van de sturing op de jeugdhulp, om kwaliteitsverbetering en beheersbaarheid te realiseren.

Regionalisering

In de staatsinrichting van Nederland bestaat ‘de regio’ niet, maar in de praktijk is er afgelopen decennia een rijk landschap aan regio’s ontstaan. Gemeenten werken in verschillende verbanden samen met elkaar, met andere medeoverheden en het rijk. Soms doen gemeenten dit vrijwillig uit eigen initiatief. En soms doen gemeenten dit omdat het rijk taken verplicht heeft opgelegd die regionaal uitgevoerd moeten worden. Sommige opgaves spelen zich gewoonweg af op de regionale schaal en dan ligt regionale samenwerking voor de hand. Maar er is ook een financiële prikkel tot regionalisering via verschillende nationale programma’s en budgetten die regionalisering aanjagen, zoals bijvoorbeeld de regio deals.

Het landschap van regio’s is geen bewuste keuze geweest en eerder het resultaat van talloze beleidskeuzes door het rijk en individuele gemeenten zelf. In een tijd waarin arbeidsmarktkrapte heerst en uitvoeringskracht van gemeenten onder druk staat, kan regionale samenwerking het antwoord zijn op de krapte maar ook een oorzaak van druk. Komende jaren stellen we als VNG het gemeentelijk perspectief centraal bij regionalisering: welke afwegingen helpen het collectief van gemeenten verder? Dit raakt niet alleen aan de inrichting van het openbaar bestuur. Het raakt ook aan inhoudelijke opgaven in het fysiek en sociaal domein die steeds vaker op regionale schaal opgepakt worden.

Deze opgave past bij het ontwikkelthema’s ‘regionale samenwerking’, ‘een sterke bestuurslaag van gemeenten’ en ‘knooppunt van netwerken’ uit de Verenigingsstrategie.

Onze inzet als VNG-bestuur tijdens de komende periode is gericht op de volgende actie:

- Een verdere uitwerking van de verenigingsstrategie waarin de ambitie is gesteld dat de VNG zich ontwikkelt tot een vereniging van gemeenten die samenwerken in regio’s.

- Initiëren van samenwerking tussen economic boards en zo de regionale economie te ondersteunen.

2. Ondersteuning van de uitvoering en de voordelen van het collectief

Veel maatschappelijke en organisatorische vraagstukken zijn voor alle gemeenten gelijk en de VNG ondersteunt gemeenten hierbij. Als gemeenten slim samenwerken op deze collectieve opgaven, houden zij tijd en geld over voor zaken die lokaal belangrijk zijn. En gemeenten gaan niet allemaal afzonderlijk aan de slag, maar zij vormen 1 sterke bestuurslaag.

De VNG levert concrete ondersteuning, waarbij gemeenten geholpen worden in de concrete uitvoering. Een voorbeeld hiervan is het ondersteuningsteam asiel, waarbij snelle en praktische ondersteuning bij opvanglocaties werd geboden. We onderzoeken binnen de VNG op welke onderwerpen en dossiers een soortgelijke aanpak mogelijk is.

De VNG helpt gemeenten om dingen samen te doen of om samen zaken te beheren. Daarom is de VNG in 2017 gestart met de Gezamenlijke Gemeentelijke Uitvoering (GGU). Via de GGU en het bijbehorende fonds GGU spreken we standaarden af, kopen we samen in en werken we samen aan nieuwe diensten, producten. Dan gaat het bijvoorbeeld over de Informatiebeveiligingsdienst, de gezamenlijke inkoop van ICT en telefonie, het Ketenbureau i-Sociaal Domein en het GGI-netwerk, een beveiligd landelijk datanetwerk voor gemeenten. Daarnaast heeft de alv in 2025 uitgesproken dat gemeenten een deel van hun digitalisering willen collectiviseren, met als eerste stap de digitalisering voor het domein dienstverlening.

In een tijd dat financiën en capaciteit van gemeenten onder druk staan, bekijken we hoe we het verdienvermogen van gemeenten kunnen vergroten. Daarom starten we komende bestuursperiode een onderzoek naar hoe de GGU uitgebreid kan worden, maken we werk van collectivisering en communiceren we dit breed richting onze leden. Daarbij betrekken we de al ingezette ontwikkelingen op het gebied van digitalisering via de realisatiekoers Common Ground en de daarnaast vastgestelde prioriteiten op het gebied van AI, Cloudtechnologie en Digitale Veiligheid.

Kennis delen, samen leren en ontwikkelen

De VNG Academie ondersteunt gemeenten en gemeentebestuurders bij het versterken van hun bestuurs- en uitvoeringskracht. Dit doet de Academie door kennis toegankelijk te maken, het leren van en met elkaar te stimuleren en het leiderschap en weerbaarheid van gemeentebestuurders te ondersteunen via scholingstrajecten. Met het project VNG-brede Kennisfunctie versterken we de manier waarop de VNG kennis, data en inzichten uit onderzoek, monitoring, beleid en gemeentelijke praktijk verzamelt, ontwikkelt, deelt en benut. Door dit beter met elkaar te verbinden, ondersteunen we gemeenten bij het maken van onderbouwde keuzes en het aanpakken van maatschappelijke opgaven. Zo versterken we het lerend vermogen van gemeenten én van de VNG zelf.

Deze opgave past bij de ontwikkelthema's 'leren van elkaar', 'een sterke bestuurslaag van gemeenten' en 'versterken van mandaat en slagvaardigheid van de VNG' uit de Verenigingsstrategie.

Onze inzet als VNG-bestuur tijdens de komende periode is gericht op de volgende acties:

- Een onderzoek naar de kosten-baten van het uitbreiden van de GGU. We maken daarbij inzichtelijk hoeveel geld nieuwe collectivisering gemeenten kan opleveren en welke autonomie ze daarbij inleveren. Het collectief regelen van zaken levert namelijk geld op,

maar zorgt er ook voor dat er minder maatwerk mogelijk is. Deze informatie verspreiden we breed onder onze leden.

- Gemeenten ondersteunen bij het formuleren van collectiviseringsvoorstellen op basis van de Digitale Agenda Gemeenten. Waar mogelijk doen we dit in nauwe samenwerking met de medeoverheden onder de vlag van de Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS).
- Het formuleren van een ondersteuningsaanbod in de concrete uitvoering voor gemeenten.
- Het doorontwikkelen van leergangen voor gemeentebestuurders.

3. Versterking van de lokale democratie

De democratische rechtstaat is het kloppend hart van onze samenleving. De rechtsstaat vraagt om mensen die voor hem opstaan, instituties die hun verantwoordelijkheid nemen en een overheid die betrouwbaar en rechtvaardig handelt. Maar de mensen en de instituties staan constant onder druk. Door bedreigingen van buiten en uitholling vanbinnen. Desinformatie, polarisatie, agressie en intimidatie tegen bestuurders, volksvertegenwoordigers, ambtenaren en inwoners ondermijnen het functioneren van de rechtsstaat.

Hier is een taak voor gemeenten en de VNG weggelegd, omdat lokale overheden het dichtst bij mensen staan. Hier is de overheid geen abstract begrip, maar dagelijkse werkelijkheid: aan de balie, op straat, in de wijk, bij een verzoek om hulp of bij een besluit dat direct ingrijpt in iemands leven. Juist in die ontmoetingen ervaren mensen of de overheid luistert, rechtvaardig handelt en haar afspraken nakomt. Hier wordt vertrouwen gewonnen, of juist verloren.

De taak is tweeledig: aan de ene kant vragen de instituties en structuren van de democratie om bescherming en versterking en aan de andere kant moeten de mensen die zich inzetten voor de democratische rechtstaat dat kunnen blijven doen. Zij moeten niet afhaken vanwege intimidatie maar ook niet omdat het werken voor democratie onaantrekkelijk wordt.

In de Verenigingsstrategie is ‘versterking van de lokale democratie’ nog niet opgenomen als omkeringsthema. Vooruitlopend op de herijking van de Verenigingsstrategie nemen we dit punt al op in de Bestuursagenda en in in de Verenigingsstrategie.

Onze inzet als VNG-bestuur tijdens de komende periode is gericht op de volgende acties:

- Het opstellen van een meerjarenagenda Lokaal bestuur en lokale democratie, met daarin onze prioritaire thema’s en onze strategie om de lokale democratie blijvend te beschermen en te versterken.
- Samen met het rijk organiseren we een congres over de versterking van de lokale democratie. Dit congres vindt plaats in Europees verband in het kader van het Nederlands voorzitterschap van het Comité van Ministeries van de Raad van Europa.

Voorwaarden voor een goede samenwerking en de stap naar voren

Taken en middelen in balans
Als VNG zetten we de stap naar voren en dat doen we met een uitgestoken hand naar medeoverheden en maatschappelijke partners. Voor een goede samenwerking met onze medeoverheden zijn duidelijke afspraken over ambities, taken en middelen nodig. Deze afspraken maken we met het rijk en zijn van belang voor deze samenwerking. De afgelopen jaren is samenwerking en de naleving van afspraken door het rijk niet vanzelfsprekend geweest. De intentie van het rijk is om deze samenwerking te herstellen en daar werken we als VNG graag aan mee. Zo is er in het overhedenoverleg van 26 oktober 2026 een samenwerkingsagenda tussen rijk, provincies, waterschappen en gemeenten afgesloten. In de samenwerkingsagenda is de ambitie opgenomen om een gezamenlijke investeringsagenda op te stellen. Van belang voor de VNG is een investeringsagenda waar ook voldoende investeringsvermogen voor is.

Voor een goede samenwerking is het van belang dat het rijk toekomstbestendig gaat begroten. Daarbij is de vorm van de bekostiging van gemeenten belangrijk: bij structurele taken horen structurele middelen en bij langjarige investeringen horen langjarige budgetten. Ook moeten taken en middelen voor gemeenten in balans zijn. Als gemeenten bepaalde taken moeten uitvoeren, dan horen gemeenten daar voldoende middelen voor te krijgen. Wanneer gemeenten geen voldoende middelen krijgen, moeten gemeenten de beleidsvrijheid hebben om keuzes te maken in wat zij wel en wat zij niet doen.

Binnen de Europese dimensie
Gemeentelijke ambities en agenda's zijn steeds vaker afhankelijker van de ontwikkelingen in Europese en internationale context. Zo komt 70% van de wetgeving uit Europa en daarmee zijn Europees beleid en wetgeving vaak het startpunt van wet- en regelgeving op lokaal niveau. Gemeenten gebruiken Europese fondsen en deelname aan Europese netwerken voor de realisatie van beleidsprioriteiten. Daarom intensiveert de VNG de komende tijd de belangenbehartiging van gemeenten op Europees niveau. Daarbij is samenwerking met het rijk op inhoudelijke inbreng en gebruik van elkaars netwerken in Brussel van belang.

Hoe we met elkaar samenwerken als medeoverheden
Het is van belang dat gemeenten vroegtijdig worden betrokken bij het maken van beleid en het toetsen van de uitvoerbaarheid. Dit is niet alleen een belang van alle gemeenten, maar ook van het rijk. Het rijk wil als wetgever ook wetgeving die in de praktijk uitvoerbaar is. Daarbij blijft voor ons de Gemeentewet, de Financiële-verhoudingswet, de Code Interbestuurlijke Verhoudingen (inclusief Uitvoeringstoets Decentrale Overheid) en het rapport Polman uitgangspunten.

Hoe we binnen de VNG omgaan met nieuwe taken
De VNG is een ledenorganisatie die grotendeels wordt gefinancierd door de leden, via de contributie van de leden en de stortingen die onze leden doen in het fonds van de GGU. Dat betekent dat ook voor de vereniging taken en middelen in balans moeten zijn. Wanneer de VNG nieuwe taken op zich neemt dient een gesprek plaats te vinden tussen bestuur en directie hoe dit in te passen is binnen de huidige organisatie en de beschikbare financiële middelen.

Onze inzet als VNG-bestuur tijdens de komende periode is gericht op de volgende acties:

- Het maken van duidelijke financiële afspraken met het rijk.
- Het in balans brengen van taken en middelen van gemeenten.

- Toekomstbestendig begroten door gemeenten en rijk, te beginnen met een gezamenlijke investeringsagenda.
- Het behartigen van de belangen van gemeenten in Europa.
- Naleving van de afspraken volgens het rapport-Polman.
- Vroegtijdige betrokkenheid van de VNG en gemeenten door het rijk bij het maken van beleid en het toetsen van de uitvoerbaarheid.
- Bij nieuwe taken voor het VNG bureau een intern gesprek tussen bestuur en directie hoe dit in te passen binnen de huidige organisatie en beschikbare financiële middelen.

Voorstel aan de Najaars ALV

Datum ALV : 11 december 2026

Agendapunt : 7. VNG Jaarplan inclusief GGU-begroting

Kenmerk :

Onderwerp

VNG Jaarplan 2027, GGU Begroting 2027

Gevraagd besluit

De algemene ledenvergadering neemt kennis van:

1. Het Jaarplan 2027 inclusief de bijbehorende GGU begroting.

Toelichting op hoofdlijnen

Het Jaarplan 2027 geeft uitvoering aan de door de ALV vastgestelde Kadernota 2027. Het Jaarplan beschrijft per thema de belangrijkste opgaven en de voorgenomen inzet voor 2027. Daarbij wordt inzicht gegeven in de samenhang tussen de inhoudelijke inzet vanuit de contributie, de projecten en programma's binnen het portfolio van Gezamenlijke Gemeentelijke Uitvoering (GGU) en de inzet vanuit subsidiemiddelen. Per thema is een overzicht opgenomen van de betreffende projecten en programma's, met verwijzingen naar aanvullende informatie op de VNG website. Over de uitvoering en bereikte resultaten wordt verantwoording afgelegd in het jaarverslag van de VNG.

De GGU begroting 2027 maakt inzichtelijk hoe de beschikbare middelen over de verschillende thema's worden ingezet, binnen de financiële kaders van de vastgestelde Kadernota 2027.

Bijlage(n)

VNG Jaarplan 2027.

Vereniging van Nederlandse Gemeenten
Nassaulaan 12 Den Haag | Postbus 30435 | 2500 GK Den Haag
070 - 373 83 93 | info@vng.nl | vng.nl

Jaarplan 2027

Inhoud

Leeswijzer 4
Voorwoord 5
1. Een krachtige lokale overheid 6
1.1 Verenigingsstrategie 7
1.2 Visie Nederland 2040 8
1.3 Kennis en leren 8
2. Sociaal Domein 10
2.1 Participatie, werk en inkomen 11
2.2 Jeugd, onderwijs en cultuur 14
2.3 Gezondheid en maatschappelijke ondersteuning 15
2.4 Asiel, migratie en integratie 17
2.5 Platform Sociaal Domein 18
3. Leefomgeving 20
3.1 Fysieke leefomgeving 21
3.2 Instrumentarium leefomgeving 25
3.3 Energietransitie 27
4. Lokaal bestuur en veiligheid 30
4.1 Lokaal bestuur en democratie 31
4.2 Openbare orde en veiligheid 32
4.3 Weerbaarheid 34
4.4 Gemeenterecht 35
4.5 Gemeentefinanciën 37
4.6 Arbeidszaken 38
5. Digitale samenleving 40
..... 41
5.1 Digitale veiligheid & privacy 41
5.2 Verantwoorde inzet van digitalisering 44
5.3 Verantwoord datagebruik en versterken informatiepositie 46
5.4 Innovatie infrastructuur 46
5.5 AI en Algoritme 47
6. Versterken lokale uitvoering 49
6.1 Inclusieve dienstverlening 50
6.2 Digitale overheid 51

6.3 Informatiehuishouding en openbaarheid 52
6.4 Uitvoerbaarheid en uitvoeringskracht 54
6.5 Collectieve dienstverlening en inkoopbeleid 55
6.6 Risicobeheer 57
7. Europa, Internationaal en Caribisch deel van het Koninkrijk 59
7.1 Europa 60
7.2 Internationaal 61
7.3 Caribisch deel van het Koninkrijk 62
8. De Organisatie 63
8.1 Communicatie en lobby 64
8.2 Bedrijfsvoering 64
9. Financiën 68
9.1 Inleiding 69
9.2 Ontwikkelingen 69
9.3 Begroting 2027 71
9.4 Toelichting begroting 72
9.5 Begroting GGU 2027 74
9.6 Bedrijfslasten 76
9.7 VNG-formatie 2026 80
9.8 Treasurybeleid 81
9.9 Meerjarenraming 2027 – 2029 84

Leeswijzer

Het Jaarplan 2027 volgt uit de Kadernota 2027 waarin op hoofdlijnen is vastgelegd wat de VNG voor de gemeenten wil bereiken en wat dat mag kosten. De namen van de hoofdstukken komen overeen met de namen van de domeinen. Ieder hoofdstuk beschrijft kort de belangrijkste opgaven. Daarna geven we puntsgewijs en zo concreet mogelijk de inzet die we daarop plegen in 2027. Iedere paragraaf sluit af met een tabel met de relevante projecten en programma's uit ons portfolio van Gezamenlijke Gemeentelijke Uitvoering (GGU) en beleidsinzet, met een koppeling naar meer informatie op de website van de VNG. De tabel laat ook zien hoe de projecten en programma's zijn gefinancierd. De inzet zoals beschreven in het Jaarplan wordt verantwoord in het jaarverslag van de VNG.

Voorwoord

Samenwerking, wendbaarheid en uitvoeringskracht

Voor u ligt het Jaarplan 2027 van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. In een tijd waarin maatschappelijke opgaven steeds complexer worden en verwachtingen hoog zijn, kiezen gemeenten ervoor om hun krachten te bundelen.

Samenwerking, uitvoeringskracht en wendbaarheid vormen daarbij de rode draad. Alleen door gezamenlijk op te trekken, kennis te delen en de lokale uitvoering centraal te stellen, kunnen we inwoners blijven bieden wat zij van hun overheid verwachten: oplossingen die werken, dichtbij en in de praktijk. Dit Jaarplan is de concrete uitwerking van de koers die wij als vereniging met elkaar hebben vastgelegd in de verenigingsstrategie. De grote maatschappelijke vraagstukken laten zich echter niet vangen binnen de grenzen van één beleidsdomein. Daarom zoeken we nadrukkelijk de samenhang tussen opgaven, tussen gemeenten en tussen bestuurslagen. De acht omkeringsthema's uit onze verenigingsstrategie vormen daarbij het kompas voor onze inzet. Zij helpen ons om focus aan te brengen, verbinding te leggen en onze gezamenlijke slagkracht te vergroten.

In 2027 zetten we als VNG daarom verder in op het versterken van de lokale overheid. Dat doen we door kennis te delen, belangen te behartigen en gemeenten te ondersteunen bij de uitvoering. We bundelen onze krachten om versnippering tegen te gaan en werken samen aan een sterke bestuurslaag die in staat is maatschappelijke opgaven effectief en duurzaam aan te pakken. De uitvoeringspraktijk blijft daarbij ons vertrekpunt. Gemeenten weten als geen ander wat er nodig is om beleid te laten werken voor inwoners.

Dit Jaarplan 2027 is nog opgesteld onder verantwoordelijkheid van het vorige bestuur. Het nieuwe bestuur zal de komende periode werken aan een nieuwe bestuursagenda en een actualisatie van de verenigingsstrategie 2030. Daarin worden de bestuurlijke focus en prioriteiten voor de komende periode bepaald. Dat kan al in de loop van het jaar tot nieuwe accenten en verschuivingen leiden. Eventuele financiële consequenties op de langere termijn worden verwerkt in de Kadernota 2028. Die wordt in juni 2027 aan de leden voorgelegd. Daarmee blijft onze vereniging en organisatie wendbaar en kunnen we inspelen op nieuwe ontwikkelingen en behoeften van gemeenten. Ondertussen gaat het werk voor onze leden natuurlijk iedere dag door; de maatschappelijke opgaven wachten immers niet.

Voor mij persoonlijk is dit bovendien een bijzonder Jaarplan. In mijn nieuwe rol als algemeen directeur mag ik samen met alle collega's binnen de VNG werken aan de realisatie van de ambities die wij als vereniging hebben vastgesteld. Dat zie ik als een grote verantwoordelijkheid én een voorrecht. Dagelijks zie ik de kennis, betrokkenheid en energie waarmee collega's en gemeenten zich inzetten voor hun inwoners. Met dit Jaarplan geven we richting aan die gezamenlijke inzet. Zo werken we, samen met onze leden, aan een krachtige lokale overheid en aan een samenleving waarin inwoners kunnen vertrouwen op een overheid die dichtbij en betrouwbaar is.

Pieter Jeroense
Algemeen directeur VNG

1. Een krachtige lokale overheid

1.1 Verenigingsstrategie

Elke dag werken we als VNG enthousiast aan een krachtige lokale overheid. Het zijn immers gemeenten die dicht op de samenleving staan, waardoor ze weten wat nodig is voor duurzame oplossingen voor maatschappelijke opgaven. Samen met gemeenten bepalen we wat nodig is van het rijk en nemen hierin ook zelf initiatief. Op die manier werken we aan samenhangend beleid en gelijkwaardige samenwerking tussen overheidslagen, waarbij we de inwoners op de eerste plaats zetten.

Door krachten te bundelen en gezamenlijk op te treden namens de gemeenten en inwoners, vergroten we de weerbaarheid en slagkracht van de lokale overheid. Op relevante thema's bepalen we agenda's en bij maatschappelijke opgaven stellen we de lokale uitvoering centraal. Onze kernwaarden – belangenbehartiging, dienstverlening en kennisdeling – lopen als rode draad door de verenigingsgeschiedenis, waarbij we de laatste jaren extra aandacht besteden aan de uitvoeringspraktijk.

Onze verenigingsstrategie leunt op de omkeringsgedachte: gemeenten nemen zelf het voortouw bij belangrijke maatschappelijke kwesties, inmiddels op acht beleidsinhoudelijke omkeringsthema's:

- Bestaanszekerheid
- Kansengelijkheid (jeugd & onderwijs)
- Gezond leven & ouder worden
- Klimaat & energie
- Inrichting van Nederland
- Weerbaarheid
- Digitalisering
- Veiligheid

Ook zijn vijf ontwikkelpunten voor gemeenten en de VNG als organisatie benoemd:

- Een sterke bestuurslaag van gemeenten
- Leren van elkaar
- Knooppunt van netwerken
- Regionale samenwerking
- Versterken van mandaat en slagvaardigheid van de VNG

Onze inzet in 2027

- Het komend jaar staat in het teken van kennismaking met de nieuwe bestuurders van de netwerken en provinciale afdelingen die na de verkiezingen zijn geïnstalleerd. We organiseren hiertoe meerdere overleggen, online en fysiek, op verschillende momenten in het komende jaar. Bijvoorbeeld met de netwerken van de provinciale afdelingen, met de secretarissen en voorzitters. Ook woont de VNG-directie vergaderingen van de DB's van netwerken en provinciale afdelingen bij.
- Bestuur, commissies en de organisatie worden goed op elkaar afgestemd om uitvoering te geven aan de verenigingsstrategie. We ontwikkelen voldoende handvatten voor medewerkers zodat ze de verenigingsstrategie in hun werk kunnen toepassen. We

organiseren strategische sessies en gesprekken met hen of sluiten aan bij medewerkersbijeenkomsten.

- We werken aan de doorontwikkeling van de governance van het netwerk van GROS-gemeenten. In 2027 werken we de vernieuwde inrichting van het Bestuurlijk Netwerk GROS verder uit. Daarbij vormt de evaluatie in 2026 het uitgangspunt.
- We verstevigen onze lobby richting Brussel en zorgen dat gemeentelijke belangen helder en krachtig worden ingebracht in Europese besluitvorming. Daarbij ondersteunen we gemeenten bij het verkrijgen van EU-subsidies. We benaderen Europarlementariërs en beleidsmakers bij de Europese Commissie proactief. En we werken aan een strategische inzet binnen het Congres van Lokale en Regionale overheden in de Raad van Europa.
- We starten de inhoudelijke voorbereidingen van Nederland voor het Raadsvoorzitterschap in 2029. Ook zetten we in op het inwerken van de in 2026 geïnstalleerde delegatie en het uitbreiden van de relaties in Straatsburg.
- We werken samen met de betrokken ministeries, de Permanente Vertegenwoordiging en de delegatie aan de invulling van het voorzitterschap van het Comité van Ministers van de Raad van Europa in 2027.
- In 2027 zetten we verdere stappen in het verkennen van een Europaleerlijn met de VNG Academie en dragen op die manier bij aan het Europees bewustzijn van gemeenten. Op deze manier dragen we eraan bij dat 'Europa' een robuuster onderdeel wordt van de lokale overheid.

1.2 Visie Nederland 2040

De ontwikkelingen in de wereld vragen om een langetermijnvisie en ingrijpende keuzes op lokaal niveau. Om Nederland in 2040 krachtiger, groener en menselijker te maken, blijven we het gesprek hierover voeren. Het initiatief Nederland 2040, dat mede is geïnitieerd door de VNG, schetst de weg naar zo'n toekomst. Via de Denktank Nederland 2040 zetten we ons in om het langetermijnvermogen van Nederland te versterken.

Onze inzet in 2027

- Samen met de uitvoerende partners van Stichting Nederland 2040 werken we aan het verder uitdragen en voortzetten van het van het toekomstbeeld voor Nederland in 2040.
- We ondersteunen maatschappelijke organisaties en de politiek bij het verdiepen van hun toekomstbeeld en gezamenlijk handelen vanuit een gedeeld toekomstbeeld. Zo stimuleren we de transities naar een krachtiger, groener en menselijker Nederland.
- We organiseren workshops bij VNG-bijeenkomsten, zoals het VNG Jaarcongres, de VNG Bestuurdersdag en het VNG-festival voor medewerkers. En we betrekken collega's bij denksessies over nieuwe deelpublicaties.
- We evalueren onze huidige en toekomstige inzet en rol bij Nederland 2040.

1.3 Kennis en leren

Complexe, samenhangende opgaven vragen om deskundige bestuurders met actuele, toepasbare kennis. De uitdaging zit niet zozeer in het ontwikkelen van nieuwe kennis, maar in het vergroten van de impact en toepasbaarheid ervan. Ook groeit de behoefte aan structurele, blijvende kennisuitwisseling tussen gemeenten, gericht op de uitvoeringspraktijk en het versterken van lerende netwerken. We verstevigen daarom onze rol als kennis- en leerplatform, en focussen ons op de samenhang tussen kennis, data, innovatie en leren. Daarbij brengen we een scherpe

prioritering aan op thema's met de meeste collectieve meerwaarde. Kennis is voor ons geen los product, maar een sturend principe binnen de beleids-, uitvoerings- en innovatiecyclus. Via de VNG Academie brengen wij kennisontwikkeling, kennisdeling en leren samen, wat de gemeentelijke informatiepositie versterkt.

Onze inzet in 2027

- We versterken onze positie als lerende en vraaggestuurde vereniging door de VNG Academie in te richten als VNG-brede kennis- en leerhub en voeren voor minimaal vijf prioritaire opgaven een gezamenlijke kennis- en leeragenda uit.
- We ontwikkelen minimaal vijf samenhangende en modulaire leerlijnen waarmee we gemeenten sneller en gerichter bij maatschappelijke opgaven kunnen ondersteunen.
- We richten één uniforme, digitale en bedrijfsmatige werkwijze in voor het ontwikkelen, aanbieden en monitoren van kennis- en leeractiviteiten, gericht op kwaliteit. Zo maken we onze kennis- en leerfunctie duurzaam schaalbaar en bestuurbaar.

Portfolio

Naam project	Link	Financiering
VNG Academie	🔗	GGU

2. Sociaal Domein

In een inclusieve samenleving is er ruimte voor alle inwoners en kunnen jong en oud zich goed ontwikkelen. Bestaanszekerheid, kansengelijkheid en gezond samenleven zijn hiervoor de cruciale pijlers. Gezond samenleven vraagt om verbonden gemeenschappen, een gezonde leefomgeving en om toegankelijke voorzieningen. Gemeenten spelen hierin een sleutelrol; ze staan dicht bij de inwoners en kunnen daardoor veel voor hen betekenen. In samenwerking met de zorgsector geven we een impuls aan het verbeteren van de gezondheid van alle inwoners. Ook in het integratie-, asiel- en migratiebeleid hebben gemeenten een belangrijke rol: ze moeten statushouders huisvesten, opvang voor asielzoekers en vluchtelingen mogelijk maken, en hebben een regierol op de uitvoering van de inburgering. Als VNG ondersteunen we gemeenten bij deze opgaven

Tot slot zetten we in op sterkere uitvoeringskracht: minder versnippering en meer samenwerking. Dit doen we onder meer via het Platform Sociaal Domein, dat gemeenten, rijk en ketenpartners helpt om het sociaal domein slimmer in te richten met als doel betere hulp aan inwoners in een veilige, gezonde maatschappij. Via het platform kunnen gemeenten praktijkkennis delen en gezamenlijk optrekken richting het rijk.

2.1 Participatie, werk en inkomen

Omkeringsthema: Bestaanszekerheid

De grondwettelijke verantwoordelijkheid voor bestaanszekerheid bestaat uit vier onderdelen:
Inkomenszekerheid: het inkomen is voldoende en voorspelbaar om van rond te komen.
Werkzekerheid: iedereen kan meedoen via werk of dagbesteding, waarmee zoveel mogelijk kan worden voorzien in eigen levensonderhoud.
Inwonergerichte dienstverlening: de overheid vertrouwt inwoners en past waar nodig de menselijke maat toe.
Beschikbare en betaalbare voorzieningen: voorzieningen als wonen, zorg en onderwijs zijn voor iedereen beschikbaar en betaalbaar.

Lokale agenda bestaanszekerheid

Vanuit de lokale praktijk willen we leren en lessen trekken voor de Vereenvoudigingsagenda sociale zekerheid en toekomstplannen. Door samenhang aan te brengen voorkomen we dat gemeenten te zwaar belast worden, en zorgen we ervoor dat er handelingsperspectief blijft bestaan. Als VNG willen we gemeenten in staat stellen om een lokale agenda bestaanszekerheid te voeren door sturingsinzicht te bieden, businesscases op te stellen en expertise beschikbaar te stellen. Verder werken we aan een bestendig vangnet van sociale zekerheid en weerbare inkomenssystemen, dat bestand is tegen geopolitieke of andere dreigingen van buitenaf. Ook heeft de toegankelijkheid en betaalbaarheid van wonen en energie onze aandacht.

Inkomenszekerheid

Het huidige sociaal minimum blijkt voor diverse groepen ontoereikend om financieel rond te kunnen komen. Het stelsel van inkomensondersteuning en sociale zekerheid veroorzaakt onzekerheid en door de complexiteit blijven regelingen vaak onbenut of onjuist benut, waarbij het risico op de individuele inwoners wordt afgeschoven. Gemeenten plakken pleisters omdat de landelijke basis niet op orde is. Als VNG zetten we daarom in op een zekerder en eenvoudiger stelsel van inkomensondersteuning met passende regelingen en een voldoende sociaal minimum. Dit doen we enerzijds om de afhankelijkheid van inwoners van gemeentelijke minimaregelingen te verkleinen en anderzijds om inwoners die het nodig hebben, gemakkelijker de ondersteuning te bieden die ze nodig hebben.

Inwonergerichte dienstverlening

Via inwonergerichte dienstverlening werken we aan de vereenvoudiging van inkomensondersteuning en dienstverlening naar werk. Via de Participatiewet in balans werken we aan wettelijke verbeteringen, herziening van het stelsel en aan vakmanschap. Door datadeling en proactieve dienstverlening wordt de toegang tot ondersteuning eenvoudiger en laagdrempeliger. Hiervoor is samenwerking met ketenpartners en ontwikkeling van een wettelijke grondslag belangrijk. Proactieve dienstverlening aan inwoners op het gebied van inkomensondersteuning voor gemeenten maken we mogelijk maken door lobby voor wettelijke grondslag en samenwerking met ketenpartners. Handhaving van sociale zekerheid wordt gericht op naleving van regels door zowel inwoners als overheid.

Werkzekerheid

Inwoners moeten zoveel mogelijk kunnen meedoen via werk of een zinvolle dagbesteding, zodat ze zoveel mogelijk zelf kunnen voorzien in hun eigen levensonderhoud. Door middel van beschut werk en de banenafspraak krijgen inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt weer mogelijkheden om via werk deel te nemen aan de samenleving. We voeren een lobby voor voldoende middelen om dit via de cao te bereiken. Door de vernieuwde banenafspraak en de Verbeteragenda beschut werk helpen we gemeenten om meer mensen met afstand tot de arbeidsmarkt te begeleiden naar een duurzame werkplek. Daarbij werken we aan de implementatie van de voorstellen voor de Verbeteragenda beschut werk.

Naleving

Goed toezicht en handhaving zijn belangrijk voor een gezond sociaal zekerheidsstelsel. De afgelopen jaren is de rol van naleving veranderd: er moet een balans gevonden worden tussen controle, rechtsgelijkheid en vertrouwen in de inwoner, en gemeenten moeten ruimte krijgen om rekening te houden met de persoonlijke situatie van de inwoner. Een wetsvoorstel is in voorbereiding. We ondersteunen gemeenten om misbruik en oneigenlijk gebruik van middelen in het socialezekerheidsstelsel te voorkomen en aan te pakken. We werken samen met gemeenten en partners aan lerende en toekomstbestendige stelsels waarin preventie centraal staat, data, kennisdeling en -ontwikkeling richting geven, en toezicht en handhaving rechtvaardig en proportioneel worden ingezet.

Onze inzet in 2027

- Voor gemeenten is het jaar 2027 het implementatiejaar voor veel wetten: de Participatiewet in balans, Wet handhavingssociale zekerheid, Wet proactieve dienstverlening SZW en de aangepaste Wet SUWI voor de arbeidsmarktregio's treden in werking. We ondersteunen gemeenten bij de implementatie, stellen bestuurders in staat om hierop te sturen in de lokale praktijk én te leren vanuit de implementatie.
- We creëren samenwerking in coalities om te komen tot meer investeringen om mensen gezond aan het werk te krijgen. Hierbij zetten we als gemeenten in op vernieuwing van de banenafspraak, het aan het werk krijgen van nieuwkomers en de participatiegraad onder jongeren omhoog te brengen.
- We ontwikkelen een landelijk armoedekader waarin het rijk haar verantwoordelijkheid neemt en gemeenten hun eigen rol kunnen pakken. We werken met Divosa aan een basisdienstverlening voor een kwalitatief goede inkomensondersteuning. Met het programma Verbinden Schuldendomein ondersteunen we gemeenten bij het voorkomen en klein houden van schulden, het versterken van de schuldhulpverlening en mensgericht invorderen. We zetten extra in op vroegsignalering, sociaal incasseren en de landelijke aanmeldknop, zodat inwoners met geldzorgen eerder en beter geholpen worden.
- We werken mee aan de pilots voor een overheidsbreed betaaloverzicht, zodat inwoners in één keer zien wat zij aan overheidsorganisaties moeten betalen. Daarnaast dragen we bij

aan de Wet bescherming inkomen bij beslagleggingen (Wbib), onder meer met uitvoeringstoetsen en een kopgroep van gemeenten. Zo voorkomen we dat inwoners door verschillende beslagen onder het bestaansminimum komen. We breiden het aantal gemeentelijke aansluitingen op het Centraal Register Inkomensbeslagen (CRI) uit.

- We ondersteunen gemeenten bij de invoering van de wijzigingen uit spoor 1 per 1 januari 2027 en bij de toepassing in de praktijk, met handreikingen, modelbeleid, service blueprints en procesbegeleiding. Gebaseerd op de eerste uitvoeringsresultaten zoeken we binnen spoor 2 naar oplossingen voor de groep inwoners die langdurig niet beschikken over arbeidsvermogen. Spoor 3 starten we weer op met de nieuwe bestuurders.
- De Tweede Kamer heeft de Wet proactieve dienstverlening SZW aangenomen. Als ook de Eerste Kamer instemt, kunnen gemeenten en uitvoeringsinstanties persoonsgegevens delen om inwoners te wijzen op hun recht op inkomensondersteuning. Zo blijven toeslagen en uitkeringen minder vaak onbenut. We ondersteunen gemeenten bij de implementatie, beproeven samen met gemeenten en SUWI-partijen de gegevensdeling in de praktijk en maken afspraken met BIDN en BKWI over automatische gegevensdeling.
- We borgen en ontwikkelen structureel producten, diensten en expertise op het gebied van preventie, toezicht en handhaving. We zijn een kennispartner voor gemeenten en netwerkpartners, en stimuleren innovatie en uitvoerbaarheid. Samen met ketenpartners pakken we enkele actuele thema's op, zoals partiële inkomsten, adres in beeld, arbeidsmigrantenmisbruik of oneigenlijk gebruik van voorzieningen en uitkeringen. De thema's worden later dit jaar vanuit het LSN geprioriteerd. Wij stimuleren innovatieve werkwijzen en ondersteunen gemeenten bij de toepassing van datagedreven werken en nieuwe technologische ontwikkelingen, zoals AI.
- Gedupeerden van de hersteloperatie toeslagen kunnen zich volgens het wetsvoorstel tot en met 31 augustus 2027 bij hun gemeente aanmelden voor brede ondersteuning. We helpen gemeenten om deze groep tijdig te bereiken en om de ondersteuning daarna te laten aansluiten op de reguliere dienstverlening.
- Realisatie Plateau 2 (RP2) wordt naar verwachting in de eerste helft van 2027 beschikbaar voor alle gemeenten. We ondersteunen gemeenten bij de aansluiting, zodat de gegevensuitwisseling tussen gemeenten, DUO en COA geautomatiseerd, veilig en volledig verloopt

Portfolio

Naam project	Link	Financiering
Datadelen Armoede en Schulden	🔗	Subsidie
Ketenverplichtingen sociaal domein	🔗	GGU
Lokale agenda bestaanszekerheid	🔗	GGU
Naleving: Multidisciplinaire aanpak rechtmatigheid sociale zekerheid	🔗	GGU
Omkeringsthema bestaanszekerheid: inwonergerichte dienstverlening	🔗	GGU
Ondersteuning Arbeidsmarktregio	🔗	Subsidie
Ondersteuningsstructuur Sociaal Ontwikkelbedrijven	🔗	Subsidie
Opgave WISI informatievoorziening gemeenten	🔗	GGU
Vraagorganisatie en ketenregie op de domeinen Werk Inkomen Schulden en Inburgering	🔗	GGU
Proactieve dienstverlening	🔗	Subsidie

Verbinden Schuldendomein 3.0	🔗	Subsidie
Tijdelijk Noofdfonds Energie	🔗	Subsidie

2.2 Jeugd, onderwijs en cultuur

Omkeringsthema: Kansengelijkheid

De Hervormingsagenda Jeugd blijft een belangrijk speerpunt in onze activiteiten. We zetten in op een houdbaar jeugdstelsel waarin kwalitatief goede hulp beschikbaar blijft voor kinderen en gezinnen die deze nodig hebben, waarbij we ook werken aan een betere balans tussen kwaliteit, toegankelijkheid en betaalbaarheid van de jeugdhulp. Op basis van het tweede rapport van de commissie-Van Ark voeren we in 2027 onderhandelingen met het rijk over de financiering vanaf 2028. Dit is cruciaal voor de uitvoering van de Jeugdwet en voor de algehele interbestuurlijke verhoudingen.

Met de Hervormingsagenda Jeugd werken we aan diverse speerpunten: doorbouwen aan sterke lokale teams, het systemisch veranderen van de jeugdbeschermingsketen, de uniformering van de specialistische zorg en de afbouw van de gesloten jeugdzorg. Daarnaast willen we samen met rijk en de sector komen tot een nieuw jeugdstelsel waarin er passende hulp is voor gezinnen, en dat beter bestuurbaar en beheersbaar is. Verder werken we aan een goede samenwerking tussen het zorg- en veiligheidsdomein, bijvoorbeeld door inwoners met complexe problematiek tijdig passende ondersteuning te bieden en de aanpak van geweld tegen vrouwen te intensiveren.

Onze inzet in 2027

- We zetten ons in voor een adequate opvolging van het rapport van de commissie-Van Ark, zodat gemeenten voldoende middelen en mogelijkheden hebben voor de uitvoering van hun taken op het gebied van jeugd.
- We ondersteunen gemeenten bij de verdere uitvoering van de Hervormingsagenda Jeugd en een financieel houdbaar en kwalitatief sterk jeugdstelsel.
- We komen met een voorstel tot een wijziging van het jeugdstelsel zodat het stelsel beter bestuurbaar en beheersbaar wordt. De sturing op de specialistische jeugdhulp vraagt hierbinnen onze bijzondere aandacht.
- Via het Ketenbureau i-Sociaal Domein voeren we regie op het beheer en de doorontwikkeling van de digitale infrastructuur en de landelijke standaarden voor gegevensuitwisseling. We ontwikkelen contractstandaarden en standaard administratieprotocollen, ondersteunen gemeenten en aanbieders in het juiste gebruik van het berichtenverkeer en bieden handreikingen en e-learnings aan. Ook organiseren we bijeenkomsten als de Regiodagen, Hackathons en Week van de Standaarden voor kennisdeling en ontmoetingen.
- We werken aan een structurele samenwerking tussen gemeenten, zorg- en veiligheidspartners, onder meer voor de aanpak van personen met onbegrepen gedrag en geweld tegen vrouwen. Ook versterken we de governance, financiering en landelijke afspraken rond de Zorg- en Veiligheidshuizen, zodat gemeenten kunnen rekenen op een duurzame uitvoeringsstructuur.
- We ronden de voorbereiding van de landelijke inkoop voor specialistische jeugdhulp in 2028 af en versterken de inrichting van governance, leveranciersmanagement en monitoring, en een uitvoeringspraktijk die aansluit bij de Hervormingsagenda Jeugd. We ondersteunen gemeenten bij de uitvoering, het toezicht en de verdere professionalisering van de landelijke contractering.

- Op het gebied van toezicht en handhaving binnen de kinderopvang versterken we gemeenten met regionale ondersteuning, kennisdeling, trainingen en datagedreven inzicht en werken we samen met ketenpartners aan uitvoerbare wetgeving, toekomstbestendige informatiesystemen en de verdere ontwikkeling van een stimulerend en reflectief toezichtstelsel.
- We zorgen voor een ondersteuningsstructuur voor sterke lokale teams en werken aan de noodzakelijke wijzigingen van de jeugdbeschermingsketen in het kader van het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming.

Portfolio

Naam project	Link	Financiering
Hervormingsagenda Jeugd	🔗	GGU en subsidie
Kennisborging Sociaal Domein en jeugdbeschermingsketen	🔗	GGU
Ketenbureau i-Sociaal Domein	🔗	GGU en subsidie
Landelijke inkoop zorgcontracten	🔗	GGU
Naleving: Kwaliteit kinderopvang	🔗	GGU
Omkeringsthema kansengelijkheid	🔗	GGU
Community of Practice gemeenten huisvesting cultuurbeoefening	🔗	Subsidie
Met Andere Ogen	🔗	Subsidie
Ondersteuningsnetwerk Jeugd en Gezin	🔗	Subsidie

2.3 Gezondheid en maatschappelijke ondersteuning

Omkeringsthema: Gezond leven en ouder worden

Een inclusieve samenleving nodigt mensen uit tot gezond en prettig samenleven, en daarin kunnen gemeenten het verschil maken. We zetten in op een sterke sociale basis, toegankelijke zorg en ondersteuning, sterke regionale samenwerking én op samenwerking met zorg- en welzijnspartijen, sport, onderwijs, gezondheidszorg, politie en woningcorporaties en tussen het fysieke, sociale en medische domein. In 2027 geven we met het kabinet verder vorm aan onontkoombare keuzes die voor de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) als gevolg van vergrijzing, personeelskrapte en een groeiend beroep op ondersteuning en zorg moeten worden gemaakt. Daarbij blijven we benadrukken dat gemeenten in staat moeten worden gesteld van begin af aan hun preventieve, signalerende en normaliserende rol in het stelsel goed in te vullen. Gemeenten vormen daarmee het fundament onder de beweging van zorg naar (positieve) gezondheid.

Trends & ontwikkelingen

Als VNG leveren we inbreng aan de Staatscommissie Zorgstelsel die onderzoek gaat doen naar de inrichting van het brede zorgstelsel in Nederland. We richten ons op de toekomstbestendigheid van de zorg, en de Wmo en Jeugdwet in het bijzonder.

Het kabinet werkt momenteel aan diverse bezuinigingsmaatregelen in de zorg. We richten ons in het gesprek met het rijk op de kracht van gemeenten in zowel individuele als collectieve ondersteuning van burgers. Onze inzet is dat de meest kwetsbare burgers ondersteuning kunnen

blijven ontvangen. Daarnaast blijft er aandacht voor het verschuiven van problemen tussen de verschillende stelsels.

De keuzes die het kabinet maakt op beleidsterreinen, zoals huisvesting, ggz-zorg, bestaanszekerheid, asiel en (arbeids-)migratie, hebben effect op het aantal mensen dat uitvalt, dakloos raakt en een beroep doet op Wmo-maatwerkvoorzieningen, zoals maatschappelijke opvang en beschermd wonen. De combinatie van enerzijds een toename van dakloosheid en anderzijds de beperkte capaciteit om complexe zorgvragen – in een gefragmenteerd stelsel – goed te beantwoorden, baren ons zorgen. Tegelijkertijd zien we dat gemeenten blijven inzetten op inclusief wonen en preventie.

De implementatie van het AZWA en de transformatie naar de voorkant, van zorg naar gezondheid, vragen ook de komende jaren om een uitgebreid en zorgvuldig ingericht (implementatie)programma. De fase is aangebroken waarop de transformatie in de regio en bij individuele gemeenten zijn beslag moet krijgen en gemeenten daarmee invulling dienen te geven aan de afspraken die in het AZWA zijn gemaakt. Met de inrichting van de basisfunctionaliteiten, zoals bijvoorbeeld laagdrempelige steunpunten EPA, kansrijke start en valpreventie, worden op de levensdomeinen mentale gezondheid, kansrijk opgroeien, gezonde leefstijl en vitaal ouder de eerste betekenisvolle stappen gezet in het versterken van de sociale basis en het stimuleren van samenwerking tussen het medische en het sociaal domein. Tegelijkertijd vormt de vormgeving van de transformatie een uitdaging voor de ambitie om te komen tot een integrale benadering van gezondheid en een gezonde samenleving, waarbij de kracht van het sociaal domein behouden moet blijven.

Onze inzet in 2027

- In 2027 volgt een verdere uitwerking van onze visie op de verouderende samenleving. We geven daarmee ook opvolging aan het houdbaarheidsonderzoek Wmo en zetten we in op een inkomens- en vermogensafhankelijke bijdrage en aanpassingen in de huishoudelijke hulp.
- In 2027 voeren we het convenant sterke lokale teams uit met als doel om in 2028 overal sterke lokale teams te hebben.
- In 2027 zetten we ons in het kader van het programma Versterken informatiepositie publieke gezondheid in voor het vergroten van databeschikbaarheid en uitbreiden van datastandaardisatie, regie op gegevensdeling, secundair datagebruik (scenariomodel) en data-governance (programmamanagement).
- Het Ketenbureau i-Sociaal Domein werkt in 2027 aan beheer en vernieuwing van de informatie-uitwisseling tussen gemeenten en zorgaanbieders. Daarnaast ondersteunt het Ketenbureau bij de standaardisatie van inkoop, contractering en administratie voor Jeugdwet en Wmo.
- In 2027 versterken we de aanpak van zorgfraude en zorgcriminaliteit door vanuit het collectief de basis van toezicht te helpen verstevigen. En ook door alert te zijn en blijven op fraude bij de toegang, door het verstevigen van inkoop en contractmanagement, en door samen met gemeenten nieuwe interventies te ontwikkelen en handhaving te professionaliseren.
- In 2027 ondersteunen we gemeenten bij de huisvesting van aandachtgroepen en invoering van de instrumenten uit de Wet versterking regie op de volkshuisvesting. Met aandacht voor een goede afstemming tussen het fysieke en sociaal domein zetten we in op het realiseren van leefbare wijken die bijdragen aan herstel van inwoners en het voorkomen van uitval.
- In 2027 blijven we werken aan een toegankelijke en inclusieve samenleving. Bijvoorbeeld door gemeenten te stimuleren om een Lokale Inclusie Agenda te realiseren en door kennis te bundelen, te delen en te borgen.

- In 2027 werken op basis van het IBO mentale gezondheid samen met het rijk aan een duurzame strategie en een stelsel voor het verbeteren van de mentale gezondheid van inwoners. Daarbij zetten we in op stevige randvoorwaarden voor gemeenten als onmisbare partner in de transformatie van zorg naar gezondheid.
- In 2027 zetten wij in op de versterking van de publieke gezondheid vanuit een eigen strategische visie. Daarbij intensiveren wij de samenwerking met de GGD GHOR Nederland. Samen met de GGD'en zetten we in op een structureel en toereikend financieel kader voor nieuwe vaccinaties en een duurzame verhoging van de vaccinatiegraad. Daarnaast werken wij aan een herijking van het basistakenpakket van de jeugdgezondheidszorg, zodat dit aansluit bij actuele maatschappelijke opgaven en de behoeften van kinderen, jongeren en gezinnen. Wij ondersteunen de maatregelen van het rijk om de GGD'en pandemisch paraat te maken. Tegelijkertijd heeft verdere centralisatie van de publieke gezondheid onze aandacht. Alleen met een sterke lokale democratische verankering van de publieke gezondheid kunnen we de omslag van zorg naar gezondheid daadwerkelijk realiseren.

Portfolio

Naam project	Link	Financiering
Gemeentelijke Monitor Sociaal Domein (GMSD)		GGU
Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord		GGU
Informatiestandaard jeugdgezondheidszorg		GGU
Naleving: Kwaliteit en rechtmatigheid zorg		GGU
PGB 2.0		Subsidie
Verbeteren kwaliteitstoezicht Wmo		Subsidie
Versterken informatiepositie publieke gezondheid		GGU
Wmo voorspelmodel		GGU

2.4 Asiel, migratie en integratie

De VNG streeft naar een stabiel opvangstelsel dat wordt gekenmerkt door een goede verdeling van migranten over gemeenten en stimulering van participatie, Hiervoor hebben we het plan 'Van wachtstand naar werkstand' gelanceerd. Ook werken we aan plannen om kleinschalige opvang met betere participatie in werk mogelijk te maken. De problemen in de opvang van asielzoekers en Oekraïense ontheemden vragen continu onze proactieve aandacht. In 2027 zetten we in op het mogelijk maken van de Spreidingswet door het creëren van goede randvoorwaarden. We vertegenwoordigen gemeenten in de opvangketen en doen voorstellen voor een houdbare keten vanuit de lessen van de Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2025. Daarbij willen we de verbinding tussen opvanglocatie en werk mogelijk maken en de aansluiting tussen inburgering werk en asielfase versterken. We doen voorstellen voor een houdbare keten op basis van adviezen van de Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen, met oog op betere aansluiting tussen asielfase, inburgering en werk.

Arbeidsmigratie

Terwijl arbeidsmigranten een belangrijke bijdrage leveren aan de Nederlandse economie, zien we gemeenten worstelen met huisvesting, uitbuiting en participatie. Op basis van de adviezen van het Rapport Roemer zetten gemeenten stappen om grip te krijgen op arbeidsmigratie. Ook bieden we gemeenten ondersteuning om de positie van arbeidsmigranten te verbeteren door implementatie van de adviezen van het Aanjaagteam bescherming arbeidsmigranten. We

vertegenwoordigen gemeenten in de asielketen en zetten in een stabiel opvangstelsel dat stimuleert tot participatie van nieuwkomers door de mogelijkheden voor inburgering en arbeidsdeelname te vergroten. Uitvoering van de Spreidingswet met een goede verdeling van asielmigranten over gemeenten maken we mogelijk door het creëren van goede randvoorwaarden. Ook doen we voorstellen voor een houdbare keten op basis van adviezen van de Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen, waarbij we de aansluiting tussen inburgering, werk en asielfase versterken.

Onze inzet in 2027

- We begeleiden vier pilotregio's: 'Eemshaven', West-Friesland, Metropoolregio Utrecht West en (de gecombineerde regio's) Eindhoven/Helmond-De Peel. We ondersteunen deze gemeenten integraal bij de ontwikkeling en uitvoering van arbeidsmigrantenbeleid, inclusief procesbegeleiding, kennisdeling, regionale samenwerking en voortgangsmonitoring.
- We ontwikkelen kennisproducten, actualiseren deze en implementeren ze op basis van de behoeften uit de uitvoeringspraktijk, waaronder: Werken & Wonen (opvolger Effectrapportage bij nieuwe bedrijvigheid), Handreiking Gegevensdeling, Stappenplan voor gemeentelijke ambtenaren, en Handreiking Nachtregister.
- We ondersteunen de participatie van nieuwkomers door in te zetten op voldoende middelen voor inburgering en mogelijkheden om asielzoekers te laten werken via een inburgeringsstelsel dat past bij onze visie 'Van wachtstand naar werkstand'. We halen signalen op uit de praktijk, monitoren de resultaten en vertalen deze naar beleidsverbeteringen, lobby en de doorontwikkeling van producten en ondersteuning. We vertegenwoordigen gemeenten in landelijke uitvoeringsketens en beleidsontwikkeling. We doen dit in samenwerking met team MSN, VNG Beleid, Aanpak Mensenhandel en andere relevante teams binnen VNG Realisatie om de impact te vergroten. We analyseren signalen en vertalen deze naar concrete input voor VNG Beleid en het rijk, inclusief bijdragen aan WIN-punten en implementatie van de aanbevelingen de commissie-Roemer, waarbij prioritering wordt aangebracht op basis van urgentie en impact
- Met het oog op beter uitvoerbaar beleid, vertegenwoordigen we gemeenten in overleggen over de uitvoering van diverse ketens, zoals asiel, Oekraïne, Landelijke Vreemdelingen Voorzieningen (LVV) en openbare orde. Dit doen we met onze ketenpartners Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA), Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND), Dienst Terugkeer & Vertrek (DT&V), het ministerie van Justitie en Veiligheid en overige ministeries. We hebben een opdrachtgevende rol voor de landelijke functie van het Knooppunt Coördinatie & Informatie Oekraïne (KCIO).

Portfolio

Naam project	Link	Financiering
Ondersteuning gemeenten bij taken Asiel en Migratie	🔗	GGU en subsidie
Naleving: Ondersteuningsprogramma arbeidsmigranten	🔗	Subsidie

2.5 Platform Sociaal Domein

Het Platform Sociaal Domein (PSD) helpt gemeenten, rijk en ketenpartners bij het slimmer inrichten van het sociaal domein en het platform ondersteunt bij het verbeteren van de samenwerking met (regionale) partners. Als schakel hebben we een unieke positie in het sociaal

domein en zijn we van grote toegevoegde waarde. De inwoners stellen we altijd voorop om ons uiteindelijke doel te bereiken: betere hulp en een veilige, gezonde maatschappij.

Via ons online kennisplatform, AI-tool en de inzet van regioadviseurs ondersteunen we gemeenten met actuele kennis, praktijkvoorbeelden, producten, opleidingen en maatwerkadvies. We versterken het methodisch werken door signalering, data en praktijkervaring met elkaar te verbinden. De inzichten die hieruit voortkomen agenderen we binnen relevante netwerken en bespreken we met onze opdrachtgevers, zodat beleid en uitvoering elkaar beter versterken. Zo dragen we bij aan een lerend sociaal domein waarin kennis, samenwerking en data leiden tot betere ondersteuning van inwoners en een veilige, gezonde en inclusieve samenleving.

Onze inzet in 2027

- In 2027 versterken we de ontsluiting van kennis in het sociaal domein via GIDS: met AI, gevalideerde kennisbronnen en actuele praktijkinformatie maken we kennis toegankelijker en beter toepasbaar voor gemeenten en professionals.
- We ontwikkelen en delen actuele inzichten, handelingsperspectieven en praktijkgerichte kennis. Die is gebaseerd op signalen uit de uitvoeringspraktijk die we systematisch verzamelen, analyseren en verrijken met beschikbare data.
- We dragen bij aan de verdere professionalisering van het sociaal domein. We versterken het kennisecosysteem, we bevorderen het lerend vermogen van professionals en organisaties en stimuleren methodisch werken. Daarbij verbinden we praktijkervaring, data en kennisontwikkeling om continu te leren en verbeteren te ondersteunen.
- Onze regioadviseurs blijven gemeenten en regionale samenwerkingsverbanden ondersteunen met advies, kennisdeling en het verbinden van praktijkervaringen. Zij halen signalen uit de regio op en zorgen ervoor dat deze worden vertaald naar landelijke kennisontwikkeling en bestuurlijke agendering.

Portfolio

Naam project	Link	Financiering
Partnerschap in de regio		Subsidie
Platform Sociaal Domein		GGU en subsidie
Regioteam Zorg & Veiligheid Platform Sociaal Domein		Subsidie
Versterken samenwerking medisch-sociaal domein		Subsidie

3. Leefomgeving

3.1 Fysieke leefomgeving

Omkeringsthema: Inrichting van Nederland

Nederland staat voor een Grote Verbouwing: voor alle inwoners werken we aan een gezonde, schone en veilige plek om te wonen, werken en leven. Het versterken van de fysieke leefomgeving vraagt om een integrale aanpak. Gemeenten hebben een belangrijke taak in de ruimtelijke inrichting en het gebruik van ruimte. Het klimaat verandert, de grenzen van het water- en bodemsysteem zijn in zicht, er ligt een grote vernieuwings- en onderhoudsopgave, we stappen over op een andere energievoorziening en we bouwen aan een toekomstbestendige en circulaire economie.

De groei van de bevolking, de beperkte ruimte en middelen, en de complexiteit van de opgaven maken het essentieel om maatschappelijke opgaven zoals klimaatverandering, natuurherstel, woningbouw, bereikbaarheid, economische ontwikkeling en gezondheid in samenhang met elkaar en voor de lange termijn aan te pakken. Dit vraagt ook om duidelijke prioriteiten en stevige beleidskeuzes die we meer in samenhang maken. Samen met het rijk bepalen we onze inzet richting Brussel.

Hoewel het inrichten van de fysieke – en klimaatadaptieve – leefomgeving een kerntaak is van gemeenten, zien we dat hun positie en beschikbare middelen onder druk komen te staan. Daarom zetten we ons in om instrumenten en middelen te verwerven voor uitvoering van deze kerntaak, zodat gemeenten hun rol hierin daadwerkelijk kunnen vervullen. Zo worden gemeenten als bestuurslaag steviger gepositioneerd en kunnen ze agendasettend (blijven) optreden.

Wij ondersteunen gemeenten verder door het bevorderen van de samenwerking tussen gemeenten, regio's, het rijk en omgevingsdiensten. We zetten in op een strategische aanpak voor het hele domein. We verbinden lokaal, regionaal, nationaal en Europees beleid met elkaar en vertalen naar de uitvoeringspraktijk. Daarmee vergroten we het handelingsperspectief en uitvoeringskracht van gemeenten én regio's.

Gemeenten hebben behoefte aan een sterk economisch klimaat dat bijdraagt aan brede welvaart, een weerbare economie en een toekomstbestendige arbeidsmarkt. De economische opgave staat niet op zichzelf. Deze hangt niet alleen nauw samen met de energie- en klimaattransitie, maar ook met de noodzakelijke versnelling van de woningbouw en de mobiliteitsopgave. Ook de overgang naar een circulaire economie speelt een belangrijke rol; we zetten daarom in op duurzamer (her)gebruik van grondstoffen.

Ontwikkelingen binnen de energietransitie en de circulaire economie vragen om een goede afweging tussen ruimtegebruik, veiligheid en leefbaarheid. Een samenhangende investeringsagenda met ontschotte budgetten en langjarige beleids- en investeringszekerheid zijn noodzakelijk om publieke en private investeringen mogelijk te maken. Overheden, bedrijven, maatschappelijke organisaties en inwoners moeten hierin gezamenlijk optrekken.

De opgaven rond natuur, klimaat en water hebben grote gevolgen voor het landelijk gebied; de transitie raakt onder meer landbouw, natuur, energie, leefbaarheid en voorzieningen. Een gebiedsgerichte aanpak moet zorgen voor balans met klimaat, water en het natuurlijke systeem, maar ook voor perspectief voor inwoners, ondernemers, gemeenten en regio's waarbij vergunningverlening weer op gang komt en ons land van het 'stikstofslot' gaat. We verstevigen de positie van gemeenten, waarbij ze kunnen rekenen op interbestuurlijke samenwerking, uitvoerbare wet- en regelgeving en adequate financiering.

De samenhang tussen de verschillende opgaven vraagt om ondersteuning die verder gaat dan afzonderlijke dossiers. Daarom ligt de focus op het versterken van uitvoeringskracht, kennisdeling en belangenbehartiging, waarbij datagedreven werken steeds belangrijker wordt. Zo kunnen gemeenten de maatschappelijke opgaven in hun eigen gemeente en regio in samenhang

aanpakken. Voor gemeenten is het essentieel dat beleid en wetgeving uitvoerbaar en juridisch houdbaar zijn. Daarnaast moeten vergunningverlening en handhaving efficiënt kunnen worden georganiseerd, zodat de gestelde ambities ook daadwerkelijk gerealiseerd kunnen worden.

- **Woningbouw** was hét thema tijdens de gemeenteraadsverkiezingen 2026 en nog steeds is er grote behoefte aan huisvesting voor alle inwoners. Het realiseren van voldoende betaalbare en kwalitatief goede woningen binnen de beperkte ruimte vraagt om stevige regie op volkshuisvesting. Deze moet gepaard gaan met aandacht voor woningbouw, de huisvesting van aandachtsgroepen, leefbaarheid in wijken, klimaatadaptatie en water bodem sturend alsook verduurzaming. We ondersteunen gemeenten bij de uitvoering van de woonopgave en van nieuwe wet- en regelgeving. Door het vroegtijdig signaleren van implementatieknelpunten en deze onder de aandacht van het rijk te brengen, zetten we ons in voor effectief beleid, uitvoerbare wetgeving, mogelijkheden voor maatwerk, en voldoende middelen en aandacht voor consistentie, uitvoerbaarheid en kennisoverdracht.
- **Ruimte:** De grote verbouwing van Nederland vraagt om integrale keuzes die doorwerken in de dagelijkse uitvoeringspraktijk van gemeenten. Daarom is het van belang dat het rijk via de Nota Ruimte en andere nationale programma's een samenhangende koers biedt, gekoppeld aan een investeringsagenda met voldoende middelen. Dit is randvoorwaardelijk om als gemeenten nationale opgaven op het gebied van woningbouw, energie, natuur, water en mobiliteit effectief en in samenhang te realiseren.
- **Klimaatadaptatie** is van groot belang om ons land weerbaar te maken tegen wateroverlast, droogte, hitte en andere klimaateffecten. Vis het Deltaprogramma en de Nationale Adaptatiestrategie moeten gemeenten beter in staat worden gesteld om hun leefomgeving klimaatbestendig in te richten. Dit vraagt om beleidsruimte alsook voldoende financiële en uitvoeringscapaciteit. Ook vraagt **water en bodem sturend** onze aandacht. Het helpt om ruimtelijke keuzes beter af te stemmen op de mogelijkheden en grenzen van het natuurlijke systeem. Regionale samenwerking en een sterke positie van gemeenten zijn daarbij cruciaal omdat veel vraagstukken de grens van de gemeenten overstijgen.
- Gemeenten kennen een breed takenpakket op het gebied van **mobiliteit** dat verder gaat dan het onderhoud en beheer van het wegennetwerk alleen. Het is noodzakelijk om mobiliteit breder te bezien nu we voor een complexe transitie staan; de toekomstbestendigheid vraagt om samenhang in opgaven als bereikbaarheid, duurzaamheid, leefbaarheid en verkeersveiligheid, maar ook met vraagstukken in de fysieke leefomgeving, zoals de ruimtelijke inrichting, woningbouw, en bijvoorbeeld netcapaciteit.
- Het weer op gang brengen van de vergunningverlening is van groot belang voor gemeenten. **Nederland moet af van het stikstofslot**. Een impactvol pakket met maatregelen is gepresenteerd waarbij voor gemeenten focus op uitvoerbaarheid, juridische houdbaarheid en voldoende middelen voor die uitvoering belangrijke elementen vormen. Dit naast het bieden van toekomstperspectief aan het **landelijk gebied** en een stevige inzet op **natuurherstel.**
- Veel maatregelen moeten nog verder worden uitgewerkt. Juist in die fase wordt de rol van gemeenten belangrijk. Gemeenten kennen de lokale situatie, weten waar ontwikkelingen vastlopen en zien waar maatwerk mogelijk is. Het kabinet biedt op onderdelen ruimte voor regionale alternatieven, als wordt voldaan aan de kaders van het pakket. Dat biedt kansen om lokale kennis en gebiedsgerichte oplossingen beter te benutten en gebieden met energie ruimte te geven.
- Een **gezonde en duurzame economie en arbeidsmarkt** bepalen in belangrijke mate onze welvaart en welzijn. Op lokaal en regionaal niveau werken we aan een duurzame economie, waarin ondernemers en mkb weerbaar zijn voor economische laagconjunctuur en kunnen bijdragen aan de brede welvaart. In onze belangenbehartiging leggen we het accent op thema’s als mkb en innovatie, ruimte voor werken en ondernemen, een human capital agenda en regionaal-economische samenwerking.

- Binnen het programma **Betere Dienstverlening en Regelgeving (Economie) 2024-2027** ondersteunen we gemeenten om hun dienstverlening naar ondernemers en de aanpak van de regeldruk naar een hoger plan te brengen. Meer en verbeterde inzet hierop leidt direct tot een betere relatie en meer binding van ondernemers aan gemeenten wat indirect positieve effecten op de lokale economie tot gevolg heeft, wat zichtbaar is in een verbeterde werkgelegenheid, economische spin-off en verbinding met maatschappelijke opgaven.
- We zetten in op een **circulaire economie** waarin grondstoffen zo lang en zo vaak mogelijk worden (her)gebruikt. Op die manier kunnen gemeenten kosten voor hun inwoners beperken tot het minimum, terwijl ze een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan het milieu en de reductie van CO2-uitstoot.
- Binnen het programma **Digitale infrastructuur en 5G** werken we aan een uitstekende digitale infrastructuur in iedere gemeente. In de praktijk betekent met name dat we de gemeentelijke belangen ten aanzien van vergunning- en toestemmingverlening, de inbedding van deze infrastructuur in omgevingsplannen en de coördinatie van civiele werken behartigen. De nieuwe wetgeving rond dit onderwerp komt in toenemende mate vanuit Brussel en de nationale implementatie kan leiden tot onverwachte gevolgen en werkzaamheden voor gemeenten.
- Gemeenten hebben data en informatie nodig om hun taken in het fysiek domein goed uit te kunnen voeren. Dit vraagt om een robuuste informatiepositie voor gemeenten. Als VNG hebben we ons verbonden aan diverse initiatieven om de informatievoorziening voor gemeenten te verbeteren, zoals monitoring van woningbouwplannen en Digigo.

Onze inzet in 2027

- Door samenwerking met koepelorganisaties als Aedes en IPO, ministeries en andere belangenbehartigers, en via kennisoverdracht, zorgen wij voor het benodigde instrumentarium dat gemeenten in staat stelt om hun woonopgave aan te pakken. Dit doen we in nauw contact met onze leden, maar ook via de G4, G40 en P10.
- We houden onze modelverordeningen en handreikingen actueel. Zo staat de actualisatie van instrumenten om leegstand te bestrijden op de agenda.
- We zijn betrokken bij de evaluatie van onder meer de Wet goed verhuurderschap (Wgv), de Wet betaalbare huur (Wbh) en de Wet kwaliteitsborging bouwen (Wkb). Daarbij ligt de prioriteit bij uitvoerbaarheid, consistentie en voldoende middelen.
- We streven naar modernisering van de bouwregelgeving en mogelijkheden voor experimenten met nieuwe bouwmethoden en technieken.
- We versterken de kennis- en informatiepositie van gemeenten met de Lokale Monitor Wonen als het gaat om de beschikbaarheid en betaalbaarheid van (huur)woningen. Met de provincies en het rijk zijn wij verantwoordelijk voor de Landelijke monitor voortgang woningbouw (LMVW). Ook werken we met diverse partners aan standaardisatie van data voor de fysieke leefomgeving. We zijn trekker van de ontwikkeling van digitale vergunningverlening door het gebruik van BIM (bouwinformatiemodellen).
- We werken met diverse partners aan structurering, beschikbaarstelling en uitwisseling van data over bouwen in het kader van Interbestuurlijke Samenwerking voor de Informatiepositie (ISIP Wonen) en de iStrategie VRO.
- Met het Nationaal Expertisecentrum Woningbouw (NEW) versterken we uitvoeringskracht van gemeenten bij de woningbouwopgave. Het NEW vergroot de ambtelijke deskundigheid, ondersteunt gemeenten bij de toepassing daarvan in de praktijk en draagt zo bij aan het versnellen van de woningbouw en het realiseren van meer passende woningen. Daarnaast verspreidt het NEW de resultaten en kennis uit het programma Innovatie Woningbouw.

- We bepleiten een integrale uitwerking van de Nota Ruimte en andere nationale ruimtelijke programma's met bijbehorende investeringsagenda en een goede koppeling tussen taken en middelen. Ook delen we de ervaringen en lessen uit onder meer NOVEX-gebieden met gemeenten in heel Nederland. We versterken de gemeentelijke positie in regionale samenwerkingsstructuren, zoals de NOVEX maar ook de DPRA (Delta Programma Ruimtelijke Adaptatie).
- Als het gaat om klimaatadaptatie is de inzet – naast het kunnen beschikken over voldoende middelen – gericht op het hebben van voldoende afwegingsruimte voor gemeenten bij waterberging en het voorkomen van wateroverlast.
- Vanuit de VNG zetten we stevig in op het realiseren van goede en gedragen afspraken met het rijk en bedrijfsleven rondom de inzameling en verwerking van huishoudelijk afval.
- Voor een juiste werking van het instrument van 'uitgebreide producentenverantwoordelijkheid' (UPV) betekent dit in de praktijk onderhandelen over de juiste (rand)voorwaarden voor gemeenten bij aankomende 'UPV-trajecten' en strakke monitoring op de voortgang van de huidige afspraken over onder meer verpakkingsafval. Verder werken we aan concrete producten zoals de modelverordening afvalstoffen en de organisatie van bestuurlijke bijeenkomsten rondom het thema grondstoffen en de circulaire economie.
- We ondersteunen gemeenten bij het zetten van de stap naar voren als het gaat om de circulaire economie, onder andere in relatie tot de Krachtenbundeling Rijk-regio.
- We vergroten het bewustzijn rondom de regeldruk op het MKB door middel van doelgerichte communicatie. Daarnaast zetten we via de Toolkit Regeldrukreductie en een handreiking MKB-toets in op het verminderen van de regeldruk. We inventariseren knelpunten die ondernemers ervaren bij maatschappelijke en economische transities en maken deze zichtbaar via artikelen en video's. Daarbij maken we de rol van Economische Zaken binnen gemeenten zichtbaarder en ondersteunen we bij de verdere professionalisering ervan.
- We ondersteunen gemeenten met concrete producten en kennissessies bij de ontwikkeling van sociaaleconomisch arbeidsmarktbeleid ter voorbereiding op de totstandkoming van regionale meerjarenagenda's in 2027.
- We ondersteunen gemeenten bij ontwikkeling en behoud van voldoende en kwalitatieve economische ruimte via onder andere via de landelijke samenwerkingsagenda Ruimte voor Economie.
- We zetten in op de strategische advisering en ondersteuning van gemeenten bij de uitrol van 5G en glasvezel. We werken aan de implementatie en monitoren deze bij telecomaanbieders, netbeheerders en andere overheden naar aanleiding van de Uitvoeringswet Gigabitinfrastructuurverordening.
- In 2027 zetten we in op betere uitvoerbaarheid en vereenvoudiging van het omgevingsveiligheidsbeleid, de verdere implementatie van de samenwerkingsafspraken Versterking VTH en de afspraken uit de Meerjarenagenda Versterking VTH.
- We voeren lobby op passende financiering voor structurele VTH-taken en op diverse milieudossiers, waaronder een Europees verbod op PFAS waarbij we ons ook richten op onze landelijke lijn in relatie tot PFAS, een uitvoerbare en betaalbare implementatie van de EU-luchtkwaliteitsrichtlijn voor gemeenten met een nationaal programma vanuit het rijk. Ook zetten we in op een vertaling van de Agenda 'Industrie en Omwonenden' naar uitvoerbaar én betaalbaar beleid.
- We bevorderen dat regels en werkwijzen als het gaat om het thema asbest verbeteren alsook de uitvoerbaarheid bij de beleidsaanpassingen die plaatsvinden.
- We versterken de ondersteuning aan gemeenten op het gebied van omgevingsveiligheid, onder meer via het uitvoeren van de Meerjarenagenda Versterking Omgevingsveiligheid

waarmee we kennis op gebied van omgevingsveiligheid verrijken met de ambitie om de kennisinfrastructuur op het gebied van omgevingsveiligheid te verstevigen.

- We ondersteunen en begeleiden gemeenten bij de transitie van het landelijk gebied, en zetten ons (onder andere via lobbyvoering) in op een geborgde aanpak van stikstofbeleid, het versterken van gebiedsgerichte aanpakken en het op orde brengen van uitvoeringscondities. Ook zetten we in op uitvoerbaarheid, haalbaarheid en betaalbaarheid bij de totstandkoming van het definitieve natuurherstelplan in relatie tot de natuurherstelverordening. Een realistische vormgeving waar gemeenten mee uit de voeten kunnen als het gaat om het zogenaamde artikel 8 (stedelijke ecosystemen) hoort daarbij.
- In aansluiting op de ondersteuning van gemeenten bij stikstofproblematiek en de natuuropgave ondersteunen wij gemeenten met de uitvoering van (beëindigings)regelingen voor agrarisch ondernemers, het benutten van Europees landbouwbeleid en veranderend grondgebruik.
- We vergroten het handelingsperspectief van gemeenten, via lobby, webinars en bijeenkomsten, en handreikingen, ten aanzien van hun mobiliteitsopgave op het vlak van financiën en uitvoering. We positioneren gemeenten om het mobiliteitsbeleid te kunnen verduurzamen. We werken samen met het rijk en gemeenten aan de verduurzaming van reisgedrag, de verdere uitrol van deelmobiliteit en laadinfrastructuur (kennisdeling en platformfunctie) en we lobbyen voor de instandhouding van de zero-emissiezones. Ook is onze inzet gericht op het verkrijgen van voldoende middelen in het gemeentefonds, die ook meegroeien met de instandhoudingsopgave. Ook bieden we ondersteuning bij het formuleren van regionale ambities voor de bereikbaarheid van cruciale voorzieningen gebaseerd op de analyses die in 2026 door de regio's zijn opgesteld.

Portfolio

Naam project	Link	financiering
Bouwen en Wonen & Programma Woningbouw (min. VRO)	🔗	GGU
Digitale infrastructuur & 5G	🔗	GGU
DIWI (Datavoorziening Interne Woningbouw Informatie)	🔗	GGU en subsidie
Integrale aanpak Fysieke leefomgeving	🔗	GGU
Landelijk Gebied en Natuurbeleid	🔗	GGU
Lokale monitor wonen	🔗	GGU
Mobiliteit en Bereikbaarheid	🔗	GGU
Programma Betere Dienstverlening en Regelgeving (Economie) 2024-2027	🔗	Subsidie
Regionale Economie en versterking economische activiteiten	🔗	GGU
Ruimte, Water en Klimaatadaptatie - Ruimtelijke puzzel en WBS	🔗	GGU
Verkenning Informatievoorziening Fysiek Domein VIFD	🔗	GGU
Afval en circulariteit	🔗	GGU

3.2 Instrumentarium leefomgeving

Omkeringsthema: Inrichting van Nederland

De Omgevingswet streeft naar een balans tussen het benutten én beschermen van de leefomgeving. Op basis van een duidelijke visie en minder en eenvoudigere regels kunnen betere afwegingen worden gemaakt om zo meer ruimte te bieden aan gemeentelijke initiatieven. De Omgevingswet geeft op die manier, samen met de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb), de lokale overheid het instrumentarium om complexe opgaven in de fysieke ruimte aan te pakken, zoals versnelling van de woningbouw.

Gemeenten werken inmiddels met de instrumenten van de Omgevingswet. Om deze optimaal te kunnen benutten en de transitie naar een toekomstbestendige uitvoeringspraktijk te versnellen, blijft ondersteuning hierin essentieel. Dit doen we zowel landelijk als regionaal bijvoorbeeld via kennisdeling, interbestuurlijke samenwerking, monitoring en praktijkgerichte ondersteuning, waarbij regionaal ook implementatieondersteuners (RIO's) worden ingezet.

Gemeenten moeten de komende jaren onder meer toewerken naar één integraal omgevingsplan en de instrumenten van de Omgevingswet steeds meer in samenhang toepassen. Dat vraagt niet alleen om juridische kennis, maar ook om aanpassing van werkprocessen, organisatie, samenwerking en informatievoorziening. Tegelijkertijd moeten gemeenten het instrumentarium al inzetten voor urgente maatschappelijke opgaven, zoals woningbouw, energietransitie en klimaatadaptatie. Ondersteuning blijft daarom nodig om de mogelijkheden van de Omgevingswet daadwerkelijk te benutten en te voorkomen dat gebrek aan kennis, capaciteit of goed werkende digitale voorzieningen de uitvoering vertraagt.

We ondersteunen gemeenten bij de verdere implementatie en toepassing van de Omgevingswet en aanverwante vraagstukken binnen de fysieke leefomgeving. Daarbij vormt het omgevingsrecht het juridische kader voor actuele beleidsopgaven zoals de woningbouwopgave. Onze focus verschuift hierbij steeds meer van het oplossen van knelpunten naar werken in de geest van de Omgevingswet: integraal, opgavegericht en vanuit de samenhang tussen de verschillende instrumenten. We helpen gemeenten bij het versnellen van beleidsopgaven, de overgang naar het omgevingsplan en het benutten van het instrumentarium voor maatschappelijke opgaven, wat de komende jaren nog veel van onze inspanning zal vragen

Onze focus ligt ook op het verder verbeteren van de uitvoeringspraktijk door kennisontwikkeling, monitoring en doorontwikkeling van het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) en ondersteunende producten. Dit doen we op basis van ervaringen uit de praktijk. We verbinden beleid, uitvoering en data, zodat gemeenten effectiever kunnen sturen op maatschappelijke opgaven en een toekomstbestendige uitvoeringspraktijk.

Binnen VTH vormen we de verbindende schakel tussen beleid en uitvoering en versterken we de samenwerking in de uitvoeringsketen. We werken aan de vraaggestuurde doorontwikkeling van het DSO door behoeften uit de gemeentelijke uitvoeringspraktijk te verzamelen, analyseren en te vertalen naar verbeteringen in landelijke voorzieningen en lokale software. In samenwerking met gemeenten, leveranciers en ketenpartners worden nieuwe functionaliteiten ontwikkeld, getest, gemonitord en geïmplementeerd, zodat digitale ondersteuning beter aansluit op de uitvoeringspraktijk.

Onze inzet in 2027

- We ondersteunen gemeenten bij uitvoering van de Omgevingswet, onder meer door het uitvoeren van regionale behoeftepeilingen, monitoringsgesprekken en een structurele signalerings- en monitoringscyclus waarbij we knelpunten, kansen en ondersteuningsbehoeften bij gemeenten en ketenpartners in beeld brengen. We evalueren de regionale samenwerking en vertalen de uitkomsten naar concrete verbeteracties en de uitvoeringsagenda voor 2028. Ook stellen we regionale ontwikkel- en uitvoeringsagenda's en periodieke voortgangsbeelden op en actualiseren deze.
- We ondersteunen gemeenten bij de organisatieontwikkeling, competentieontwikkeling en de implementatie van nieuwe werkwijzen en rollen binnen de Omgevingswet.

- We faciliteren kennisdeling door gemeenten te verbinden met landelijke experts, praktijkvoorbeelden, producten en ons ondersteuningsaanbod.
- We ondersteunen gemeenten juridisch bij de ontwikkeling en toepassing van de omgevingsvisie, de programma's en het omgevingsplan, alsook bij de transitie van bestaande regelgeving naar het omgevingsplan, inclusief praktische toepassing van het instrumentarium van de Omgevingswet.
- Voor de verdere ontwikkeling en toepassing van de planketen, het omgevingsplan en de beleidscyclus, ontwikkelen en beheren we voorbeeldproducten, geannoteerde regelsets, handreikingen en tooling.
- We voeren regie op de interbestuurlijke samenwerking en afstemming met gemeenten, ketenpartners en andere overheden over de toepassing en doorontwikkeling van de Omgevingswet.
- We behartigen de belangen van gemeenten door bestuurlijke advisering, het opstellen van consultatiereacties en door lobby op relevante wet- en regelgeving in en voor het fysieke domein.
- We doen onderzoek naar het operationaliseren van het Federatief Datastelsel ten behoeve van de uitvoering van de Omgevingswet via het Digitaal Stelsel. We werken een visie op het Digitaal Stelsel uit voor de optimalisatie van de uitvoering van de Omgevingswet voor gemeenten.
- We voeren regie op de vraaggestuurde doorontwikkeling van het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO), zodat landelijke voorzieningen en decentrale software aansluiten op de behoeften van gemeenten.

Portfolio

Naam project	Link	Financiering
Nazorg en ondersteuning Omgevingswet	🔗	GGU en subsidie
Ondersteuning werkende ketens	🔗	GGU
Regie en demandorganisatie Omgevingswet	🔗	GGU
Structurele ondersteuning Omgevingswet	🔗	GGU
Programma uitvoeringskracht woningbouw	🔗	subsidie
Ondersteuning ontwikkeling ketens omgevingswet	🔗	GGU

3.3 Energietransitie

Omkeringsthema: Klimaat & Energie

Nieuwe warmte- en energiewetgeving vergroot de gemeentelijke regierol op de warmtevoorziening en het energiesysteem, maar tegelijkertijd lopen gemeenten in de uitvoering tegen belemmeringen aan. Daardoor stokt de transitie en worden grotere maatschappelijke opgaven in andere domeinen geraakt.

Het vormgeven van het toekomstige energiesysteem vraagt om ingrijpende keuzes, met mogelijk negatieve effecten op de korte termijn die, als ze niet kunnen worden voorkomen, zoveel mogelijk moeten worden ingedamd of gecompenseerd. Maatregelen zijn nodig, zodat energie

tijdens de transitie beschikbaar en betaalbaar blijft voor wonen, werken, mobiliteit en bedrijvigheid.

We hebben ons hard gemaakt dat het rijk structurele middelen heeft vrijgemaakt in de vorm van financiering en bijbehorende wetgeving. Die stellen ons in staat om gemeenten te ondersteunen bij het wegnemen van belemmeringen in de transitie. Via kennisdeling en uitvoeringsondersteuning kunnen gemeenten hun wettelijke taken waarmaken.

Het komend jaar brengen we wettelijke rollen en verantwoordelijkheden van de verschillende bestuurslagen in kaart, waarbij we specifiek kijken hoe gemeenten invulling kunnen geven aan de verduurzaming en betere benutting van het energiesysteem. Ook hebben we aandacht voor de uitbreiding en versterking van de energie-infrastructuur.

Met het Klimaatakkoord hebben gemeenten een stap naar voren gezet en taken van de nationale overheid overgenomen, zoals het CO2-vrij maken van de gebouwde omgeving en een sterkere inzet op duurzame opwek op land. We ondersteunen gemeenten hierin en behartigen hun belangen, zodat zij het Klimaatakkoord effectief kunnen uitvoeren.

We zorgen dat taken en middelen van gemeenten in balans zijn, zo nodig via herijking van bestaande afspraken, en dat rijksbeleid uitvoerbaar, haalbaar en betaalbaar is voor inwoners en bedrijven. Ook zetten we ons in voor tijdige implementatie van de Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie (Wgiw) en de Wet collectieve warmte (Wcw), inclusief de randvoorwaarden die gemeenten nodig hebben (zoals betaalbaarheid en netcongestie). Daarnaast ondersteunen we gemeenten bij het Nationaal Isolatieprogramma, waarmee kwetsbare inwoners hun woning kunnen isoleren, met oog voor een betaalbare energierekening en de bestaanszekerheid van inwoners.

Onze inzet in 2027

- We zetten ons in voor een goede samenwerking met het kabinet en andere overheden, zodat we in gezamenlijkheid en met eigen verantwoordelijkheid de opgaven kunnen aanpakken. We streven hierbij naar de meest optimale positionering van de gemeenten. We toetsen op Uitvoerbaarheid van rijksbeleidsvoornemens en streven naar scherpere (proces-) afspraken over het verbeteren van het toetsingsproces en het vervolg geven aan de toetsingsuitkomsten.
- We richten ons op integraliteit in de uitvoering en de ontwikkeling van een meer integrale aanpak van het klimaat- en energiebeleid door logische koppelingen mogelijk te maken in beleid van samenhangende transities en opgaven en de daaraan verbonden financieringsstroom.
- We werken aan de Datavoorziening Energietransitie Gebouwde Omgeving (DEGO), die gemeenten voorziet van de benodigde gegevens, zoals kaartdata en landelijke analyses, zodat ze de warmtetransitie kunnen vormgeven en uitvoeren. Daartoe updaten we bestaande kaartlagen en voegen nieuwe toe, besteden we het beheer uit zodat de kwaliteit geborgd blijft, en breiden we het referentieverbruik warmtemethodiek uit.
- We werken aan de implementatie van de Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie (Wgiw) en de Wet collectieve warmte (Wcw), waarmee gemeenten extra taken en bevoegdheden krijgen om de warmtetransitie uit te voeren.
- Als opdrachtgever van het Landelijke Ondersteuningsprogramma Energietransitie sturen we op aansluiting van de uitvoeringsondersteuning en die van gemeenten zodat zij beter gepositioneerd zijn om de warmtetransitie uit te voeren.
- We ondersteunen gemeenten bij de uitvoering van het Nationaal Isolatie Programma zodat ze kwetsbare inwoners kunnen helpen bij het (natuurinclusief) isoleren van hun woningen.
- We werken opgavegericht aan de transitie naar het nieuwe energiesysteem en zetten in op toereikende structurele en flexibele financiering, een passend juridisch instrumentarium en voldoende gekwalificeerde uitvoeringskracht.
- We vertalen de NPE en randvoorwaarden vanuit decentrale overheden, provincie en het rijk door ruimte te creëren voor energierechtvaardigheid en betaalbaarheid.

- We ondersteunen gemeenten bij het maken van grote ruimtelijke, langetermijn-keuzes voor elektriciteit en warmte en we ondersteunen hen in de aanpak van netcongestie via nationale programma's
- We bouwen verder aan een learning community rondom het nieuwe decentrale energiesysteem als onderdeel van het kennis- en leerprogramma en geven dit een vervolg binnen het Landelijk Ondersteuningsprogramma Energietransitie (LOE).
- We dragen bij aan een steeds groter aanbod duurzame energie door het verder ontwikkelen van de regionale aanpak, integrale kaders voor nieuwe bronnen en technieken zoals groen gas, waterstof, energiehubs en de uitrol van wind- en zonne-energie.
- We vergroten de kennisbasis van gemeenten over verduurzaming, de eigen rol en bevorderen kennisdeling tussen gemeenten onderling.
- We bevorderen effectieve samenwerking tussen kennissectoren binnen het Maatschappelijk Vastgoed en de eigen achterban om integrale vraagstukken verder te brengen.
- We stimuleren innovatieve processen ter bevordering van verduurzaming en verbeteren monitoring en evaluaties om de effectiviteit te borgen.

Portfolio

Naam project	Link	Financiering
Datavoorziening Energietransitie Gebouwde Omgeving (DEGO)	🔗	GGU
Klimaatopgaven sector Elektriciteit & Infra	🔗	GGU
Uitvoeringsondersteuning klimaatakkoord	🔗	GGU
Verduurzaming van de Mobiliteitssector	🔗	GGU
Verduurzamingsopgaven Gebouwde Omgeving	🔗	GGU

4. Lokaal bestuur en veiligheid

4.1 Lokaal bestuur en democratie

Een sterk lokaal bestuur vormt de basis voor een betrouwbare en gezaghebbende overheid. Dat is essentieel voor het vertrouwen van inwoners en voor de legitimiteit die de overheid nodig heeft om haar taken uit te kunnen voeren. Maar momenteel staat het vertrouwen in de overheid onder druk. Dat vraagt om zelfreflectie binnen alle bestuurslagen en om blijvende aandacht voor een sterke democratische bestuurscultuur.

We ondersteunen gemeenten bij het versterken van die bestuurscultuur en gebruiken inzichten die daaruit voortkomen als basis voor onze lobby richting het rijk en voor nieuwe ondersteuningsaanpakken. Daarnaast ondersteunen we raadsleden die hun professionaliteit verder willen ontwikkelen en versterken hun expertise, zodat zij goed gepositioneerd zijn op inhoudelijke opgaven en hun rol kunnen pakken als initiatiefnemer of controlerend orgaan richting burgemeesters en wethouders. Dit bevordert immers de kwaliteit van de eigen besluitvorming, en daarmee de kwaliteit van het lokale democratische proces.

Gemeenten hebben behoefte aan grip en houvast als het gaat om regionale samenwerking op inhoudelijke opgaven. We bieden daarom meer handvatten om te beoordelen of een samenwerking aansluit bij hun opgaven. Zo krijgen ze grip op de samenwerking en is er een visie op de wijze van samenwerken in de toekomst.

Onze inzet in 2027

- We voeren de expertfunctie in voor de ondersteuning van gemeenten in regionale samenwerkingsverbanden. We richten daarvoor een loketfunctie in.
- In 2027 organiseren we 3 kennissessies voor raadsleden (“Raad op Zaterdag”).
- In samenspraak met de Vereniging voor Raadsleden investeren we in 2027 extra in kennis bij gemeenteraadsleden.
- We stellen een toekomstvisie op over de digitale publieke ruimte vanuit het perspectief van de lokale democratie.
- In 2027 brengen we een essay uit over de democratische erosie. En hebben we een narratief vormgegeven over de weerbare democratie.
- We faciliteren het lokale gesprek over goed lokaal bestuur door de inzet van een vernieuwende gesprekstool (c.q. spel). We organiseren daarvoor informatiebijeenkomsten in het land.
- In 2027 staat er een leernetwerk op participatie. We ontwikkelen een tool van democratische spelregels en leeraanbod van vernieuwende inwoners- en overheidsparticipatie en democratisch vakmanschap. We publiceren de resultaten op het kennis- en inspiratieplatform Lokale-democratie.nl
- We actualiseren de handreiking voor een gemeentelijk mediabeleid en de Handreiking Burgerberaden.
- We behartigen de belangen van gemeenten in de uitvoering van de nieuwe Mediawet en de inrichting van het bestel van lokale en/of streekomroepen.
- We bouwen verder aan het in 2026 gerealiseerde kenniscentrum Regionale Samenwerking. In 2027 komt er een loketfunctie.

Portfolio

Naam project	Link	Financiering
Capabele gemeenteraden (raad op zaterdag)		GGU
Regionale Samenwerking: op weg naar VNG van de regio's (2030)		GGU
Ondersteuningsaanbod regionalisering		GGU
Lokale media		Subsidie

4.2 Openbare orde en veiligheid

Omkeringsthema: Veiligheid

Omkeringsthema veiligheid

Uit onderzoek blijkt een ruime meerderheid van de Nederlanders zich zorgen te maken over polarisatie in de samenleving nu tegenstellingen tussen groepen steeds sterker worden uitvergroot. Met gemeenten, rijkspartners en maatschappelijke organisaties werken we aan een integrale aanpak om de maatschappelijke stabiliteit en sociaal-maatschappelijke weerbaarheid te versterken. Daartoe ontsluiten we kennis, instrumenten en netwerken.

Vanuit een gezamenlijke visie op het belang van het sociaal weefsel als dragende kracht van de samenleving ontwikkelen we praktische handreikingen, voorbeelden en werkvormen om lokale gemeenschappen weerbaarder en inclusiever te maken. Door onze inzet kunnen gemeenten inwoners actief betrekken bij het versterken van vertrouwen en verbinding, en beschikken ze over de kennis, netwerken en instrumenten om de maatschappelijke stabiliteit duurzaam te bevorderen.

In 2027 versterken we de samenwerking tussen gemeenten, ketenpartners en landelijke partners om te blijven bijdragen aan de ontwikkeling en uitvoering van effectieve werkwijzen binnen het domein Zorg & Veiligheid. Op deze manier vergroten we de effectiviteit van gezamenlijke aanpakken voor complexe veiligheidsvraagstukken. Een voorbeeld hiervan is de nazorg voor ex-gedetineerden, waarbij een geïntegreerde aanpak vanuit zowel zorg als veiligheid nodig is.

Ondermijning door georganiseerde criminaliteit is en blijft iets wat veel van onze aandacht blijft vragen. Aanslagen op en beschietingen van woningen en bedrijven hebben een grote impact op de lokale samenleving. Vanuit het Dreigingsbeeld ondermijning in Nederland (DON) van het SKC uit Vlissingen wordt duidelijk dat we als overheid en samenleving niet mogen verslappen maar door moeten gaan en misschien op bepaalde zaken moeten intensiveren in de aanpak van ondermijning. Ook de escalaties in de gemeente Overasselt laten zien wat de impact van de grote macht en kracht van vermoedelijk criminele drugsnetwerken kan zijn op een kleine gemeente en gemeenschap.

Naast escalaties van geweld vanuit de drugscriminaliteit ervaren gemeenten rechtstreeks de effecten van ondermijning in de zorgsector. Gemeentelijke zorgbudgetten, die al schaars zijn en de kosten eigenlijk niet dekken, worden ook nog eens door criminele zorgaanbieders en -kantoren gekaapt, waardoor patiënten geen (goede) zorg krijgen en gemeenten wel de rekening betalen. Medewerkers van gemeenten worden ook steeds interessanter voor criminelen, vanwege hun informatiepositie en toegang tot (basis)systemen van de overheid. Onder de paraplu van de Meerjarenagenda Veiligheid van de VNG zetten we dan ook in 2027 stevig in op een veilige, weerbare en leegbare samenleving

Veiligheid als omkering – het nieuwe verhaal

De kern van de omkering is om het perspectief op veiligheid om te keren en gemeenten handelingsmogelijkheden te bieden om er actief aan te werken. Die mogelijkheden ontbreken onder andere doordat het veiligheidsstelsel steeds meer in het teken van repressie is komen te staan waardoor preventie, van oudsher terrein van gemeenten, op de achtergrond is geraakt. En daarin staat samenhang, één van de pijlers van de omkering, centraal. Zo hebben burgemeesters bij voorbeeld wel de bevoegdheid om een pand te sluiten wanneer explosieven of ondermijning in beeld komen maar in veel gemeenten krijgen zij vervolgens niet voldoende informatie over de achtergronden. En dan blijkt de sluiting van een pand een averechtse ingreep voor de achterliggende sociale problematiek bij een gezin dat steeds verder in de problemen raakt of onrust in de buurt die leefbaarheid voor alle inwoners steeds verder onder druk zet.

In gesprekken met bestuurders over deze en andere knelpunten binnen het veiligheidsbeleid en -bestel is al snel gebleken dat wij als gemeenten of als VNG niet alleen verandering tot stand kunnen brengen. Hiervoor is een brede alliantie nodig van stakeholders in het veld. Voor de vorming van de alliantie is het momentum juist nu vanwege de samenwerkingsagenda met het nieuwe kabinet.

Veiligheid als omkering – doorontwikkeling boa-bestel en verkenning collectivisering dienstverlening

Gemeenten staan voor een groeiende opgave in het veiligheidsdomein. Naast de politie zijn boa's een vaste pijler geworden in de veiligheid en leefbaarheid van buurten en wijken. Waar handhavers voorheen vooral basistaken uitvoerden, hebben ze nu ook een bredere en meer gespecialiseerde rol binnen het veiligheidsdomein. Tegelijkertijd spelen maatschappelijke ontwikkelingen, de visie op de politiefunctie en veranderingen binnen de politie een rol in de verdere positionering van de boa. In dit kader heeft JenV het traject 'boa-herijking' gestart. Dit traject heeft als doelbewuste en expliciete keuzes te maken over de inrichting en toekomstbestendigheid van het boa-stelsel. Deze keuzes hebben directe gevolgen voor gemeenten als werkgever en als lokaal gezag.

In lijn met de huidige doorontwikkeling van het stelsel zelf hebben we ook een visie op de boa geschreven waarin onder andere de verantwoordelijkheid van de werkgever verstevigd wordt. De urgentie wordt versterkt doordat gemeenten dezelfde randvoorwaarden nu veelal afzonderlijk organiseren. Hierdoor wordt op vergelijkbare onderwerpen 342 keer hetzelfde gedaan, terwijl de opgave vraagt om meer uniformiteit en betere ondersteuning. Met de verandering en verdere professionalisering van het stelsel, ligt er een uitgelezen kans om nu aan de voorkant voor een meer collectieve uitwerking te komen. Met een Boa Dienstencentrum kan die kans en die beweging maximaal benut en ondersteund worden. Tegelijk moet bij het collectiviseren de belangen en uitvoeringspraktijk van grote, middelgrote en kleine gemeenten herkenbaar ingebracht worden.

Onze inzet in 2027

- We faciliteren en ondersteunen overlegstructuren binnen Zorg & Veiligheid, waaronder de klankbordgroep, stuurgroep en meedenkgroep.
- We werken aan de aanpak onveiligheid van vrouwen via landelijke verbetertrajecten, zoals het Tijdelijk Huisverbod.
- We dragen bij aan landelijke initiatieven rondom re-integratie van mensen die met justitie in aanraking zijn geweest.
- We versterken de samenwerking, bijvoorbeeld in de doorontwikkeling en implementatie van het werkproces rondom 18b-meldingen. Dit doen we niet alleen samen met gemeenten, maar

ook met ketenpartners, zoals ZVH, Justid, DJI en Reclassering. We blijven bijdragen aan verdere verbetering van gegevensdeling tussen gemeenten en ketenpartners rondom 18b- en BIJ-meldingen.

- We dragen bij aan de landelijke beleidsontwikkeling en agendering van complexe zorg- en veiligheidsvraagstukken.
- De sociaal-maatschappelijke weerbaarheid versterken we vanuit een gezamenlijke visie op het belang van het sociaal weefsel in het bevorderen van maatschappelijke stabiliteit. Dit doen we met praktische handreikingen, voorbeelden en werkvormen. Via pilots, kennisdeling en gezamenlijke leeractiviteiten worden succesvolle aanpakken zichtbaar gemaakt en vertaald naar toepasbare ondersteuning voor gemeenten.
- We ondersteunen het Netwerk Explosies in Gemeenten (NEIG) en de daarin verenigde gemeenten, politie, Openbaar Ministerie, het ministerie van JenV, et cetera.
- We dragen samen met VNG Naleving bij aan een effectieve(re) aanpak van ondermijning in de zorgsector, vooral gericht op preventie door onder meer betere screening van zorgaanbieders, -medewerkers en -bemiddelaars. Daarnaast brengen we ondersteunende producten voor gemeenten rond vergroten van integriteit en het tegengaan van ambtelijke corruptie meer bij de tijd.
- Als VNG hebben we 'het nieuwe verhaal' en de beweging van werken vanuit de bedoeling geïnterneerd en geborgd binnen de governance en draagt dit intern en extern uit.
- We spelen een belangrijke rol met de gevormde alliantie om de beweging 'het nieuwe verhaal' te dragen en meer partijen aan te laten sluiten.
- We delen 'het nieuwe verhaal' ook vooral *buiten* het klassieke veiligheidsdomein, vakwethouders en de ambtelijke organisatie van gemeenten zijn ook aangesloten om hun aandeel te leveren in de omkering.
- We zetten met communicatie in om de beweging het nieuwe verhaal' te verbreden maar ook om hoopgevende initiatieven uit het veiligheidsveld een podium te geven.
- We zetten ook in met een lobbyagenda om noodzakelijke veranderingen te bewerkstelligen.
- We behartigen de belangen van de gemeenten in het geheel van werk- en klankbordgroepen rond de doorontwikkeling van het boa-bestel, onder regie vanuit het ministerie van JenV.
- We gaan verder met de eerste bevindingen vanuit de verkenning van een gemeenschappelijk Boa Dienstencentrum.

Portfolio

Naam project	Link	Financiering
Datavoorziening Onregelmatigheden Op de Kaart (DOOK)	🔗	GGU
Veiligheid dichtbij	🔗	GGU

4.3 Weerbaarheid

Omkeringsthema:

Weerbaarheid en veerkracht bepalen in belangrijke mate het vermogen van een samenleving om te gaan met crises en calamiteiten met een grote maatschappelijke impact. Het vergroten van die weerbaarheid en veerkracht vraagt om investeringen in het sociale weefsel, een cruciaal element in de zelf- en samenredzaamheid van inwoners. De samenwerking tussen gemeenten, inwoners

en maatschappelijke organisaties is hierin essentieel. Naast preparatie op kortstondige crises vraagt ook de voorbereiding op langdurige uitval van essentiële voorzieningen onze aandacht. Door een integrale aanpak van de weerbaarheidsopgave, waarbij verschillende beleidsdomeinen en organisatieonderdelen samenwerken aan gezamenlijke doelen, ontstaat een sterkere verbinding tussen vraagstukken op het gebied van veiligheid, bestuur, informatievoorziening, sociale veerkracht en continuïteit van de dienstverlening. Nederland kan alleen echt weerbaar worden als de samenleving zelf sterk en goed georganiseerd is. Als VNG steunen we gemeenten om dit te bereiken.

Onze inzet in 2027

- We updaten de handreiking Eigen continuïteit, waarin we de kwetsbaarheden van processen en essentiële functies in kaart brengen. We brengen de burgerhulpverlening en inzet van vrijwilligers op sterkte in samenwerking met maatschappelijke organisaties, bedrijven en crisisdiensten.
- We ontwikkelen een handreiking voor gemeenten over de preparatie op een langdurige crisis en stellen een position paper op over de rol, de taak en de bevoegdheden van burgemeesters en raadsleden in zowel regie- als uitvoering tijdens crises.
- We maken bestuurlijke afspraken over het versterken van civiele bescherming en burgerhulpverlening, en over een landelijk netwerk van Noodsteunpunten.
- We ontwikkelen een VNG-richtlijn voor de gemeentelijke nazorg- en herstelopgave in het kader van bevolkingszorg.
- Ook stimuleren we gemeenten om crisisoefeningen te doen en bewaken de gemeentelijke belangen rondom schuilen en evacueren en crisiscommunicatiemiddelen.
- We voeren consultaties op verwachte (wetgevings-)voorstellen vanuit het rijk over bijvoorbeeld de modernisering van het staatsnoodrecht, de Wet veiligheidsregio's en andere consultaties in het kader van veiligheid en weerbaarheid.
- We verkennen de mogelijkheid van collectieve inkoop van bijvoorbeeld alternatieve communicatiemiddelen en noodaggregaten en we ondersteunen gemeenten in de uitwerking een crisisplan voedselzekerheid.
- We geven gemeenten concrete handvatten om een buurt weerbaarder te maken en de zelfredzaamheid van inwoners te vergroten via het uitwerken van een buurtaanpak.
- We werken nauw samen met de Nationaal Coördinator Terrorisme en Veiligheid (NCTV) en andere partners om de bewustwording onder inwoners te vergroten via de landelijke communicatiecampagne Denk Vooruit Q1-4.
- We organiseren in februari 2027 een landelijke dag van de weerbaarheid, met als hoofdthema 15.000 weerbare buurten. Ook organiseren we inloopsessies en portefeuillehoudersoverleggen. Het Forum breiden we uit met een leerplatform voor weerbaarheidsbeleid, waarin gemeenten samen met kennisinstellingen, maatschappelijke en private partijen werken aan kennisopbouw, innovatie en experiment.

Portfolio

Naam project	Link	Financiering
Weerbare samenleving	🔗	GGU

4.4 Gemeenterecht

Het gemeenterecht biedt kaders voor besluitvorming, toezicht, financiën, participatie en de samenwerking tussen overheden. Zo worden de rechtszekerheid en transparantie van lokaal

bestuur gewaarborgd en de gemeentelijke autonomie beschermd. Als VNG voeren we voortdurend gesprekken met het rijk en andere overheden over wet- en regelgeving die gemeenten raakt. Dat kan gaan over uiteenlopende onderwerpen, zoals herziening van het algemeen bestuursrecht, de positie van de rechtsstaat, ontwikkelingen in de Gemeentewet, het overheidsprivaatrecht en het opstellen van modelverordeningen. We onderzoeken doorlopend of het gemeenterecht voldoende ruimte biedt voor lokaal maatwerk en democratische legitimatie.

Waar de klassieke rechtsstaat draait om rechtszekerheid, rechtsgelijkheid en legaliteit, legt de responsieve rechtsstaat nadruk op maatwerk, mensgericht handelen en vertrouwen tussen overheid en burger. Het vraagt om een overheid die luistert en om een reflectieve en opener bestuurscultuur, maar ook een mensgerichte uitvoering, betere rechtsbescherming en om ethisch gebruik van data.

Als eerste aanspreekpunt voor burgers neemt de druk op gemeenten toe om maatwerk, nabijheid en rechtszekerheid te combineren. Om hen te ondersteunen bij uitvoeringsvraagstukken van juridische aard, bieden we onze leden kwalitatief goede juridische dienstverlening. We helpen hen bij het oplossen van juridische problemen en om te gaan met complexe wet- en regelgeving op lokaal niveau.

In 2027 zetten wij in op een juridische functie die niet alleen toetst, maar ook meedenkt en meestuurt. Onze juridische expertise wordt vroegtijdig betrokken bij beleidsontwikkeling, lobby en dienstverlening, zodat juridische haalbaarheid en uitvoerbaarheid vanaf het begin onderdeel zijn van de advisering. Wij beoordelen alle voor gemeenten relevante wetsvoorstellen op staats- en bestuursrechtelijke consequenties en brengen daarover advies uit. We hebben daarbij bijzondere aandacht voor de beleidsvrijheid van gemeenten, de uitvoerbaarheid en de financiële randvoorwaarden van artikel 2 van de Financiële-verhoudingswet en artikel 108, 3e lid van de Gemeentewet.

Onze inzet in 2027

- In 2027 actualiseren en stellen we veel verschillende modelverordeningen op veel verschillende beleidsterreinen. Hierdoor beschikken we over een compleet pakket met actuele en kwalitatief hoogstaande modelverordeningen met daarbinnen veel vrijheid om lokaal accenten aan te brengen.
- We leveren in 2027 extra inspanningen op juridische aspecten van het staatsnoodrecht, weerbaar bestuur en het beleidskader decentraal bestuur.
- We schrijven en actualiseren diverse praktisch toepasbare handreikingen waarmee gemeenten direct aan de slag kunnen.
- We leveren een belangrijke bijdrage aan de dienstverlening en belangenbehartiging bij de belangrijke herziening van het algemeen bestuursrecht (de Wet versterking waarborgfunctie Algemene wet bestuursrecht).
- We leveren een belangrijke bijdrage aan kennisontwikkeling en bewustwording over het belang van de rechtsstaat en rechtsstatelijke ontwikkelingen.
- We organiseren veel bijeenkomsten over actuele juridische thema's, zowel voor gemeenten als intern bij de VNG. Voorbeelden hiervan zijn de jaarlijkse VNG Juridische Tweedaagse met ieder jaar meer dan 500 deelnemers en de VNG Kennisdag Gemeenterecht voor alle VNG-medewerkers.
- In 2027 implementeren we een volledig geactualiseerd en gereviseerd model-Algemene Plaatselijke Verordening. Deze grote herziening is nodig vanwege de inwerkingtreding van de Omgevingswet. Met veel voorlichting informeren we gemeenten over de wijzigingen en helpen we hen bij de implementatie in de eigen gemeente.
- We verbinden alle juridische kennis en capaciteit bij gemeenten in twaalf provinciale netwerken en dragen zorg voor uitwisseling van kennis en inzicht tussen gemeenten

onderling en tussen gemeenten en de VNG. Daarmee dragen we in belangrijke mate bij aan de synergie en het bepalen van afgewogen standpunten in juridische dossiers.

- We leveren een grote strategisch-juridische bijdrage met het aanstellen van een speciale strateeg die zich bezig gaat houden met de juridische gevolgen voor gemeenten van digitalisering.
- We leveren een extra inspanning op het gebied van de juridische aspecten van privacy, openbaarheid van informatie en gegevensdeling.

Portfolio

Naam project	Link	Financiering
Versterking gezamenlijke wetgevingsfunctie VNG	🔗	GGU

4.5 Gemeentefinanciën

Stabiele gemeentefinanciën zijn een belangrijke voorwaarde voor een robuuste lokale democratie met een daadkrachtig bestuur; zonder goede financiële verhoudingen tussen overheden kunnen gemeenten hun gemeentelijke taken niet naar behoren uitvoeren. Daarom maken we ons sterk voor voldoende middelen en bestedingsvrijheid voor gemeenten. We voeren een stevige lobby naar de landelijke politiek, waarbij we een belangrijke gesprekspartner zijn richting het rijk over de bekostiging van de gemeentelijke taken en ontwikkelingen als de herziening van de Financiële verhoudingswet. Verder onderhouden we goede contacten met de provinciale toezichthouders.

Ook op andere manieren ondersteunen we onze leden op het gebied van gemeentefinanciën en belastingen. Bijvoorbeeld als het gaat om het structureel inzichtelijk maken van de balans tussen taken en middelen, de verdeling en verantwoording van middelen, inclusief het toezicht daarop. Dit geldt ook voor de uitvoering. Daarnaast adviseren en ondersteunen we onze leden, bijvoorbeeld door het geven van presentaties en trainingen en het beschikbaar stellen van modelverordeningen en handleidingen in de lokale heffingen.

Voor het in balans brengen van de gemeentelijke taken en middelen en betere financiële verhoudingen volgen we de verschillende adviezen van de ROB waarbij de adviezen van de studiegroep Interbestuurlijke verhoudingen een belangrijke rol spelen. Verder zal de commissie-Van Ark zich in 2027 uitspreken over de (financiële) houdbaarheid van het jeugdstelsel en bevindt de uitwerking van de alternatieve financieringsvorm van (delen van) jeugdzorg en de Wmo zich naar verwachting in een eindfase. We bereiden ons voor op de mogelijke financiële consequenties. Daarnaast houden we rekening met eventuele aanpassingen in het Provinciaal financieel toezicht en het dossier schatkistbankieren als gevolg van de evaluatie Wet financiering decentrale Overheden (Fido).

Onze inzet in 2027

- We blijven ons sterk inzetten voor een goede balans tussen taken en middelen van gemeenten. Daarbij speelt de bekostiging van medebewindstaken een cruciale rol. We blijven streven naar een uitlegbare verdeling van de middelen in het gemeentefonds en zo min mogelijk verantwoordingslasten voor gemeenten.
- We dragen actief mogelijkheden aan voor modernisering op het gebied van gemeentelijke belastingen, zoals de toeristen- en parkeerbelasting, en verduurzamingsinstrumenten.
- Na afronding van de evaluatie van de Wet WOZ gaan we aan de slag met de aanbevelingen.
- We werken aan de uitwerking van de fiscale instrumenten die effect hebben op onze leden, met name in de fysieke leefomgeving.
- Van dit alles houden wij onze leden actief op de hoogte via verschillende gremia.

Portfolio

Naam project	Link	Financiering
Vensters voor bedrijfsvoering	🔗	Extern
WOZ-datacenter	🔗	GGU

4.6 Arbeidszaken

Het minderheidskabinet maakt politieke besluitvorming en wetgeving onzekerder en onvoorspelbaarder. Ook de geopolitieke situatie heeft invloed op de economische ontwikkeling en daarmee op onze arbeidsmarkt. Dat heeft gevolgen voor de financiële ruimte voor loonsverhogingen, de koopkracht van inwoners en stabiliteit in de pensioenen. Dit zet druk op de cao-onderhandelingen.

Krapte op de arbeidsmarkt is een constant gegeven, en vraagt om slimmer werken en aantrekkelijk blijven als werkgever. De omvang van de krapte zal afhangen van de economische groei, de bevolkingsopbouw, een beroep op arbeidskrachten door andere sectoren, en ontwikkelingen in het gebruik van AI en andere vormen van slimmer werken. De gemeentelijke sector kan een aantrekkelijk werkgever blijven door onder andere aantrekkelijke arbeidsvoorwaarden te bieden. We bieden gemeenten inzicht in de arbeidsmarktkrapte en helpen hen om de problematiek die hieruit voortkomt aan te pakken.

Als VNG ondersteunen we gemeenten in hun rol als werkgever. Dit doet we door afspraken te maken over arbeidsvoorwaarden, salarissen en pensioenen, en ondersteuning op het gebied van personeelszaken en arbeidsvoorwaarden. Zo zorgen we voor duidelijke en gelijke regels voor medewerkers van gemeenten, maar ook voor kostenbesparingen, gedeelde expertise, belangenbehartiging. We ondersteunen gemeenten ook bij goed werkgeverschap, bijvoorbeeld door aandacht voor het bevorderen van een veilige werkomgeving en integriteit van de medewerkers, een landelijke klachtencommissie ongewenst gedrag en de ontwikkeling van een functiewaarderingssysteem.

Onze inzet in 2027

- We zetten ons in voor het afsluiten van een toekomstgerichte Cao Gemeenten en Cao SGO met de vakbonden. En we hebben aandacht voor de ondersteuning naar leden via ondersteunende producten en activiteiten en het onderhoud van de cao en aanpalende producten.
- We sluiten met de vakbonden een meerjaren-cao af voor het A&O fonds Gemeenten.
- We zetten ons in om cao's voor medewerkers met een afstand tot de arbeidsmarkt af te sluiten met de vakbonden en onderhouden die.
- We sturen op een agenda voor duurzame inzetbaarheid- en ziekteverzuimaanpak.
- We volgen de ontwikkelingen op het vlak van kunstmatige intelligentie en wat dat betekent voor thema's rondom werkgeverschap en de cao. Daarbij maken we onder andere gebruik van de uitkomsten van het lopende onderzoek van VNG, WSGO en de vakbonden.
- We zetten ons in voor behoud van voldoende en kwalitatief goed personeel voor de sector om de arbeidsmarktkrapte het hoofd te bieden.
- We gaan leden ondersteunen bij wetgeving en vraagstukken op het gebied van sociale zekerheid en ontslag.
- We voeren de afspraken uit het bestuursakkoord Banenafspraak uit en ondersteunen onze leden bij de Banenafspraak.
- We ondersteunen de adviescommissie Rechtspositie Politieke Ambtsdragers als basis voor goed lokaal bestuur.

- De pensioenregelingen in de gemeentelijke sector worden aangepast aan de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel.
- Leden worden ondersteund in het bieden van een veilige werkomgeving (arbeidsomstandigheden) aan werknemers.
- Integriteit en weerbaarheid worden ondersteund vanuit de werkgeversfunctie voor goed lokaal bestuur.
- We organiseren werkgeverspecifieke dienstverlening voor de leden, zoals webinars, commissies als LKOG en AAC DO, het onderhouden van regionale HR-netwerken, vraagbeantwoording en het werkgeversforum.

Portfolio

Naam project	Link	Financiering
Arbeidsmarktkrapte aanpak gemeenten	🔗	GGU

5. Digitale samenleving

Omkeringsthema:

5.1 Digitale veiligheid & privacy

Cybercriminaliteit, online fraude, datalekken, geopolitieke dreigingen en digitale afhankelijkheden: gemeenten staan voor grote uitdagingen op het gebied van digitale veiligheid, terwijl inwoners en ondernemers een betrouwbare digitale dienstverlening en zorgvuldige omgang met hun gegevens verwachten. Steeds meer vormen van criminaliteit vinden online plaats, en cybercrime en cyber-enabled crime zijn dan ook een groeiende zorg binnen het gemeentelijke veiligheidsbeleid.

Geopolitieke spanningen, de snelle ontwikkeling van kunstmatige intelligentie en de opkomst van quantumcomputing bieden kansen. Tegelijkertijd vergroten zij de digitale risico's aanzienlijk. De digitale samenleving is uitgegroeid tot een randvoorwaarde voor het functioneren van overheid, economie en maatschappij. De leefwereld is online en offline nauw verbonden en ontwikkelingen in de digitale wereld kennen altijd een maatschappelijke weerslag. Waar veiligheid ooit draaide om hekken, camera's of brandpreventie gaat het nu ook om digitale en hybride dreigingen met fysieke gevolgen. De grootste risico's voor gemeenten liggen niet langer alleen in cyberaanvallen op de eigen organisatie, maar vooral in de maatschappelijke gevolgen van verstoringen bij leveranciers, cloudproviders, telecomaanbieders, energievoorzieningen, zorginstellingen en andere kritieke of essentiële entiteiten. De impact van (geopolitieke) verstoringen op de digitale veiligheid van gemeenten en hun inwoners kan direct gevolgen hebben voor inwoners, ondernemers en de openbare orde. Denk aan sluizen of gemalen die uitvallen of gemanipuleerd worden door een hack, waardoor afvalwater het drinkwater kan vervuilen, of hulpdiensten die elkaar niet meer kunnen bereiken of een luchthaventerminal die stilvalt.

Het is een vraagstuk van maatschappelijke continuïteit, openbare orde, crisisbeheersing en bestuurlijk handelen. Tegelijkertijd beschikken gemeenten nog onvoldoende over de informatiepositie, bevoegdheden, expertise en collectieve voorzieningen die nodig zijn om hier effectief op te handelen.

De huidige wetgeving vraagt om veiligheid te zien als een hybride vraagstuk, vanuit een 'all hazard approach', met publieke en private partners, al dan niet in ketens. Die hybride aanpak is een nieuwe maar kansrijke invalshoek; het biedt de mogelijkheid om fysieke en digitale risico's samen te analyseren om zo tot adequate maatregelen te komen.

Gemeenten kunnen gezamenlijk hun positie als opdrachtgever versterken en hun grip verbeteren op leveranciers, ketenpartners en digitale infrastructuren. Daarbij verschuift de aandacht van traditionele inkoop naar integraal leveranciers- en ketenmanagement. De samenwerking op Digitale Veiligheid is kansrijk, ver in denken en voorbereiding en kent een grote urgentie om collectief, samen, anders te organiseren, voor gemeenten én met de andere overheden. Delen zijn goed collectief uitvoerbaar. De IBD en ENSIA en de inkoopmantels via GGI-Veilig zijn al concrete collectieve diensten.

Gemeenten versterken de continuïteit van hun dienstverlening en verminderen strategische afhankelijkheden van leveranciers, platforms en buitenlandse technologieaanbieders. Digitale autonomie wordt nadrukkelijk gepositioneerd als weerbaarheidsvraagstuk. Hiertoe bevorderen we de ontwikkeling van collectieve voorzieningen waar schaalvoordelen bijdragen aan weerbaarheid, Aansluitend op de Nederlandse Digitaliseringsstrategie willen gemeenten zich dan ook op dit vlak gezamenlijk organiseren, waarbij ze zich richten op AI, cloud, digitale dienstverlening, digitale veiligheid, digitale autonomie, sourcing en vakmanschap.

Informatiebeveiligingsdienst (IBD)

Als onderdeel van de VNG helpt de Informatiebeveiligingsdienst (IBD) gemeenten op het gebied van informatiebeveiliging: van preventie en detectie tot coördinatie en kennisdeling. Daarnaast ondersteunt de dienst gemeenten bij het beschermen van persoonsgegevens. Voor de gemeentelijke sector heeft BZK het NCSC aangewezen als sectorale CSIRT. Onder de huidige GGU-afspraken blijft de IBD als Schakelorganisatie de niet-wettelijke taken uitvoeren en levert gemeenten gevraagde ondersteuning en advies. Met NCSC is regelmatig contact over de taakverdeling tussen de wettelijke en niet-wettelijke taken conform de Cyberbeveiligingswet.

ENSIA

Door de groeiende cyberdreiging moeten gemeenten hun digitale verdediging steeds verder versterken: een hack kan de dienstverlening verstoren, met grote gevolgen voor inwoners en ondernemers. Om dit te voorkomen, brengen gemeenten risico's op het gebied van informatiebeveiliging en datakwaliteit in kaart en nemen ze passende maatregelen. De ENSIA-methode is hiervoor hét verantwoordingsinstrument.

Agenda Digitale Veiligheid 2028

Binnen de Agenda Digitale Veiligheid 2028 werken we de komende jaren verder aan drie strategische doelen:

1. Gemeenten zijn voorbereid op digitale ontwrichting van de samenleving.
2. Gemeenten beschikken over voldoende bestuurlijke regie en informatie om maatschappelijke gevolgen van digitale verstoringen te beheersen.
3. Gemeenten versterken collectief hun digitale autonomie, continuïteit en weerbaarheid.

De focus verschuift daarmee:

- van cybersecurity naar maatschappelijke weerbaarheid;
- van compliance naar bestuurlijke risicosturing;
- van individuele gemeentelijke implementatie naar collectivisering;
- van technische beveiliging naar continuïteit en herstelvermogen;
- van gemeentelijke systemen naar de weerbaarheid van de gehele lokale samenleving.

Met het beleidsteam Digitale Veiligheid, de Informatiebeveiligingsdienst (IBD) en ENSIA ondersteunen we gemeenten in de versterking van hun digitale weerbaarheid.

Onze inzet in 2027

- Vanuit de Agenda Digitale Veiligheid werken we in 2027 verder aan gezamenlijke oplossingen en aan het versterken van opdrachtgeverschap, inkoop, contract- en leveranciersmanagement voor veilige digitale technologie.
  - doorontwikkeling van het programma Samen Controleren, gezamenlijke beoordeling van veelgebruikte SaaS- en cloudleveranciers;
  - ondersteuning van gemeenten bij contract- en leveranciersmanagement, op invalshoeken voor OT, AI, PQC, en BCM;
  - duidelijkheid over relevante certificeringen v leveranciers in relatie tot BIO en GIBIT en vertaling van nieuwe wetgeving naar uitvoerbare eisen voor leveranciers;
- We ondersteunen bij het versterken weerbaarheid van OT- en smart-citytechnologie binnen het fysieke domein.
- We versterken de informatiepositie van burgemeesters bij digitale verstoringen en bevorderen de toegang tot lokale en regionale cyberbeelden en slachtofferdashboards, koppelen van dreigingsbeelden rond cybersecurity, cybercrime en hybride dreigingen. Ook

bevorderen we de structurele informatie-uitwisseling met NCSC, veiligheidsregio's, politie en vitale sectoren.

- We versterken van het digitale veiligheidsstelsel met heldere taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden. We werken bestuurlijke handelingsperspectieven uit voor de lauwe fase voorafgaand aan crises voor een betere verbinding tussen digitale crisisbeheersing, bevolkingszorg en fysieke crisisstructuren.
- We werken het principe 'eigen grondgebied op orde' ten aanzien van kritieke en essentiële entiteiten in de gemeente uit. We ondersteunen gemeenten bij het opstellen van lokale crisis- en continuïteitsplannen voor digitale uitval en bevorderen gezamenlijke oefeningen met veiligheidsregio's, vitale aanbieders en rijkspartners.
- We onderzoeken en versterken de bestuurlijke handelingsruimte van burgemeesters in het digitale domein en ondersteunen gemeenten bij de aanpak van desinformatie en online beïnvloeding.
- We zetten ons in voor voorzieningen waar bestuurders, raadsleden en ambtenaren vanuit hun functie melding kunnen doen van onrechtmatige of schadelijke online content.
- We werken samen met het rijk aan een privacyvriendelijke tool, waarmee gemeenten, binnen de juridische kaders van de openbare orde en veiligheid, onderzoek kunnen doen naar online aangejaagde ordeverstoringen.
- Versterken van de relatie tussen digitale veiligheid, zelfredzaamheid en maatschappelijke weerbaarheid.
- Met het beleidsteam Digitale Veiligheid, de Informatiebeveiligingsdienst (IBD) en ENSIA ondersteunen we gemeenten in de versterking van hun digitale weerbaarheid.
- Met de community digitale veiligheid bieden we als VNG een online en offline platform waarop medewerkers van gemeenten kunnen meedenken met de uitwerking van wet- en regelgeving, best practices met elkaar kunnen delen en partijen en initiatieven met elkaar kunnen verbinden.
- De IBD is in overleg met BZK over de aanwijzing van de CSIRT voor de gemeentelijke sector. De dienstverlening van de IBD wordt aangepast op het besluit van BZK over de aanwijzing.
- De IBD verstevigt de relatie met gemeentelijke ICT-leveranciers. Met de borging van Samen Controleren normeert en controleert de IBD samen met gemeenten de beveiliging bij software-as-a-service-(SaaS)-leveranciers.
- De adviestak van de IBD richt haar capaciteit op het beheersen van de belangrijkste dreigingen zoals opgetekend in het Dreigingsbeeld Informatiebeveiliging Nederlandse gemeenten 2027 – 2028.
- Een gespecialiseerd adviesteam van IBD biedt implementatieondersteuning op de wettelijke verplichtingen die gelden als gevolg van de Cyberbeveiligingswet. Ook breidt de IBD de eigen informatiepositie uit met behulp van meer eigen tooling en analysecapaciteiten.
- Als regievoerder ondersteunen we de ENSIA-governance. We zetten in op een haalbare en uitvoerbare auditlast door versimpeling en doorontwikkeling van de ENSIA-systematiek.
- We werken aan de doorontwikkeling en versimpeling van het ENSIA-proces met behulp van de werkgroepen.
- We ondersteunen het ENSIA- proces voor het lopende verantwoordingsjaar, met een helpdesk en andere ondersteuningsmiddelen zoals handleidingen en templates. In de voorbereiding op een nieuw verantwoordingsjaar brengen we aanpassingen aan in het proces, in de tool en in de ondersteunende middelen. We bieden verschillende middelen aan voor de start van het Verantwoordingsjaar.

- We organiseren webinars, bijeenkomsten voor nieuwe ENSIA-coördinatoren en maandelijkse spreekuren.
- We bereiden de toetreding voor van een aantal gemeenschappelijke regelingen tot het ENSIA-stelsel voor, zodat ze gepaste ondersteuning kunnen krijgen in het ENSIA-proces.
- We bieden ondersteuning bij implementatie van NIS2/Cbw en de inrichting en wijzigingen op het gebied van toezicht NIS2/Cbw waaronder de BIO2 en de verantwoording aan toezichthouder RDI. Implementatieondersteuning Cbw voor de doelgroep raad en college.
- Het privacyteam van de IBD ondersteunt gemeenten in het voldoen aan wetgeving op het gebied van privacy en gegevensbescherming. We bieden gemeenten hiervoor collectieve instrumenten en praktijkgerichte ondersteuningsproducten, en verschaffen inzicht in de mate van naleving van de AVG.
- We zetten KEN! om in structurele ondersteuningsvoorziening om gegevensdeling binnen samenwerkingsverbanden te bevorderen.
- Met het team Digitale Veiligheid, IBD en ENSIA zetten wij in op het uitvoeren van de bestuurlijk vastgestelde Agenda Digitale Veiligheid (ADV) en het uitvoeren van het bestuurlijk convenant Rijk- gemeenten, en de opdrachten die onze leden ons hebben meegegeven.

Portfolio

Naam project	Link	Financiering
ENSIA	🔗	GGU en subsidie
Informatiebeveiligingsdienst (IBD)	🔗	GGU
Agenda digitale veiligheid	🔗	GGU
Arbeidskrapte digitale veiligheid	🔗	GGU en subsidie
Digitaal weerbare inwoners en ondernemers	🔗	GGU
EU/NL wet- en regelgeving digitale veiligheid	🔗	GGU en subsidie
Leiderschap en professionalisering digitale veiligheid	🔗	GGU en subsidie
Voorbereiding digitale ontwrichting	🔗	GGU
KEN!	🔗	GGU en subsidie

5.2 Verantwoorde inzet van digitalisering

Digitalisering speelt een steeds grotere rol in ons dagelijks leven en raakt steeds sterker verweven met maatschappelijke en democratische vraagstukken. De roep om onze democratie en rechtstaat beter te beschermen wordt steeds sterker. Gemeenten werken daarom samen aan een digitale samenleving waarin technologie verantwoord wordt ingezet zodat het inwoners en ondernemers ondersteunt en grondrechten worden gerespecteerd.

De behoefte aan gezamenlijke regie groeit. Door collectief op te trekken ontwikkelen en beheren gemeenten gezamenlijke voorzieningen, standaarden en afspraken. Door het bundelen van krachten vergroten gemeenten hun slagkracht en verkleinen zij hun afhankelijkheid van (niet-Europese) leveranciers. Thema's als online veiligheid, desinformatie, digitale autonomie, verantwoord gebruik van AI en de bescherming van publieke waarden staan in deze

samenwerking centraal. Een belangrijk uitgangspunt is het gebruik van digitale gemeenschapsgoederen, zoals open source, open data en open standaarden. Deze versterken transparantie en inclusie, en daarmee de democratische zeggenschap van inwoners.

Gemeenten lopen voorop in de agendasetting op het gebied van digitalisering. Niet alleen in Nederland, maar ook in Europa vervullen ze een voortrekkersrol. Als VNG ondersteunen we hen hierin, met strategische expertise, belangenbehartiging en het secretariaat van Commissie en API. We werken verder aan de digitale autonomie van gemeenten en zorgen daarbij voor verdere verankering in onze digitale infrastructuur van Europese normen en waarden zoals menselijkheid, inclusie, democratie, participatie, veiligheid en duurzaamheid.

In 2028 is de digitale autonomie van gemeenten verder versterkt door interbestuurlijke samenwerking, waardoor deze waarden beter zijn geborgd in de digitale infrastructuur. Samen met gemeenten werken we collectiviseringsvoorstellen uit op AI, Cloud, Digitale Veiligheid, Dienstverlening/Common Ground.

Onze inzet in 2027

- Samen met gemeenten werken we collectiviseringsvoorstellen uit op AI, Cloud, Digitale Veiligheid, Dienstverlening. Common Ground loopt hierin voor en zit al in de realisatie van de in 2024 en 2025 door de ALV vastgestelde realisatiekoers van de collectiviseringsvoorstellen van Common Ground.
- We versterken de digitale autonomie van gemeenten door implementatie van de overheidsbrede Routekaart digitale autonomie via instrumenten en handreikingen, onder meer van het overheidsbrede Digitale Autonomie Competentiecentrum.
- Ook breiden we in 2027 de community van gemeenten die samenwerken op het gebied van digitale autonomie onder het Kennisnetwerk data en samenleving uit.
- In 2027 zijn we daarnaast op de hoogte van de meest recente ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving ten aanzien van digitale autonomie. Dit doen we door een actieve lobby in Brussel en we doorlopen we met het rijk een UDO op de Europese Cloud and AI Development Act.
- We dragen het VNG position paper Digitale autonomie uit in nationale en Europese belangenbehartiging.
- We voeren regie op digitale autonomie in collectiviseringsopgaven en NDS-thema's.
- We ontwikkelen handelingsperspectief voor gemeenten, onder meer via het Digitale Autonomie Competentiecentrum.
- We vergroten de ledenbetrokkenheid bij alle belangrijke ontwikkelingen op dit thema, georganiseerd langs de Opgavetafel digitale autonomie en de community digitale autonomie.
- We verkennen de mogelijkheden voor de ontwikkeling van een leeraanbod op het thema digitale autonomie.

Portfolio

Inkoopvoorwaarden en leveranciersmanagement	🔗	GGU

5.3 Verantwoord datagebruik en versterken informatiepositie

De VNG Datastrategie en de Interbestuurlijke Datastrategie (IBDS) versterken de positie van gemeenten, zowel op individueel als collectief niveau. Door datagedreven werken staan gemeenten als eerste overheidsorganisatie sterker en kunnen ze zich collectief profileren als één bestuurslaag. Dat resulteert in een sterkere gezamenlijke belangenbehartiging.

Een transparante strategie voor verantwoord datagebruik is nodig nu de samenleving en maatschappelijke opgaven complexer worden en de hoeveelheid data exponentieel groeit. We helpen gemeenten om uit deze stortvloed aan data de juiste informatie te filteren en daarmee hun prestaties te verbeteren. Hierin ondersteunen we gemeenten heel concreet, bijvoorbeeld via het dataplatform Waarstaatjegemeente.nl, dat data van en over gemeenten bundelt, bewerkt en zo toegankelijk maakt.

Daarnaast vertalen we maatschappelijke opgaven naar concrete datatoepassingen, zoals monitors en voorspelmodellen. Ook versterken we de informatiepositie van gemeenten via datadeals en doorontwikkeling van diverse toepassingen. Ons kennisnetwerk Data en Samenleving speelt hierin een rol: we ontwikkelen het kennisnetwerk tot een actieve community voor signalering, ledenraadpleging alsook het toetsen en verrijken van initiatieven. Het wordt dé omgeving voor ambtenaren rond datagedreven werken en digitalisering.

Onze inzet in 2027

- Het platform waarstaatjegemeente.nl ontwikkelen we door en werken toe naar bezoekersaantallen tussen de 12.500 en 15.0000 bezoekers per maand. Daarbij is onze doelstelling dat minimaal 200 gemeenten gebruikmaken van de bijhorende API.
- We genereren minimaal vier nieuwe berichten per maand, twaalf artikelen in het VNG-magazine en halen minimaal twee keer de landelijke pers.
- We versterken de informatiepositie van de lokale overheid voor gemeentelijke opgaven, onder andere via datatoepasingen die gemeenten ontzorgen, zodat de uitvoering van gemeentelijke taken wordt vergemakkelijkt.
- Het kenniscentrum Data & Monitoring sluit aan op de beleidsvragen en maatschappelijke opgaven die spelen bij onze beleidscollega's van gemeenten.
- We ontwikkelen een centrale plek voor data-initiatieven binnen de VNG. En ontwikkelen en borgen een 'kennisfunctie' binnen de VNG.
- Waar mogelijk bundelen we kennis en kopen we gezamenlijk datasets in voor alle gemeenten.
- We zetten een stap naar voren met data en trendanalyses om via microdata en AI gemeenten inzicht te geven in hun presteren.

Portfolio

Naam project	Link	Financiering
Kennisnetwerk Data en Samenleving	🔗	GGU
Waarstaatjegemeente.nl	🔗	GGU

5.4 Innovatie infrastructuur

De afzonderlijke paragraaf 5.4 uit de Kadernota 2027 is vervallen; de bijbehorende activiteiten zijn in dit jaarplan ondergebracht bij andere thema's: het programma GROEI en de Overheidsbrede Innovatie Infrastructuur bij thema 6.3 en het Kennisnetwerk Data & Samenleving bij thema 5.3.

5.5 AI en Algoritme

Nederlandse gemeenten zetten AI steeds vaker in voor slimmere dienstverlening, zoals snellere documentverwerking en efficiëntere beleidsanalyse. Binnen de overheid lopen gemeenten met het gebruik van AI voorop, maar zoeken ze tegelijkertijd kaders om te gaan met de ethische impact en wetgeving, zoals privacywetgeving en de Europese AI Act.

We ondersteunen gemeenten bij het ontwikkelen en opschalen van AI-toepassingen met maatschappelijke meerwaarde. Door innovatie vanaf het begin collectief te organiseren werken we toe naar gedeelde voorzieningen binnen een gezamenlijke AI-infrastructuur. Zo voorkomen we versnippering en maken we succesvolle toepassingen breed beschikbaar voor de lokale overheid. Tegelijkertijd leidt innovatie tot structurele verbetering van de gemeentelijke dienstverlening en bedrijfsvoering.

Door gezamenlijk kaders, standaarden en handreikingen te ontwikkelen, ondersteunen we gemeenten bij de verantwoorde inzet van AI en algoritmen. De focus ligt op de implementatie van de AI-verordening en aanverwante wet- en regelgeving, zodat gemeenten niet ieder afzonderlijk hetzelfde werk hoeven te doen. Door kennis te bundelen en met elkaar samen te werken verminderen we de implementatielast en versterken we de uitvoeringskracht. Ook treden we op als belangenbehartigers richting rijk en Europa voor een uitvoerbare en proportionele implementatie van de AI-verordening.

We werken aan de opbouw van een community van professionals AI & Algoritmen in het veld om kennisdeling en samenwerking tussen gemeenten te stimuleren en faciliteren, om op die manier als VNG de gezamenlijke uitvoering van de verantwoorde inzet van AI en algoritmen te ondersteunen. De community draagt bij aan normering, schaalbare innovatie en collectieve actie, in lijn met de position paper AI & algoritmen en de resolutie 'Als één sterke bestuurslaag regie op de digitale samenleving'.

We versterken de samenwerking tussen gemeenten rond de inzet van AI voor transcriptie. Door kennis, ervaringen en oplossingen te bundelen werken we toe naar opschaalbare toepassingen en een gezamenlijke aanpak voor de uitvoering. Zo kunnen gemeenten sneller beschikken over betrouwbare transcriptiediensten.

Onze langetermijndoelstelling is 'AI zonder affaires', door het delen van kennis en ervaring community-management en het organiseren van bijeenkomsten. Vanuit de werkwijze van het innovatieplatform dragen we bij aan het delen en opschalen van initiatieven op gebied van Ethiek, AI en algoritmen, zodat tegen 2028 gemeenten voldoen aan de wettelijke en ethische kaders en maken we tegelijk ruimte voor innovatie en maatwerk.

Onze inzet in 2027

- Via de community AI en Algoritmen verbinden we gemeentelijke AI-netwerken en interbestuurlijke initiatieven, delen en ontsluiten we kennis, praktijkvoorbeelden en hulpmiddelen, en waar nodig ontwikkelen we deze gezamenlijk.
- We halen behoeften en praktijkervaringen van gemeenten op zodat we beleidsontwikkeling gericht kunnen laten plaatsvinden.
- We organiseren wekelijkse bijeenkomsten van de kerngroep AI en Algoritmen, gericht op kennisdeling, consultatie en samenwerking.
- Vanuit de community of gemeentelijke werkgroepen worden minimaal drie gemeentelijke producten of initiatieven per jaar ontwikkeld, doorontwikkeld of opgeschaald.
- We organiseren minimaal vier community-bijeenkomsten of kennissessies per jaar waarin praktijkervaringen, goede voorbeelden en interbestuurlijke ontwikkelingen worden gedeeld.

- We ontwikkelen minimaal drie nieuwe of geactualiseerde collectieve producten (zoals handreikingen, standaarden of governance-instrumenten) ter ondersteuning van de implementatie van de AI-verordening.
- We zetten ons in voor een actieve vertegenwoordiging van gemeenten in de relevante interbestuurlijke governance (NDS).
- We zetten ons in voor minimaal twee concrete belangenbehartigingsresultaten richting rijk of Europa die bijdragen aan de uitvoerbaarheid of vermindering van de implementatielast voor gemeenten.
- We coördineren de interbestuurlijke samenwerking en governance rondom AI en algoritmen.
- We beheren en ontwikkelen het gemeentelijke AI Governancekader.
- We dragen bij aan landelijke initiatieven op AI-geletterdheid, digitale autonomie en compliance om gemeenten te ontlasten.

Portfolio

Naam project	Link	Financiering
AI en algoritmen in de praktijk	🔗	GGU
Community AI en Algoritmen	🔗	GGU
Kaders en wetgeving AI en algoritmen	🔗	GGU

6. Versterken lokale uitvoering

6.1 Inclusieve dienstverlening

Gemeentelijke dienstverlening raakt direct het leven van inwoners en ondernemers. Daarom werken we aan een transformatie naar een inclusieve dienstverlening die uitgaat van behoeften en niet van overheidsprocessen. Inclusieve dienstverlening is digitaal én analoog, maar ook gebruiksvriendelijk, begrijpelijk, transparant en breed toegankelijk.

Vanuit een gezamenlijke visie op inclusieve dienstverlening werken we samen met andere overheden en uitvoeringsorganisaties aan deze opgave. Om samenhang en hergebruik te bevorderen, organiseren we de gemeentelijke dienstverlening steeds meer overheidsbreed zodat inwoners geen onderscheid meer ervaren tussen gemeenten, rijk en uitvoeringsinstanties als dat niet nodig is. We nemen hierbij de Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS) als uitgangspunt.

We ondersteunen gemeenten via standaarden, kaders en afstemming met landelijke partijen. Ook stimuleren we het gebruik van normen en standaarden die gemeenten helpen om hun dienstverlening toegankelijk en toekomstbestendig in te richten. Voor het ontwerpen en ontwikkelen van toegankelijke digitale toepassingen doen we dit bijvoorbeeld op basis van het NL Design System.

Het Kenniscentrum Dienstverlening biedt kennis, innovatie en praktische hulpmiddelen om klantgerichtheid te versterken. Projecten als MijnServices en Duidelijke Overheidscommunicatie, ondergebracht bij het expertisecentrum Dienstverlening, dragen bij aan een herkenbare, samenhangende dienstverlening.

Onze inzet in 2027

- De NDS-prioriteit 'Burger en Ondernemer Centraal' geeft richting aan onze inzet op dienstverlening, met oog voor digitale inclusie en focussen op het verbeteren van de overheidsbrede loketfunctie, proactieve dienstverlening en signaalmanagement.
- We maken interbestuurlijke afspraken over de invulling van een overheidsbrede loketfunctie die volgens planning in 2028 is ingericht en verbonden met de dienstverlening van alle gemeenten. Via een landelijke informatievoorziening, gestructureerd volgens levensgebeurtenissen worden inwoners verwezen naar digitale dienstverleners en overheidsbrede fysieke loketten.
- We ondersteunen alle gemeenten bij de invulling van een omnichannel-strategie, door de kanalen bij elkaar te brengen, slimmer in te richten en op elkaar af te stemmen, realiseren ze een integraal klantbeeld.
- Gemeenten bieden transparante en proactieve dienstverlening en maken gebruik van generieke services en interbestuurlijk standaarden. In 2027 zorgen we ervoor dat deze ontwikkeling vanuit het perspectief van dienstverlening gebruik maakt van laag 1 tot en met 3 van Common Ground.
- We zetten ons in dat alle gemeenten blijven voldoen aan de vereisten van de WMEBV.
- We verbinden de gemeentelijke praktijk verbinden met landelijke ontwikkelingen. Daarvoor halen we ervaringen, behoeften en knelpunten bij gemeenten op en zorgen dat deze zichtbaar doorwerken in landelijke beleidsvorming, programma’s en gezamenlijke keuzes.
- We bevorderen samenhang binnen de Opgave Digitale Dienstverlening en ondersteunen gemeenten met een samenhangende aanpak voor persoonlijke dienstverlening, inclusie, duidelijke communicatie, ondernemersdienstverlening en ondersteuning van inwoners.
- We sturen op bereik, gebruik en effect en maken in 2027 beter zichtbaar welke gemeenten worden bereikt, hoe de ondersteuning wordt gebruikt en welke verbetering dit oplevert voor de gemeentelijke dienstverlening.

Portfolio

Naam project	Link	Financiering
Expertisecentrum - Kenniscentrum Dienstverlening	🔗	GGU
Regie Dienstverlening	🔗	GGU

6.2 Digitale overheid

Geopolitieke verschuivingen vergroten de vraag naar digitale autonomie en cloudstrategie, met een focus op verantwoord datagebruik, databeschikbaarheid en bedrijfscontinuïteit. Met de Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS) hebben overheidsorganisaties een gezamenlijke strategie voor het realiseren van een betere digitale publieke dienstverlening. Gemeenten sluiten zich hier collectief bij aan en collectiviseren een groot deel van hun gebruik en inzet. Als VNG ontwikkelen we een samenhangende, collectieve aanpak zodat gemeenten de baten kunnen benutten en risico's kunnen beheersen.

We werken op veel vlakken aan collectivisering en de landelijke beweging Common Ground is hier een belangrijk voorbeeld van: het positioneert gemeenten om collectief de informatievoorziening eenvoudiger, flexibeler en slimmer in te richten. We ondersteunen gemeenten in het inrichten van de informatievoorziening via referentiearchitectuur en uitwisselstandaarden. We vertalen gemeentelijke behoeften naar de landelijke Generieke Digitale Infrastructuur. We bevorderen meer eenduidigheid in datadeling binnen samenwerkingsketens en we beïnvloeden (Europese) wetgeving. Ook stimuleren we de totstandkoming van datastelsels en de beschikbaarheid van data ten behoeve van maatschappelijke opgaven, dienstverlening en gemeentelijke uitvoering.

Onze inzet in 2027

- Het structureel verder inregelen en borgen van strategische en tactische samenhangende sturing op de verschillende dossiers die gezamenlijk de Digitale Overheid vormen. In 2027 wordt daarbij de strategische sturing verder in samenhang gebracht.
- We zetten ons in op gemeentelijke belangenbehartiging en tactische sturing op de verschillende voorzieningen die onderdeel uitmaken van de Generieke Digitale Infrastructuur (GDI). Daarbij verschuiven we de focus naar het vraagstuk van de benodigde transitie van deze voorzieningen die veelal moeten worden aangepast of vervangen als gevolg van Europese ontwikkelingen (zoals eIDAS2 en andere regelgeving). We leggen de nadruk op de voorzieningen die te maken hebben met stelseltoegang.
- We werken als organisatie 'onder architectuur', zodat bij projecten en programma's wordt gewerkt aan informatievoorziening die past bij de gekozen richting. Met deze werkwijze dragen we bij aan herkenbare en herbruikbare afspraken, standaarden en oplossingen bij de inrichting van de gemeentelijke informatievoorziening, als onderdeel van de gehele digitale overheid.
- Hierdoor kunnen we generieke afspraken, standaarden en voorzieningen in meerdere domeinen (her)gebruiken. Ook wordt het technisch eenvoudiger om data over verschillende domeinen te delen ten behoeve van verschillende maatschappelijke opgaven
- Het Federatief Datastelsel is een van onze prioriteiten: we maken de nodige uitwerkingen met betrekking tot de werking en organisatie van bronregisters en participeren in hiervoor ingerichte interbestuurlijke werkgroepen. Daarbij stimuleren we de adoptie en implementatie van FDS-afspraken en standaarden.
- Als onderdeel van verschillende datastelsels en een Federatief Datastelsel (FDS) borgen we een kwalitatief goed functioneren van verschillende geo-databronnen (waaronder de geo-basisregistraties). Dit bereiken we door regievoering op landelijke ontwikkelingen en ondersteuning van gemeenten bij het oplossen van collectieve vraagstukken die zich in het

bijhouden van de registraties voordoen, inclusief het financieringsconstruct voor bronhouderskosten.

- We werken verder aan datavolwassenheid en ondersteunen en stimuleren de ontwikkeling van gemeenten op het gebied van (het gebruik van) data.
- We werken aan de inrichting van een interbestuurlijk stelsel om knelpunten in de gegevensdeling boven water te halen, analyseren, adresseren en op te lossen. En we zetten in op wetgeving die gegevensdeling ten behoeve van proactieve dienstverlening mogelijk maakt.
- We brengen ontwikkelingen rondom bestaande basisregistraties, zoals de Basisregistratie Personen (BRP) en de geo-basisregistraties, in lijn met de visie van de VNG. Hierbij werken we samen met partners zoals NVVB en het Kadaster.
- In 2027 zetten gemeenten een volgende belangrijke stap in de realisatie van Common Ground door de ontwikkeling en toepassing van een landelijke referentie-implementatie, inclusief validatiecriteria. De regieorganisatie voor beheer, onderhoud en doorontwikkeling van Common Ground worden operationeel ingericht; governance, rollen, verantwoordelijkheden, financiering en besluitvormingsprocessen zijn dan vastgesteld. Ook worden de aanbestedingen voor de uitvoeringsorganisaties van beheer, onderhoud en doorontwikkeling afgerond en worden de contracten met de geselecteerde partijen gesloten. Dit alles ten behoeve van besluitvorming over structurele borging in de ALV van 2027.

Portfolio

Naam project	Link	Financiering
Beheer StUF standaarden	🔗	GGU
Data: Uit betrouwbare bron	🔗	Subsidie
Digilab	🔗	Subsidie
Haven	🔗	GGU
Kenniscentrum Architectuur	🔗	GGU
Ontwikkeling gemeenschappelijke architectuurkaders	🔗	GGU
Regie Digitale overheid en Dienstverlening	🔗	GGU
Regie geo-informatie	🔗	GGU
Regie Datastelsels	🔗	GGU
Signalen	🔗	Extern
Transitieprogramma Common Ground	🔗	GGU
Werken onder architectuur	🔗	GGU

6.3 Informatiehuishouding en openbaarheid

Betrouwbare en toegankelijke informatie is de basis voor beter overheidsbeleid, een groter vertrouwen in de overheid en een sterkere informatiepositie van gemeenten. Goed lokaal bestuur staat of valt dan ook met betrouwbare informatie en transparantie. Gemeenten die hun informatie duurzaam toegankelijk bewaren en actief openbaren, versterken de democratische rechtsstaat. Dat dient de inwoners én het lokaal bestuur. Gemeenten die hun digitale basis op orde krijgen, kunnen bovendien beter profiteren van nieuwe digitale ontwikkelingen en meerwaarde halen uit de beschikbare informatie.

Met het Actieplan Open Overheid werken we aan een transparantere overheid, waarin overheden, maatschappelijke organisaties en burgers samen optrekken. Een van de hieruit voortkomende initiatieven is Open Raadsinformatie, dat gemeentelijke besluitvorming transparanter maakt omdat agenda's, moties, beleidsstukken en besluiten raadpleegbaar zijn.

We helpen gemeenten om kansen te benutten op het gebied van transparantie, efficiency, innovatie, dienstverlening en datagedreven werken. Via wettelijke kaders, een visie op informatiehuishouding en indicatoren uit het VNG Meerjarenplan 2026-2030 sturen we op het verbeteren van de gemeentelijke informatiehuishouding. Daarbij voeren we regie op de toepassing van wettelijke kaders zoals de Archiefwet en de Wet open overheid (WOO) en bieden we gemeenten een inhoudelijk fundament dat hun positie verstevigt in het uitvoeren van hun wettelijke taken.

Onze inzet in 2027

- We ondersteunen gemeenten bij de inwerkingtreding van de nieuwe Archiefwet en verzorgen een aantal collectief gemeentelijke activiteiten (zoals modelverordeningen en de gemeentelijke selectielijst).
- We initiëren kennisuitwisseling over de nieuwe Archiefwet, ontwikkelen modeldocumenten, handleidingen en hulpmiddelen voor de implementatie en beelden voor de inbedding in de gemeentelijke informatiehuishouding. Ook zetten we ons in op belangenbehartiging rondom informatiehuishouding en openbaarheid met een focus op het vergroten van de bestuurlijke aandacht voor de informatiehuishouding, onder meer via de VNG Adviescommissie Archieven.
- Met behulp van de standaard Open Raadsinformatie kunnen gemeenten alle documenten (open data) van hun gemeenteraad, zoals agenda’s, moties, beleidsstukken en besluiten, snel en eenvoudig toegankelijk maken. Daarvoor moet deze standaard in de lokale raadsinformatiesystemen worden geïmplementeerd. Landelijke ontsluiting zal op de langere termijn gaan plaatsvinden via een generieke Woo-voorziening, maar tot die tijd zorgen we ervoor dat de website zoek.openraadsinformatie.nl operationeel blijft.
- We behartigen de belangen van gemeenten rondom informatiehuishouding en openbaarheid en vergroten de bestuurlijke aandacht voor de informatiehuishouding. We concretiseren de visie naar beelden over het herontwerp van werkprocessen en brengen de eerste stappen op gang in de realisatie daarvan.
- We ontwikkelen een herziene domeinarchitectuur in afstemming met gemeenten, leveranciers en aanpalende ontwikkelingen.
- We dragen bij aan de wetsevaluatie van de Woo en monitoren de uitvoeringslasten van actieve openbaarheid.
- We werken aan vernieuwing van het ORI-platform.

Portfolio

Naam project	Link	Financiering
Open Raadsinformatie	🔗	Subsidie
Regie Openbaarheid en Informatiehuishouding	🔗	GGU
Voorbereiding nieuwe Archiefwet	🔗	Subsidie

6.4 Uitvoerbaarheid en uitvoeringskracht

De voorspelbaarheid en betrouwbaarheid van gemeenten naar hun inwoners en ondernemers toe gaan hand in hand met uitvoerbaar overheidsbeleid. Op haar beurt vraagt uitvoerbaarheid om duidelijke taken, voldoende middelen en realistische randvoorwaarden. Door verschillende oorzaken staan die momenteel onder druk; zoals een opeenstapeling van taken, een scheve verhouding tussen taken en middelen, regelgeving die niet aansluit op de praktijk, beperkte gegevensdeling en arbeidsmarktkrapte.

Als VNG zetten we ons actief in om dergelijke knelpunten structureel aan te pakken. Onze focus ligt naast uitvoerbare wetgeving ook op passende financiering en een betere samenwerking tussen bestuurslagen. En we toetsen al bij de beleidsvorming en de totstandkoming van wetgeving of de nieuwe taken voor gemeenten haalbaar en uitvoerbaar zijn, zodat de uitvoeringspraktijk vroegtijdig wordt meegenomen. Zo vergroten we de gemeentelijke uitvoeringskracht en versterken we het vertrouwen in de lokale overheid.

Via verschillende programma's ondersteunen we gemeentelijke innovaties. Het driejarige programma GROEI haalt samenwerkingsinitiatieven op en begeleidt opschaling naar breed gebruik. Het Kenniscentrum Innovatie is het centrale startpunt voor nieuwe initiatieven: van intake en vraagarticulatie tot standaardisatie en opschaling, waarbij we de verbinding leggen naar Common Ground, collectivisering en de Nederlandse Digitaliseringsstrategie.

Onze inzet in 2027

- We selecteren maximaal drie tot vijf nieuwe gemeentelijke samenwerkingsinitiatieven via het intakeproces.
- Minimaal acht geselecteerde initiatieven doorlopen de opschalingsfase met begeleiding op governance, juridische en administratieve ondersteuning, community building en communicatie.
- We organiseren minimaal twee community-sessies per initiatief per jaar
- Voor elk initiatief realiseren we minimaal één concrete maatregel voor bijvoorbeeld gedeelde diensten of gezamenlijke inkoop, die leidt tot kostenreductie of hergebruik.
- We ontwikkelen een best practice-werkwijze voor opschaling en duurzame bestendiging opstellen, gebaseerd op alle initiatieven in het programma.
- Alle leerlessen en werkwijzen uit het programma GROEI bedden we structureel in de dienstverlening van VNG Realisatie in.
- We voeren op alle nieuwe wet- en regelgeving die gemeenten raakt uitvoeringstoetsen uit (naar verwachting zo'n 30 tot 40 in 2027)
- We vergroten de aandacht voor uitvoerbaarheid bij het rijk en de naleving van de interbestuurlijke afspraken over de Uitvoerbaarheidstoets Decentrale Overheden (UDO).
- We ontwikkelen, testen en implementeren een gestandaardiseerde methodiek voor maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) die toepasbaar is op gemeentelijke innovaties, inclusief praktische toolkit en begeleidingsformat.
- We ontsluiten minimaal vijf bewezen innovatiemethodieken en maken deze breed beschikbaar en we ontwikkelen bijbehorende trainingen en praktijkvoorbeelden.

Portfolio

Naam project	Link	Financiering
Focus op uitvoering	🔗	GGU
GROEI: Gemeentelijke Realisatie en Opschaling van Experimenten en Innovatie	🔗	GGU

Naam project	Link	Financiering
Kenniscentrum Analyse	🔗	GGU
Uitvoerbaarheid	🔗	Subsidie
Uitvoeringstoetsen	🔗	Subsidie
GemeenteDelers	🔗	GGU
Kenniscentrum Innovatie	🔗	GGU

6.5 Collectieve dienstverlening en inkoopbeleid

De miljarden euro's die gemeenten jaarlijks aan producten en diensten voor hun inwoners besteden worden via inkoop en aanbesteding zorgvuldig uitgegeven binnen de kaders van Europese en Nederlandse wet- en regelgeving. Met hun inkoop kunnen gemeenten niet alleen kosten beheersen, maar ook maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen (MVOI).

Gemeenten kunnen hun inkoopkracht individueel inzetten, maar wanneer ze deze bundelen kunnen ze door standaardisering en collectivisering efficiënter omgaan met publieke middelen. Als VNG stimuleren we deze samenwerking en behartigen we de belangen van gemeenten in Europese en Nederlandse wet- en regelgeving op het gebied van inkoop en aanbesteding. Daarbij kijken we integraal naar de hele sourcing-keten: van kennisdeling en gezamenlijke standaarden tot gezamenlijke inkoop en het beheer van collectieve voorzieningen.

Concrete voorbeelden zijn GT Vaste Communicatie en GT Mobiele Communicatie, waarmee gemeenten gezamenlijk telecomdiensten inkopen, en GT Microsoft, waarmee zij gebruikmaken van gezamenlijk onderhandelde voorwaarden voor Microsoft-producten en -diensten. Met het GGI-Netwerk beschikken gemeenten over een gezamenlijke, beveiligde digitale infrastructuur voor gegevensuitwisseling. Het GGI-Cloud Expertisecentrum biedt kennis en ondersteuning bij cloudgebruik. Het 14+netnummer is een voorbeeld van een gezamenlijke voorziening die gemeentelijke dienstverlening herkenbaar en toegankelijk maakt voor inwoners. Zo draagt collectief organiseren bij aan effectievere en toekomstbestendige gemeentelijke dienstverlening en aan een doelmatiger besteding van gemeenschapsgeld.

Onze inzet in 2027

- We organiseren en ondersteunen de gemeentelijke individuele en collectieve inkoopkracht door relatiemanagement, productontwikkelingen. Ook ondersteunen we gemeenten bij maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen (MVOI), zowel in het ontwikkelen van beleid, het daadwerkelijk inkopen, als het contractmanagement.
- We vergroten de inkoopkracht van gemeenten door gezamenlijk op te trekken en behartigen hun belangen bij ontwikkelingen in wetgeving, te investeren in een goede relatie met de markt en stimuleren, faciliteren en organiseren samenwerking tussen leden. We hebben hierbij in toenemende aandacht zijn voor maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen (MVOI), zodat de gemeentelijke inkoop bijdraagt aan de maatschappelijke opgaven van gemeenten.
- We versterken de gemeentelijke inkoopfunctie en uniformering van het aanbestedingsproces. Daartoe ontwikkelen we handreikingen, adviezen en standaardproducten en -diensten voor gemeenten, door inrichting en borging van relatiemanagement om structureel in gesprek te zijn met gemeenten, en door verkenningen van de mogelijkheden om collectief in te kopen. We werken een nieuwe collectieve aanbesteding uit en realiseren een dynamische aanbestedingskalender.

- SCG beheert het contract GT Print voor de gezamenlijke inkoop van printdiensten en levert expertise voor een mogelijke opvolger. We ondersteunen gemeenten bij het contractbeheer van deze collectieve aanbesteding.
- SCG beheert het contract GT Vaste Communicatie, een overeenkomst voor de gezamenlijke inkoop van diensten voor de transmissie van spraak- en dataverkeer over een vaste infrastructuur, alsook het routeren van spraakverkeer over het openbare telefonienetwerk en het leveren van internettoegang. We verlengen het contract voor vaste verbindingen en organiseren expertise voor een mogelijke opvolger waarna we de overeenkomst collectief zullen aanbesteden.
- Het GGI-Netwerk (Gemeentelijke Gemeenschappelijke Infrastructuur) is een landelijk datanetwerk dat onderdeel is van het overheidsbrede Diginetwerk en zorgt voor veilige dataconnecties met andere overheden. Via het Servicecentrum Gemeenten ondersteunen we gemeenten bij storingen en bij het omzetten van gegevensstromen. Via het GGI-Cloud Expertisecentrum ondersteunen we gemeenten bij hun cloudtransitie en bieden hen implementatierichtlijnen en hulpmiddelen aan om verantwoord gebruik te kunnen maken van cloudoplossingen. Via het GGI-Cloud expertisecentrum delen we kennisproducten op het gebied van transitie naar de Cloud.
- We ondersteunen gemeenten via het Servicecentrum Gemeenten bij storingen van het 14+ netnummer en bij het contractmanagement ervan.
- We organiseren de collectieve aanbesteding van GT Vast 2027, de opvolger van GT vaste communicatie, een overeenkomst voor de gezamenlijke inkoop van diensten voor de transmissie van spraak- en dataverkeer over een vaste infrastructuur. En voeren minicompetities uit.
- We doen een collectieve aanbesteding van GT print 2027, de opvolger van GT print met als doel om een overeenkomst te verwerven voor de gezamenlijke inkoop van printdiensten waarmee voordelen worden behaald voor gemeenten.
- We zetten ons in voor toepassing van de GIBIT en stimuleren gemeenten gestimuleerd om de GIBIT consequent en proportioneel toe te passen bij hun ICT-inkoop, met oog voor juridische zorgvuldigheid, technologische ontwikkelingen en leveranciersrelaties. Ook werken we aan bewustwording bij leveranciers over het belang van een proportionele toepassing van de GIBIT.
- De vernieuwde GEMMA Softwarecatalogus staat in 2026 centraal als instrument voor gemeenten om grip te krijgen op hun applicatielandschap. We blijven de GEMMA Softwarecatalogus gebruiken als bron voor beleidsontwikkeling en ondersteuning, en benutten de data ook om trends in de markt zichtbaar te maken. Daarmee levert de catalogus een waardevolle bijdrage aan transparantie, standaardisatie en innovatie binnen het gemeentelijk ICT-domein.
- We versterken de positie van gemeenten bij ICT-sourcing via collectieve afspraken (zogenaamde frameworks) met leveranciers. Naast inkoopvoordeel en marktmacht vanuit collectiviteit realiseren we hiermee ook een bijdrage aan de beoogde beleidsdoelen, waaronder marktwerking, autonomie en soevereiniteit.
- We verkennen hoe de collectieve inkoopkracht van decentrale overheden beter kan aansluiten op de schaal en het tempo van de collectiviseringsopgaven. Daarbij brengen we in kaart welke vormen van samenwerking, kennisdeling en gezamenlijke sturing kansrijk zijn, zodat decentrale overheden waar mogelijk sterker en meer gelijkwaardig kunnen optrekken richting markt en medeoverheden. Het gedeelde interbestuurlijke beeld bieden we aan bij de ALV.

Portfolio

Naam project	Link	Financiering

14+netnummers	🔗	GGU
GEMMA Softwarecatalogus	🔗	GGU
GIBIT: Gemeentelijke Inkoop Bij IT Toolbox	🔗	GGU
GGI Veilig (M&R, Cyberweerbaarheid)	🔗	GGU
GT Hardware	🔗	GGU
GT Microsoft	🔗	GGU
GT Mobiele Communicatie	🔗	Extern
GT Print	🔗	Extern
GT Vaste Communicatie	🔗	Extern
Inkoop en Aanbesteden Organiseren governance, MVOI in uitvoering	🔗	GGU
Kenniscentrum gezamenlijk inkopen en aanbesteden	🔗	GGU
Kenniscentrum Markt en Overheid	🔗	GGU
SDG contractbeheer	🔗	GGU
Servicecentrum gemeenten	🔗	GGU

6.6 Risicobeheer

Gemeenten hebben te maken met steeds meer onderling verbonden risico's, terwijl de capaciteit en financiële ruimte beperkt zijn. Daarom ondersteunen we gemeenten bij het integraal beheersen en bestuurlijk afwegen van risico's. We helpen hen om risico's eerder zichtbaar te maken en te vertalen naar keuzes over preventie, beheersing, verzekeren, financieel opvangen of bewust accepteren. We kijken niet alleen naar wat een beleidsvoorstel kan opleveren, maar ook naar wat nodig is om het verantwoord en uitvoerbaar te realiseren.

We verbinden gemeentelijke praktijk, data, kennis en collectieve voorzieningen. Via het Risico Platform Overheden delen controllers, risicomanagers, HR-professionals en andere gemeentelijke professionals kennis en praktijkervaring. Het Risicolab ontwikkelt en toetst instrumenten als risicoprofielen, risicolabels, benchmarks en handreikingen. Met het collectieve zorgcontract en het Verzuimportaal ondersteunen we gemeenten bij gezondheid, verzuim en duurzame inzetbaarheid. Daarnaast draagt VNG Risicobeheer bij aan een zorgvuldige aansluiting op het Risicobeheerfonds voor gemeentelijk vastgoed. Zo helpen we gemeenten om prioriteiten beter te onderbouwen en zich helder te verantwoorden richting college, raad en accountant.

Onze inzet in 2027

- VNG Risicobeheer stuurt op strategie, data-inzicht, governance en resultaat; uitvoering loopt waar mogelijk via DVO's en een zorgvuldig ingericht partnernetwerk. Oftewel, een schaalbaar regiemodel (1VNG).
- Doorontwikkeling en opschaling van de collectieve aanpak van ziekteverzuim en vitaliteit. Hieronder valt ook het Nationaal Verzuimplatform. Dit doen we collectief en datagedreven, met transparante rapportages, effectmeting en gerichte ondersteuning van gemeenten.
- Het RPO wordt nadrukkelijker ingezet voor kennisdeling, toepassing in de praktijk en professionalisering van controllers, HR- en risicoprofessionals. Het RPO als versneller dus.
- We zien 2027 als kwaliteits- en bewijsjaar. In onze inzet focussen we op stabiliteit van IT en dataketen, foutloze uitvoering, transparante rapportage en actieve evaluatie met deelnemende gemeenten als voorwaarde voor verdere groei.

- Activiteiten die onvoldoende bijdragen aan opschaling of aantoonbare resultaten worden getemporiseerd of beëindigd; focus op ‘no regret’ en besluiten die passen binnen governance en compliance.

7. Europa, Internationaal en Caribisch deel van het Koninkrijk

7.1 Europa

Europese wet- en regelgeving raakt steeds sterker verweven met gemeentelijk beleid, uitvoering en financiering. Tegelijk bieden gezamenlijke lobby en Europese subsidies kansen om lokale opgaven beter aan te pakken. Als belangenbehartiger van gemeenten sturen we aan op werkbaar EU-beleid en stabiele Europese financiering voor gemeenten en regio's.

Veel gemeenten die al Europese middelen gebruiken voor de groene, digitale en sociale transities in hun regio streven naar continuering van die projecten. Op dit moment lopen de onderhandelingen over het Meerjarig Financieel Kader (MFK) 2028-2034, die naar verwachting eind 2027 worden afgerond. Als VNG spelen we een actieve rol in Den Haag en in Brussel om de randvoorwaarden kloppend te krijgen voor gemeenten, zodat zij onder meer toegang houden tot en zeggenschap houden over dit soort projecten, lagere administratielasten gaan ervaren en verder kunnen met een groot genoeg budget.

Onze inzet op het MFK-dossier en alle andere lobbydossiers stemmen we zoveel mogelijk af met gemeenten en gemeentelijke netwerken actief in Brussel en we bouwen aan een meer collectieve belangenbehartiging. De bestuurders actief in onze delegaties in het Comité van de Regio's en het Congres van Lokale en Regionale Overheden bij de Raad van Europa spelen een belangrijke rol in het uitdragen van onze standpunten. We vergroten het Europees bewustzijn bij gemeenten én binnen de VNG-organisatie, door goede informatievoorziening. Team Europa beantwoordt basisvragen van gemeenten en organiseert online informatiesessies. In de komende jaren willen we onze informatievoorziening rond ons Europese werk zoveel mogelijk standaardiseren en professionaliseren.

Onze inzet in 2027

- Tot eind 2027 blijven de onderhandelingen over het MFK één van onze prioritaire lobby's. Dit speelt zich zowel af in Nederland (wat tot uiting komt in de vormgeving van een nationaal en regionaal partnerschapsplan onder het nieuwe MFK) als in Brussel (waar de randvoorwaarden van het toekomstig MFK worden verankerd). Het MFK blijft ook een kernthema in de interbestuurlijke samenwerking, met een focus op het NRPP en, in mindere mate, het Europees Concurrentievermogen Fonds (ECF).
- Begin 2027 verhuizen we naar het pand waarin ook het Huis van de Nederlandse Provincies en de Unie van Waterschappen zitten in Brussel. Zo versterken we de interbestuurlijke samenwerking (ook met de PV) en onze zichtbaarheid, en faciliteren we een aanlandplek voor Nederlandse gemeenten.
- Ook vanuit Den Haag werken we aan meer interbestuurlijke samenwerking in onze lobby richting Brussel. Dit doen we aan de hand van een vernieuwde gezamenlijke agenda en daar uitvloeiende uitbreidingen van inhoudelijke samenwerkingen.
- We zetten met de interbestuurlijke agenda en de Europese VNG-agenda in op het proactief benaderen van Europarlementariërs en beleidsmakers bij de Europese Commissie en zetten stappen op concrete dossiers, samen met de bestuurlijke vertegenwoordigers in onze delegaties naar het Comité van de Regio's en het Congres van Lokale en Regionale overheden in de Raad van Europa.
- In 2027 zetten we in op het inwerken van de in 2026 geïnstalleerde delegatieleden in het Comité van de Regio's en het uitbreiden van de relaties in Brussel, onder meer via het voorzitterschap van de Nederlandse Comitédelegatie in de periode 2027-2030. Binnen de Nederlandse gemeentelijke delegatie van het Europees Comité van de Regio’s kijken we blijvend naar mogelijkheden voor rapporteurschappen op strategische dossiers.

- We vernieuwen de samenwerkingsrelaties met Kenniscentrum Europa Decentraal. In 2027 liggen er nieuwe, meerjarige afspraken over de dienstverlening aan Nederlandse decentrale overheden, gewaarborgd door een KED-team in de VNG.
- We sturen in 2027 op lange termijn borging van het EU-fondsenbureau. Onze inzet is erop gericht dat we (succesvol) meedingen in een aantal Europese calls, om op die manier extra financiering voor lokale opgaven te verzekeren.
- We ontvangen in 2027 een delegatie van het Congres van Lokale en Regionale Overheden van de Raad van Europa voor een monitoringsmissie naar de staat van lokale democratie in Nederland. Dit bereiden we voor met het ministerie van Buitenlandse Zaken.
- In 2027 is Nederland voorzitter van het Comité van Ministers van de Raad van Europa. We werken samen met de betrokken ministeries, de Permanente Vertegenwoordiging en de delegatie, aan de invulling van het voorzitterschap. Dit doen we onder meer in een sessie tijdens de plenaire vergadering van het Congres of door aansluiting bij evenementen van de VNG.

7.2 Internationaal

Geopolitieke gebeurtenissen en wereldwijde ontwikkelingen bijvoorbeeld op het gebied van migratie, veiligheid en klimaatverandering, en economie, werken door op de lokale overheid en andersom. Functionerende, democratische lokale overheden vormen de basis voor stabiele en weerbare samenlevingen. Via onze nationale en internationale netwerken, waaronder de EU, de VN en UCLG, agenderen we vanuit VNG International het belang van een sterke, vitale lokale overheid en van de betrokkenheid van lokale overheden bij internationale agenda's en de uitvoering daarvan.

In al ons werk benadrukken we dat sterke lokale publieke instituties en goed lokaal bestuur randvoorwaarden zijn voor duurzame ontwikkeling, effectieve investeringen en succesvolle internationale partnerschappen. Sterke lokale instituties en betrouwbare dienstverlening zijn noodzakelijk voor goede basisvoorzieningen en het versterken van de veiligheid, weerbaarheid en stabiliteit.

We maken zichtbaar dat sterk lokaal bestuur direct bijdraagt aan thema’s die voor Nederland strategisch relevant zijn, zoals veiligheid, migratie, economische ontwikkeling en maatschappelijke stabiliteit. Ook zetten we in op internationale kennisuitwisseling; we dragen Nederlandse best practices uit en halen internationale voorbeelden op die we delen met onze leden.

Binnen de EU richten we ons voornamelijk op het Global Europe Instrument en Global Gateway, het belangrijkste financieringsinstrument voor het externe optreden, en de Europese strategie gericht op het stimuleren van duurzame en hoogwaardige infrastructuurinvesteringen wereldwijd.

Tegelijkertijd staat de financiering voor internationale ontwikkelingssamenwerking onder druk. Daarom blijven we ons inzetten voor een stevige verankering van lokaal bestuur in internationaal beleid en de financiering daarvan, nationaal, op Europees niveau en bij wereldwijde instellingen.

Onze inzet in 2027

- Vanuit VNG International voeren we in meer dan dertig landen projecten uit voor wederopbouw en versterking van lokaal bestuur, bijvoorbeeld door het delen van expertise uit het Nederlandse lokaal bestuur
- Met financiering uit het VNG-fonds voor Noodhulp, Wederopbouw en Vredesbevordering voeren we wederopbouwprojecten uit, bijvoorbeeld in Oekraïne, Turkije en Marokko.

- Via een partnerschap met het ministerie van Buitenlandse Zaken werken we binnen het programma SDLG in zestien landen aan het versterken van lokaal bestuur. Het partnerschap is verlengd tot eind 2027. Tegelijkertijd werken we aan een vernieuwd partnerschap voor de periode daarna.
- We hebben een actieve inbreng bij bijeenkomsten van diverse internationale netwerken, zoals UCLG, als partner binnen de Dutch Diamond, alsook de ambtelijke en politieke netwerken bij onder andere het ministerie van Buitenlandse Zaken en de Eerste en Tweede Kamer. Hierbij benutten we de kennis en expertise van Nederlandse gemeenten.
- We ondersteunen Jan van Zanen, burgemeester van Den Haag, in de rol van co-president van UCLG. Als co-president heeft hij invloed op de wereldwijde belangenbehartiging van onze leden en de vormgeving van het UCLG-beleid voor de komende drie jaar. Ook vertegenwoordigt hij het netwerk van lokale overheden bij de Verenigde Naties.
- We agenderen het belang van sterk lokaal bestuur in internationale samenwerking en in de beleidsprioriteiten van Buitenlandse Zaken ten aanzien van veiligheid, migratie, economische ontwikkeling en maatschappelijke stabiliteit. Daarbij benadrukken we dat sterk lokaal bestuur een belangrijke randvoorwaarde is voor duurzame ontwikkeling, stabiele samenlevingen en de impact van de Nederlandse beleidsinzet op ontwikkelingssamenwerking en handel.
- We zetten ons in op het versterken van onze adviesfunctie aan gemeenten op het gebied van internationaal gemeentelijk beleid door kennisdeling en het organiseren van bijeenkomsten voor gemeentelijke uitwisseling.

7.3 Caribisch deel van het Koninkrijk

De openbare lichamen Bonaire, Sint-Eustatius en Saba, en de autonome landen Aruba, Curaçao en Sint-Maarten zijn buitengewoon lid van de VNG. De openbare lichamen, anders dan de autonome landen, vervullen op tal van terreinen een vergelijkbare rol als gemeenten in Europees Nederland. Ze hebben grotendeels dezelfde taken en bevoegdheden en staan voor vergelijkbare maatschappelijke opgaven. Wanneer we onderling kennis en ervaringen uitwisselen, kunnen we van elkaar leren en elkaars bestuurskracht en uitvoeringskracht vergroten. Juist op thema's als bestuurskracht en uitvoeringskracht is er veel te winnen wanneer onze Caribische leden en de gemeenten in Europees Nederland van elkaars ervaringen profiteren. Om deze samenwerking te versterken, zorgen we ervoor dat de dienstverlening van de VNG beter zichtbaar wordt voor de Caribische leden, en investeren we in een intensievere kennisuitwisseling onder al onze leden. Dit doen we vraaggestuurd, op basis van de behoeften van onze Caribische leden.

Onze inzet in 2027

- We versterken de uitvoeringskracht van onze Caribische leden door hen toegang te geven tot onze kennis en expertise en door de uitwisseling tussen de Openbare Lichamen en gemeenten in Europees Nederland te vergroten.
- We verbeteren en versterken de samenwerking met Caribisch Nederland door onze bestaande dienstverlening, kennis en producten beter beschikbaar maken.
- We versterken de uitvoeringskracht van de openbare lichamen en kennisuitwisseling door het uitvoeren van de projecten Caribisch Uitwisselingsnetwerk 2.0 en Caribendesk 2.0. Daarbij versterken we specifiek de uitwisseling met Nederlandse gemeenten.

8. De Organisatie

8.1 Communicatie en lobby

De omgeving van gemeenten en de VNG verandert snel, bijvoorbeeld door politieke en maatschappelijke ontwikkelingen, maar ook op het gebied van technologie zoals AI. Dat vraagt om een organisatie die efficiënt is ingericht en wendbaar opereert. We bouwen daarom verder aan het principe Samen1VNG.

Communicatie en lobby zijn onmisbaar om gemeenten effectief te vertegenwoordigen. In lijn met de Verenigingsstrategie VNG 2030 groeit onze rol van uitvoerend naar strategisch partner zodat we als belangenbehartiger van gemeenten onze politieke invloed, zichtbaarheid en betrokkenheid in Den Haag en Europa kunnen vergroten. Hiervoor is centrale regie nodig. Het principe Samen1VNG helpt hierbij.

In 2027 zetten we een aantal concrete stappen om onze ambitie voor de komende jaren te realiseren. We zetten in op strategische communicatie en lobby, datagedreven en digitale communicatie en versterking van de interne communicatie.

Onze inzet in 2027

- Het Kenniscentrum Communicatie, dat de projecten en programma's van VNG Realisatie en onze leden uitvoert en beheert, levert programma-communicatieadvies en ondersteuning in de vormgeving en redactie. Daarnaast voorziet het in de interne en externe (GGU-) communicatie van VNGR.
- Onze leden en stakeholders, burgemeesters, wethouders, raadsleden, secretarissen en ambtenaren, hebben verschillende informatiebehoeften. Met data kunnen we relevanter communiceren, boodschappen beter laten landen en kennis effectiever delen.
- We brengen het gezamenlijke gemeentelijke portfolio van producten en diensten breed bij onze leden onder de aandacht.
- We maken gebruik van innovaties zoals AI bij de ontwikkeling van communicatievaardigheden en -kanalen.
- In 2027 versterken we het belang van ledentevredenheid door verbinding. We benutten de resultaten niet alleen om terug te kijken, maar vooral om gericht vooruit te bewegen: leren van wat werkt en vertalen naar behoeften van leden en kansen voor verbetering. Datagedreven werken krijgt daarbij een stevigere plek in onze aanpak. Onder andere via verrijking van het centrale CRM.
- We blijven inzetten op een organisatiebrede, strategische benadering door coördinatie en regie centraal te beleggen bij het team ledentevredenheid.

8.2 Bedrijfsvoering

In 2027 werkt VNG Bedrijfsvoering gericht aan een sterke en toekomstbestendige organisatie. Door meer samenhang aan te brengen tussen processen, systemen en ondersteuning versterken we de basis. Inkoop, HR, Business Support, Financiën, Facilitaire Dienst en ICT zorgen samen voor een sterke financiële en strategische fundering. Met elke stap worden collega’s beter ondersteund in hun werk en draagt Bedrijfsvoering bij aan de organisatiedoelen.

Een moderne en duurzame werkomgeving ondersteunt de organisatie bij het realiseren van onze ambities. Business Support verbetert het jaarplanproces en de strategische advisering, terwijl Financiën & Control werkt aan het proactief analyseren en koppelen van sturingsinformatie. Team Facilitaire Dienst realiseert de overstap naar een nieuwe onderhoudsorganisatie en HR begeleidt organisatorische ontwikkelingen met nieuw HR-beleid en expertises. Team Inkoop versterkt de grip op contracten met de invoering van contractbeheer en contractmanagement, en team Informatisering & Automatisering werkt aan de inrichting van de informatisering.

Bedrijfsvoering is verantwoordelijk voor het AI-beleid en de implementatie van kunstmatige intelligentie binnen de VNG, en geeft daarmee ook ruimte aan AI-innovaties in de organisatie. Ons doel is de ontwikkeling van een gedragen, organisatiebrede visie op de verantwoorde inzet van AI die in lijn is met de strategische doelstellingen van de VNG.

Samen1VNG

Een goed functionerende bedrijfsvoering is een belangrijke randvoorwaarde voor het realiseren van de ambities uit de verenigingsstrategie en voor de ontwikkeling van Samen1VNG. Met Samen1VNG bouwen we aan een organisatie die wendbaar en integraal samenwerkt en zich blijvend ontwikkelt. In 2027 zetten we daarin concrete stappen: we richten de organisatie logischer en meer in samenhang in, implementeren Opgavegericht Samen Werken en investeren in de ontwikkeling van onze leidinggevenden en medewerkers. Zo versterken we zowel de inrichting als de manier van werken en zorgen we ervoor dat we gezamenlijk in staat zijn onze ambities te realiseren.

In 2027 bouwen we verder aan een bedrijfsvoering die de organisatie ondersteunt met betrouwbare processen, informatie, mensen en middelen. We verbinden de verschillende disciplines steeds beter met elkaar, waardoor we directie en management integraler ondersteunen en de samenhang en kwaliteit van besluitvorming versterken. Zo dragen we vanuit Bedrijfsvoering bij aan het realiseren van de maatschappelijke opgaven en de ambities uit de Kadernota 2027.

Trends & ontwikkelingen

Financiën & Control

Financiën & Control versterkt in 2027 haar rol in de integrale financiële sturing van de VNG-organisatie. Sturingsinformatie wordt verder ontwikkeld door financiële, fiscale en juridische informatie beter te verzamelen, analyseren en te verbinden, zodat directie en management beschikken over een actueel en samenhangend inzicht. Daarnaast worden administratieve systemen en processen verder geoptimaliseerd om de kwaliteit, efficiëntie en effectiviteit van de bedrijfsvoering te vergroten. Hiermee levert Financiën & Control een belangrijke bijdrage aan een toekomstbestendige organisatie.

Inkoop

Inkoop draagt op verschillende manieren bij aan een doelmatige, rechtmatige en toekomstbestendige bedrijfsvoering. In 2027 zetten we verdere stappen in de professionalisering van contractbeheer en contractmanagement en werken we aan de implementatie van een duurzaam inhuurbeleid. Daarbij versterken we de regie op externe inhuur, geven we uitvoering aan de (kaders van de) Wet DBA en verbeteren we het inzicht in contracten, leveranciers en verplichtingen. Ook blijven we de inkoopprocessen optimaliseren, zodat de organisatie beter kan sturen op kwaliteit, capaciteit, risico's en kosten en op maatschappelijk verantwoorde wijze invulling geeft aan haar inkoop- en inhuurbeleid.

Business Support

Business Support ondersteunt de verdere ontwikkeling van Samen1VNG door de verbinding te leggen tussen strategie, uitvoering en bedrijfsvoering. In 2027 ontwikkelen we de planning- en control-cyclus, het jaarplanproces en de sturingsgesprekken verder. We versterken het portfoliomanagement door nog meer verbinding te leggen tussen inhoud, middelen en mensen, zodat strategische keuzes, prioriteiten, capaciteit en middelen beter op elkaar worden afgestemd. Daarnaast ondersteunen we de verdere inrichting van business partnership voor de aanpak van strategische en multidisciplinaire organisatievraagstukken.

Business Support organiseert, faciliteert en stimuleert daarbij een integrale werkwijze, waarbij de verschillende bedrijfsvoeringdisciplines vanuit één gezamenlijke aanpak de organisatie ondersteunen en vraagstukken in samenhang worden opgepakt. Een belangrijk onderdeel daarvan is het coördineren en faciliteren van de planning en control cyclus. Hierbij hoort het opstellen van de Kadernota, het Jaarplan, de jaarverantwoording en voortgangsrapportages, zowel voor de organisatie als voor de leden. Daarmee draagt Business Support bij aan een grotere samenhang, een beter adaptief vermogen en een toekomstbestendige bedrijfsvoering die de organisatie ondersteunt bij het realiseren van haar strategische ambities.

HR

HR blijft bouwen aan aantrekkelijk werkgeverschap en een toekomstbestendige organisatie. In 2027 wordt het HR-beleid verder ontwikkeld, passend bij de CAO Rijk. Daarnaast ontwikkelen we het HR-instrumentarium verder, zodat de volledige medewerkersreis – van instroom en onboarding tot ontwikkeling, vitaliteit en uitstroom – optimaal wordt ondersteund. Door processen verder te vereenvoudigen en de gebruiksvriendelijkheid te vergroten, ondersteunen we medewerkers en leidinggevenden steeds beter en dragen we bij aan de verdere ontwikkeling van Samen1VNG.

Informatisering & Automatisering

Informatisering & Automatisering ondersteunt de organisatie bij de verdere digitalisering en ontwikkeling naar een datagedreven werkwijze. In 2027 werken we verder aan de uitvoering van de ICT-strategie, de modernisering van het applicatielandschap en de ICT-infrastructuur en de verdere ontwikkeling van managementinformatie. Daarnaast zetten we in op het verantwoord toepassen van nieuwe technologieën, waaronder AI, zodat de organisatie ook in de toekomst veilig, flexibel en effectief kan blijven werken en beter kan inspelen op maatschappelijke en technologische ontwikkelingen.

Facilitaire Dienst

De Facilitaire Dienst heeft als doel een gastvrije en toekomstbestendige Willemshof te bieden voor medewerkers, gemeenten en andere bezoekers. Voor 2027 vormen de Europese aanbesteding van het gebouwonderhoud en de overgang naar een nieuwe onderhoudsorganisatie belangrijke opgaven. Daarbij streeft het team naar een goede balans tussen kwaliteit, continuïteit en doelmatigheid in de vormgeving van de facilitaire dienstverlening.

Onze inzet in 2027

- We versterken de integraliteit binnen de bedrijfsvoering door processen, informatie, capaciteit en middelen beter met elkaar te verbinden en daarmee de organisatie beter te ondersteunen bij het realiseren van de strategische doelen uit de verenigingsstrategie.
- We ontwikkelen de planning- en control-cyclus, het jaarplanproces, het portfoliomanagement en de bestuurlijke informatievoorziening verder door, zodat strategie, uitvoering en verantwoording beter met elkaar worden verbonden.
- We investeren in een toekomstbestendige digitale werkomgeving door de uitvoering van de ICT-strategie, de verdere ontwikkeling van managementinformatie en de verantwoorde toepassing van AI.

- We bouwen verder aan aantrekkelijk werkgeverschap door de verdere ontwikkeling van het HR-instrumentarium en een optimale ondersteuning van de volledige medewerkersreis.
- We versterken de professionele ondersteuning van de organisatie door de verdere ontwikkeling van contractmanagement, de implementatie van een duurzaam inhuurbeleid, de uitvoering van de wet DBA en de verdere optimalisatie van de inkoopfunctie.
- We versterken de rol van Business Support als verbindende schakel binnen de bedrijfsvoering door de verdere ontwikkeling van business partnership, portfoliomanagement, integrale sturing en organisatieontwikkeling, waarmee we het adaptief vermogen van de organisatie vergroten.
- We realiseren een prettige en toekomstbestendige werkomgeving door de Europese aanbesteding van het gebouwonderhoud en de verdere professionalisering van de facilitaire dienstverlening.

9. Financiën

9.1 Inleiding

In dit hoofdstuk vindt u de begroting 2027 van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). Deze begroting gaat over de organisatie van de VNG, waarbij VNG Diensten B.V. en dochterbedrijven buiten beschouwing zijn gelaten. De bedrijven stellen voor 2027 hun eigen begroting op, welke zal worden vastgesteld in de aandeelhoudersvergadering met VNG Diensten B.V. Voor een beschrijving van de inrichting van het VNG Concern kunt u de website van de VNG raadplegen

Op basis van de in de ALV van juni 2018 vastgestelde contributiesystematiek (en daaruit volgende begrotingsgrondslagen) wordt de bestemming van het resultaat van de bedrijven en beleggingsportefeuille bij het vaststellen van de jaarrekening in de ALV vastgesteld.

Het treasurybeleid, dat geen direct onderdeel is van deze begroting, wordt in de begroting wel toegelicht.

9.2 Ontwikkelingen

Arbeidsvoorwaarden VNG

De VNG volgt de CAO Rijk waar mogelijk. Met de nieuwe CAO Rijk per 1 januari 2026 is een aantal arbeidsvoorwaarden aangepast. Deze CAO loopt tot 31 december 2026 en de Arbeidsvoorwaardenregeling (AVR) VNG loopt tot en met 30 juni 2027. Looptijd van de AVR wordt gekoppeld aan de looptijd CAO Rijk met dien verstande dat de ingangsdatum van de nieuwe AVR zes maanden na ingangsdatum van de nieuwe CAO Rijk volgt. Overeengekomen wijzigingen in arbeidsvoorwaarden, anders dan de automatische wijzigingen, gaan in principe in per ingangsdatum van de nieuwe AVR of zoveel eerder of later als mogelijk. Daarnaast worden incidenteel 'VNG-specifieke' arbeidsvoorwaarden afgesproken.

Besluitvorming over de AVR vindt plaats in het ADT. Voorafgaand aan het vaststellen en wijzigen voert de werkgever op overeenstemming gericht overleg met het betrokken medezeggenschapsorgaan (de OR) op de wijze zoals beschreven in hoofdstuk 16. Als het wijzigingen betreft zoals bedoeld in artikel 27 van de WOR, zal voorafgaand instemming aan de desbetreffende OR worden gevraagd. Er liggen momenteel geen wijzigingen voor die een grote financiële impact op de overige personeelskosten hebben.

Prijsontwikkelingen

Consumentengoederen en -diensten waren in augustus 3,3% duurder dan in dezelfde maand een jaar eerder, meldt het CBS. In juli was de inflatie 3,2%. De inflatie wordt elke maand gemeten als de stijging van de consumentenprijsindex (CPI) ten opzichte van dezelfde maand in het voorgaande jaar. Deze CPI wordt door de VNG gehanteerd als norm voor de indexatie die tevens onderdeel is van bijvoorbeeld de contributie. Toen begin dit jaar de VNG het contributievoorstel voorbereidde was het percentage 2,7%.

Financiële kaders

Voor de begroting 2027 hanteren we een aantal financiële kaders:

- De ontwikkeling van de contributie is conform besluit contributievoorstel 2027. In november 2025 is tijdens de Najaars ALV hierover door de leden al besloten. Op basis van de in de ALV vastgestelde uitgangspunten komt de contributieverhoging voor 2027 uit op 5,6%. Hiervan is 4,6% de compensatie voor loon- en prijsontwikkeling en 1% ingroei naar volledige dekking van de kosten van de basisorganisatie van de VNG vanuit de contributie. Deze ingroei is van toepassing zolang er vanuit de lopende evaluatie op de contributiesystematiek geen andere afspraken zijn of worden gemaakt.

- Om de druk op het werkkapitaal van de vereniging te verlichten wordt er gekeken naar de contributiesystematiek en herprioritering van de activiteiten. Er wordt gewerkt aan het vast inbedden van het jaarlijks herprioriteren in de P&C cyclus.
- Daarnaast wordt er vanaf 2027 structureel € 2 miljoen bezuinigd op contributie gefinancierde activiteiten. Deze besparing kan gevonden worden in alle hieronder genoemde begrotingsposten met uitzondering van subsidies en het fonds GGU.
- De begrote salarislasten worden doorgerekend met als vertrekpunt de formatie zoals deze is vastgesteld door het ADT. Hierbij wordt gekeken naar de bezetting op peildatum 1 juni van het jaar voorafgaande aan het begrotingsjaar. In deze vergelijking is het uitgangspunt dat de in de begroting op te nemen kosten zo dicht mogelijk aansluiten bij de te verwachten werkelijke lasten.
- Voor de invulling van prioriteiten werd in 2026 een bedrag gereserveerd van € 1,7 miljoen. Dit is € 0,85 miljoen voor de beleidsdirecties en € 0,85 miljoen voor de staf- en ondersteuningsafdelingen. Dit bedrag wordt jaarlijks ingekocht en daarom niet geïndexeerd.
- Indexatie wordt toegekend aan contractuele verplichtingen, maar voor overige posten niet automatisch berekend. Op basis van een datagedreven afweging wordt geadviseerd aan het managementteam en na besluitvorming aangepast in de doorrekening.
- Er is geen vangnet financiële regeling voor de vervanging van langdurig zieke medewerkers. Indien nodig moet vervanging binnen het vacaturebudget van het eigen managementteam worden opgelost.
- Naast de contributie en de inzet van het eigen vermogen zijn er ook andere bronnen waaruit de activiteiten van de organisatie als geheel worden gedekt. Subsidies en bijdragen aan het fonds GGU vormen hierbij een wezenlijke bron van inkomsten voor de daarbij behorende activiteiten. Kosten en dekking van het fonds GGU zijn aan elkaar gelijk.
- Voor het fonds GGU wordt de kaderbegroting en de te betalen bijdrage per inwoner voorgelegd aan de Algemene Ledenvergadering. De omvang van het GGU-fonds is voor 2027, inclusief de indexatie van 4,6% gelijk aan € 87,632 miljoen. De werkelijke omvang van de subsidieprojecten zal worden vastgesteld tijdens het opstellen van de begroting 2027 in het najaar van 2026. Deze vaststelling heeft geen effect op het resultaat van de Vereniging.
- Als gevolg van eerdere subsidies die ontvangen zijn ter ondersteuning van de VNG doelstellingen, niet zijnde GGU activiteiten, kunnen nieuwe werkzaamheden ontstaan. De uitvoering hiervan kan, in een later stadium, als voorstel binnen het GGU worden uitgevoerd.
- Op basis van het contributievoorstel 2027 daalt de inzet van het eigen vermogen naar 11%. In de begroting 2026 komt er conform de contributiesystematiek 12% dekking vanuit de inzet van het eigen vermogen. Deze ingroei is de tweede component in het contributievoorstel (naast de indexatie voor loon- en prijsontwikkeling).
- De resultaten van de effectenportefeuille en de VNG-bedrijven worden toegevoegd aan het resultaat van de Vereniging op jaareinde en worden niet verwerkt in de begroting van de VNG.

9.3 Begroting 2027

Omschrijving (Bedragen x € 1.000)	Begroting 2027	Begroting 2026	Realisatie 2025
Bedrijfsopbrengsten			
Contributie	32.376	30.529	29.748
Bijdragen projecten	111.661	106.257	148.857
Overige bedrijfsopbrengsten	13.599	14.185	18.929
Som van bedrijfsopbrengsten	**157.636**	**150.971**	**197.534**
Bedrijfslasten			
Salariskosten (inclusief sociale lasten)	55.043	41.408	38.643
Overige personeelskosten	6.308	4.942	12.092
Afschrijvingen	1.998	1.961	1.472
Activiteitskosten	87.847	95.975	137.111
Kantoor- en huisvestingskosten	7.554	7.418	8.731
Overige bedrijfskosten	2.782	4.024	989
Som van bedrijfslasten	**161.532**	**155.729**	**199.038**
Resultaat gewone bedrijfsuitoefening	**-3.896**	**-4.758**	**-1.505**
Dekking uit bestemmingsreserve	607	607	608
Nog te vinden besparing	1.100		
Dekking uit eigen vermogen	-2.189	4.151	897
Ongedekt resultaat van de Vereniging	-	-	-

9.4 Toelichting begroting

Contributie

De contributie-inkomsten voor 2027 nemen toe met € 1,847 miljoen. De op de ALV van30 september 2026 vastgestelde contributiestijging bedraagt 5,6%. Dit is, conform de vastgestelde contributiesystematiek, een indexatie voor loon- en prijsstijging. Bij de berekeningen voor 2027 is rekening gehouden met het gewijzigde inwonersaantal per gemeente op peildatum.

Bijdragen projecten

In onderstaande tabel staan projecten waarvoor de VNG subsidie verwacht. Verplichtingen ten laste van de onderstaande subsidies worden pas aangegaan als toezegging definitief is. Hierdoor worden mogelijke risico's geminimaliseerd.

Bijdrage projecten (bedragen x € 1.000)	
NatuurHerstelVerordening	384
Participatiewet in balans, spoor 1	1.709
Realisatie Gegevensuitwisseling JGZ-RIVM RVP 2025-2027	68
Ondersteuningsteam Jeugd en Gezin	4.810
Ketenbureau 2025-2027	2.982
Iedereen doet mee 2023-2027	395
Doorontwikkeling Netwerk Met Andere Ogen 2025-2027	602
Ondersteuningsplan arbeidsmigranten 25-27	1.694
Versterking VTH	440
Toetreding KIP-MV	509
MVO cluster 3 2025-2028	1.084
Doorontwikkeling Naleving kinderopvang 2026-2027	426
Maatschappelijk Onrust en Weerbaarheid	250
Implementatie van de nieuwe Archiefwet	405
Ondersteuning digitale dienstverlening werkdomein	698
Programma innovatie woningbouw	530
Openraadsinformatie	202
Verbinden Schuldendomein 3.0 2026-2028	2.213
Programma Onderwijshuisvesting en Innovatieprogramma Onderwijs	129
Ondersteuningsstructuur Sociaal Ontwikkelbedrijven	2.437
Meerjarenplan implementatie wet proactieve dienstverlening	399
Hervormingsagenda Jeugd 2024-2028	729
Totaal Subsidiebijdragen	**23.095**
Collectief gefinancierde activiteiten (bedragen x € 1.000)	

Fonds GGU	**88.566**
Totaal bijdragen projecten (Subsidie + GGU)	**111.661**

Subsidieprojecten

De omvang van de subsidieprojecten is meegenomen voor de op dit moment vrijwel zekere projecten. De projecten zijn resultaatneutraal opgenomen in de begroting 2027 en hebben daarmee geen resultaatseffect. Voor bovengenoemde projecten geldt dat ook de bijbehorende kosten in de begroting zijn opgenomen. Deze kosten zijn gespecificeerd bij de rubriek activiteitkosten.

Bij het opstellen van de begroting 2026 bedragen de kosten van de gesubsidieerde projecten € 23,095 miljoen (in 2026 was dat € 20,403 miljoen).

Collectief gefinancierde activiteiten

Op de ALV van 15 juni 2017 besloten de leden dat de gezamenlijke gemeentelijke uitvoering (GGU) een prioriteit voor alle gemeenten is, en dus een belangrijke prioriteit en taak voor de VNG. Alle gemeenten dragen naar rato van het aantal inwoners bij aan het GGU.

Op de ALV 2026 is de bijdrage GGU 2027 vastgesteld op € 4,858 per inwoner exclusief BTW (in 2026 was de bijdrage € 4,644). De begroting van het Fonds GGU 2027 komt daarmee uit op € 88,566 miljoen (€ 85,454 miljoen in 2026). De begroting is inclusief de verwachte onderuitnutting uit voorgaande jaren en nog te dekken overbegroting 2027.

9.5 Begroting GGU 2027

Hoofdstuk	Thema	Ontwikkelbudget	Structureel	Eindtotaal
1. Een krachtige lokale overheid	1.1 Verenigingsstrategie	856		856
	1.3 Kennis en leren	1.830		1.830
Totaal Een krachtige lokale overheid		**2.686**		**2.686**
2. Inclusieve samenleving	2.1 Bestaanszekerheid	0		0
	2.5 Platform Sociaal Domein	4.591		4.591
	2.3 Gezondheid en maatschappelijke ondersteuning	2.540	2.390	4.930
	2.2 Jeugd, onderwijs en cultuur	638	11.063	11.701
	2.1 Participatie, werk en inkomen	1.495	4.068	5.563
	2.2 Jeugd en kansengelijkheid	0		0
	2.4 Asiel, migratie en integratie	826		826
Totaal Inclusieve samenleving		**10.090**	**17.521**	**27.611**
3. Leefomgeving	3.1 Fysieke leefomgeving	48	5.935	5.983
	3.3 Energietransitie	3.399		3.399
	3.2 Instrumentarium leefomgeving	2.071	3.667	5.738
Totaal Leefomgeving		**5.518**	**9.602**	**15.120**
4. Lokaal bestuur en veiligheid	4.2 De veilige gemeente	680		680
	4.5 Gemeentefinanciën		1.702	1.702
	4.1 Goed Lokaal bestuur	348		348
	4.6 Werkgeversfunctie	52		52
	4.4 Gemeenterecht		909	909
	4.3 De weerbare gemeente		738	738
Totaal Lokaal bestuur en veiligheid		**1.080**	**3.349**	**4.429**
5. Digitale samenleving	5.3 Verantwoord datagebruik en versterken informatiepositie	761	739	1.500
	5.1 Digitale veiligheid & privacy	1.594	4.650	6.244

	5.2 Verantwoorde inzet van digitalisering		0	0
	5.5 AI en Algoritmen	21	217	238
Totaal Digitale samenleving		**2.376**	**5.606**	**7.982**
6. Versterken lokale uitvoering	6.1 Inclusieve dienstverlening	200	257	457
	6.2 Digitale Overheid	5.802	5.432	11.234
	6.4 Uitvoerbaarheid en uitvoeringskracht			0
	6.5 Collectieve dienstverlening en inkoopbeleid	282	4.624	4.906
	6.4 Uitvoerbaarheid	0	2.305	2.305
	6.3 Informatiehuishouding en openbaarheid		498	498
Totaal Versterken lokale uitvoering		**6.284**	**13.116**	**19.400**
8. De organisatie	8.1 Communicatie	706		706
	8.2 Bedrijfsvoering	1.810	7.462	9.272
	8.1 Communicatie en lobby		1.360	1.360
Totaal De organisatie		**2.516**	**8.822**	**11.338**
Eindtotaal		**30.550**	**58.016**	**88.566**

Dekking (bedragen x € 1.000)	Begroting 2027
Huidig fonds (2026)	83.778
Indexatie	3.854
Subtotaal	**87.632**
Bijdrage Leden 2027	87.632
Overbegroting	934
Totale Dekking	**88.566**

In de begroting voor het GGU is de volgende bijdrage van de leden opgenomen:

- De bijdrage gelijk aan 2026; €83,778 miljoen;
- Toename door prijsindexatie van 4,6%;

Daarnaast wordt in de begroting rekening gehouden met een verwachte onderuitnutting uit 2026 welke als dekking dient voor de opgenomen overbegroting.

Overige bedrijfsopbrengsten

Ten opzichte van de begroting 2026 stijgen de overige bedrijfsopbrengsten met € 0,696 miljoen. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door een daling van de opbrengsten derden. De kosten die tegenover deze opbrengsten stonden zijn ook komen te vervallen in de activiteitskosten. Daarmee is deze wijziging resultaatneutraal voor de begroting 2027.

Daarnaast komen de huurinkomsten voor de Wethoudersvereniging en KEDS te vervallen. De kosten die worden gemaakt in het kader van de dienstverleningsovereenkomsten zijn opgenomen in de Overige bedrijfskosten.

Voor de bedrijfsvoeringteams Facilitaire Dienst, Financiën & Control en Informatisering & Automatisering is er in de tariefstelling voor de uren een wijziging. De tarieven worden nu berekend met een hogere declarabiliteit (van 1.363 naar 1.500) door de harmonisatie van tariefstelling met VNG Realisatie. Hierdoor daalt het tarief per uur, maar stijgt het tarief per fte als gevolg van kostenstijgingen (door aanpassing CAO en materiële kosten in overhead).

De overige bedrijfsopbrengsten zijn opgebouwd uit de volgende opbrengsten:

- interne omzet dochterbedrijven door middel van de dienstverleningsovereenkomsten;
- opbrengsten van derden;
- royaltyvergoedingen;
- vacatiegelden;
- doorbelaste salariskosten van de gelieerde instellingen;
- opbrengst reprorecht.

9.6 Bedrijfslasten

Salariskosten inclusief sociale lasten

Bij de VNG zijn de salarisschalen van de CAO Rijk van toepassing (zie § 6.1 AVR). Op grond daarvan zijn de salarissen doorgerekend voor 2027. Daarnaast is rekening gehouden met salariswijzigingen zoals vastgelegd in de CAO. De CAO Rijk heeft een looptijd tot en met 31 december 2026. De regering heeft geen nullijn voorgesteld voor de salarissen van rijksambtenaren in 2027. In de begroting is derhalve een indexatie toegepast van 4,2% conform het Centraal Economisch plan 2026 dat op 12 maart 2026 is gepubliceerd.

Het ABP gaat per 1 januari 2027 over op het nieuwe pensioenstelsel. De definitieve premiepercentages worden eind november vastgesteld. Sociale partners hebben de inleg al bepaald voor de jaren 2027, 2028 en 2029. Dit is 24,4% van het pensioengevend inkomen min de franchise (dit is de pensioengrondslag). Op basis van de nu beschikbare informatie komt de totale pensioenpremie in 2027 volgens het ABP daarmee ongeveer gelijk uit op die van 2026. De volgende ontwikkelingen hebben echter nog invloed op de hoogte van de definitieve pensioenpremies:

- De rente voor de risicopremies.
- De verwachte instroom van arbeidsongeschikten. In lijn met de landelijke ontwikkelingen, zou de uitkomst van dit onderzoek kunnen leiden tot een verhoging van de risicopremie voor premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid en de (gemiddelde) risicopremie voor het arbeidsongeschiktheidspensioen.
- De ontwikkeling van de kosten voor de uitvoering van de vernieuwde pensioenregeling.
- De nieuwe levensverwachting van het Actuarieel Genootschap.

In de begroting is om bovenstaande redenen rekening gehouden met een indexatie van 4,2% over het gehele premiepercentage van 2026.

Per 1 januari 2026 zijn formatieplaatsen toegevoegd in het kader van de navolging Wet DBA. Deze plaatsen waren niet meegenomen in de begroting van 2026, maar werden in 2026 gedekt uit de beweging externe inhuur naar interne medewerker. Voor 2027 stijgt de kernformatie op totaalniveau met 43,82, fte (voor 2026 was deze stijging 30,31 fte). De totale stijging van het aantal extern gefinancierde medewerkers in de kernformatie betreft 36,11 fte.Deze uitbreiding is meegenomen in de doorrekening van de salarislasten en weergegeven in het hoofdstuk formatie 2027.

Op basis van bovenstaande ontwikkelingen rondom CAO, pensioenlasten en formatie stijgen de salarislasten ten opzichte van 2026 met € 13,635 miljoen. Hiervan wordt 1,739 miljoen verklaard door de indexatie. Het overige wordt verklaard door aanvullende dekking uit subsidie en GGU en een verschuiving van inhuur naar indiensttreding in het kader van de Wet DBA.

Overige personeelskosten

De overige personeelskosten zijn ten opzichte van de begroting 2026 gestegen met € 1,329 miljoen en zijn in onderstaande tabel verder uitgewerkt.

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	Begroting 2027	Begroting 2026	Realisatie 2025
Uitzendkrachten en personeel van derden	3.447	2.226	9.012
Arbokosten	247	243	265
Studiekosten	680	608	640
Rechtspositionele kosten	189	163	168
Reis-en verblijfskosten personeel	388	380	600
Onttrekkingen/Dotatie voorzieningen	406	382	791
Werving- en selectie	389	382	140
Overige personeelskosten	563	558	476
Totaal Overige Personeelskosten	**6.308**	**4.943**	**12.092**

Ten opzichte van de begroting 2026 valt op dat de post uitzendkrachten en personeel van derden fors hoger is. Deze post uitzendkrachten en personeel van derden bestaat voor een groot deel uit projectgerelateerde inhuur van personeel. Op basis van realisatie voorgaande jaren, is deze post voor 2027 hoger begroot doordat er een verschuiving heeft plaatsgevonden van overige bedrijfskosten naar uitzendkrachten en personeel van derden.

Afschrijvingen

Ten opzichte van de begroting 2026 stijgen de afschrijvingslasten met € 0,037 miljoen als gevolg van een indexatie. Op basis van het meerjarenonderhoudsplan en de prognose op overige investeringen is dit voldoende om de afschrijvingen te financieren in 2027.

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	Begroting 2027	Begroting 2026	Realisatie 2025
Afschrijving bedrijfsgebouwen	1.375	1.350	877

Afschrijving machines en installaties	176	173	176
Afschrijving overige vaste bedrijfsmiddelen	447	438	419
Totaal Afschrijvingen	**1.998**	**1.961**	**1.472**

Activiteitskosten

De post activiteitskosten is de grootste kostenpost in de begroting en bestaat voor het merendeel uit kosten voortvloeiend uit projecten die zijn opgenomen onder Advies derden. Daarnaast zijn kosten meegenomen voor bijvoorbeeld het congres, de ALV, media zoals het VNG Magazine en verschillende jaarlijkse bijdrages. Ook de prioriteitenbudgetten van de beleidsafdelingen en voor de stafafdelingen zijn hierin opgenomen. Ten opzichte van de begroting van 2026 nemen de totale activiteitskosten af met € 8,128 miljoen. Deze daling ontstaat onder andere door een sterke toename van interne medewerkers die tijdschrijven en door de overhead van externe medewerkers.

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	Begroting 2027	Begroting 2026	Realisatie 2025
Voorlichting en publicaties	661	688	948
Bijeenkomsten	480	487	2.669
Onderzoek en beleidsontwikkeling	2.479	3.173	2.869
Advies derden	113.044	106.640	124.562
Bijdragen en lidmaatschappen	618	606	6.066
Dekking uren en overhead	-29.435	-15.621	-
Totaal Activiteitskosten	**87.847**	**95.975**	**137.114**

Kantoor- en huisvestingskosten

De begrote kantoor- en huisvestingskosten zijn ten opzichte van de begroting 2026 gestegen met € 0,136 miljoen. Dit ligt in lijn met het indexatiepercentage voor de materiële budgetten uit de kadernota van 1,9%

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	Begroting 2027	Begroting 2026	Realisatie 2025
Huisvestingskosten	965	947	1.043
Onderhoudskosten en inventaris	547	536	647
Automatiseringskosten	4608	4.501	5.600
Bibliotheekkosten	824	808	803
Restauratieve kosten	609	598	638
Drukwerk	0	27	0
Totaal Kantoor en huisvestingskosten	**7.554**	**7.418**	**8.731**

Overige bedrijfskosten

Ten opzichte van de begroting van 2026 dalen de overige bedrijfskosten met € 1,242 miljoen. Deze afname heeft voornamelijk te maken met de post Overige bedrijfsposten waar in lijn met de prognose budget is overgeheveld naar overige personeelskosten (uitzendkrachten en personeel van derden).

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	Begroting 2027	Begroting 2026	Realisatie 2025
Accountantskosten	81	80	75
Algemene Lidmaatschappen	318	312	428
Resultaat BTW	-100	-200	189
Declaraties derden	18	17	-
Inleen chauffeur/taxi	125	123	108
Overige bedrijfskosten	2.340	3.692	808
Totaal Overige bedrijfskosten	**2.782**	**4.024**	**1.610**

Dekking uit bestemmingsreserve

Onder de dekking uit de bestemmingsreserve is een onttrekking opgenomen ten behoeve van de afschrijvingslasten van de Willemshof (inclusief verbouwing begane grond. De onttrekking vindt plaats tot en met het jaar 2029 en heeft een jaarlijkse omvang van € 0,607 miljoen.

Besparing

De besloten besparing op contributie van 2 miljoen is nog niet toegewezen voor een bedrag van 1,1 miljoen. Deze moet in 2026 nog toegewezen worden aan concrete posten in de begroting. De directies die deze besparing niet behaald hebben dienen deze alsnog aan te leveren.

9.7 VNG-formatie 2026

De VNG kent voor haar organisatie meerdere financieringsstromen. In hoofdlijn zijn deze in twee delen op te splitsen: contributie en projecten. Onder projecten wordt verstaan de gesubsidieerde taken door het Rijk en GGU. Ook de inkomensstroom vanuit de projecten kent, ondanks dat deze flexibel is, een vaste basis. Voor de beleidsteams van het VNG Bureau is er in de vaste formatie een aantal fte gefinancierd vanuit deze geldstromen. Bij de staf en ondersteuningsteams wordt hiervoor ook inzet geleverd, deze wordt gedekt vanuit de overheadkosten die ten laste van de projecten worden gebracht.

Vaste formatie (in fte's)	Contributie	Projecten/ GGU	Totaal 2026	Contributie 2027	Projecten/ GGU 2027	Totaal 2027
Directie	2		2	2	-	2
Communicatie	31,58	13,48	45,06	37,18	13,48	50,66
Bedrijfsvoering Algemeen	1		1	2	0	2
I&A	6,6		6,6	6,6	0	6,6
Financiën en Control	11,9	7,5	19,4	12,9	7,5	20,4
HR	9,31	9,64	18,95	9,31	9,64	18,95
Facilitaire Dienst	14,21		14,21	14,71	0	14,71
Business Support (voorheen K&C)	0,89	10,5	11,39	1,89	10,5	12,39
Inkoop	2	1,89	3,89	2	1,89	3,89
Fysieke Leefomgeving	27,9	34,52	62,42	27,9	57,08	84,98
Inclusieve Samenleving	30,4	29,63	60,03	30,29	40,8	71,09
Lokaal Bestuur & Informatiesamenleving	61,5	9,12	70,62	62,72	9,12	71,84
Concernstaf	33,37		33,37	31,37	2,38	33,75
Garantiebanen	6		6	5,5	0	5,5
Totaal	**238,66**	**116,28**	**354,94**	**246,37**	**152,39**	**398,76**

In bovenstaande tabel wordt de vastgestelde kernformatie weergegeven op peildatum 1-6-2026. Deze kernformatie is door het ADT vastgesteld en vormt de basis voor de begroting 2027.

Opmerkingen op basis van de weergegeven formatie:

- In het kader van de naleving van de Wet DBA zijn formatieplaatsen toegevoegd aan de projectgefinancierde kernformatie. Hierdoor heeft de VNG meer formatieruimte om interne medewerkers aan te nemen in plaats van de inzet van externe inhuur.
- De directie bestaat uit een algemeen directeur en een plaatsvervangend algemeen directeur.

- De teams Financiën & Control, Human Resource Management, Informatisering & Automatisering, Facilitaire Dienst, Business Support en Inkoop vormen samen het geheel van Bedrijfsvoering, welke wordt aangestuurd door de Directeur Bedrijfsvoering.
- De VNG geeft invulling aan de Participatiewet. In 2026 is een medewerker van een garantiebaan doorgestroomd naar vaste plek binnen de VNG. Daarom is het aantal garantiebanen verlaagd met 0,5 fte.
- Het overzicht van fte is op basis van vastgestelde formatie. De begroting kan afwijken van vastgestelde formatie op het moment dat er een dekking gegenereerd wordt. Deze afwijking wordt toegelicht in paragraaf 9.6.

9.8 Treasurybeleid

In het treasurystatuut van de VNG staat aangegeven dat de VNG jaarlijks een treasuryplan op stelt. Dit plan maakt deel uit van de begroting en is hieronder uitgewerkt.

De volgende onderwerpen komen aan bod:

1. De rentevisie van banken
2. De beleggingsvisie van de vermogensbeheerder
3. Renterisico (voor zover van toepassing)
4. Beschikbaarheid van kasgeld
5. Geld- en kapitaalmarktpartijen

De rentevisie van banken

De ECB-depositorente bedraagt sinds 16 september 2026 2,50%, nadat deze in 2025 was verlaagd tot 2,00% en in de loop van 2026 opnieuw is verhoogd. Voor eind 2026 wordt een verdere verhoging naar circa 2,75% verwacht. Voor 2027 lopen de verwachtingen uiteen van handhaving rond 2,75% tot een latere daling richting circa 2,0% tot 2,5%. In de vorige begroting voorzagen de banken een rente van rond de 2,7% tot 3%.

De beleggingsvisie van de vermogensbeheerder

Het beleggingsbeleid is gericht op een horizon van vijf tot tien jaar. De doelstelling van de beleggingen is zowel gericht op inkomens- als op vermogensbehoud op lange termijn. De beleggingsvisie is leidend in de samenstelling van de normportefeuille, de bandbreedtes per beleggingscategorie en de naleving van de beleggingsrichtlijnen.

Als uitvloeisel van de sinds medio 2024 stapsgewijs ingezette koers naar een minder defensieve portefeuille resulterend in een iets hoger risicoprofiel, zijn de wegingsfactoren in de tweede helft van 2026 aangepast en in het beleggingsstatuut geformaliseerd. De strategische weging is gewijzigd van 70% obligaties/cash en 30% aandelen/vastgoed naar 60% obligaties/cash en 40% aandelen/vastgoed. De tactische bandbreedtes en de onderverdeling binnen de hoofdcategorieën zijn indicatief afgeleid van de nieuwe strategische weging en gevalideerd door de vermogensbeheerder.

Categorie	Strategische mix	Tactische ruimte

OBLIGATIES EN CASH	60%	50% – 75%
Liquiditeiten	0%	0% – 5%
Obligaties Investment Grade	60%	50% – 70%
Staatsobligaties Euro	35%	30% – 40%
Bedrijfsobligaties Euro	25%	20% – 30%
AANDELEN EN VASTGOED	**40%**	**25% – 50%**
Aandelen	40%	25% – 45%
Vastgoed (indirect)	0%	0% – 5%
ALTERNATIEVE BELEGGINGEN	**0%**	**0% – 10%**

Op basis van de overeengekomen beleggingsrichtlijnen en bandbreedtes opereert de effectenbeheerder naar eigen inzicht, waarbij de bandbreedtes zo zijn vormgegeven dat de vermogensbeheerder voldoende ruimte heeft om op veranderingen in de markt te anticiperen zonder dat deze het risicoprofiel van de portefeuille aantast.

Renterisico (voor zover van toepassing)

Zoals onder de rentevisie vermeld, is de korte rente in 2027 onderhevig aan uiteenlopende verwachtingen (van handhaving rond 2,75% tot een latere daling richting 2,0%–2,5%). Indien het gehele liquide te maken vermogen per saldo wordt bezien, heeft de VNG over een jaar gemeten geen buitensporige tekorten. Door de ingebruikname van een 12-maands voortschrijdende kasstroomprognose is er een beter beeld van de liquiditeitsontwikkeling. Eventuele tekorten worden hierdoor tijdig gesignaleerd, zodat passende maatregelen kunnen worden genomen om roodstanden te voorkomen. Eventuele tijdelijke overtollige middelen kunnen op deposito of op een bedrijfsspaarrekening worden geplaatst.

Beschikbaarheid van kasgeld

De VNG houdt een zodanige omvang aan van direct opeisbare liquide middelen dat zij steeds aan haar korte-termijnbetalingsverplichtingen kan voldoen. Ter financiering van kortstondige liquiditeitsbehoefte (korter dan één jaar) wordt minimaal € 7 miljoen aangehouden. Dit is doorgaans voldoende om te kunnen voldoen aan de korte-termijnverplichtingen van één tot drie maanden.

Geld- en kapitaalmarktpartijen

De VNG heeft haar lang vlottend vermogen belegd in de effectenportefeuille. Van Lanschot Kempen (Private Banking) bewaart de effectenportefeuille en voert namens de VNG de beleggingsfunctie. Het vermogen op betaalrekeningen houden we aan bij huisbankier BNG. Tijdelijke overtollige middelen worden, indien dit mogelijk en nuttig is, gestald op een depositorekening of op een vergelijkbare wijze weggezet.

Rendement effectenportefeuille

Afgelopen jaar werd de macro-economische omgeving beheerst door geopolitieke spanningen — waaronder het conflict in het Midden-Oosten — en door oplopende energieprijzen die de inflatie aanwakkerden. De ECB noemt dit conflict expliciet als bron van inflatiedruk in haar

monetair beleidsbesluit van 10 september 2026. In dezelfde lijn beschrijven de Van Lanschot Kempen-kwartaaltoelichtingen een turbulent eerste kwartaal met rente- en aandelenvolatiliteit, gevolgd door herstel in het tweede kwartaal mede door AI-investeringen en opkomende markten. Het marktsentiment over de eerste acht maanden van 2026 was per saldo positief, ondanks de renteverhogingen door de ECB.

Door aanpassing van de assetallocatie met de overeengekomen bandbreedtes, het afronden van het Rusland-proof maken van de portefeuille en door herstel na 2022 heeft de effectenportefeuille zich verder hersteld. De portefeuillewaarde ultimo 2025 bedroeg € 70,96 miljoen en lag daarmee boven de stand ultimo 2021 (€ 67,52 miljoen) en boven de in de begroting 2026 verwachte eindwaarde 2025 van € 70,55 miljoen. Per 31 augustus 2026 bedroeg de portefeuillewaarde € 73.84 miljoen.

De actuele wegingen per 31 augustus 2026 zijn:

- Aandelen ontwikkelde landen 34,94% (bandbreedte 25%–50%)
- Obligaties investment grade 64,71% (bandbreedte 50%–75%), waarvan staatsobligaties euro 36,08% (30%–40%) en bedrijfsobligaties euro 28,63% (20%–30%)
- Geldmarkt 0,34% (bandbreedte 0%–5%)

Rendementen:

- Jaarrendement 2024: 6,13%
- Jaarrendement 2025: 3,22%
- Rendement 2026 tot en met 31 augustus: 4,05% (benchmark 3,76%)
- Cumulatief rendement vanaf 20 december 2023: 15,09%

Het streefrendement op lange termijn blijft 4%. Het YTD-rendement 2026 lag per eind augustus al rond dit streefniveau.

Jaarlijks is een overleg ingepland tussen de (plaatsvervangend) algemeen directeur VNG en de effectenbeheerder. Het beleggingsstatuut is in de tweede helft van 2026 aangepast op de nieuwe strategische mix van 60% obligaties/cash – 40% aandelen/vastgoed, inclusief de bijbehorende bandbreedtes. Deze aanpassing past in de sinds medio 2024 stapsgewijs ingezette koers naar een iets minder defensief risicoprofiel.

De verwachte opbrengst uit het vermogen wordt berekend door het bronvermogen te vermenigvuldigen met het langjarige streefrendement, waarbij met ongerealiseerde waardemutaties (koersstijgingen en koersdalingen), voor zover zij gedekt worden door de herwaarderingsreserve, geen rekening wordt gehouden.

De effectenportefeuille biedt dekking aan een aantal in de nabije toekomst te verwachten uitgaande kasstromen. Dit betreft de volgende onderwerpen:

- Besluit aanvulling contributie gefinancierde deel uit het vermogen (ingroei operaties)
- Overige nog lopende en voorgenomen posten ten laste van vermogen, waaronder verbouwingswerkzaamheden Willemshof
- Dekking voldoening en afbouw negatief werkkapitaal (werkkapitaal = vorderingen + liquide middelen −/− korte schulden)
- Dekking potentiële (bovenmatige) afvloeiingskosten
- Bijdrage opzet N.V. Risicobeheerfonds
- Dekking niet verzekerde en onvoorziene schades en verliezen

9.9 Meerjarenraming 2027 – 2029

Op basis van de uitgangspunten van de begroting 2027 is een doorrekening gemaakt voor 2028-2029. Deze meerjarenraming is opgesteld om een eerste inzicht te geven in de ontwikkeling van de begroting als geheel. Conform de afspraken volgens de contributiesystematiek zal ook in de jaren 2028 en 2029 een deel van het eigen vermogen van de Vereniging worden ingezet.

Omschrijving (Bedragen x € 1.000)	Begroting 2027	Raming 2028	Raming 2029
Bedrijfsopbrengsten			
Contributie	32.376	34.189	36.104
Bijdragen projecten	111.661	106.661	101.661
Overige bedrijfsopbrengsten	13.599	13.898	14.246
Som van bedrijfsopbrengsten	**157.636**	**159.748**	**162.010**
Bedrijfslasten			
Salariskosten (inclusief sociale lasten)	55.043	57.135	59.306
Overige personeelskosten	6.308	6.447	6.608
Afschrijvingen	1.998	1.998	1.998
Activiteitskosten	87.847	82.316	77.755
Kantoor- en huisvestingskosten	7.554	7.720	7.913
Overige bedrijfskosten	2.782	2.843	2.914
Som van bedrijfslasten	161.532	163.459	165.494
Resultaat bedrijfsuitoefening	**-3.896**	**-3.711**	**-3.484**
Dekking uit bestemmingsreserve	607	607	607
Nog te vinden besparing	1.100	1.100	1.100
Dekking uit eigen vermogen	**-2.189**	**-2.004**	**-1.777**

Contributie

Conform de contributiesystematiek komt in 2027 11% van de dekking voor de kernorganisatie vanuit het
eigen vermogen van de Vereniging. Dit komt neer op € 2,189 miljoen. In de meerjarenraming is de contributiesystematiek ongewijzigd. Deze bestaat ook hier uit de componenten loon- en prijsontwikkeling en ingroei.

Bij de najaars ALV 2026 zal een voorstel gedaan worden voor een update van de contributiesystematiek. Omdat nog geen besluitvorming heeft plaatsgevonden wordt daar in deze meerjarenraming geen rekening mee gehouden.

Salarissen

Voor 2027 hebben we bij het begroten van salariskosten rekening gehouden met de toekenning van de reguliere periodieken aan medewerkers. Hiernaast houden we rekening met een indexatie voor 2028 en 2029. Dit is op basis van de raming van het CPB (loonvoet sector overheid) voor de te verwachten ontwikkeling van de loonkosten in betreffende jaren. Het CPB heeft in het Centraal Economisch Plan 2026 een doorrekening gemaakt richting 2034. In de kerngegevenstabel is er voor de periode 2027-2030 een stijgingspercentage van de loonvoet sector overheid verwacht van gemiddeld 3,8%. Dit percentage vormt dan ook de grondslag voor de indexatie van de salariskosten.

Indexatie

Bij de overige personeelskosten, activiteitskosten, kantoor- en huisvestingskosten en overige bedrijfskosten hebben we rekening gehouden met de te verwachten indexatie (HICP index). In het Centraal Economisch Plan 2026 geeft het CPB voor de periode 2027-2030 een verwacht percentage van gemiddeld 2,2% af. Dit percentage is toegepast als indexatie voor 2028 en 2029.

De afschrijvingskosten zijn in de meerjarenraming gelijk gehouden aan de begroting van 2027. Daarnaast zijn de bijdragen projecten gelijk gehouden in de raming. Daarmee blijft dat deel van de activiteitskosten gelijk.

Dekking uit bestemmingsreserve

De opgenomen dekking uit de bestemmingsreserve heeft betrekking op de kosten van de herinrichting van de begane grond. De onttrekking uit de bestemmingsreserve vindt plaats tot en met het jaar 2029.

Voorstel aan de Algemene ledenvergadering

Datum ALV : 11 december 2026

Agendapunt : 8. Collectief Digitaliseren: Samen op Koers

Onderwerp

Collectief Digitaliseren: Samen op Koers

Gevraagd besluit

Agendapunt 8a.

De algemene ledenvergadering gaat akkoord met:

1. De collectiviseringsvoorstellen in de ALV-rapportage ‘Samen op Koers’ voor o.a. AI, Cloud en Digitale Autonomie (exclusief Common Ground)

Toelichting op hoofdlijnen

Aanleiding: de vrijblijvendheid voorbij

Bij de ALV van juni 2025 besloten de leden via een resolutie om de samenwerking op digitalisering fors te versterken. Deze resolutie sluit aan op de Verenigingsstrategie, met name het onderdeel om ons als één sterke bestuurslaag te organiseren en daarin de ‘vrijblijvendheid voorbij te gaan’. De commissie Informatiesamenleving stelde de resolutie voor. Ook de gemeentesecretarissen, de CIO’s, de directeuren publieksdienstverlening en de IMG spraken destijds brede steun uit voor deze beweging, omdat gemeenten zien dat ze het niet meer alleen aan kunnen. Het idee is om ten minste 80% van alle digitalisering samen op te pakken, te ‘collectiviseren’.

Negen voorstellen

Bij de najaars-ALV van 2025 is mandaat opgehaald om op zeven thema’s met nadere voorstellen voor collectivisering te komen. Daar zijn op basis van wensen vanuit het gemeentelijke veld nog twee thema’s aan toegevoegd, waardoor er nu in totaal op negen thema’s voorstellen zijn uitgewerkt:

- **Common Ground:** een langer lopend thema dat onderdeel is geworden van de bredere beweging op digitalisering en waarop de uitwerking het meest concreet is
- **Digitale Veiligheid:** collectief organiseren van privacywerkzaamheden
- **Digitale Veiligheid:** samen controleren
- **Cloud:** Datasoevereiniteit bij Cloud
- **AI:** naar één gezamenlijke AI-infrastructuur voor gemeenten
- **Digitale Autonomie:** naar eenduidig en uniform overheidsbreed beleid op digitale autonomie

- **‘Sourcing’** (een vakterm voor het betrekken van de markt/leveranciers): naar collectief opdrachtgeverschap en verkenning en inzicht in IT-uitgaven
- **Data:** Gezamenlijke koers voor data-standaarden
- **Planketen** (digitalisering benutten in het ruimtelijke domein): maatschappelijke opgaven realiseren dankzij de instrumenten van de leefomgeving

Met dit besluit legt het VNG-bureau acht voorstellen voor. De nadruk in deze acht voorstellen in de bijlage liggen op koers, focus en standaarden. Daarom worden ze als set aangeboden op de ALV. Common Ground, het negende thema, bevat ook organisatorische keuzes voor de VNG en wordt daarom als apart besluit aan de ALV voorgelegd.

Voorstellen voor de gemeentelijke praktijk

De voorstellen zijn tot stand gekomen in nauwe afstemming met de ambtelijke achterban, vanuit de concrete behoefte van de gemeentelijke praktijk. De commissie Informatiesamenleving heeft gevraagd een ‘ambtelijke praktijktafel’ (API) in te richten, die alle voorstellen vanuit een uitvoeringsperspectief beoordeelt op meerwaarde, haalbaarheid, organisatorische impact e.d. Binnen deze ambtelijke praktijktafel zijn alle relevante ambtelijke netwerken en perspectieven vertegenwoordigd (gemeentesecretarissen, CIO’s, concerncontrollers, directeuren publieksdienstverlening, G4, G40, M50, K80, P10).

De API signaleert onder meer het belang van een gefaseerde aanpak op basis van een gezamenlijke routekaart, het uitdenken van financieringsmogelijkheden en onderzoek naar de baten en (uitvoerings-)consequenties voor gemeenten. Daarbij moet centraal staan wat gemeenten kunnen verwerken en wanneer zij de baten kunnen verwachten om dit te verwerken in hun planningscyclus. In het bijzonder benadrukken zij het belang om te ‘organiseren voor collectivisering’, wat terugkomt in het voorstel voor Common Ground. Dit is waar mogelijk al verwerkt in de voorstellen en gaat verder mee in de uitwerking.

Vervolgproces: leden sturen en bepalen zelf het tempo

Het VNG-bureau legt aan de ALV een ‘ALV-rapportage’ voor die de leden in staat stelt om te sturen. Deze rapportage bevat de toelichting die nodig is om weloverwogen besluiten te nemen en daarmee inhoud en tempo te bepalen. Voorstellen doorlopen daarbij een aantal vaste stappen. Eerst stellen de leden prioriteiten vast. Daarna komt een voorstel voor de inhoudelijke koers en vervolgens komt het ‘hoe’ aan bod met complexe vragen over de manier van organiseren, financieren en implementeren. Elke (tussen-) stap komt bij de ALV terug voor besluitvorming. Besluiten over het ‘hoe’ legt het VNG-bureau als apart besluit en per collectiviseringsvoorstel aan de ALV voor. Deze afweging is voor deze Najaars-ALV ook voor Common Ground gemaakt.

De VNG ondersteunt de leden om deze ‘collectiviseringsvoorstellen’ uit te werken op de diverse digitaliseringsopgaven. Er is ruimte voor gemeenten om zelf en met elkaar te bepalen waarop zij collectiviseren en hoe dat in zijn werk gaat. Uiteraard werken gemeenten hierin nauw samen met overheidsbrede partners, met name binnen de Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS), want gemeenten kiezen waar het digitalisering aangaat voor ‘overheidsbreed, tenzij’. Gemeenten blijven hierbij echter in de lead; collectief betekent bijvoorbeeld niet ‘centraal’.

Bijlage(n)

1. Collectief Digitaliseren – ALV-rapportage december 2026 – ‘Samen op Koers’
2. Bijlage 1: Collectiviseringsvoorstellen (exclusief Common Ground)

Collectief Digitaliseren

ALV-rapportage december 2026 – “Samen op Koers”

Bijlage: Collectiviseringsvoorstellen (exclusief Common Ground)

Informatiesamenleving

Vereniging van Nederlandse Gemeenten
Nassaulaan 12
2514 JS Den Haag
070 373 83 93

info@vng.nl

Dirk van Brederode (red.), december 2026

Inhoud

1. AI 3
Gemeenten kiezen voor één gezamenlijke AI-infrastructuur

2. Cloud 9
Datasoevereiniteit bij cloud

3. Digitale Autonomie 18
Eenduidig en uniform overheidsbreed beleid op digitale autonomie

4. Digitale Veiligheid 25
Collectief organiseren op privacywerkzaamheden: Centraal Privacy Office

5. Digitale Veiligheid 30
Samen Controleren

6. Sourcing 35
Collectief opdrachtgeverschap: verkenning en inzicht in IT-uitgaven

7. Data 41
Een gezamenlijke koers voor data-standaarden

8. Planketen 48
Maatschappelijke opgaven realiseren dankzij de instrumenten van de leefomgeving

[1] Gebruik van AI: op onderdelen van deze rapportage is AI gebruikt als schrijfondersteuning, om informatie samen te vatten en de stijl gelijk te maken. AI heeft geen inhoudelijke bijdrage geleverd. De teksten zijn door de betrokken deskundigen en redacteuren gecontroleerd.

1. AI

Gemeenten kiezen voor één gezamenlijke AI-infrastructuur

Prioriteit

Oplegger

Samenvatting

In de najaars-ALV van 28 november 2025 stemden de leden unaniem in met de eerste prioriteiten voor collectivisering, waaronder een nader uit te werken collectiviseringsvoorstel op het gebied van AI, met een opdracht tot uitwerking. Dit voorstel geeft daar invulling aan. Gemeenten kiezen voor een gezamenlijke koers naar een collectieve en waar mogelijk interbestuurlijke AI-infrastructuur. Dit betekent dat zij hun inzet sturen en organiseren vanuit één samenhangend lagenmodel, de AI-architectuur, waarin toepassingen en voorzieningen herkenbare bouwblokken vormen. De gezamenlijke ontwikkelkracht gaat eerst naar twee toepassingsgebieden: bezwaar en beroep, en transcriptie. Daarnaast worden een landelijke marktplaats met een lokale appstore, een AI-competentiecentrum, GPT-NL en een mogelijke soevereine chatomgeving verder uitgewerkt, zo veel mogelijk samen met de medeoverheden binnen de Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS). De ALV bepaalt hiermee de gemeentelijke inzet in die samenwerking; over de interbestuurlijke bouwblokken zelf, zoals de marktplaats en het competentiecentrum, wordt binnen de NDS besloten.

Dit betreft een richtinggevend besluit.

Wat levert het op

De collectieve aanpak helpt gemeenten AI veilig, verantwoord en schaalbaar in te zetten. Niet iedere gemeente hoeft dan afzonderlijk dezelfde voorzieningen, standaarden en kennis te ontwikkelen. Gemeenten die al met AI werken, kunnen hun inzet beter verbinden en succesvolle oplossingen hergebruiken. Andere gemeenten kunnen op termijn gebruikmaken van gezamenlijk ontwikkelde infrastructuur, kaders, expertise en toepassingen. Zo worden publieke regie, risicobeheersing en digitale autonomie versterkt, en wordt schaarse ontwikkelkracht doelgerichter ingezet.

Wat betekent dit voor uw gemeente

Commitment van gemeenten aan de koers op de collectieve AI-infrastructuur betekent concreet dat zij:

- de koers toepassen bij nieuwe aanbestedingen, contractverlengingen en de vervanging van systemen, passend bij onder meer draagkracht, lopende begrotingen, bestaande afspraken en vervangingscycli;
- bestaande eigen trajecten op bezwaar en beroep, en transcriptie verbinden, samenvoegen of uitfaseren, en op deze toepassingsgebieden geen losstaande nieuwe trajecten starten;
- zelf hun IT-omgeving gereedmaken voor het gebruik van collectieve bouwblokken, door de daarvoor relevante standaarden te implementeren, bijvoorbeeld voor architectuur en hosting.

Daar staat tegenover dat gemeenten de functionele eisen, standaarden en werkwijzen voor deze toepassingsgebieden niet meer elk afzonderlijk hoeven uit te werken. Of een gemeente daarbij het voortouw neemt, is een vrijwillige keuze. De aanpak houdt rekening met verschillen in AI-volwassenheid tussen gemeenten.

Financiën

Dit besluit vraagt geen nieuwe bijdrage of budget van gemeenten. De ALV kiest een koers die, mede in de context van de NDS, nadere uitwerking krijgt. Gemeenten die het voortouw nemen, doen dat vrijwillig en leveren daarvoor inzet. Andere gemeenten kunnen de gezamenlijke bouwblokken benutten bij hun eigen keuzes over AI, op het moment dat het hun past. Aanvullende kosten, onder andere voor de bouwblokken, worden separaat en gefaseerd aan de ALV voorgelegd, voorzien van een kosten-batenanalyse en heldere governance.

Overheidsbrede context

Binnen de NDS werken we samen met de medeoverheden aan de concretisering van onder meer de toepassingsgebieden, de marktplaats en het competentiecentrum. Die uitwerking gebeurt in lijn met de koers die de ALV met dit voorstel kiest. De ALV bepaalt daarmee de gemeentelijke inzet; over de interbestuurlijke bouwblokken zelf wordt binnen de NDS besloten.

Afstemming

Het voorstel is in samenwerking met Opgavetafel AI opgesteld, en waar relevant in afstemming met stakeholders uit de NDS. Het is schriftelijk voorgelegd aan de Ambtelijke Praktijktafel Informatiesamenleving (API). Reflecties uit de consultatie zijn waar mogelijk verwerkt, gesignaleerde discussie en aandachtspunten nemen we voor dit voorstel en in algemene zin mee in de uitwerking.

Vervolgstappen

Een groep gemeenten die nu het voortouw neemt, werkt samen met relevante interbestuurlijke partners de functionele eisen, standaarden, werkwijzen en organisatie van de gekozen bouwblokken verder uit, te beginnen met bezwaar en beroep, en transcriptie. Hierbij wordt getoetst of de bouwblokken ook voor kleinere gemeenten meerwaarde hebben en uitvoerbaar zijn. De VNG ondersteunt gemeenten bij de coördinatie en uitwerking. Tegelijk worden de marktplaats en het competentiecentrum interbestuurlijk doorontwikkeld, en wordt de behoefte aan een gedeelde soevereine chatomgeving verkend.

Besluitvoorstel

De leden van de VNG, in de ALV bijeen te Utrecht op 11 december 2026:

Constaterende dat:

- Gemeenten kampen met een aanhoudende schaarste aan mensen en middelen, in een context van meerdere maatschappelijke opgaven;
- De praktijk zich, zowel binnen de Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS) als binnen de gemeentelijke collectivisering op AI, vooral richt op losse instrumenten, kaders en

puntoplossingen, zonder een gedeeld beeld van het geheel waar al die onderdelen samen naartoe bouwen;
- Gemeenten zonder gedeelde infrastructuur los van elkaar vergelijkbare oplossingen ontwikkelen, wat ten koste gaat van schaarse financiën en middelen;

Overwegende dat:

- De Verenigingsstrategie VNG 2030, de Digitale Agenda Gemeenten 2028, de Gezamenlijke Gemeentelijke Uitvoering en de Resolutie 'Als één sterke bestuurslaag regie op de Digitale Samenleving' verregaande samenwerking op digitalisering tot doel stellen om maatschappelijke opgaven het hoofd te kunnen bieden met betere, veilige en verantwoorde inzet van digitalisering;
- De leden in de najaars-ALV van 28 november 2025 unaniem hebben ingestemd met de eerste prioriteiten voor collectivisering, waaronder een nader uit te werken collectiviseringsvoorstel op het gebied van AI, en daarbij de Opdracht tot Uitwerking AI hebben gegeven, in het verlengde van de resolutie van 18 juni 2025, waarmee zij besloten minstens 80 procent van de gemeentelijke digitalisering te collectiviseren;
- De NDS vraagt om overheidsbreed regie te pakken en te stoppen met het apart oplossen van vraagstukken die overheden samen kunnen dragen;
- Gemeenten grip moeten houden op de inzet en kwaliteit van AI in hun dienstverlening, en een gezamenlijk stelsel van bouwblokken en standaarden binnen één infrastructuur daarvoor een voorwaarde is;
- Soevereine bouwblokken, zoals GPT-NL, een soevereine chatomgeving en de soevereine overheidscloud, de afhankelijkheid van individuele marktpartijen verminderen;
- AI potentieel kan bijdragen aan het opvangen van personeelstekorten, mits dit gezamenlijk en verantwoord wordt opgeschaald vanuit de infrastructuur in plaats van via losse pilots, en een gedeelde governance met gefaseerde keuzes per laag zorgt voor een transparante inzet met oog voor privacy en democratische controle;

Stemmen ermee in dat:

1. Zij kiezen voor één gezamenlijke AI-infrastructuur, uitgewerkt in een lagenmodel (de AI-architectuur), waarin elk bouwblok, van losse toepassingen tot competentiecentrum, een herkenbare plek krijgt en daar aantoonbaar aan bijdraagt;
2. Zij hun gezamenlijke expertie en organisatiekracht nu concentreren op AI in bezwaar en beroep en AI voor transcriptie, door gemeenten te ondersteunen die daarin het voortouw nemen en samen met interbestuurlijke partners de functionele eisen, standaarden en werkwijzen uitwerken; andere toepassingsgebieden komen pas aan de orde wanneer deze twee voldoende zijn opgeschaald en bestuurlijk geborgd; of een gemeente daarbij het voortouw neemt, blijft een vrijwillige keuze;
3. Zij twee lopende initiatieven aanmerken als concept-bouwblokken binnen de AI-infrastructuur:
    a. het Zuid-Hollandse initiatief voor een lokale appstore, dat binnen sAIdkick met de medeoverheden wordt doorontwikkeld, als onderdeel van de landelijke marktplaats voor beproefde AI-toepassingen;
    b. GPT-NL, voor specifieke toepassingen, zoals taal-, zoek- en samenvattingstoepassingen, zonder dit als verplichte standaard aan te merken;
4. Zij de ontwikkeling van een overheidsbreed AI-competentiecentrum inhoudelijk ondersteunen, als kennis- en ondersteuningslaag binnen de AI-infrastructuur, in samenhang met de lopende interbestuurlijke NDS-verkenning;

5. Zij de wens voor een gedeelde, soevereine AI-chatomgeving verder verkennen als onderdeel van de koers naar een soevereine AI-infrastructuur.

Toelichting

Gemeenten kampen met een aanhoudende schaarste aan mensen en middelen, in een context van diverse maatschappelijke opgaven. Dat maakt het aantrekkelijk om de mogelijkheden van AI te verkennen. Niet omdat AI altijd het antwoord is op personeelstekorten of toenemende uitvoeringslasten, maar omdat AI gemeenten in staat stelt de vraagstukken die op hen afkomen slagvaardiger samen aan te pakken dan 342 keer apart.[2] Tegelijk vraagt de Nederlandse Digitaliseringsstrategie om nu echt overheidsbreed regie te pakken en te stoppen met het apart oplossen van vraagstukken die overheden samen kunnen dragen. AI blijft interbestuurlijk een prioriteit waarmee doorbraken mogelijk zijn op thema's waar overheden jaarlijks veel middelen aan besteden, maar waar versnippering de doelstellingen in de weg staat. Voorbij die vrijblijvendheid komen vraagt een andere aanpak en een strakkere koers, gemeentelijk en interbestuurlijk.

Op 28 november 2025 gaven de leden de Opdracht tot Uitwerking voor een collectiviseringsvoorstel op AI. Met dit voorstel bepaalt de ALV de koers voor de collectieve AI-infrastructuur op een aantal punten waar gemeente- en overheidsbreed duidelijke behoefte aan is. Die worden hieronder toegelicht.

Het AI-ecosysteem

Zowel binnen de NDS als binnen de gemeentelijke collectivisering op AI is er brede behoefte aan sturing en coördinatie, terwijl de praktijk zich vooral richt op losse instrumenten, kaders en puntoplossingen. Daarom denken we voortaan vanuit een AI-infrastructuur, of AI-stack. Daaronder verstaan we meer dan techniek: naast de technische voorzieningen gaat het ook om governance, ondersteunende voorzieningen zoals een competentiecentrum, en een gezamenlijk afsprakenstelsel. De AI-stack brengt die infrastructuur in beeld als een lagenmodel, waarin elk bouwblok een herkenbare plek krijgt en waaraan het aantoonbaar moet bijdragen. De stack maakt per laag zichtbaar welke bestuurlijke keuzes nodig zijn, bijvoorbeeld of een bouwblok collectief, federatief, lokaal of via de markt wordt georganiseerd, zodat die keuzes op het juiste moment en in samenhang kunnen worden geagendeerd. Collectief betekent daarbij niet automatisch centraal. Ook maakt de stack de afhankelijkheid zichtbaar tussen toepassingen en onderliggende voorzieningen, zoals rekenkracht en cloud-bouwblokken. Zo lopen goede toepassingen niet vast doordat randvoorwaarden ontbreken, en kunnen investeringen doelmatig gericht worden op voorzieningen die opschaling mogelijk maken.

Bezwaar en beroep, en transcriptie

De gezamenlijke ontwikkelcapaciteit wordt in deze fase bewust geconcentreerd op twee toepassingsgebieden waarop nu veel beweging is: AI-ondersteuning bij bezwaar en beroep, en AI voor transcriptie. Voor bezwaar en beroep werkt een groep gemeenten die het voortouw neemt

[2] Dat sluit aan bij het standpunt van de VNG dat we realistisch moeten zijn over wat AI kan: het kan specifieke dingen goed, en heel veel niet. Zie VNG, Position paper AI, algoritmen en gemeenten (februari 2025).

samen met interbestuurlijke partners de functionele eisen en een standaardproces uit, als concreet bouwblok binnen de AI-infrastructuur. Voor transcriptie werkt eveneens een groep gemeenten de bouwblokken, standaarden en werkwijzen uit die bruikbaar zijn voor meerdere toepassingen binnen dat gebied. We kiezen hier voor deze toepassingsgebieden en de bouwblokken daarbinnen. Dit betekent niet het vastleggen van specifieke applicaties als standaardproduct.

De prioritering is nadrukkelijk geen oordeel over het belang of de urgentie van andere toepassingsgebieden. De beschikbare ontwikkelcapaciteit wordt bewust geconcentreerd, om op deze twee gebieden aantoonbare, herbruikbare en bestuurlijk geborgde resultaten te behalen. Andere onderwerpen blijven in beeld en worden geagendeerd zodra deze twee voldoende zijn uitgewerkt en de benodigde capaciteit en randvoorwaarden beschikbaar zijn en de bestuurlijke afwegingen zijn gemaakt.

Een landelijke marktplaats, lokale appstore en het AI-competentiecentrum

sAIdkick, de lokale appstore en het AI-competentiecentrum zijn aanvullende lagen van de AI-infrastructuur, alle drie interbestuurlijk van aard. Onze koers is om aan te sluiten bij wat in de NDS wordt opgebouwd.

sAIdkick is het programma waarbinnen we een landelijke marktplaats realiseren waar AI-bouwblokken en toepassingen worden gevonden en hergebruikt, aangevuld met een kennisbank en community. Dat is precies de gedachte achter onze koers: 342 gemeenten bouwen niet afzonderlijk dezelfde bouwblokken. De marktplaats wordt gefaseerd gelanceerd.

De lokale appstore is de laag daaronder: een catalogus van getoetste AI-toepassingen die een organisatie aan haar medewerkers beschikbaar stelt. Binnen sAIdkick wordt het Zuid-Hollandse initiatief gerealiseerd en getest bij de provincie, en samen met het UWV doorontwikkeld.

Het overheidsbrede AI-competentiecentrum (AICC) is de kennis- en ondersteuningslaag. Het verbindt bestaande kennis over verantwoorde inzet van AI en ontwikkelt kennisproducten, bijvoorbeeld over AI-geletterdheid, de AI-verordening, impactassessments zoals de Impact Assessment Mensenrechten en Algoritmes (IAMA) en AI-governance, en verbindt daarbij landelijke en regionale kennis. Het AICC adviseert, maar stelt zelf geen kaders of standaarden vast. In de NDS wordt hiervoor een ontwikkeltraject uitgewerkt. De kwartiermakersfase is gestart; de structurele inrichting en financiering zijn nog niet geborgd.

GPT-NL

GPT-NL is het Nederlandse taalmodel van TNO, SURF en het Nederlands Forensisch Instituut (NFI). Het is nadrukkelijk geen universeel model, maar een generiek bouwblok voor specifieke toepassingen, zoals het samenvatten en vereenvoudigen van teksten en het doorzoeken van eigen documenten. Wij steunen de ontwikkeling, onder meer met Open Raadsinformatie als databron. Gemeenten kunnen GPT-NL gebruiken waar het past, maar het wordt geen verplichte standaard: de infrastructuur moet met verschillende, vervangbare taalmodellen kunnen werken.

Soevereine chatomgeving

Gemeenten geven aan behoefte te hebben aan een gedeelde, soevereine chatomgeving voor intern gebruik, bijvoorbeeld om beleidsteksten samen te vatten of interne kennisbanken te

doorzoeken. Dit is nadrukkelijk een verkenning: we onderzoeken wat gemeenten precies nodig hebben en welke vorm daarbij past. Een mogelijk voorbeeld is Vlam.AI, dat SSC-ICT (Shared Service Center ICT) voor de rijksoverheid ontwikkelt en dat in een overheidsdatacenter draait. Of en hoe zoiets voor gemeenten bruikbaar is, staat nog open. Dit maakt deel uit van onze bredere koers naar een soevereine AI-infrastructuur.

Sterke behoefte en ruimte voor verschil

Gemeenten die al met AI werken, kiezen met dit voorstel dezelfde koers en bundelen hun krachten. Andere gemeenten maken straks gebruik van de infrastructuur, de kaders en mogelijk ook de toepassingen die uit deze samenwerking voortkomen. De stack-benadering bevordert hergebruik en vermindert dubbel werk, zodat voorzieningen die nu voor bezwaar en beroep of transcriptie worden ontwikkeld, later ook voor andere toepassingen bruikbaar zijn. De aanpak houdt rekening met verschillen in AI-volwassenheid tussen gemeenten: of een gemeente het voortouw neemt, is een vrijwillige keuze.

Samenhang met andere collectiviseringsopgaven

Door te redeneren vanuit een collectieve AI-infrastructuur wordt ook de samenhang met de andere collectiviseringsopgaven geborgd.

Op **Common Ground** werken gemeenten toe naar een gedeelde gegevensvoorziening en structurele regievoering. Verkend wordt of een geharmoniseerde gegevenslaag op termijn de databasis kan zijn waarop AI-toepassingen aansluiten.

Op **Cloud** werken gemeenten aan platform- en leveranciersonafhankelijke voorzieningen en meer datasoevereiniteit, met een voorstel om dit te verankeren in de Gemeentelijke Inkoopvoorwaarden bij IT (GIBIT). De soevereine overheidscloud en de bijbehorende soevereiniteitseisen kunnen op termijn de laag voor rekencapaciteit en hosting vormen waarop de AI-infrastructuur leunt. Het idee van de overheidscloud wordt interbestuurlijk nog uitgewerkt; de koppeling met AI moet daarin nog worden gelegd.

Op **Sourcing** wordt gewerkt aan gezamenlijk inzicht in de IT-uitgaven, en wordt verkend hoe de collectieve inkoopkracht van gemeenten beter kan aansluiten op het tempo van de collectiviseringsopgaven. Vanuit de opgave AI wordt daarbij gepleit voor een gezamenlijke inkooporganisatie om de bouwblokken van de AI-infrastructuur collectief aan te besteden en te beheren.

Binnen **Digitale Autonomie** werken gemeenten en rijk via de NDS en het Digitale Autonomie Competentiecentrum aan een overheidsbrede Routekaart digitale autonomie voor de komende tien jaar, waarin AI al als bouwsteen is benoemd. Digitale autonomie is het overkoepelende kader waarbinnen de keuzes per laag van de stack (collectief, federatief, lokaal of via de markt) worden geagendeerd.

Wat dit besluit niet doet

Het gaat nadrukkelijk niet om een volledige aanpak ineens, maar om richtinggevende keuzes over de collectieve inzet van energie, legitimiteit en ontwikkelkracht. Dit besluit vraagt geen nieuwe bijdrage of budget van gemeenten, en het neemt geen besluit over de organisatie of financiering van de bouwblokken. Het wijst ook geen gemeenten aan die het voortouw nemen.

2. Cloud

Datasoevereiniteit bij cloud

Prioriteit

Oplegger

Samenvatting

In de najaars-ALV van 28 november 2025 stemden de leden unaniem in met de eerste prioriteiten voor collectivisering, waaronder een nader uit te werken collectiviseringsvoorstel op het gebied van Cloud, met een opdracht tot uitwerking. In de rapportage van september is aangekondigd dat voor de najaars-ALV een voorstel wordt voorbereid om datasoevereiniteit in softwarevoorzieningen te vergroten en de bijbehorende inkoopeisen te verankeren. Dit voorstel zet de stap met twee gezamenlijke bestuurlijke standpunten:

1. Gevoelige gegevens in bedrijfskritieke ‘Software as a Service’ (SaaS) worden voortaan alleen verwerkt en opgeslagen op platforms die voldoen aan de eisen uit de Handreiking Cloud en die niet onderhevig zijn aan extraterritoriale wetgeving van niet-Europese rechtsstelsels.
2. Bij de inkoop van ‘Infrastructure en Platform as a Service’ (IaaS en PaaS) is, in afwachting van het aanstaande overheidsbrede cloudbeleid, de Handreiking Cloud het leidende kader, waarbij het benodigde soevereiniteitsniveau (SEAL) volgt uit de classificatie van processen en gegevens.

Dit betreft een principebesluit op beide standpunten. De standpunten zijn richtinggevend en dienen als vertrekpunt bij nieuwe aanbestedingen en contractverlengingen.

Voor beide principebesluiten geldt dat deze een definitieve verankering krijgen in de Gemeentelijke Inkoopvoorwaarden bij IT (GIBIT). Ze krijgen pas een verplichtend karakter als de leden bij een volgende ALV de uitwerking in de GIBIT vaststellen.

Wat dit besluit wel en niet doet

Besluiten voor december 2026	Besluiten bij een volgende ALV	Wat dit besluit niet doet
Twee bestuurlijke standpunten als principebesluit	De concrete verankering van het principebesluit in de GIBIT	Geen keuze voor één specifieke voorziening
Opdracht tot uitwerking in GIBIT en classificatiemodel	Het classificatiemodel als voorkeursinstrument	Geen beëindiging van lopende contracten
	Eventuele bekostiging van vervolgactiviteiten	Vraagt geen nieuwe bijdrage of budget

Wat levert het op

Gemeenten krijgen en behouden meer zeggenschap over de vertrouwelijkheid van de gegevens van inwoners en ondernemers. Zij verkleinen het risico dat kritieke dienstverlening stilvalt doordat een leverancier door buitenlandse sancties of maatregelen niet meer mag of kan leveren. Met één gezamenlijke vraag geven zij de markt het koersvaste signaal dat nodig is om te investeren.

Collectief toegepast dragen de eisen bij aan meer Nederlandse en Europese cloud, in lijn met de motie-Thijssen/Bruyning.

Het doel is meer regie, niet een nieuwe afhankelijkheid. Daarom gaat het niet alleen om waar gegevens staan, maar ook om de vraag of een gemeente daadwerkelijk kan wisselen van aanbieder.

Wat betekent dit voor uw gemeente

Wat de VNG collectief levert	Wat uw gemeente doet
De Handreiking Cloud met eisen en gunningscriteria	De eisen toepassen bij inkoop en aanbesteding van cloudvoorzieningen (SaaS, IaaS en PaaS)
Uitwerking van de standpunten in de GIBIT	Bij nieuwe aanbestedingen en contractverlengingen de GIBIT-eisen hanteren
In samenwerking met de NDS-opgaven rondom digitale autonomie ontwikkelen we een classificatiemodel voor processen, gegevens en systemen	Bedrijfskritieke processen en gegevens classificeren, waar dat kan collectief
Modelbestekken en aanbestedingscriteria	Knelpunten per domein melden voor de overgangsaanpak
Een (online) leergang voor inkoopprofessionals	Medewerkers die ICT inkopen laten deelnemen

Wat uw gemeente hierdoor niet meer zelf hoeft te doen: eigen soevereiniteitseisen opstellen, per contract juridisch uitzoeken of een aanbieder onder extraterritoriale wetgeving valt, en eigen aanbestedingsteksten hiervoor schrijven.

Dit gebeurt niet in één keer. Lopende contracten worden niet met onmiddellijke ingang beëindigd. Gemeenten passen de eisen toe bij nieuwe aanbestedingen, contractverlengingen en de vervanging van systemen, passend bij onder meer draagkracht, lopende begrotingen, bestaande afspraken en vervangingscycli.

Dat sluit aan bij wat de leden in de resolutie van juni 2025 afspraken: geen “big-bang”. De uitwerking voorziet in een overgangsaanpak, waarin knelpunten per domein worden geïnventariseerd en leveranciers worden betrokken.

Wij onderkennen dat het afstappen van de huidige, functioneel rijke cloudplatforms een grote opgave is, ook voor de markt. Die opgave wordt daarom gefaseerd aangepakt, langs de natuurlijke vervangingsmomenten, en in samenhang met de instandhouding van de bestaande raamafspraken.

Financiën

Dit besluit vraagt geen nieuwe bijdrage of budget van gemeenten. Het neemt geen besluit over de organisatie of financiering. Gemeenten nemen de eisen op in nieuwe aanbestedingen en bij contractverlenging, op het moment dat die zich voordoen. Daarbij kunnen transitiekosten ontstaan; die worden in de uitwerking per domein in beeld gebracht.

Transitiekosten komen in beginsel voor rekening van de gemeente zelf, op het moment van een nieuwe aanbesteding of verlenging. Eventuele kosten van collectieve vervolgactiviteiten, zoals het classificatiemodel en de leergang, worden met een kostenindicatie aan een volgende ALV

voorgelegd, vóórdat daarover een besluit valt. Een structurele verhoging van de gemeentelijke bijdrage is met dit besluit niet aan de orde.

Overheidsbrede context

Interbestuurlijk wordt onder de Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS) gewerkt aan een deelakkoord over een soevereine overheidscloud en een overheidsmarktplaats voor clouddiensten; die liggen op 14 december 2026 voor in het Bestuurlijk Overleg Digitalisering (BOD). Daarin komt eerst de soevereine overheidscloud en daarna de marktplaats. Over die voorzieningen wordt in dit voorstel niet besloten. De standpunten die we met dit voorstel innemen, zijn oplossingsneutraal en vormen de basis van de gemeentelijke inbreng op het aanstaande overheidsbrede cloudbeleid.

Afstemming

Het voorstel is opgesteld vanuit de Opgavetafel Cloud. Eind 2025 en begin 2026 sprak de opgavetafel hierover met de grote Nederlandse SaaS-aanbieders. Het is schriftelijk voorgelegd aan de Ambtelijke Praktijktafel Informatiesamenleving (API). Reflecties uit de consultatie zijn waar mogelijk verwerkt, gesignaleerde discussie en aandachtspunten nemen we voor dit voorstel en in algemene zin mee in de uitwerking.

Vervolgstappen

Na het principebesluit worden de standpunten via de GIBIT juridisch vertaald naar concrete, verifieerbare en aanbestedingsrechtelijk houdbare eisen, met een overgangsregeling voor lopende contracten. Parallel ontwikkelen we samen met de Opgavetafel Digitale Autonomie een praktisch classificatiemodel voor bedrijfsprocessen, gegevens en systemen.

De classificatie correspondeert met vaste patronen die bepalen welke maatregelen uit de Handreiking Cloud en welk soevereiniteitsniveau van toepassing zijn. Idealiter worden die patronen vooraf gestandaardiseerd per applicatiefamilie, bijvoorbeeld voor burgerzaken. Bij de toepassing worden gemeenten ondersteund met modelbestekken, aanbestedingscriteria, criteria voor de jurisdictie van leveranciers en hun (sub)verwerkers, en een (online) leergang voor medewerkers die ICT inkopen. Die ondersteuning richt zich naast inkoop ook op informatiemanagement, architectuur en opdrachtgeverschap, omdat collectivisering ook om ander vakmanschap vraagt.

Het model vult de classificatiesystematiek aan die de Informatiebeveiligingsdienst (IBD) op basis van de Cyberbeveiligingswet en de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO2) heeft ontwikkeld.

Moment	Mijlpaal
December 2026	Principebesluit ALV op de twee standpunten
Q1 2027	Concept classificatiemodel getest met een groep koplopergemeenten
Q2 2027	Concepteisen GIBIT en overgangsregeling gereed voor consultatie
Een volgende ALV	Vaststelling GIBIT-eisen en classificatiemodel door de ALV, met kostenindicatie
Jaarlijks daarna	Voortgangsrapportage aan de leden

De voortgang wordt gevolgd met twee indicatoren: het aandeel nieuwe cloudaanbestedingen waarin de eisen zijn toegepast, en het aantal gemeenten dat het classificatiemodel gebruikt.

Besluitvoorstel

De leden van de VNG, in de ALV bijeen te Utrecht op 11 december 2026:

Constaterende dat:

- Het applicatielandschap van gemeenten gemiddeld voor 50 tot 75 procent uit Software as a Service (SaaS) bestaat, en veel van deze diensten een cruciale schakel zijn in de bedrijfsvoering en de dienstverlening aan inwoners en ondernemers;
- De verwerking en opslag van die gegevens vaak gebeurt op platforms die zijn onderworpen aan extraterritoriale wetgeving van niet-Europese rechtsstelsels, waardoor buitenlandse autoriteiten toegang kunnen vorderen, ook tot gegevens die in Europa zijn opgeslagen;
- De Tweede Kamer met de motie-Thijssen/Bruyning (Kamerstuk 36 574, nr. 5) de regering heeft verzocht als doelstelling vast te stellen dat per 2029 minimaal 30 procent van de cloudopslagdiensten en -applicaties van de rijksoverheid op Nederlands-Europese bodem komt;

Overwegende dat:

- De Verenigingsstrategie VNG 2030, de Digitale Agenda Gemeenten 2028, de Gezamenlijke Gemeentelijke Uitvoering en de Resolutie ‘Als één sterke bestuurslaag regie op de Digitale Samenleving’ verregaande samenwerking op digitalisering tot doel stellen om maatschappelijke opgaven het hoofd te kunnen bieden met betere, veilige en verantwoorde inzet van digitalisering;
- De leden in de najaars-ALV van 28 november 2025 unaniem hebben ingestemd met de eerste prioriteiten voor collectivisering, waaronder een nader uit te werken collectiviseringsvoorstel op het gebied van Cloud, en daarbij de opdracht tot uitwerking Cloud hebben gegeven;
- De leden in de resolutie van 18 juni 2025 hebben uitgesproken bereid te zijn tot verregaande collectivisering van de gemeentelijke digitalisering;
- Gesprekken met de grote Nederlandse SaaS-aanbieders in de gemeentelijke markt laten zien dat zij willen bijdragen aan meer datasoevereiniteit, mits de overheid een koersvaste en kundige opdrachtgever is en blijft;
- AVG, BIO en NIS2 niet beschermen tegen extraterritoriale aanspraken, en sancties van niet-Europese mogendheden ertoe kunnen leiden dat een leverancier van het ene op het andere moment niet meer mag of kan leveren;
- De Handreiking Cloud, ontwikkeld met gemeenten en de markt, eisen bevat waarmee gemeenten bij inkoop en aanbesteding hun datasoevereiniteit vergroten, en die eisen kunnen worden verankerd in de GIBIT, het gezamenlijke inkoopinstrument van gemeenten;
- Voorgeschreven soevereiniteitsniveaus, in plaats van concentratie op één specifieke voorziening, zowel de overheidsbrede soevereine cloudvoorziening als marktpartijen met aantoonbaar hetzelfde soevereiniteitsniveau, maken het mogelijk dat gemeenten strategisch wendbaar blijven;
- Datasoevereiniteit pas werkelijk is geborgd als een gemeente daadwerkelijk kan overstappen naar een andere aanbieder, wat een scheiding van data en applicatie en

een vooraf vastgelegde exitstrategie vraagt;

Stemmen ermee in dat:

1. Zij als gezamenlijk standpunt vaststellen dat de verwerking en opslag van (gevoelige) gegevens in bedrijfskritieke Software as a Service-voorzieningen voortaan gebeurt op (cloud)platforms die voldoen aan de eisen uit de Handreiking Cloud, en waarbij de aanbieder garandeert dat de gegevens en de zeggenschap over de verwerking, inclusief de eigendoms- en zeggenschapsstructuur van de aanbieder zelf, niet zijn onderworpen aan extraterritoriale wetgeving van niet-Europese rechtsstelsels.

Daarbij blijven de gegevens, ook in bewerkte vorm, eigendom van de gemeente, en wordt bij contractering een exitstrategie vastgelegd die periodiek wordt getoetst en afspraken bevat over dataportabiliteit, open standaarden, overdraagbaarheid van configuraties, documentatie en ondersteuning bij migratie. Dit geldt voor bedrijfskritieke SaaS-voorzieningen waarin gevoelig geclassificeerde gegevens worden verwerkt;

2. Zij als gezamenlijk standpunt vaststellen dat zij, in afwachting van het aanstaande overheidsbrede cloudbeleid, bij de inkoop, inrichting en doorontwikkeling van cloudvoorzieningen (IaaS en PaaS) de Handreiking Cloud als leidend kader hanteren, waarbij het benodigde SEAL-niveau uit het EU Cloud Sovereignty Framework (SEAL0–SEAL4) wordt bepaald aan de hand van de proces- en gegevensclassificatie;
3. Zij deze standpunten uitwerken tot concrete, verifieerbare en aanbestedingsrechtelijk houdbare eisen in de GIBIT, samen met een classificatiemodel en een overgangsregeling voor lopende contracten, en deze uitwerking, vergezeld van een kostenindicatie voor de collectieve vervolgactiviteiten, bij een volgende ALV voorleggen als definitief besluit;
4. Zij deze standpunten inbrengen in de interbestuurlijke samenwerking onder de NDS, gericht op besluitvorming van eenzelfde strekking over een overheidsbreed cloudbeleid, een uniform normenkader voor inkoop en collectief gebruik van de overheidsbrede cloudvoorziening.

Toelichting

Gemeenten nemen een groot deel van hun applicaties af als Software as a Service. Leveranciers voldoen doorgaans aan de geldende wet- en regelgeving, zoals de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) en de Cyberbeveiligingswet. Toch blijft een risico buiten beeld van de reguliere compliancetoets: de gegevens worden vaak verwerkt op platforms die onder extraterritoriale wetgeving van niet-Europese rechtsstelsels vallen, zoals de Amerikaanse CLOUD Act. Buitenlandse autoriteiten kunnen dan toegang vorderen tot gegevens, ook als die in Europa zijn opgeslagen, zonder dat de gemeente daarover geïnformeerd hoeft te worden. Compliance staat daarmee niet gelijk aan soevereiniteit. Eén gemeente kan dit per contract nauwelijks doorgronden of veranderen. Als collectief kunnen gemeenten wel één heldere vraag aan de markt stellen, en daarmee de vertrouwelijkheid en de continuïteit van de gemeentelijke dienstverlening samen beter borgen.

Op 28 november 2025 gaven de leden opdracht om een collectiviseringsvoorstel op Cloud uit te werken. De gemeentelijke Uitvoeringsstrategie Cloud maakt datasoevereiniteit bij SaaS tot het zwaartepunt daarvan. Daarom liggen er twee standpunten voor, die hieronder worden toegelicht.

Waarom twee standpunten. De splitsing volgt uit het verschil tussen de cloudmodellen. Bij SaaS heeft de aanbieder de hele voorziening in handen, van platform tot applicatie. De kern is daar juridische zeggenschap: de gemeente moet erop kunnen vertrouwen dat gegevens en zeggenschap niet onder extraterritoriale wetgeving vallen. Bij IaaS en PaaS richt de gemeente de voorziening grotendeels zelf in en kan zij per toepassing een risicogebaseerde keuze maken voor het benodigde soevereiniteitsniveau.

Dezelfde kaders voor alle cloudmodellen. De Handreiking Cloud is het leidende kader voor SaaS, IaaS en PaaS. Het classificatiemodel bepaalt voor alle cloudmodellen welke voorzieningen bedrijfskritiek zijn en welke gegevens gevoelig zijn. De SEAL-niveaus uit het EU Cloud Sovereignty Framework zijn de gemeenschappelijke taal om het vereiste soevereiniteitsniveau uit te drukken. Voor bedrijfskritieke SaaS met gevoelige gegevens legt het eerste standpunt daarbij een ondergrens vast: geen onderworpenheid aan extraterritoriale wetgeving van niet-Europese rechtsstelsels. Voor IaaS en PaaS volgt het niveau per toepassing uit de classificatie.

Datasoevereiniteit bij bedrijfskritieke SaaS

Juist bij SaaS is de afhankelijkheid van niet-Europese platforms het grootst en het minst zichtbaar, terwijl het om bedrijfskritieke processen en gevoelige gegevens van inwoners gaat. Het eerste standpunt legt vast dat de verwerking en opslag van zulke gegevens voortaan alleen gebeurt op platforms die voldoen aan de eisen uit de Handreiking Cloud, en waarbij de aanbieder garandeert dat gegevens en zeggenschap niet onder extraterritoriale wetgeving vallen. Daarbij telt niet alleen de locatie van de gegevens, maar ook de eigendoms- en zeggenschapsstructuur van de aanbieder en het onderliggende platform. Het standpunt geldt voor bedrijfskritieke SaaS-voorzieningen met directe impact op bedrijfsvoering of dienstverlening, waarin gevoelig geclassificeerde gegevens worden verwerkt, zoals (bijzondere) persoonsgegevens, gegevens over kwetsbare inwoners en gegevens over vitale gemeentelijke processen. De precieze afbakening volgt uit het classificatiemodel. Dat de risico’s reëel zijn, liet de praktijk zien bij de afsluiting van het e-mailaccount van de hoofdaanklager van het Internationaal Strafhof en bij het faillissement van de Amsterdam Trade Bank, beide als gevolg van Amerikaanse sancties.

Kunnen overstappen als kern van soevereiniteit. De locatie van gegevens is niet genoeg. Een gemeente is pas soeverein als zij daadwerkelijk kan wisselen van aanbieder, zonder haar gegevens of haar dienstverlening te verliezen. Dat vraagt drie dingen:

- **Scheiding van data en applicatie.** De brondata blijft van de gemeente en wordt geen eigendom van de leverancier, ook niet in bewerkte vorm. Waar mogelijk wordt de data gescheiden van de applicatie opgeslagen. Een private cloud garandeert op zichzelf nog geen datasoevereiniteit; ook daar gelden de eisen uit de Handreiking.
- **Een exitstrategie bij contractering.** Die bevat afspraken over het eigenaarschap van (bewerkte) gegevens, open standaarden, dataportabiliteit, overdraagbaarheid van configuraties, documentatie en ondersteuning bij migratie.
- **Periodieke toetsing.** De exitstrategie en de garantie van de aanbieder worden periodiek getoetst, omdat de eigendomsstructuur van aanbieders en hun onderaannemers kan veranderen. Voor die toetsing wordt aangesloten bij Samen Controleren, zodat gemeenten dit niet ieder afzonderlijk doen.

Zo voorkomen gemeenten dat zij de ene afhankelijkheid inruilen voor de andere.

De Handreiking Cloud bij IaaS en PaaS

De Handreiking Cloud is vanuit de Opgavetafel Cloud ontwikkeld met gemeentelijke collega's en de markt, en bestaat uit een strategisch kader met een programma van eisen en gunningscriteria. Zij helpt gemeenten de inkoop van clouddiensten betrouwbaar, juridisch solide en wendbaar te organiseren, met eisen voor opslag en verwerking onder Nederlands en Europees recht, voor portabiliteit en voor continuïteit. Het tweede standpunt maakt de Handreiking het leidende kader bij de inkoop, inrichting en doorontwikkeling van IaaS en PaaS. Het benodigde SEAL-niveau volgt uit het classificatiemodel. Zo zijn ingekochte diensten voorbereid op een overstap naar de overheidsbrede soevereine cloudvoorziening. Binnen de NDS wordt de Handreiking verder ontwikkeld tot een instrument dat overheidsbreed toepasbaar is.

Commitment van gemeenten aan de Handreiking Cloud betekent concreet dat zij deze toepassen bij de inkoop en aanbesteding van cloudvoorzieningen.

Veel gemeenten werken nu op functioneel rijke platforms van niet-Europese hyperscalers. Een overstap daarvan is een omvangrijke opgave die niet in één contractperiode is afgerond. Het standpunt vraagt daarom geen directe migratie, maar dat bij elke nieuwe aanbesteding, verlenging of vervanging de Handreiking leidend is, zodat de afhankelijkheid stap voor stap afneemt.

Van standpunt naar toepassing

De standpunten zijn bewust richtinggevend en oplossingsneutraal: ze benoemen de gewenste toekomstige situatie, niet de precieze juridische of technische wijze waarop aanbieders daaraan voldoen. Na de standpuntbepaling worden ze via de GIBIT juridisch vertaald naar concrete, verifieerbare en praktisch toepasbare eisen, in samenhang met het Europese aanbestedingsrecht, waaronder de beginselen van proportionaliteit en non-discriminatie.

Daarbij wordt de ruimte binnen de Aanbestedingswet benut om datasoevereiniteit te vertalen naar toetsbare eisen en gunningscriteria, waaronder de mogelijkheid om voorkeur te geven aan oplossingen die aan de hoogste soevereiniteitseisen voldoen. Dat sluit aan bij de Overheidsbrede Routekaart Digitale Autonomie. Waar mogelijk kopen gemeenten gezamenlijk in, en wordt verkend of samenhangende applicaties als één programma kunnen worden aanbesteed, zodat interoperabiliteit onderdeel van de aanbesteding wordt. Die verkenning loopt via het voorstel Sourcing.

Koersvast opdrachtgeverschap en ruimte voor de overgang

In de gesprekken met de opgavetafel gaven de grote Nederlandse SaaS-aanbieders aan dat zij willen meewerken aan meer datasoevereiniteit, maar dat zij een voorspelbare, koersvaste en kundige opdrachtgever verwachten, ook als de geopolitieke situatie verandert. Ook zij zijn afhankelijk geworden van niet-Europese hyperscalers en hebben tijd nodig om bij te sturen. Zonder gedeeld standpunt blijft het soevereiniteitsrisico per gemeente en per contract afhankelijk van individuele afwegingen, en ontbreekt voor de markt het signaal om te investeren. Wanneer gemeenten de eisen collectief toepassen, worden SaaS-aanbieders gestimuleerd om samen te werken met Nederlandse en Europese hostingpartijen.

Het standpunt is beperkt tot bedrijfskritieke SaaS-voorzieningen met gevoelige gegevens. Het aantal leveranciers dat al aan de eisen voldoet, is beperkt, maar groeiend. In domeinen als HR, financiële administratie en zaakgericht werken zijn alternatieven beschikbaar, terwijl de eis voor

specifieke nichesoftware op korte termijn beperkend kan zijn. Lopende contracten worden daarom niet met onmiddellijke ingang beëindigd. Gemeenten passen de eisen toe op de momenten dat zij opnieuw inkopen, zoals bij een nieuwe aanbesteding of een contractverlenging, en kiezen daarmee, zoals in de resolutie van juni 2025 afgesproken, nadrukkelijk niet voor een “big-bang”-verandering. De uitwerking voorziet in een overgangsaanpak, waarin knelpunten per domein worden geïnventariseerd en leveranciers worden betrokken. Een toekomstige Europese norm die verder gaat dan dit besluit, prevaleert.

Samenhang met andere collectiviseringsopgaven

Dit voorstel is onderdeel van de gemeentelijke Uitvoeringsstrategie Cloud, die vier doelstellingen kent: gestandaardiseerde en uitwisselbare cloudvoorzieningen (IaaS en PaaS), meer datasoevereiniteit bij SaaS, de Digitale Autonome Werkomgeving Overheid (DAWO) en een bredere ondersteuning vanuit GGI Cloud met Nederlands en Europees aanbod. Dit voorstel gaat over de eerste twee. De koppeling aan Europese soevereiniteitsniveaus zorgt voor aansluiting bij het rijksbrede cloudbeleid en bij Europese ontwikkelingen, waaronder de Cloud and AI Development Act (CADA), de European Data Act en NIS2. Via de interbestuurlijke samenwerking onder de NDS wordt toegewerkt naar een uniform normenkader voor alle overheden.

Het voorstel hangt daarnaast samen met:

- **Digitale Autonomie**: het referentiekader en de classificatiesystematiek.
- **Data**: de scheiding van data en applicatie en de uniforme bronontsluiting volgens Common Ground. Beide zijn afhankelijk van de medewerking van leveranciers; collectief opdrachtgeverschap vergroot die.
- **Samen Controleren**: de periodieke toetsing van de garanties en exit-afspraken van aanbieders.
- **Informatiehuishouding op orde (Grip op Informatie)**: gegevensclassificatie bouwt voort op de eigen informatiehuishouding van gemeenten.

Begrippenkader

Begrip	Betekenis
Datasoevereiniteit	De gemeente houdt zelf zeggenschap over haar gegevens: wie erbij kan, onder welk recht ze vallen en of ze mee kunnen naar een andere aanbieder.
Software as a Service (SaaS)	Software die een gemeente via internet afneemt als dienst, in plaats van die zelf te installeren en te beheren.
IaaS en PaaS	Infrastructure en Platform as a Service: rekenkracht, opslag en ontwikkelplatforms die een gemeente in de cloud afneemt om zelf applicaties op te draaien.
Bedrijfskritiek	Een voorziening waarvan uitval of misbruik directe gevolgen heeft voor de bedrijfsvoering of de dienstverlening aan inwoners.
Extraterritoriale wetgeving	Wetgeving van een ander land die ook buiten dat land geldt, bijvoorbeeld de Amerikaanse CLOUD Act, waardoor autoriteiten toegang kunnen vorderen tot gegevens in Europa.
Hyperscaler	Een zeer grote, wereldwijd opererende cloudaanbieder.
Exitstrategie	Vooraf vastgelegde afspraken over hoe een gemeente met haar gegevens en configuraties kan overstappen naar een andere aanbieder.

Begrip	Betekenis
Dataportabiliteit	De mogelijkheid om gegevens in een bruikbaar, open formaat mee te nemen naar een andere voorziening.
Handreiking Cloud	Het VNG-kader met eisen en gunningscriteria voor de inkoop van clouddiensten.
GIBIT	Gemeentelijke Inkoopvoorwaarden bij IT: de standaard inkoopvoorwaarden die gemeenten bij ICT-inkoop hanteren.
SEAL-niveau (SEAL0–SEAL4)	De soevereiniteitsniveaus uit het EU Cloud Sovereignty Framework, van geen tot volledige soevereiniteit.
NDS en BOD	Nederlandse Digitaliseringsstrategie en het Bestuurlijk Overleg Digitalisering, waarin overheden samen besluiten.
CADA	Cloud and AI Development Act: een Europees wetsvoorstel om cloud- en AI-capaciteit in Europa te versterken.

3. Digitale Autonomie

Eenduidig en uniform overheidsbreed beleid op digitale autonomie

Doorsnijdend thema

Oplegger

Samenvatting

In november 2025 stelde de Algemene Ledenvergadering digitale autonomie vast als doorsnijdend thema in de collectivisering van de gemeentelijke digitalisering. In dit voorstel worden de eerste besluiten voorgelegd aan de leden.

In het kort gaat het om de besluiten om als gemeenten collectief zich te committeren aan de Overheidsbrede Routekaart digitale autonomie; en om ‘akkoord, tenzij’ te gaan met het committeren aan het Referentiekader digitale autonomie en de Classificatiesystematiek en het bijbehorende normenkader digitale autonomie wanneer die eenmaal gerealiseerd zijn, nadat die mede door gemeentelijke werkgroepen zijn uitgewerkt. De ‘tenzij’ heeft dan uitsluitend betrekking op een scenario waarin ambtelijke werkgroepen van gemeenten niet akkoord gaan met de inhoud van de kaders. Voor deze constructie wordt gekozen, omdat het referentiekader na publicatie nog aangepast moet worden om goed aan te sluiten op de gemeentelijke uitvoeringspraktijk en inkoopprocessen (waarbij de verwachting is dat dit lukt); en omdat de classificatiesystematiek en het bijbehorende normenkader nog in ontwikkeling zijn. Tegelijkertijd is er wel een hele duidelijk wens om uniforme overheidsbrede kaders te hanteren en om snel stappen hierin te blijven zetten. Daarom wordt voorgesteld een ‘akkoord, tenzij’ af te geven.

Wat levert het op

Commitment aan de overheidsbrede routekaart, het referentiekader en de classificatiesystematiek levert voor gemeenten op dat er op een uniforme manier gestuurd wordt op de transitie richting digitale autonomie. Door middel van overheidsbrede krachtenbundeling en uniforme sturing kunnen we deze transitie versnellen.

Gemeenten die voorop willen lopen, hebben hiermee een gezamenlijke koers en leggen daarmee ook een basis die later door anderen gebruikt kan worden. Zodoende bereiden gemeenten zich ook alvast voor op Europese wetgeving die eraan komt op dit gebied (te weten, de *Cloud and AI Development Act*), met verplichtingen die hoe dan ook op enig moment geïmplementeerd zullen moeten worden.

Wat betekent dit voor uw gemeente

Commitment aan de overheidsbrede routekaart, het referentiekader en de classificatiesystematiek betekent dat er concrete afspraken en ambities worden vastgesteld, waaronder de ontwikkeling van gezamenlijke technische bouwstenen, de mogelijkheid tot gezamenlijke aanbestedingen, en de productie van tools en handreikingen waarvan uw gemeente gebruik kan maken.

Het vraagt van uw gemeente om ook zelf stappen te zetten in de transitie richting digitale autonomie, onder meer door een actieplan digitale autonomie te maken en door het

referentiekader toe te passen bij de inkoop van IT en zodoende digitale autonomie een plek te geven in uw standaard inkoopprocessen.

Gemeenten hebben in het VNG Position paper Digitale autonomie eind 2025 aangegeven dat zij stappen willen zetten om digitale autonomie te realiseren. Er zijn tijd en middelen nodig om die stappen te zetten. Interne capaciteit, kennis, samenwerking en prioritering dienen gealloceerd te worden om kritieke dienstverlening, digitale componenten en strategische leveranciersafhankelijkheden goed in beeld te brengen en de consequenties daarvan te vertalen naar architectuur, inkoop, contracten en continuïteit.

Dit voorstel helpt gemeenten daarbij op weg door deze stappen voor een deel collectief (en overheidsbreed) te zetten, bijvoorbeeld met uniforme risicoanalyses, uniforme kaders en uniforme inkoopeisen. Ook krijgen gemeenten hulp uit de overheidsbrede samenwerking om deze stappen te zetten. Zo wordt er onder de Overheidsbrede Routekaart digitale autonomie implementatie- en migratieondersteuning georganiseerd, een competentiecentrum beschikbaar gesteld om te raadplegen, diverse gezamenlijke aanbestedingen voorbereid waarop gemeenten kunnen instappen en diverse collectieve voorzieningen georganiseerd waarvan gemeenten gebruik kunnen maken.

Financiën

Dit besluit vraagt geen nieuwe bijdrage of budget van gemeenten. De uitvoering van het voorstel vraagt wel (beperkt) capaciteit. Gemeenten worden gevraagd een actieplan digitale autonomie te maken, wat een kleine tijdelijke capaciteitsallocatie vraagt, en worden gevraagd om stappen te gaan zetten in deze transitie. Gemeenten kiezen daarbij zelf wat ze in het actieplan zetten en in welke mate zij aan de uitvoering prioriteit geven. Er komt vanuit de overheidsbrede samenwerking een template beschikbaar voor het actieplan om gemeenten bij het opstellen daarvan op weg te helpen. Ook kunnen gemeenten gebruikmaken van elkaars inzichten en aanpakken door dit voorstel, doordat er stappen worden gezet volgens dezelfde routekaart en dezelfde beleidskaders. In het licht van aankomende Europese wetgeving worden gemeenten uitsluitend gevraagd om stappen te zetten die ze op termijn toch al moeten zetten. Door de transitie richting digitale autonomie in het tempo van levenscyclusbeheer te volbrengen, kunnen gemeenten onnodige extra kosten vermijden.

Overheidsbrede context

De Overheidsbrede Routekaart digitale autonomie en het Referentiekader digitale autonomie zijn resultaten van de overheidsbrede samenwerking onder de Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS). Deze producten zijn ontwikkeld in een interbestuurlijke kerngroep digitale autonomie. De overheidsbrede routekaart is tweemaal, schriftelijk en mondeling, aan bod gekomen bij zowel de Opgavetafel digitale autonomie (begin september en eind oktober) als het gemeentelijke CIO-beraad (eind augustus en begin november). Het referentiekader is ontwikkeld door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, waarbij enkele gemeenten in de klankbordgroep zaten.

Afstemming

Het voorstel is in samenwerking met Opgavetafel digitale autonomie opgesteld, en waar relevant in afstemming met stakeholders uit de NDS. Het is schriftelijk voorgelegd aan de Ambtelijke

Praktijktafel Informatiesamenleving (API). Reflecties uit de consultatie zijn waar mogelijk verwerkt, gesignaleerde discussie en aandachtspunten nemen we voor dit voorstel en in algemene zin mee in de uitwerking.

Vervolgstappen

Indien de ledenvergadering akkoord gaat met het voorstel, kunnen we in overheidsbreed verband de gezamenlijke en uniforme sturing op de transitie richting digitale autonomie verder brengen. Ambtelijke gemeentelijke werkgroepen zullen het referentiekader beoordelen en indien wenselijk laten aanpassen zodat deze goed bij de gemeentelijke uitvoeringspraktijk en inkoopprocessen aansluit; en zij zullen de classificatiesystematiek gezamenlijk verder uitwerken. Het gegeven akkoord bij omarming van dit ALV-voorstel wordt tenietgedaan als deze werkgroepen niet akkoord gaan met de inhoud van beide kaders. Wanneer de kaders definitief inhoudelijk zijn uitgewerkt en akkoord bevonden, is de volgende stap voor gemeenten om deze kaders te implementeren in hun organisaties, met hulp van de instrumenten en handreikingen die overheidsbreed gerealiseerd worden.

Besluitvoorstel

De leden van de VNG, in de ALV bijeen te Utrecht op 11 december 2026:

Constaterende dat:

- Gemeenten onderdeel zijn van een veranderend geopolitiek speelveld, waardoor bestaande afhankelijkheidsverhoudingen nieuwe risico’s met zich meebrengen en waarin de digitale systemen van gemeenten doelwitten zijn van kwaadwillende statelijke actoren;
- Zowel op Europees als op nationaal niveau de opgave om de digitale autonomie en soevereiniteit van de overheid te versterken in hoog tempo vorm krijgt, onder meer met een Europees wetsvoorstel dat verplichtingen bevat voor gemeenten op het gebied van digitale autonomie;

Overwegende dat:

- De Verenigingsstrategie VNG 2030, de Digitale Agenda Gemeenten 2028, de Gezamenlijke Gemeentelijke Uitvoering en de Resolutie ‘Als één sterke bestuurslaag regie op de Digitale Samenleving’ verregaande samenwerking op digitalisering tot doel stellen om maatschappelijke opgaven het hoofd te kunnen bieden met betere, veilige en verantwoorde inzet van digitalisering;
- Experts, netwerken en organisaties in het veld constateren dat het hanteren van een uniform overheidsbreed beleidskader ten aanzien van digitale autonomie, inspelend op Europese ontwikkelingen op dit gebied, noodzakelijk is om goed te sturen op de transitie richting digitale autonomie;
- In samenwerking met medeoverheden de rijksoverheid met een overheidsbrede Routekaart digitale autonomie een langetermijnstrategie heeft ontwikkeld om de transitie richting digitale autonomie van richting te voorzien en te versnellen;
- De rijksoverheid als onderdeel van de overheidsbrede samenwerking onder de NDS een Referentiekader digitale autonomie heeft ontwikkeld, gebaseerd op een onderliggend Europees raamwerk, wat overheden kunnen gebruiken om beter te sturen op digitale

autonomie bij de inkoop van IT;
- Gemeenten als onderdeel van de overheidsbrede samenwerking onder de NDS een classificatiesystematiek en normenkader ontwikkelen, wat overheidsorganisaties kunnen gebruiken om minimale niveaus van soevereiniteit te koppelen aan hun diverse IT-voorzieningen en -applicaties;
- In de Resolutie ‘Als één sterke bestuurslaag regie op de digitale samenleving’ is bepaald dat voor niet-onderscheidende digitalisering gemeenten bereid zijn hun lokale autonomie in te brengen in de kracht van het collectief;

Stemmen ermee in dat:

1. Zij zich committeren aan de Routekaart digitale autonomie door deze bij de eigen organisatie in de praktijk te brengen en op eigen tempo, zoals via levenscyclusbeheer, aan te sluiten op de (standaarden en richtlijnen voor) IT-voorzieningen die overheidsbreed georganiseerd worden;
2. Zij zich committeren aan het Referentiekader digitale autonomie door de hierin voorgestelde technische eisen in het eigen inkoopproces te verankeren, tenzij de ambtelijke gemeentelijke werkgroep die aan de doorontwikkeling van het kader werkt niet akkoord gaat met de inhoud;
3. Zij zich committeren aan de classificatiesystematiek en het normenkader door deze toe te passen op het eigen IT-landschap en op eigen tempo, zoals via levenscyclusbeheer, aan de in het instrument gestelde minimale soevereiniteitsniveaus te voldoen, tenzij de ambtelijke gemeentelijke werkgroep die dit kader ontwikkelt niet akkoord gaat met de inhoud.

Toelichting

Het versterken van de (collectieve) digitale autonomie en soevereiniteit van gemeenten vereist een overheidsbrede en zelfs Europese aanpak. Doordat het geopolitieke speelveld de afgelopen jaren flink is veranderd, zijn de afhankelijkheden van niet-Europese technologie die al langer bestonden in een korte tijd veranderd in aanzienlijke kwetsbaarheden. Er zijn concrete risico’s ontstaan die op zowel korte als lange termijn moeten worden gemitigeerd. Die risico’s zijn bijvoorbeeld dat niet-Europese statelijke actoren inzage kunnen hebben in gevoelige gegevens van Nederlandse inwoners, of dat essentiële publieke kerntaken (zoals de bijstandsverlening) niet kunnen worden uitgevoerd doordat de daarvoor benodigde IT-systemen niet langer werken.

Gemeenten individueel hebben vaak te weinig invloed om in dit geopolitieke krachtenveld veel verschil te maken, maar als collectief van gemeenten en zelfs als gezamenlijke Nederlandse bestuurslagen kunnen we krachtig optreden, zeker gesteund vanuit de Europese Unie. Vanuit krachtenbundeling en gezamenlijke regie kunnen we de noodzakelijke transitie richting digitale autonomie versnellen.

Om die reden is er in overheidsbreed verband onder de Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS) gewerkt aan een overheidsbrede strategie, de Routekaart digitale autonomie, en aan een set beleidskaders om digitale autonomie te bevorderen. Deze worden hieronder kort toegelicht.

Routekaart digitale autonomie

De overheidsbrede Routekaart digitale autonomie vormt de strategie voor Nederlandse overheden om in de komende jaren de transitie richting digitale autonomie en soevereiniteit te versnellen. De routekaart bestaat uit verschillende fasen en maakt duidelijk welke gezamenlijke voorzieningen en activiteiten wanneer verwacht worden. Ook maakt de routekaart duidelijk welke acties er nog steeds van individuele overheidsorganisaties worden verwacht. De scope van de routekaart ligt daarbij op de lagen van software, data, AI en cloud. Hardware, chips en grondstoffen zijn grotendeels buiten scope.

Commitment van gemeenten aan de routekaart betekent concreet dat zij:

- Uiterlijk eind 2027 een Actieplan digitale autonomie in de eigen gemeente gereed hebben, met als onderdeel daarvan:
- Het in beeld brengen van kritieke dienstverlening, bepalende digitale componenten en strategische leveranciersafhankelijkheden;
- Het in gebruik nemen van het referentiekader en de sourcing-/inkoopkaders bij nieuwe keuzes, waarbij de afwegingen expliciet en uitlegbaar worden vastgelegd;
- Waar nodig het borgen van portabiliteit, exit, migratie, terugval en uitwijk in architectuur, contracten en continuïteitsplannen;
- Het meedoen aan pilots of optreden als lancerende klant, en als onderdeel van een bredere aanpak op digitale weerbaarheid oefenen met scenario's waarin digitale afhankelijkheid onder druk staat.

Voor het Actieplan digitale autonomie komt vanuit de NDS-samenwerking ook een template beschikbaar dat gemeenten op weg helpt met het ontwikkelen van dit plan. Het is bovendien nadrukkelijk de bedoeling dat organisaties leren van elkaar en goede ideeën uit elkaars actieplannen overnemen. Een overweging is om het gezamenlijk met andere gemeenten in de regio in te vullen.

Referentiekader digitale autonomie

Het referentiekader digitale autonomie is een kader dat overheidsorganisaties helpt om digitale autonomie te borgen bij de inkoop van IT. Het referentiekader is een doorvertaling van het Europese raamwerk voor cloudsoevereiniteit (EU Cloud Sovereignty Framework) en helpt om specifieke technische eisen te stellen om minimale niveaus van soevereiniteit te bereiken. Het kader beschrijft aan de hand van acht deelaspecten van soevereiniteit aan welke vereisten IT-aanbod moet voldoen om een minimaal soevereiniteitsniveau te bereiken.

Gemeentelijk commitment aan het referentiekader betekent concreet dat zij dit kader standaard toepassen in hun inkoop van IT en digitale autonomie zodoende een plek geven in hun standaard inkoopprocessen. In dit ALV-voorstel wordt voorgesteld om de leden een 'akkoord, tenzij' af te geven op dit kader. Het referentiekader moet namelijk nog inhoudelijk door een (ambtelijke) gemeentelijke werkgroep getoetst worden of deze goed aansluit op de gemeentelijke uitvoeringspraktijk. De verwachting is dat dit het geval is, en dat er anders aanpassingen kunnen worden gemaakt aan dit kader om het goed te laten aansluiten. Mocht dat onverhoopt niet het geval zijn, dan behouden gemeenten de mogelijkheid om het kader niet te omarmen via de 'tenzij'-clausule. Om gemeenten op weg te helpen bij het omarmen van het referentiekader is de intentie om de in het kader gestelde eisen in de Gemeentelijke Inkoopvoorwaarden bij IT (GIBIT) op te nemen.

Een theoretisch risico bij het hanteren van het referentiekader digitale autonomie is dat er bij nieuwe aanbestedingen minder of te weinig inschrijvers reageren, doordat de eisen te scherp zijn gesteld. Om te beginnen is dit onwaarschijnlijk, omdat we de markt juist zeer concreet stimuleren om deze kant op te ontwikkelen door overheidsbreed deze inkoopeisen te stellen. Gemeenten bewegen door dit kader juist niet alleen. Bovendien zijn er al voorbeelden van marktpartijen die aantoonbaar deze kant op bewegen. Daarnaast is het ook nog eens zo dat Europese wetgeving marktpartijen op termijn ook zal verplichten om aan minimale soevereiniteitsniveaus te voldoen, waardoor er ruim genoeg prikkels zijn om deze kant op te bewegen. Indien dit allemaal niet in de praktijk zo blijkt te werken, is er ook nog voldoende ruimte voor gemeenten om het kader naar eigen inzicht toe te passen (ook al is dat in de regel onwenselijk).

Classificatiesystematiek en normenkader digitale autonomie

De classificatiesystematiek en het normenkader digitale autonomie vormen een kader dat het referentiekader aanvult. Deze worden in zeer nauwe samenhang met het ALV-voorstel op Cloud ontwikkeld. Waar het referentiekader een *beschrijving* geeft van technische vereisten die nodig zijn om een bepaald minimaal soevereiniteitsniveau te bereiken, zijn de classificatiesystematiek en het normenkader *voorschrijvend* van aard. Dat wil zeggen dat deze kaders vaststellen welke IT-oplossingen en -voorzieningen moeten voldoen aan welk minimaal soevereiniteitsniveau. In de gemeentelijke netwerken is veelal de oproep gedaan om deze kaders te maken, zodat gemeenten dit onderscheid niet zelf hoeven te maken, maar overheden gezamenlijk en uniform dezelfde keuzes maken op het gebied van digitale autonomie.

Gemeentelijk commitment aan de classificatiesystematiek en het normenkader digitale autonomie betekent concreet dat zij volgens deze kaders hun IT-landschap classificeren en zich inspannen om de minimale soevereiniteitsniveaus die uit de classificatie volgen ook in de praktijk te brengen. In dit ALV-voorstel wordt de leden voorgesteld om een ‘akkoord, tenzij’ af te geven op dit kader. De classificatiesystematiek en het bijbehorende normenkader zijn namelijk nog in ontwikkeling; een (ambtelijke) gemeentelijke werkgroep moet nog inhoudelijk toetsen of deze goed aansluiten op de gemeentelijke uitvoeringspraktijk. De verwachting is dat dit het geval is, en dat er anders aanpassingen kunnen worden gemaakt aan dit kader om het goed te laten aansluiten. Mocht dat onverhoopt niet het geval zijn, dan behouden gemeenten de mogelijkheid om het kader niet te omarmen via de ‘tenzij’-clausule.

Sterke behoefte onder gemeenten

In de gemeentelijke netwerken en bij experts bestaat een sterke roep om als een collectief op te trekken bij deze opgave, zowel gemeenten onderling als overheidsbreed in Nederland en gesteund vanuit Europa. Het gezamenlijk omarmen van een eenduidige strategie en het hanteren van uniforme beleidskaders is daarin een eerste noodzakelijke stap. Nederlandse overheden geven door uniform beleid aan te houden ook een duidelijk signaal richting marktpartijen dat er op de lange termijn sprake zal zijn van een vaste koers, zodat zij ook weten dat investeringen die ze doen om digitale autonomie en soevereiniteit te versterken ook financieel zullen renderen.

Gemeenten die voorop willen lopen, hebben hiermee een gezamenlijke koers en leggen daarmee ook een basis die later door anderen gebruikt kan worden. Zodoende bereiden gemeenten zich ook alvast voor op Europese wetgeving die eraan komt op dit gebied, met verplichtingen die hoe dan ook op enig moment geïmplementeerd zullen moeten worden.

Ondertussen blijft er ruimte bestaan voor gemeenten om deze transitie in eigen tempo te volbrengen. De routekaart kent geen formele verplichtingen op dit gebied, maar adviseert wel een tijdspad dat overheden kunnen volgen. Door in het tempo van levenscyclusbeheer veranderingen aan te brengen in het IT-landschap, voorkomen gemeenten dat zij onnodig hoge kosten maken in deze transitie.

Tegelijkertijd kunnen zij rekenen op kwalitatieve collectieve oplossingen en voorzieningen, zoals een soevereine overheidscloud waar de meest kritieke processen op kunnen draaien of een cloudmarktplaats waar overheidsbreed gezamenlijke aanbestedingen kunnen worden gedaan. Ook kunnen gemeenten rekenen op ondersteuning bij de uitvoering en schaalvoordelen ten aanzien van de mogelijke kosten die komen kijken bij bijvoorbeeld de omscholing van personeel of de migratie van digitale systemen naar Europese en/of open alternatieven.

Wat betreft monitoring van de transitie richting digitale autonomie kunnen gemeenten het thema opnemen in hun bredere aanpak op digitale weerbaarheid en de verantwoording op de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO). Hier ligt ook samenhang met het ALV-voorstel rondom Samen Controleren. De monitoring op met leveranciers gemaakte afspraken op het gebied van digitale autonomie kan ook gezamenlijk uitgevoerd worden.

4. Digitale Veiligheid

Collectief organiseren op privacywerkzaamheden: Centraal Privacy Office

Opgave Digitale Veiligheid

Oplegger

Privacyopgave voor gemeenten

Alle 342 Nederlandse gemeenten zijn wettelijk verplicht te voldoen aan privacywetgeving, met de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) en de Wet politiegegevens (Wpg) als belangrijke kaders, maar ook wetgeving binnen het sociaal domein. In de praktijk voeren gemeenten grotendeels dezelfde privacywerkzaamheden uit: zij stellen vergelijkbare DPIA's[3] op, beheren dezelfde soort verwerkingsregisters, hanteren vergelijkbare modelbeleidsdocumenten en lopen tegen dezelfde juridische vraagstukken aan. Toch doet elke gemeente dit afzonderlijk, elk met eigen (vaak beperkte) capaciteit en wisselende expertise.

Dit leidt tot een structureel probleem. Voor gemeenten die klein zijn of beperkte capaciteit hebben, is het uitdagend om aan alle wettelijke verplichtingen te voldoen. Grotere gemeenten beschikken over meer middelen: zij besteden die aan werkzaamheden die inhoudelijk sterk overlappen met wat hun buurgemeenten uitvoeren. Daarnaast zijn gemeenten in grote mate afhankelijk van externe inhuur, waardoor de kennis niet duurzaam geborgd blijft en niet gedeeld wordt. De complexiteit van privacywetgeving neemt intussen aantoonbaar toe: AI-toepassingen, cloudvraagstukken en gegevensuitwisseling in samenwerkingsverbanden stellen nieuwe eisen waarop gemeenten nu elk zelfstandig een antwoord moeten formuleren.

Wat levert het mogelijk op

Het voorstel is dat gemeenten daarom kiezen voor een koers waarin generieke en herhaalbare privacywerkzaamheden van gemeenten collectief worden georganiseerd. Volgens het uitgangspunt 'centraal waar het kan, lokaal waar het moet': werkzaamheden die onlosmakelijk met de lokale context verbonden zijn, blijven decentraal, terwijl taken met feitelijk gelijke inhoud worden gebundeld. Het primaire doel is kwaliteitsverbetering; efficiencywinst is een welkome bijkomstigheid. Deze aanpak vervangt de lokale privacyfunctie niet - de functionaris gegevensbescherming (FG), AVG-verzoeken en dagelijkse advisering blijven lokaal, omdat de gemeente verwerkingsverantwoordelijk blijft.

De manier om deze koers in de praktijk te brengen wordt met gemeenten uitgedacht onder de noemer ‘Centraal Privacy Office’ (hierna: CPO). Daarin zijn de wijze, plek en samenhang van de manier van organiseren nog volledig open, waarbij ook overheidsbreed het gesprek gevoerd wordt. Dit is in lijn met de uitgangspunten van ‘organiseren voor collectiviseren’ uit de inleidende paragrafen.

[3] In het Nederlands ook wel gegevensbeschermingseffectbeoordeling genoemd, een hulpmiddel om privacyrisico's in kaart te brengen.

Dit CPO zou daarbij producten en diensten leveren, zoals standaard- en complexe DPIA's, privacyovereenkomsten, modelbeleid, een kennisfunctie met thematisch advies, een hulplijn, het meetbaar maken van privacy en training. Een CPO pakt daarbij juist datgene op wat gemeenten nu los van elkaar (of in regionaal verband) doen, terwijl de inhoud feitelijk gelijk is. Daarnaast pakt een CPO landelijke, complexe thema's op. Het primaire doel hierbij is om de kwaliteit te verbeteren - een efficiencyslag is hierbij een welkome bijkomstigheid.

Hoge kwaliteit en diepgaande expertise zijn randvoorwaardelijk bij de uitvoering van deze koers. Een CPO heeft alleen meerwaarde als de producten en adviezen aantoonbaar van hoog niveau zijn en herkenbaar aansluiten bij de gemeentelijke praktijk. Daarom wordt bij de inrichting nadrukkelijk gekeken hoe de bestaande expertise en best practices bij gemeenten optimaal kunnen worden benut - niet alleen door kennis centraal te bundelen, maar ook door gemeentelijke professionals te betrekken bij de ontwikkeling en toetsing van centrale producten. Zo blijft de kwaliteit hoog en herkenbaar voor gemeenten, en wordt voorkomen dat een CPO los komt te staan van de lokale praktijk.

Het voorstel is om de uitwerking van deze koers gefaseerd te laten verlopen, zodat het financiële risico bij tegenvallende deelname beperkt blijft en tijdens de opbouw duidelijk wordt wat gemeenten werkelijk gebruiken en waar de toegevoegde waarde zit. Dit is ook het moment om bij te kunnen sturen. Uitgangspunt nu is dat in fase 1 de nadruk ligt op de producten die de meeste gemeenten het snelst ontlasten: standaard-DPIA's, verwerkersovereenkomsten, modelbeleid, een kennisfunctie en de hulplijn. Deze fase dient tegelijk om de toegevoegde waarde aan te tonen: pas wanneer die producten breed worden overgenomen en hun nut bewezen is, kunnen gemeenten ervoor kiezen om het door te laten groeien naar bijvoorbeeld een bredere adviesfunctie op thema's als AI, cloud en incidentondersteuning.

De komende maanden zullen de business case en de organisatie- en financieringsmogelijkheden verder worden uitgewerkt, waarna deze aan de leden kunnen worden voorgelegd, inclusief bijbehorende (wijze van) financiering.

Een CPO vervangt niet de lokale privacyfunctie. De FG, het afhandelen van AVG-verzoeken en de dagelijkse operationele advisering blijven lokaal. Een CPO is ook geen centrale inkoopafdeling: het levert producten en expertise, maar laat de besluitvorming bij de gemeente als verwerkingsverantwoordelijke. De koers en kwaliteit worden bewaakt via een adviesorgaan waarin gemeenten zijn vertegenwoordigd. Waar gemeenten al regionaal samenwerken — bijvoorbeeld met een gedeelde FG of gezamenlijke kennisdeling — is een CPO een aanvulling daarop, geen vervanging.

Tot slot: gemeenten verschillen in wat zij van centrale ondersteuning nodig hebben. Een deel heeft vooral behoefte aan standaardproducten en kennis; een ander deel daarnaast aan directe hulp bij complexe privacyvraagstukken. Een CPO zou op beide soorten behoeften kunnen worden ingericht. Daarnaast blijkt uit gesprekken met gemeenten dat de behoefte tevens verschilt afhankelijk van de volwassenheid van organisaties. Voor gemeenten die meer capaciteit en budget hebben, zal een CPO meer fungeren als gelijkwaardige partner.

Een CPO zou zich op onderstaande werkzaamheden kunnen richten.

Naam	Type	Omschrijving
DPIA's	Product	Drie soorten DPIA's: 1) standaard-DPIA's voor gemeenschappelijke verwerkingen, 2) complexe DPIA's voor organisatiebrede en high-risk systemen onder penvoerderschap van een CPO, en 3) geanonimiseerde DPIA's van individuele gemeenten die een CPO beschikbaar stelt voor hergebruik, en inclusief onderhoud en herziening van DPIA's waar een CPO penvoerder is.
Privacy-overeenkomsten	Product	Beheer en onderhoud van de standaard verwerkersovereenkomst (VNG-template), nieuwe privacyovereenkomsten en onderhandeling met leveranciers. Aanvullend CPO-convenanten met grote, landelijke partijen en gezamenlijke audits bij leveranciers ('Samen Controleren').
Modelbeleid & standaarddocumenten	Product	Kant-en-klare beleidssjablonen (onder meer AVG-, AI- en Wpg-beleid en privacy governance) en een gegevensdelingstoolkit met standaardovereenkomsten en DPIA's voor veelvoorkomende gegevensdeling. Gemeenten nemen deze over en passen ze lokaal aan.
Kennisfunctie incl. thematisch advies	Dienst	Onderhoud van een kennisbank (best practices, FAQ's, uitspraken van de Autoriteit Persoonsgegevens (AP)) en deelname aan VNG-fora. Actief volgen van wetgeving, publiceren van briefs en bepalen van standpunten op nieuwe thema's als AI en digitale autonomie, inclusief lobby richting ministeries.
Hulplijn	Dienst	Laagdrempelige toegang tot een CPO via e-mail en een inloopspreekuur. Alleen beschikbaar voor privacy officers (noodzakelijke poortwachter).
Privacy meetbaar maken	Dienst	Inzet van het bestaande AVG-borgingsproduct om het privacyvolwassenheidsniveau van gemeenten in kaart te brengen. Verzamelen van anonieme data voor benchmarking en monitoring van sectorbrede voortgang, ondersteund via pilots.
Training & bewustzijn	Dienst	Trainingsmateriaal en kennissessies voor gemeenten, zoals AVG-basisprincipes, DPIA-workshops en gegevensdeling in het sociaal domein, plus webinars bij lancering van nieuwe CPO-producten.

Wat betekent dit voor uw gemeente

- Gemeenten ontvangen bijvoorbeeld kant-en-klare referentie-DPIA’s, privacyovereenkomsten en beleidsdocumenten die direct toepasbaar zijn. De tijdrovende generieke voorbereiding is al verricht door gespecialiseerde professionals. De gemeente rondt het product lokaal af; er blijft altijd een lokaal besluit nodig.
- Gemeenten kunnen profiteren van consistente juridische kwaliteit met oog voor de gemeentelijke context. Een getoetste leverancier conform verwerkersovereenkomst is houdbaar. Een uitgevoerde DPIA voldoet dan aan de AVG-eisen. Dit is nu niet voor alle gemeenten vanzelfsprekend.
- Gemeenten krijgen toegang tot expertise die zij zelfstandig niet kunnen opbouwen of bekostigen, of waardoor ze juist hun eigen capaciteit kunnen richten op de complexe lokale vraagstukken waarvoor die expertise werkelijk nodig is. Bovendien groeit de lokale expertise juist: medewerkers kunnen putten uit de gebundelde kennis en zich zo verder ontwikkelen.
- Gemeenten zijn beter gepositioneerd in het landelijke debat over privacywetgeving en de implementatie ervan, met een stevigere stem richting ministeries en toezichthouders.
- Gemeenten worden minder afhankelijk van externe inhuur voor generieke privacywerkzaamheden, waarmee een besparing kan worden gerealiseerd.

- Door betere naleving en snelle incidentondersteuning worden kostbare incidenten en de doorlopende naweeën daarvan vaker voorkomen. Dat is in de eerste plaats winst in kwaliteit en beheersing, en kent daarmee ook een financieel gewin.

Voor medewerkers

- Lokale privacy officers worden ontlast op generieke taken die elke gemeente in het land raken. Zij kunnen zich richten op inhoudelijk waardevolle en contextgebonden casuïstiek en materie binnen de lokale context.
- Medewerkers kunnen terugvallen op betrouwbare centrale producten in plaats van zelf het wiel opnieuw uit te vinden.
- De kennisfunctie maakt actuele informatie over wetgeving en AP-uitspraken, vertaald naar de gemeentelijke context, toegankelijk, zodat medewerkers altijd werken met bijgewerkte en correcte inzichten.

Voor inwoners

- Inwoners kunnen erop vertrouwen dat hun persoonsgegevens door gemeenten worden verwerkt op basis van kwalitatief hoogwaardige en juridisch getoetste kaders, ongeacht de omvang van hun gemeente.
- Een consistentere naleving van de privacywetgeving verkleint het risico op datalekken, onrechtmatige verwerkingen en de daarmee samenhangende schade.

Financiën

De komende maanden zullen de financieringsmogelijkheden verder worden uitgewerkt. Het voorstel is om de opbouw gefaseerd te laten verlopen, zodat het financiële risico bij tegenvallende deelname beperkt blijft en er op basis van vastgestelde criteria bijgestuurd kan worden.

Afstemming

De uitgangspunten voor een CPO zijn besproken met een breed scala van (tientallen) gemeenten, zowel op bestuurlijk als ambtelijk niveau (CIO's, privacy officers, FG’s etc.). Daarbij is gekeken naar de inhoudelijke meerwaarde, financiële effecten, governance en juridische consequenties. Bovenal is ook gekeken naar de behoefte vanuit de gemeenten, zodat de activiteiten (producten en diensten) ook aansluiten op die behoefte. Dit is ook beeldvormend besproken in het College van Dienstverleningszaken en de Commissie Informatiesamenleving. Het is schriftelijk voorgelegd aan de Ambtelijke Praktijktafel Informatiesamenleving (API). Reflecties uit de consultatie zijn waar mogelijk verwerkt, gesignaleerde discussie en aandachtspunten nemen we voor dit voorstel en in algemene zin mee in de uitwerking.

Besluitvoorstel

De leden van de VNG, in de ALV bijeen te Utrecht op 11 december 2026:

Constaterende dat:

- Alle 342 gemeenten wettelijk verplicht zijn te voldoen aan privacywetgeving, met de AVG en de Wet politiegegevens als belangrijke kaders, en daarbij grotendeels dezelfde generieke werkzaamheden uitvoeren: vergelijkbare DPIA's, dezelfde soort verwerkingsregisters, vergelijkbaar modelbeleid en dezelfde juridische vraagstukken;

- Gemeenten dit nu afzonderlijk of in groepen doen, met eigen en vaak beperkte capaciteit en wisselende expertise, en daarbij sterk afhankelijk zijn van externe inhuur waardoor kennis niet duurzaam wordt geborgd of gedeeld;
- Gemeenten met beperkte capaciteit moeite hebben aan alle verplichtingen te voldoen, terwijl grotere gemeenten hun middelen besteden aan werk dat inhoudelijk sterk overlapt met dat van buurgemeenten;
- De complexiteit van privacywetgeving aantoonbaar toeneemt door AI-toepassingen, cloudvraagstukken en gegevensuitwisseling in samenwerkingsverbanden, waarop gemeenten nu elk zelfstandig een antwoord moeten formuleren;

Overwegende dat:

- Het merendeel van de gemeentelijke privacywerkzaamheden generiek en herhaalbaar is en zich daarmee leent voor een collectieve aanpak volgens het principe 'centraal waar het kan, lokaal waar het moet';
- Collectief organiseren hiervoor mogelijk een producten- en dienstenpakket kan leveren, met daarin mogelijk standaard- en complexe DPIA's, privacyovereenkomsten met bijbehorende leveranciersaudits, modelbeleid en standaarddocumenten, een kennisfunctie met thematisch advies, en een hulplijn voor lokale privacy officers;
- Zo'n organisatie primair de kwaliteit en juridische houdbaarheid van de gemeentelijke privacyfunctie verbetert, gemeenten minder afhankelijk maakt van externe inhuur en daarmee ook een besparing op kan leveren;
- Zo'n organisatie de lokale privacyfunctie niet vervangt: de FG-functie, het afhandelen van AVG-verzoeken, datalekregistratie en dagelijkse advisering blijven decentraal, en de gemeente verwerkingsverantwoordelijk en tekenbevoegd blijft;

Stemmen ermee in dat:

1. Zij kiezen voor een koers waarin generieke en herhaalbare privacywerkzaamheden van gemeenten collectief worden georganiseerd, volgens het uitgangspunt 'centraal waar het kan, lokaal waar het moet', waarbij de gemeente verwerkingsverantwoordelijk en tekenbevoegd blijft;
2. Zij de business case, organisatie- en financieringsmogelijkheden verder uitwerken ten behoeve van verdere besluitvorming, voortbouwend op de kennis en expertise die is opgebouwd bij onder meer de Informatiebeveiligingsdienst (IBD).

5. Digitale Veiligheid

Samen Controleren

Opgave Digitale Veiligheid

Oplegger

Samenvatting

In de najaars-ALV van 28 november 2025 stemden de leden unaniem in met de eerste prioriteiten voor collectivisering, waaronder een nader uit te werken collectiviseringsvoorstel op het gebied van Digitale Veiligheid, met een opdracht tot uitwerking. In de ALV-rapportage van september 2026 is daarbinnen een voorstel voor Samen Controleren aangekondigd. Sinds 15 augustus 2026 verplicht de Cyberbeveiligingswet gemeenten om hun ICT-leveranciers structureel te controleren op informatiebeveiliging en privacy. De leden wordt gevraagd te kiezen voor een gestandaardiseerde, gezamenlijke aanpak van die controles, waarbij leveranciers één keer onafhankelijk worden gecontroleerd en gemeenten de resultaten gezamenlijk hergebruiken, en zich aan die aanpak te committeren. Dit betreft een principebesluit.

Wat levert het op

Het voorstel ondersteunt gemeenten bij het voldoen aan een wettelijke verplichting die zij afzonderlijk moeilijk kunnen waarmaken. Een leverancier wordt één keer grondig en onafhankelijk gecontroleerd op basis van één gestandaardiseerd raamwerk, gebaseerd op de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO2), in plaats van tientallen keren met uiteenlopende vragen. Dat verhoogt de kwaliteit van het toezicht, voorkomt dubbel werk bij gemeenten én leveranciers, en geeft gemeenten samen meer invloed op de beveiliging bij hun leveranciers. De gezamenlijke controleresultaten zijn bovendien bruikbaar voor de eigen verantwoording, zoals via de Eenduidige Normatiek Single Information Audit (ENSIA), en gemeenten kunnen hun eigen experts richten op de risico’s binnen de eigen organisatie.

Wat betekent dit voor uw gemeente

Gemeentelijk commitment aan Samen Controleren betekent concreet dat zij:

- De controle van hun in scope zijnde ICT-leveranciers uitbesteden aan de dienst Samen Controleren, waarbij leveranciers niet alsnog te maken krijgen met afzonderlijke, aanvullende controle-eisen van individuele gemeenten. Daarmee wordt de aanpak voor leveranciers één herkenbare standaard, en voor gemeenten een gezamenlijke basis om op te sturen.
- Zelf de controle uitvoeren van eisen die zij in een contract met een leverancier aanvullend ten opzichte van de eisen van Samen Controleren hebben gesteld.
- De gezamenlijke controleresultaten in hun eigen leveranciers- en contractmanagement en hun verantwoording hergebruiken.
- Hun juridische positie ten opzichte van leveranciers versterken.

De aanpak wordt gefaseerd ingevoerd, passend bij de draagkracht, bestaande afspraken en vervangingscycli van gemeenten.

Financiën

Dit besluit vraagt geen nieuwe bijdrage of budget van gemeenten. Het neemt geen besluit over de organisatie of financiering van de gezamenlijke leverancierscontroles. Het commitment vraagt van gemeenten dat zij de controle van hun ICT-leveranciers uitbesteden aan Samen Controleren en de gezamenlijke resultaten hergebruiken in hun eigen verantwoording. Dat vervangt afzonderlijke eigen controles en voorkomt dubbel werk.

Overheidsbrede context

Voor Samen Controleren wordt interbestuurlijk geen deelakkoord ontwikkeld. De aanpak hangt samen met de gemeentelijke inzet op digitale weerbaarheid, waarover interbestuurlijk wordt gesproken in het Bestuurlijk Overleg Digitalisering (BOD), dat op 14 december 2026 vergadert, na de najaars-ALV. Het rijk heeft er belang bij dat gemeenten de leverancierscontrole uit de Cyberbeveiligingswet professioneel invullen.

Afstemming

Samen Controleren wordt ontwikkeld met gemeenten en leveranciers, eerst in een pilot in 2025 en daarna in de kwartiermakersfase. De aanpak is besproken in de BIO2-werkgroep van de Informatiebeveiligingsdienst (IBD), het GT Inkoopberaad, de Adviesraad IBD en het CIO-beraad. Ook is het schriftelijk voorgelegd aan de Ambtelijke Praktijktafel Informatiesamenleving (API). Reflecties uit de consultatie zijn waar mogelijk verwerkt, gesignaleerde discussie en aandachtspunten nemen we voor dit voorstel en in algemene zin mee in de uitwerking.

Vervolgstappen

Na dit besluit wordt de gestandaardiseerde controlemethode samen met gemeenten en leveranciers uitgewerkt tot een gedragen standaard, vastgelegd in een Handboek Samen Controleren met het controleraamwerk, de processtappen en de kwaliteitseisen. Samen Controleren staat niet op zichzelf. Het is een van de voorzieningen waarmee gemeenten samen werken aan digitale veiligheid, naast onder meer de IBD en het Centraal Privacy Office. Gemeenten komen bij een volgende ALV terug met een verkenning van die samenhangende voorzieningen, waar de gezamenlijke controle van ICT-leveranciers onderdeel van is.

Besluitvoorstel

De leden van de VNG, in de ALV bijeen te Utrecht op 11 december 2026:

Constaterende dat:

- Gemeenten voor hun primaire processen in toenemende mate afhankelijk zijn van Software as a Service (SaaS) bij externe ICT-leveranciers, en kwetsbaarheden in de toeleverancierskеten een significant risico vormen voor de continuïteit van de dienstverlening en de veiligheid van gegevens van inwoners en ondernemers;
- Gemeenten met de inwerkingtreding van de Cyberbeveiligingswet per 15 augustus 2026 verplicht zijn structureel te controleren of de informatiebeveiliging en privacybescherming van hun ICT-leveranciers op orde is, conform de eisen uit de BIO2;
- Gemeenten bij de aanschaf van ICT weliswaar eisen stellen aan leveranciers, maar

structurele toetsing onvoldoende plaatsvindt, terwijl leveranciers worden overvraagd met uiteenlopende detailvragen van afzonderlijke gemeenten;

Overwegende dat:

- De Verenigingsstrategie VNG 2030, de Digitale Agenda Gemeenten 2028, de Gezamenlijke Gemeentelijke Uitvoering en de Resolutie ‘Als één sterke bestuurslaag regie op de Digitale Samenleving’ verregaande samenwerking op digitalisering tot doel stellen om maatschappelijke opgaven het hoofd te kunnen bieden met betere, veilige en verantwoorde inzet van digitalisering;
- In de najaars-ALV van 28 november 2025 de leden unaniem hebben ingestemd met de eerste prioriteiten voor collectivisering, waaronder een nader uit te werken collectiviseringsvoorstel op het gebied van Digitale Veiligheid, met een opdracht tot uitwerking die een gezamenlijke controle van geleverde diensten en versterking van het leveranciersmanagement noemt, en in de ALV-rapportage van september 2026 een voorstel voor Samen Controleren is aangekondigd;
- Individuele gemeenten niet altijd voldoende schaal, capaciteit of specialistische expertise hebben om structureel toezicht op ICT-leveranciers zelfstandig te organiseren, en een collectieve aanpak voorkomt dat gemeenten en leveranciers telkens afzonderlijke controles en verantwoordingsprocessen organiseren;
- Gemeenten en leveranciers in een pilot in 2025 ervaring hebben opgedaan met een aanpak waarbij leveranciers één keer onafhankelijk worden gecontroleerd en deelnemende gemeenten de resultaten gezamenlijk hergebruiken, en deze pilot heeft laten zien dat een collectieve aanpak de kwaliteit en doelmatigheid van toezicht aanzienlijk verbetert;
- De Informatiebeveiligingsdienst (IBD) een methode voor proportioneel leveranciers- en contractbeheer op basis van de BIO2 en de Cyberbeveiligingswet heeft ontwikkeld, die de basis vormt voor een gestandaardiseerde gezamenlijke controle;
- Gemeenten in de Resolutie ‘Als één sterke bestuurslaag regie op de Digitale Samenleving’ van 18 juni 2025 hebben uitgesproken de gemeentelijke digitalisering als één bestuurslaag te zullen sturen en organiseren onder het motto ‘de vrijblijvendheid voorbij’;

Stemmen ermee in dat:

1. Zij zich committeren aan een gestandaardiseerde en gezamenlijke aanpak van de controle van in scope zijnde ICT-leveranciers op informatiebeveiliging en privacy, waarbij leveranciers één keer onafhankelijk worden gecontroleerd en gemeenten de resultaten gezamenlijk hergebruiken en waarbij leveranciers niet alsnog te maken krijgen met afzonderlijke, aanvullende controle-eisen van individuele gemeenten;
2. Zij de gestandaardiseerde controlemethode, gebaseerd op de BIO2 en de methode voor proportionele leverancierscontrole van de IBD, gezamenlijk en met leveranciers uitwerken tot een gedragen standaard, vastgelegd in een Handboek Samen Controleren.

Toelichting

Gemeenten werken steeds meer met ICT die bij externe leveranciers draait, vaak als dienst via het internet (SaaS). Ze blijven wel verantwoordelijk voor de beveiliging van de gegevens en

processen die daar lopen. Sinds 15 augustus 2026 verplicht de Cyberbeveiligingswet gemeenten om structureel te controleren of de informatiebeveiliging en privacybescherming bij hun ICT-leveranciers op orde is. Veel gemeenten hebben daarvoor niet de schaal, de capaciteit of de specialistische kennis. Tegelijk hebben veel leveranciers dezelfde gemeenten als klant, en krijgen zij nu van elke gemeente afzonderlijk uiteenlopende vragen. Dat leidt tot versnippering, dubbel werk en een verhoogd risico in de digitale keten. Samen kunnen we leveranciers één keer grondig controleren en de uitkomsten delen.

Dit voorstel vraagt de leden te kiezen voor een gestandaardiseerde, gezamenlijke aanpak van leverancierscontroles en zich daaraan te committeren. Hieronder lichten we de aanpak, de ervaringen uit de pilot, de behoefte onder gemeenten en de samenhang met andere opgaven toe.

De gestandaardiseerde aanpak

Samen Controleren is ontwikkeld door de VNG, via de Informatiebeveiligingsdienst (IBD). In plaats van dat elke gemeente afzonderlijk haar leveranciers bevraagt en toetst, wordt elke leverancier één keer gecontroleerd met een gestandaardiseerde, diepgaande controle. Die controle wordt uitgevoerd door onafhankelijke experts, op basis van een beproefd raamwerk dat is gebaseerd op de BIO2 en de Cyberbeveiligingswet. De IBD heeft daarvoor een methode ontwikkeld voor proportioneel leveranciers- en contractbeheer: hoe zwaar een leverancier wordt gecontroleerd, hangt af van het risico. De resultaten worden gedeeld met de deelnemende gemeenten, die ze kunnen gebruiken in hun leveranciers- en contractmanagement en in hun verantwoording. De aanpak richt zich in eerste instantie op leveranciers van SaaS-oplossingen. In de kwartiermakersfase wordt de methode samen met gemeenten en leveranciers vastgelegd in een Handboek Samen Controleren, met het controleraamwerk, de processtappen, templates en kwaliteitseisen.

Gemeentelijk commitment aan Samen Controleren betekent concreet dat gemeenten de controle van hun ICT-leveranciers uitbesteden aan de dienst Samen Controleren. Daarmee wordt de aanpak voor leveranciers één herkenbare standaard, en voor gemeenten een gezamenlijke basis om op te sturen. De verwachting is dat dit een impuls geeft aan de informatiebeveiliging en privacybescherming van de gemeentelijke ICT, de beschikbaarheid van dienstverlening en een toename van de veiligheid van de gegevens van inwoners en ondernemers.

Ervaringen uit de pilot

In een pilot in 2025 met gemeenten (onder andere Meppel, Coevorden, Pijnacker-Nootdorp, Goirle, Hilvarenbeek, Oisterwijk, Roermond, Amersfoort, Hoogeveen, De Wolden, Heusden, de gebruikersvereniging Centric en de gebruikersvereniging PinkRoccade) en de leveranciers PinkRoccade en Centric is ervaring opgedaan met deze aanpak. De pilot liet zien dat een collectieve aanpak de kwaliteit en doelmatigheid van toezicht aanzienlijk verbetert, en dat er onder gemeenten en leveranciers breed draagvlak voor is. Gemeente Amersfoort ervoer de pilot als “een waardevolle stap naar minder administratieve last en meer uniformiteit in leverancierscontroles”, met “één gezamenlijk controle document per applicatie dat we direct kunnen inzetten voor ENSIA, BIO-verantwoording en toekomstige NIS2-verplichtingen”.

Sterke behoefte onder gemeenten

De behoefte is breed herkenbaar. De Cyberbeveiligingswet legt de plicht bij elke gemeente afzonderlijk, terwijl de leveranciers voor een groot deel dezelfde zijn. Gemeente Amsterdam: “De net vastgestelde Cyberbeveiligingswet verplicht ons om te sturen op de risico’s bij leveranciers en samen kun je (uiteraard) veel meer invloed uitoefenen! Met name bij onze kroonjuwelen (de belangrijkste informatiesystemen) biedt dit grote voordelen.” Gemeente Meppel wijst erop dat de aanpak helpt “om de inzet van externe audits te beperken tot de situaties waarin deze daadwerkelijk noodzakelijk zijn”. Ook voor leveranciers biedt één gestandaardiseerde controle via één contactpunt duidelijkheid, in plaats van verantwoording aan elke klant afzonderlijk. Zo krijgen gemeenten samen een sterke positie om leveranciers te stimuleren hun beveiliging doorlopend te verbeteren. Dat komt de weerbaarheid van de hele lokale overheid ten goede.

Samenhang met andere collectiviseringsopgaven

Samen Controleren is een concreet onderdeel van de collectiviseringsopgave Digitale Veiligheid. Het bouwt voort op bestaande collectieve voorzieningen, zoals de IBD en ENSIA. De opdracht tot uitwerking van november 2025 legt een directe verbinding met ICT-sourcing en Cloud: gemeenten gebruiken veelal (cloud)diensten van derden, en met die afhankelijkheid van een beperkt aantal aanbieders is het belangrijk om kritisch te blijven kijken naar de groeiende afhankelijkheid van technologie. Gezamenlijke leverancierscontrole zal naar verwachting op termijn opgenomen worden in de Gemeentelijke Inkoopvoorwaarden bij IT (GIBIT).

Afbakening

Gemeenten besteden met Samen Controleren de werkzaamheden die horen bij de controle van hun ICT-leveranciers uit. Ze blijven wel zelf eindverantwoordelijk voor informatiebeveiliging en privacybescherming van de betreffende ICT.

6. Sourcing

Collectief opdrachtgeverschap: verkenning en inzicht in IT-uitgaven

Doorsnijdend thema

Oplegger

Samenvatting

In de najaars-ALV van 28 november 2025 stemden de leden unaniem in met de eerste prioriteiten voor collectivisering en merkten zij Sourcing aan als doorsnijdend thema. Collectieve ICT-sourcing, van behoeftebepaling en gezamenlijke inkoop tot contractmanagement, is een cruciale randvoorwaarde voor succesvolle collectivisering. Dit voorstel zet daarop de volgende stappen. Gemeenten verkennen hoe zij als collectieve opdrachtgever richting de markt kunnen optreden. Daarvoor is inzicht in hun gezamenlijke IT-uitgaven nodig. Gemeenten geven dit bestuurlijke prioriteit en stellen relevante uitgaveninformatie (hierna: spend) beschikbaar, eerst via een pilot met 10 tot 20 vrijwillig deelnemende gemeenten. Ook verkennen zij met provincies en waterschappen of een gezamenlijke aankoopcentrale een optie is.

Wat levert het op

Als één opdrachtgever staan gemeenten sterker tegenover een geconcentreerde leveranciersmarkt, en kunnen zij werken aan zoveel mogelijk uniforme inkoopvoorwaarden. Het spendinzicht laat zien wat gemeenten samen uitgeven, onder welke voorwaarden en bij wie, zodat keuzes over gezamenlijke inkoop op feiten berusten. De verkenning maakt duidelijk op welke onderdelen van de verwervingscyclus gezamenlijk optreden meerwaarde heeft, en in welke vorm.

Wat betekent dit voor uw gemeente

Collectief opdrachtgeverschap begint met weten wat we samen inkopen. In deze eerste fase betekent gemeentelijk commitment concreet:

- Het beschikbaar stellen van relevante spendinformatie op het gebied van IT voor collectieve analyse, binnen proportionele en juridisch houdbare kaders en met vooraf vastgelegde waarborgen voor informatiebeveiliging, vertrouwelijkheid, openbaarheid, verantwoordelijkheid, doelbinding en eigenaarschap.
- Het benoemen van een vast aanspreekpunt voor IT-inkoop en sourcing.
- Het delen van de planning van grote IT-aanbestedingen en contractverlengingen, zodat kansen voor gezamenlijk optreden tijdig zichtbaar worden.

Het aanleveren van IT-uitgaveninformatie begint met een pilot met 10 tot 20 vrijwillig deelnemende gemeenten. Over bredere opschaling besluiten de leden bij een volgende ALV. De verkenning van collectief opdrachtgeverschap brengt in deze fase geen aanvullende uitvoeringsverplichtingen voor individuele gemeenten mee.

Financiën

Dit besluit vraagt geen nieuwe bijdrage of budget van gemeenten. Het besluit vraagt wel organisatorische inzet van gemeenten voor het aanspreekpunt en het delen van de aanbestedingsplanning. De pilotfase van het inzicht in IT-uitgaven wordt in beginsel gedragen

door de deelnemende gemeenten. De benodigde inzet, kosten en dekking worden vóór de start van de pilot uitgewerkt. Dit voorstel bevat nog geen financiële uitwerking daarvan. Het besluit loopt niet vooruit op de organisatie of financiering van collectief opdrachtgeverschap. Voorstellen over opschaling en eventuele collectieve voorzieningen worden afzonderlijk aan de leden voorgelegd, inclusief de benodigde organisatie, middelen en dekking.

Overheidsbrede context

Interbestuurlijk wordt onder de Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS) een deelakkoord ontwikkeld op het bundelen van inkoopkracht, in eerste instantie gericht op een overheidsmarktplaats voor clouddiensten; die ligt op 14 december 2026 voor in het Bestuurlijk Overleg Digitalisering (BOD). De gemeentelijke inzet is breder: de VNG zet zich ervoor in dat de verkenning van collectief opdrachtgeverschap, samen met provincies en waterschappen, in de uitwerking van het deelakkoord wordt meegenomen. Het spendinzicht is een gemeentelijke aanvulling.

Afstemming

Het voorstel is opgesteld vanuit de opgavetafel Sourcing. Het is schriftelijk voorgelegd aan de Ambtelijke Praktijktafel Informatiesamenleving (API). Reflecties uit de consultatie zijn waar mogelijk verwerkt, gesignaleerde discussie en aandachtspunten nemen we voor dit voorstel en in algemene zin mee in de uitwerking.

Vervolgstappen

De VNG organiseert sectorbreed inzicht, vergelijkbaarheid en analyse van IT-uitgaven; de pilot toetst en verfijnt de aanpak, en na evaluatie besluiten de leden bij een volgende ALV over opschaling. Vóór de start van de pilot wordt een kader voor de verwerking van de uitgaveninformatie vastgesteld en besproken in de Ambtelijke Praktijktafel Informatiesamenleving. Samen met provincies en waterschappen verkennen gemeenten hoe zij als collectieve opdrachtgever kunnen optreden, en of een gezamenlijke aankoopcentrale daarbij een optie is. Het bestuur van de VNG belegt de regie binnen de bestaande governance en rapporteert periodiek aan de leden.

Besluitvoorstel

De leden van de VNG, in de ALV bijeen te Utrecht op 11 december 2026:

Constaterende dat:

- Gemeenten jaarlijks gezamenlijk op basis van een ruwe schatting € 3 miljard aan IT uitgeven, waarvan het overgrote deel (circa 95 procent) in bestaande contracten. Juist voor dit deel ontbreekt structureel inzicht in uitgaven, contractvoorwaarden, leveranciersafhankelijkheden en marktposities;
- Gemeenten vergelijkbare contracten sluiten onder uiteenlopende voorwaarden en uiteenlopende tarieven betalen voor vergelijkbare prestaties, waardoor kansen voor kennisdeling en gezamenlijk contractmanagement en inkoop onbenut blijven en zij op een geconcentreerde leveranciersmarkt contractueel zwakker staan dan nodig;

Overwegende dat:

- De Verenigingsstrategie VNG 2030, de Digitale Agenda Gemeenten 2028, de Gezamenlijke Gemeentelijke Uitvoering en de Resolutie ‘Als één sterke bestuurslaag regie op de Digitale Samenleving’ verregaande samenwerking op digitalisering tot doel stellen om maatschappelijke opgaven het hoofd te kunnen bieden met betere, veilige en verantwoorde inzet van digitalisering;
- De leden in de resolutie ‘Als één sterke bestuurslaag regie op de Digitale Samenleving’ van 18 juni 2025 hebben uitgesproken bereid te zijn tot verregaande collectivisering van de gemeentelijke digitalisering, waarbij een collectiviseringsvoorstel onder meer kan gaan over de inrichting van een gezamenlijke inkooporganisatie;
- De leden in de najaars-ALV van 28 november 2025 unaniem hebben ingestemd met de eerste prioriteiten voor collectivisering en daarbij Sourcing hebben aangemerkt als doorsnijdend thema, omdat collectieve ICT-sourcing een cruciale randvoorwaarde is voor succesvolle collectivisering en gemeenten met één stem met de marktpartijen willen spreken;
- Gemeenten als publieke opdrachtgevers grip moeten houden op de inrichting, continuïteit en kosten van hun digitale dienstverlening, en collectief inzicht in IT-uitgaven en contracten daarvoor een noodzakelijke voorwaarde is;
- In de Nederlandse Digitaliseringsstrategie IT-sourcing en bundeling van inkoopkracht als een van de interventies zijn benoemd, en gemeenten, provincies, uitvoeringsorganisaties en het rijk waar mogelijk als één opdrachtgever richting de markt willen optreden;
- De aanpak rekening moet houden met de diversiteit van gemeenten in schaalgrootte, volwassenheid en uitvoeringskracht, transparantie, uitlegbaarheid en gemeentelijke autonomie onverminderd uitgangspunt blijven, en geen gemeente gehouden is aan collectieve keuzes zonder uitdrukkelijke instemming.

Stemmen ermee in dat:

1. Zij collectief opdrachtgeverschap voor IT over de gehele verwervingscyclus verkennen: kennis, marktregie, inkoop, contractmanagement en monitoring. Daarbij wordt samen met provincies en waterschappen onderzocht of een gezamenlijke aankoopcentrale een passende optie is;
2. Zij gezamenlijk inzicht in IT-uitgaven aanmerken als bestuurlijke prioriteit en noodzakelijke basis voor collectief opdrachtgeverschap. Alle gemeenten benoemen hiervoor een vast aanspreekpunt voor IT-inkoop en sourcing, beleggen de benodigde inzet binnen de eigen organisatie en delen de planning van grote IT-aanbestedingen en contractverlengingen;
3. Zij een gefaseerde aanpak hanteren voor het delen en collectief analyseren van relevante IT-uitgaveninformatie, te beginnen met een pilot met 10 tot 20 vrijwillig deelnemende gemeenten. Vóór de start worden proportionele en juridisch houdbare waarborgen vastgelegd voor doelbinding, verantwoordelijkheden, informatiebeveiliging, vertrouwelijkheid, openbaarheid, geheimhoudingsverplichtingen en eigenaarschap van data. Resultaten worden in beginsel geanonimiseerd en geaggregeerd gedeeld. Over bredere opschaling besluiten de leden na evaluatie in een volgende ALV;
4. Zij over collectieve interventies, zoals gezamenlijk contractbeheer of collectieve aanbesteding, afzonderlijk en alleen besluiten op basis van aantoonbare maatschappelijke, organisatorische en financiële meerwaarde. Voorstellen bevatten een uitwerking van governance, organisatie, middelen en dekking;
5. Zij het bestuur van de VNG verzoeken de regie op de verkenning en de pilot te beleggen binnen de bestaande governance, periodiek aan de leden te rapporteren en

de evaluatie van de pilot en voorstellen voor het vervolg aan een volgende ALV voor te leggen.

Toelichting

Nederlandse gemeenten geven gezamenlijk jaarlijks circa € 90 miljard uit aan publieke dienstverlening, maatschappelijke opgaven en bedrijfsvoering. Naar schatting gaat ongeveer driekwart daarvan via externe partijen, leveranciers en uitvoeringsorganisaties. Daarmee horen gemeenten samen bij de grootste publieke opdrachtgevers van Nederland, maar die positie wordt nog onvoldoende benut. Gemeenten sluiten vergelijkbare contracten onder uiteenlopende voorwaarden, besteden vergelijkbare producten ieder afzonderlijk aan en laten kansen voor gezamenlijke inkoop liggen. Dat verzwakt hun positie richting marktpartijen en bemoeilijkt de sturing op digitale autonomie en weerbaarheid. Geen enkele gemeente kan dat alleen veranderen. Als we samen optreden als één opdrachtgever, kunnen we de markt wel één heldere vraag stellen.

Sourcing als doorsnijdend thema

In juni 2025 besloten gemeenten minstens 80 procent van hun digitalisering te collectiviseren. In november 2025 stemden de leden unaniem in met de eerste set prioriteiten: AI, Cloud en Digitale Veiligheid. Daarbij merkte de ALV Sourcing, naast Digitale Autonomie en Digitaal Vakmanschap, aan als doorsnijdend thema. De onderbouwing was toen al helder: collectieve ICT-sourcing, de cyclus van onder meer behoeftebepaling, gezamenlijke inkoop en contractmanagement, is een cruciale randvoorwaarde voor succesvolle collectivisering. Gemeenten spreken met één stem, en waar mogelijk interbestuurlijk, met de marktpartijen. De ambities op AI, Cloud en Digitale Veiligheid stokken zonder kennis- en krachtenbundeling, en in elk gesprek met de leden komt dit terug als onderwerp waarop zij ontzorgd willen worden. Dit voorstel geeft daar de volgende stap aan.

Verkennen hoe gemeenten als één opdrachtgever optreden

Collectief opdrachtgeverschap betekent dat gemeenten samen optreden op alle onderdelen van de verwervingscyclus: van kennis en marktregie tot inkoop, contractmanagement en monitoring. Door kennis, expertise en inkoopkracht te bundelen, kunnen zij risicogebaseerd, verantwoord en uniform beslissen. Dat versterkt de continuïteit van de IT-dienstverlening, de strategische autonomie en de weerbaarheid. Er is al een sterke basis: alle 342 gemeenten gebruiken de Gemeentelijke Inkoopvoorwaarden bij IT (GIBIT), het meest tastbare bewijs dat sectorbrede samenwerking op inkoop werkt. De horizon is dat gemeenten, provincies, uitvoeringsorganisaties en het rijk waar mogelijk als één opdrachtgever optreden, met zoveel mogelijk uniforme inkoopvoorwaarden. De verkenning brengt in beeld op welke onderdelen van de verwervingscyclus gezamenlijk optreden meerwaarde heeft, wat collectief en wat lokaal kan worden belegd, en welke vormen van samenwerking daarbij passen.

Eén van de vormen die de verkenning bekijkt, is een gezamenlijke aankoopcentrale van gemeenten, provincies en waterschappen. Een aankoopcentrale besteedt als aanbestedende dienst aan voor andere overheden. Deelnemers kunnen dan afnemen via de raamovereenkomsten van de aankoopcentrale, zonder zelf een aanbesteding te doen. Dat kan de transactiekosten van afzonderlijke aanbestedingen verlagen, grotere volumes opleveren en gezamenlijk contractmanagement mogelijk maken. Een aankoopcentrale wordt wel zelf aanbestedende dienst, met de juridische, financiële en uitvoeringsrisico's die daarbij horen. De verkenning richt zich in eerste instantie op IT-sourcing en weegt kansen en risico's tegen elkaar af. Of een aankoopcentrale een passende optie is, is daarvan de uitkomst; dit besluit loopt daar niet op vooruit.

Inzicht in IT-uitgaven als noodzakelijke basis

Collectief opdrachtgeverschap komt in drie stappen tot stand.

Inzicht: gemeenten brengen samen hun IT-uitgaven, contracten en afhankelijkheden in beeld.

Analyse: op basis daarvan wordt bepaald waar gezamenlijk optreden het meeste oplevert.

Daadkracht: op die onderdelen treden gemeenten als één opdrachtgever op, met gezamenlijke inkoop, contractmanagement en leverancierssturing. Dit besluit zet de eerste stap en start de verkenning van de derde. Over de derde stap besluiten de leden afzonderlijk.

Gezamenlijk optreden richting de markt kan alleen op basis van feiten. Binnen het gemeentelijk informatiedomein gaat jaarlijks circa €3 miljard om. Circa 95 procent daarvan betreft bestaande contracten. Juist voor dat deel ontbreken inzicht en vergelijkbaarheid: gemeenten weten beperkt wat zij collectief uitgeven, onder welke voorwaarden contracten zijn afgesloten, welke afhankelijkheden bestaan en waar gezamenlijke onderhandelingskracht onbenut blijft. Gemeenten en de VNG brengen daarom samen IT-uitgaven, contracten, leveranciersafhankelijkheden en marktposities in beeld. Op basis daarvan wordt geanalyseerd waar collectieve meerwaarde realistisch en wenselijk is, en pas daarna worden vormen van collectivisering ingericht, zoals gezamenlijk contractbeheer of collectieve aanbesteding. Het spendinzicht is zo ook de basis voor de verkenning: het laat zien voor welke dossiers gezamenlijk optreden het meest oplevert.

Het besluit combineert bestuurlijk commitment van alle gemeenten met een gefaseerde uitvoering. Alle gemeenten benoemen een aanspreekpunt en delen de planning van grote IT-aanbestedingen en contractverlengingen. Het aanleveren van IT-uitgaveninformatie begint uitsluitend bij de 10 tot 20 vrijwillig deelnemende pilotgemeenten. De pilot toetst de uitvoerbaarheid, de benodigde inzet en de bruikbaarheid van de analyses. Na evaluatie besluiten de leden bij een volgende ALV over bredere opschaling. Gemeenten blijven eigenaar van hun data en resultaten worden in beginsel geanonimiseerd en geaggregeerd gedeeld.

Vóór de start van de pilot stelt de VNG samen met de deelnemende gemeenten een kader vast voor de verwerking van de uitgaveninformatie. Dat kader legt vast:

- het doel waarvoor de informatie wordt gebruikt;
- welke gegevens minimaal nodig zijn;
- wie waarvoor verantwoordelijk is;
- hoe de informatie wordt beveiligd en wie er toegang toe heeft;

- hoe wordt omgegaan met geheimhoudingsafspraken in bestaande contracten en met verzoeken om openbaarmaking.

Resultaten worden in beginsel geanonimiseerd en geaggregeerd gedeeld, zodat er geen leveranciers- of gemeentespecifieke tarieven naar buiten gaan. Het kader wordt vóór de start van de pilot besproken in de Ambtelijke Praktijktafel Informatiesamenleving.

De pilot toetst ook welke informatie gemeenten daadwerkelijk kunnen aanleveren. De VNG zorgt voor een eenvoudig format en ondersteuning. De minimale set sluit aan op wat al in de eigen administratie staat: leverancier, bedrag en looptijd. Waar mogelijk wordt de informatie aangevuld uit bestaande bronnen, zoals de collectieve contracten van de VNG en de Softwarecatalogus.

Proportioneel en met ruimte voor verschil

De aanpak houdt rekening met de diversiteit van gemeenten in schaalgrootte, volwassenheid en uitvoeringskracht. Transparantie, uitlegbaarheid en gemeentelijke autonomie blijven uitgangspunt. Deelname aan de pilot is vrijwillig, en geen gemeente is gehouden aan collectieve keuzes zonder uitdrukkelijke instemming: zulke keuzes maken de leden eerst gezamenlijk, in een volgend collectiviseringsvoorstel. Tegelijk heeft iedere gemeente baat bij het resultaat. Gezamenlijk optrekken vergroot de onderhandelingspositie en bevordert eerlijke marktwerking. Gezamenlijk beheer van contractinformatie en leveranciersrelaties draagt bij aan de continuïteit van kritieke publieke dienstverlening en maakt individuele gemeenten minder kwetsbaar bij marktverstoring of leveranciersproblemen.

Samenhang met andere collectiviseringsopgaven

Het inzicht in IT-uitgaven en de verkenning van collectief opdrachtgeverschap vormen het fundament onder keuzes over collectivisering, gezamenlijke sourcing, publieke regie en digitale autonomie in de andere opgaven. Een marktplaats voor clouddiensten valt niet onder dit voorstel; die wordt interbestuurlijk uitgewerkt vanuit de opgave Cloud.

Wat dit besluit niet doet

Dit besluit start de verkenning van collectief opdrachtgeverschap en een pilot voor inzicht in IT-uitgaven. Het vraagt alle gemeenten een aanspreekpunt te benoemen en hun planning van grote IT-aanbestedingen en contractverlengingen te delen, maar verplicht hen niet om direct IT-uitgaveninformatie aan te leveren. Het richt geen aankoopcentrale op en neemt geen besluit over de organisatie, rechtsvorm of financiering van collectief opdrachtgeverschap. Over collectieve inkoop, gezamenlijk contractbeheer en bredere opschaling besluiten de leden afzonderlijk, op basis van aantoonbare meerwaarde. Dit besluit vraagt geen nieuwe bijdrage of budget van gemeenten; de uitvoering vraagt wel organisatorische inzet. De inzet, kosten en dekking van de pilot worden vóór de start uitgewerkt.

7. Data

Een gezamenlijke koers voor data-standaarden

Nieuwe prioriteit

Oplegger

Aanleiding

Gemeenten staan voor grote maatschappelijke opgaven rond woningbouw, de energietransitie en het sociaal domein. Inwoners verwachten dat deze opgaven worden aangepakt, dat goede dienstverlening in stand blijft én dat zorgvuldig met hun gegevens wordt omgegaan. Voor deze opgaven is betrouwbare informatie nodig. Een buitengewoon opsporingsambtenaar (boa) moet voor een handhavingstaak voertuiggegevens bij de RDW kunnen raadplegen. En signalen van betalingsachterstanden moeten tijdig bij de schuldhulpverlening terechtkomen, zodat inwoners eerder hulp krijgen. Tegelijk moeten gemeenten voldoen aan verplichtingen vanuit het rijk en Europa.

Voor elke opgave afzonderlijk gegevensuitwisseling organiseren kost tijd, geld en uitvoeringskracht. Het Federatief Datastelsel (FDS) biedt hiervoor gezamenlijke afspraken en standaarden, een ‘universele stekker’, waarmee we gegevens veilig vanuit de bron beschikbaar kunnen stellen voor verschillende toepassingen. Voortbordurend op de afspraken, standaarden en uitgangspunten die gemeenten met de Common Ground hebben neergelegd, wordt op deze manier interbestuurlijk gebouwd aan een solide datafundament. Deze basis stelt ons in staat te voldoen aan wettelijke verplichtingen en onze inwoners en ondernemers betere dienstverlening te bieden.

Dit vraagt een gezamenlijke koers. Door de FDS-standaarden toe te passen bij nieuwe systemen en contracten, bouwen we stap voor stap aan gegevensuitwisseling die de maatschappelijke opgaven ondersteunt.

Samenvatting

Data zijn een verbindende factor tussen alle digitaliseringsopgaven, een essentiële bouwsteen voor maatschappelijke opgaven als de energietransitie, maar ook voor het bieden van hoogwaardige dienstverlening. In de ALV-rapportage van september was data nog niet als voorstel aangekondigd. In de voorbereiding van de collectiviseringsvoorstellen is duidelijk geworden dat data een eigen plek verdient. Data hangt nauw samen met andere collectiviseringsopgaven zoals Common Ground en AI. Data is een zelfstandige opgave die ook andere opgaven raakt.

Vanwege de rol die data speelt, wordt de ALV gevraagd om data aan te merken als collectiviseringsopgave en de VNG te verzoeken dit nader uit te werken tot een collectiviseringsvoorstel. Dit voorstel zal gericht zijn op het implementeren van standaarden uit het Federatief Datastelsel ten behoeve van Europese verplichtingen. Via deze standaarden zijn gemeenten voorbereid op Europese uitwisseling én de gegevensuitwisseling voor maatschappelijke opgaven in andere domeinen.

De ALV wordt gevraagd om:

- Data aan te merken als zelfstandige collectiviseringsopgave die ook andere gemeentelijke collectiviseringsopgaven ondersteunt.
- Als principe-uitspraak vast te leggen dat gemeenten de vastgestelde FDS-afspraken en -standaarden (waar mogelijk) toepassen bij nieuwe systemen en contracten met leveranciers.
- De VNG opdracht te geven de gezamenlijke implementatie van vastgestelde afspraken en standaarden met gemeenten en interbestuurlijke partners uit te werken, in beginsel voor Europese verplichtingen.

Wat levert het op

Met het project Uniforme Bronontsluiting[4] hebben gemeenten en leveranciers laten zien dat de Nederlandse afspraken uit het Federatief Datastelsel ook Europese gegevensuitwisseling mogelijk kunnen maken. Uniforme Bronontsluiting past de afspraken en standaarden van het FDS toe bij Europese verplichtingen. Het gaat specifiek om verplichtingen voor gegevensuitwisseling met overheden in andere lidstaten en de verificatie van gegevens voor de Europese digitale identiteitswallet. Gegevens blijven bij de bron en worden alleen voor een specifieke toepassing beschikbaar gesteld.

Met het Federatief Datastelsel stellen gemeenten gegevens veilig vanuit de bron beschikbaar, passend bij de visie Common Ground, voor maatschappelijke opgaven en tegelijkertijd ook voor Europese verplichtingen. Zo hoeft niet voor iedere verplichting of toepassing een afzonderlijke koppeling gerealiseerd te worden. Dat betekent minder maatwerk, minder afzonderlijke koppelingen en een eenvoudigere aansluiting op nieuwe wet- en regelgeving, ook in de toekomst. Inwoners en ondernemers hoeven gegevens (in de context van de Europese verplichtingen) maar één keer aan te leveren en krijgen meer regie over het gebruik ervan. Gestandaardiseerde gegevensdeling helpt bovendien bij maatschappelijke opgaven als woningbouw en de energietransitie.

De voordelen van standaardisatie via het Federatief Datastelsel zijn groot; de Europese verplichtingen zorgen voor urgentie en concrete voordelen. Naast het voldoen aan wettelijke eisen levert dit ook andere voordelen op. De standaarden leggen een gezamenlijke basis voor gegevensuitwisseling met andere overheden in Nederland. Die basis versterkt de samenwerking en uitvoeringskracht bij maatschappelijke opgaven, van effectieve handhaving tot tijdige hulp aan inwoners met schulden. Met Uniforme Bronontsluiting is aangetoond dat een gezamenlijke aanpak met een concrete meerwaarde werkt om standaarden in de praktijk te brengen. Hiermee benutten gemeenten wat wettelijk van hen wordt gevraagd om op meer vlakken verbeteringen voor hun inwoners te realiseren.

Wat betekent dit voor uw gemeente

Gemeentelijk commitment aan het Federatief Datastelsel betekent concreet dat:

- De vastgestelde FDS-afspraken en -standaarden daar waar mogelijk meegenomen worden bij nieuwe aanbestedingen, contractverlengingen en de vervanging van systemen.

Bestaande systemen hoeven niet in één keer te worden aangepast. Gemeenten passen de standaarden toe op het moment dat het past: bij de vervanging van systemen en bij aflopende

[4] [Project BronConnect: Uniforme Bronontsluiting](https://vng.nl/nieuws/beproeving-eenvoudig-en-eenduidig-gegevens-uitwisselen)

contracten. Het is dus altijd passend bij hun draagkracht, lopende begrotingen en vervangingscycli. Wie eerder wil beginnen, hoeft niet te wachten: er is ruimte voor een stap naar voren en eigen ambitie. Gemeenten die zich willen voorbereiden, kunnen nu al met hun leveranciers bespreken of hun bronapplicaties volgens de relevante FDS-standaarden kunnen uitwisselen.

Financiën

Dit besluit vraagt geen nieuwe bijdrage of budget van gemeenten. Dit voorstel bevat geen beslissing over de organisatie of financiering. Het commitment vraagt van gemeenten beperkte inzet: zij nemen de FDS-afspraken en -standaarden mee bij nieuwe systemen en nieuwe contracten, op het moment dat het past.

Overheidsbrede context

Gemeenten vragen al langer om stevige afspraken. In het position paper over het Federatief Datastelsel (december 2023) noemt de VNG het FDS een strategisch speerpunt en vraagt zij om afspraken en standaarden waaraan alle partijen zich conformeren, omdat er situaties zijn waarin gemaakte afspraken en standaarden structureel niet worden nageleefd. De NDS benoemt dezelfde belemmering: aansluiting op het FDS en de implementatie van standaarden zijn nog te vrijblijvend.

Het afsprakenstelsel FDS is op 12 februari 2026 vastgesteld in het Overheidsbreed Beleidsoverleg Digitale Overheid (OBDO). Ook is het op 15 oktober 2026 bestuurlijk bekrachtigd door het Bestuurlijk Overleg Digitalisering (BOD)[5], met het verzoek overheidsbreed richting te geven aan organisaties om zich aan de FDS-afspraken en -standaarden te conformeren. Uniforme Bronontsluiting is benoemd als flagship binnen de prioriteit Data van de Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS). Ook wordt er toegewerkt naar een interbestuurlijk deelakkoord rondom Uniforme Bronontsluiting in het kader van de NDS. De rijksoverheid verzorgt binnen het programma Gemeenschappelijke Bronontsluiting (GBO) centrale voorzieningen waar gemeenten (en andere overheden) gebruik van kunnen maken.

Aan Uniforme Bronontsluiting werkten in 2025 en 2026 onder meer de gemeenten Rijswijk en Rotterdam mee, samen met de VNG, leveranciers en RINIS. Het project won de FDS-Award 2025[6]. De resultaten krijgen een vervolg in het programma Gemeenschappelijke Bronontsluiting bij ICTU, dat werkt aan borging, standaardisatie en opschaling van generieke overheidsbrede componenten.

Samenhang met andere collectiviseringsopgaven

Goede gegevens zijn onmisbaar voor digitale dienstverlening, digitale identiteit, AI en de verdere ontwikkeling van de gemeentelijke informatievoorziening volgens Common Ground, waarin gegevens bij de bron worden beheerd en via gestandaardiseerde afspraken beschikbaar komen. Keuzes rond bronontsluiting en gegevensuitwisseling raken bovendien aan informatiebeveiliging,

[5] [Post \| LinkedIn Willemijn Aerdts \| Staatssecretaris Digitale Economie en Soevereiniteit](https://www.linkedin.com/posts/in-een-digitale-samenleving-vormen-data-het-share-7516830744783282177-7HH9/?utm_source=share&utm_medium=member_desktop&rcm=ACoAAAHeAXYBJjL0sT01qPpFg5Dov3EGjJ8jdOk)

[6] [Uniforme Bronontsluiting wint FDS Award · Realisatie IBDS](https://realisatieibds.nl/groups/view/0056c9ef-5c2e-44f9-a998-e735f1e9ccaa/federatief-datastelsel/news/view/6949999d-bea7-4c95-b4eb-d1facf41668b/bronconnect-wint-fds-award-2025-uniforme-bronontsluiting-als-fundament-voor-federatief-datadelen)

informatiehuishouding, privacy, digitale autonomie en de inrichting van de gezamenlijke digitale infrastructuur. Dat betekent niet dat alle onderwerpen onder één programma komen; in de uitwerking bepalen we waar gezamenlijke afspraken nodig zijn en hoe bestaande initiatieven op elkaar aansluiten.

Afstemming

De aanpak rondom Uniforme Bronontsluiting is op 26 augustus 2026 besproken in een extra bijeenkomst van het CIO-beraad. Dit voorstel is opgesteld vanuit de opgave data en is schriftelijk voorgelegd aan de Ambtelijke Praktijktafel Informatiesamenleving (API). Reflecties uit de consultatie zijn waar mogelijk verwerkt, gesignaleerde discussie en aandachtspunten nemen we voor dit voorstel en in algemene zin mee in de uitwerking.

Vervolgstappen

De implementatie van de FDS-afspraken is een eerste voorstel voor collectivisering op data. Niet alles hoeft tegelijk en niet iedere gemeente hoeft in hetzelfde tempo mee te doen. Wel is een gezamenlijke koers nodig, zodat nieuwe oplossingen niet opnieuw langs elkaar heen worden ontwikkeld. Na dit besluit wordt eerst de implementatie van de FDS-afspraken uitgewerkt, te beginnen met FDS-standaarden met het oog op Europese gegevensuitwisseling in lijn met het eerder uitgevoerde project Uniforme Bronontsluiting. Hierbij is oog voor de impact op uitvoering, afstemming met leveranciers en duurzame bestendiging.

Besluitvoorstel

De leden van de VNG, in de ALV bijeen te Utrecht op 11 december 2026:

Constaterende dat:

- Gemeenten als eerste overheid een essentiële rol hebben in de dienstverlening richting inwoners en een sleutelrol hebben in grote opgaven in het fysieke en sociale domein;
- Digitalisering bij dienstverlening en maatschappelijke opgaven een belangrijke rol speelt, en gestandaardiseerde data en gegevensuitwisseling hierin onmisbaar zijn;
- Gemeenten als bronhouder en als gebruiker van gegevens een cruciale rol spelen in de gegevensvoorziening van de overheid, en gegevens steeds vaker nodig zijn voor dienstverlening en maatschappelijke opgaven als woningbouw en de energietransitie;
- Gemeenten te maken krijgen met verschillende nationale en Europese verplichtingen voor het beschikbaar stellen van gegevens, zoals het Once-Only Technical System (OOTS) en de Europese verordening voor digitale identiteit (eIDAS), en daarvoor zonder gezamenlijke aanpak per verplichting en per bron afzonderlijke koppelingen zouden moeten realiseren;
- Nederlandse overheden (inclusief gemeenten) in het Federatief Datastelsel (FDS) een eerste set gezamenlijke afspraken hebben vastgesteld voor het gestandaardiseerd, veilig en verantwoord delen van gegevens;

Overwegende dat:

- De Verenigingsstrategie VNG 2030, de Digitale Agenda Gemeenten 2028, de Gezamenlijke Gemeentelijke Uitvoering en de Resolutie ‘Als één sterke bestuurslaag

regie op de Digitale Samenleving' verregaande samenwerking op digitalisering tot doel stellen om maatschappelijke opgaven het hoofd te kunnen bieden met betere, veilige en verantwoorde inzet van digitalisering;
- In de Resolutie 'Als één sterke bestuurslaag regie op de Digitale Samenleving' van 18 juni 2025 de inrichting van een data-infrastructuur als voorbeeld van niet-onderscheidende digitalisering is genoemd, en gemeenten daarin hebben uitgesproken de gemeentelijke digitalisering als één bestuurslaag te zullen sturen en organiseren onder het motto 'de vrijblijvendheid voorbij';
- Gemeenten en leveranciers met Uniforme Bronontsluiting hebben laten zien dat het technisch en organisatorisch haalbaar is om gegevens via één uniforme werkwijze veilig vanuit de bron beschikbaar te stellen voor verschillende verplichtingen en toepassingen door gebruik te maken van FDS-standaarden;
- De VNG in haar position paper over het Federatief Datastelsel (december 2023) heeft gevraagd om dwingende afspraken en standaarden waaraan databronnen moeten voldoen, en om ervoor te zorgen dat alle partijen zich hieraan conformeren;

Stemmen ermee in dat:

1. Zij data aanmerken als zelfstandige en doorsnijdende collectiviseringsopgave, instemmen met de visie en scope zoals beschreven in de toelichting, en dit uitwerken tot een collectiviseringsvoorstel, in nauwe samenwerking met de gemeentelijke praktijk, de verantwoordelijke beleidsdomeinen en interbestuurlijke partners;
2. Zij zich committeren aan het afsprakenstelsel Federatief Datastelsel als gemeenschappelijke koers, door waar mogelijk bij het in gebruik nemen van nieuwe systemen en bij het aangaan van nieuwe contracten met leveranciers de vastgestelde FDS-afspraken en -standaarden toe te passen;
3. Zij de implementatie van de FDS-afspraken en -standaarden gezamenlijk met interbestuurlijke partners verder uitwerken, te beginnen met de toepassing van de standaarden voor uitwisseling in Europese context via Uniforme Bronontsluiting bij de verplichtingen OOTS en eIDAS, voortbouwend op Uniforme Bronontsluiting en het programma Gemeenschappelijke Bronontsluiting, en deze uitwerking bij een volgende ALV voorleggen als collectiviseringsvoorstel.

Toelichting

Gemeenten zijn een essentiële partij in het data-ecosysteem: als bronhouder van onder meer basisregistraties, als gebruiker in hun dienstverlening en uitvoering, en steeds vaker bij maatschappelijke opgaven. Tegelijk nemen de eisen toe. Europese verplichtingen vragen dat meer gegevens uit gemeentelijke bronnen beschikbaar komen en bij de bron kunnen worden geverifieerd, en ook de toenemende inzet van AI en digitale dienstverlening vraagt om goed georganiseerde gegevens. Zonder gezamenlijke aanpak ontstaat voor iedere verplichting, toepassing en bron een eigen koppeling. Veel van deze vraagstukken kunnen gemeenten niet afzonderlijk oplossen: gezamenlijke standaarden, voorzieningen en ondersteuning voorkomen dubbel werk. Intergemeentelijk werken gemeenten aan de Common Ground, interbestuurlijk zijn overeenkomstige afspraken en standaarden in het Federatief Datastelsel gemaakt; het komt nu

aan op toepassing. Door dat samen te doen, met dezelfde standaarden, ontsluiten we gegevens op één manier bij de bron en maken we ze bruikbaar voor veel toepassingen.

Dit voorstel vraagt de ALV om data aan te merken als collectiviseringsopgave, zich te committeren aan het afsprakenstelsel FDS en de opdracht te geven om implementatie voor Uniforme Bronontsluiting gezamenlijk nader uit te werken. Hieronder lichten we de visie en scope van de opgave data en het FDS toe.

Visie en scope

Gemeenten moeten kunnen beschikken over betrouwbare gegevens die zij veilig, eenvoudig en verantwoord kunnen gebruiken voor hun wettelijke taken, hun dienstverlening en maatschappelijke opgaven. Daarvoor werken zij aan een gezamenlijk fundament voor gegevensbeheer en gegevensuitwisseling. Gemeenten houden daarin hun eigen verantwoordelijkheid als bronhouder en gebruiker; het collectief ondersteunt hen met gemeenschappelijke afspraken, herbruikbare voorzieningen en kennis. De afspraken worden interbestuurlijk gemaakt; het toepassen ervan in de eigen systemen en contracten is een stap die elke gemeente zelf zet, en die gemeenten met dit besluit gezamenlijk zetten.

De bredere opgave voor data omvat meer dan gegevensuitwisseling, maar dit valt voor nu nog niet onder de scope van deze uitwerking. Voorbeelden daarvan zijn: de kwaliteit en het beheer van databronnen, het oplossen van knelpunten in gegevensdeling onder andere door een algemene grondslag voor gegevensdeling ten behoeve van proactieve dienstverlening waar nu aan gewerkt wordt, de datavolwassenheid van gemeenten en een passende financiering. Deze onderdelen worden mogelijk in een toekomstig voorstel voorgelegd aan de ALV.

Data is een zelfstandige opgave én doorsnijdend door andere opgaven, van dienstverlening en digitale identiteit tot AI. Keuzes over standaarden en architectuur kunnen gevolgen hebben voor de inrichting in de beleidsdomeinen. Waar dat zo is, wordt dat per voorstel verkend, onderbouwd en uitgewerkt in nauwe samenwerking met dat domein. Overeenkomstig is de wijze waarop we gegevens uitwisselen: door toepassing van de afspraken en standaarden van het Federatief Datastelsel.

Het Federatief Datastelsel

Het Federatief Datastelsel is een afsprakenstelsel waarmee organisaties met een publieke taak gegevens veilig en verantwoord delen en gebruiken, op basis van dezelfde standaarden. Het is federatief, bestaat uit afspraken en standaarden, en alleen waar het strikt nodig is uit voorzieningen. In de basis is het een doorontwikkeling van het stelsel van basisregistraties, met een bredere reikwijdte. De eerste versie van het afsprakenstelsel is in februari 2026 interbestuurlijk vastgesteld. Het stelsel groeit in plateaus, waarbij organisaties in hun eigen tempo meegroeien en ook de ruimte hebben om voorop te lopen. De volgende stap wordt begin 2027 verwacht. Het FDS stelt gemeenten in staat zelf regie te voeren over hun data en deze verantwoord en gestandaardiseerd te delen vanuit de bron in lijn met de uitgangspunten van Common Ground die interbestuurlijk binnen het FDS zijn overgenomen.

Commitment van gemeenten aan het FDS betekent concreet dat zij de vastgestelde FDS-afspraken en -standaarden toepassen bij nieuwe aanbestedingen, contractverlengingen en de vervanging van systemen. De toepassing beweegt op deze manier mee met de

vervangingsmomenten in elke gemeente en met de plateaus van het stelsel. Dat sluit aan bij de resolutie van juni 2025, die vraagt dat implementatie gebeurt “passend bij onder meer draagkracht, lopende begrotingen, bestaande afspraken en vervangingscycli”. Interbestuurlijk worden mogelijkheden tot verplichting van afspraken in het stelsel verkend en wordt ondersteuning geboden.

8. Planketen

Maatschappelijke opgaven realiseren dankzij de instrumenten van de leefomgeving

Nieuwe prioriteit

Oplegger

Samenvatting

De leden wordt gevraagd de planketen – de samenhang van omgevingsvisie, programma's en omgevingsplan – aan te merken als collectiviseringsopgave. Gemeenten spreken uit dat zij de digitale ondersteuning, kaders en instrumenten bij het opstellen van onder andere omgevingsplannen gezamenlijk willen standaardiseren, met een werkwijze die hun beleidsautonomie borgt. In de ALV-rapportage van september is aangekondigd dat de leden gevraagd zouden worden de planketen als collectiviseringsprioriteit aan te merken. Dit voorstel vraagt daarnaast een principebesluit over standaardisatie, dat wordt uitgewerkt tot een definitief besluit voor een volgende ALV.

Wat levert het op

Gemeenten hoeven niet ieder afzonderlijk dezelfde regels, annotaties en werkwijzen te ontwikkelen. Gezamenlijke bouwstenen verminderen dubbel werk, ontlasten schaarse capaciteit voor planjuridisch werk, geo-informatie en het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO), en helpen gemeenten om sneller en tegen lagere kosten omgevingsplannen beleidsneutraal om te zetten en waar gewenst nieuw beleid vorm te geven in de instrumenten van de planketen. Zo vertalen zij maatschappelijke opgaven als woningbouw, energie-infrastructuur en klimaatadaptatie sneller naar uitvoerbare keuzes.

Wat betekent dit voor uw gemeente

Gemeentelijk commitment aan de standaardisatie van de planketen betekent concreet:

- Het in beginsel gebruikmaken van de gezamenlijk ontwikkelde bouwstenen – zoals voorbeeldregelsets, annotaties en principekeuzen in structuur en systematiek van het omgevingsplan – bij het opstellen van het eigen omgevingsplan, met ruimte voor afwijking waar lokale beleidskeuzes daarom vragen;
- Het zoveel mogelijk meewerken aan of gebruiken van voorbeelduitwerkingen per instrument (omgevingsvisie, -programma en -plan) voor gewijzigd en nieuw beleid naar aanleiding van maatschappelijke opgaven;
- Het terugleveren van ervaringen uit de eigen praktijk en uit regionale leer- en werktrajecten, zodat de bouwstenen doorlopend kunnen worden verbeterd.

Gemeenten doen dit binnen de vereiste transitie van hun omgevingsplan: werk met werk maken. De beleidsmatige keuzes – welke ambities en normen in welk gebied gelden – blijven bij de gemeente.

Financiën

Dit besluit vraagt geen nieuwe bijdrage of budget van gemeenten. Het commitment vraagt van gemeenten beperkte inzet, binnen de vereiste transitie van hun omgevingsplan. Leidt de uitwerking tot financiële vragen, dan worden die afzonderlijk aan de leden voorgelegd.

Overheidsbrede context

Voor de planketen wordt interbestuurlijk vooralsnog geen deelakkoord ontwikkeld. Op termijn kan het wenselijk zijn de gemeentelijke standaardisatie interbestuurlijk te bekrachtigen.

Afstemming

Het voorstel komt voort uit de samenwerking van 54 gemeenten in drie regio's onder de noemer SPRONG (Samen Partners in Regio's aan Omgevingsplannen van Nederlandse Gemeenten). Het is schriftelijk voorgelegd aan de Ambtelijke Praktijktafel Informatiesamenleving (API). Reflecties uit de consultatie zijn waar mogelijk verwerkt, gesignaleerde discussie en aandachtspunten nemen we voor dit voorstel en in algemene zin mee in de uitwerking.

Vervolgstappen

De komende periode wordt de standaardisatie samen met gemeenten, regionale samenwerkingen, provincies, waterschappen, omgevingsdiensten en overige ketenpartners uitgewerkt, voortbouwend op bestaande inzet zoals SPRONG in diverse regio's. Daarbij wordt ook de werkwijze uitgewerkt voor het vaststellen en aanpassen van standaarden, zodat de beleidsautonomie van gemeenten geborgd is. De leden worden geïnformeerd over voortgang, opbrengsten en dilemma's. Bij een volgende ALV volgt het voorstel om de standaardisatie vast te stellen.

Besluitvoorstel

De leden van de VNG, in de ALV bijeen te Utrecht op 11 december 2026:

Constaterende dat:

- Nederland voor een grote verbouwing van de fysieke leefomgeving staat, waarin woningbouw, energie-infrastructuur, klimaatadaptatie, bereikbaarheid, natuur en leefbaarheid in samenhang een plek moeten krijgen, terwijl ruimte, geld, capaciteit en specialistische kennis schaars zijn;
- Gemeenten onder de Omgevingswet toewerken naar één omgevingsplan per gemeente, dat niet alleen juridische regels vraagt maar ook annotaties, geo-informatie en toepasbare regels die aansluiten op het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) en het Omgevingsloket;
- Veel gemeenten de transitie naar het omgevingsplan als complex, kostbaar en moeilijk stuurbaar ervaren, en het voor hen lastig is voldoende tempo te maken richting 2032;

Overwegende dat:

- De Verenigingsstrategie VNG 2030, de Digitale Agenda Gemeenten 2028, de Gezamenlijke Gemeentelijke Uitvoering en de Resolutie 'Als één sterke bestuurslaag regie op de Digitale Samenleving' verregaande samenwerking op digitalisering tot doel

stellen om maatschappelijke opgaven het hoofd te kunnen bieden met betere, veilige en verantwoorde inzet van digitalisering;
- Gemeenten, overige bevoegde gezagen en ketenpartners (zoals omgevingsdiensten) om instrumenten vragen die werken, om harmonisatie van regels en om goede voorbeelden waarop zij kunnen voortbouwen;
- In regionale leer- en werktrajecten als SPRONG gemeenten, provincies, omgevingsdiensten en overige ketenpartners al samenwerken aan regelsets voor het omgevingsplan, waarbij de VNG de kwaliteit van de regionale regelsets coördineert en borgt zodat geleidelijk landelijke regelsets kunnen ontstaan;
- Gemeenten zich niet hoeven te onderscheiden in de technische opbouw, annotatie en structuur van regels, terwijl de beleidsmatige keuzes – zoals welke normen en ambities in welk gebied gelden – lokaal blijven;
- In de ALV-rapportage van september 2026 de verkenning naar de planketen is opgenomen, om alle gemeenten in de gelegenheid te stellen hierop te reflecteren en bij te dragen;
- In de Resolutie 'Als één sterke bestuurslaag regie op de Digitale Samenleving' van 18 juni 2025 is bepaald dat het voor de uitvoering van collectiviseringsvoorstellen wenselijk of noodzakelijk kan zijn om processen of zelfs beleid te standaardiseren, en dat dit per voorstel wordt verkend, onderbouwd en uitgewerkt in nauwe samenwerking met de verantwoordelijke beleidsdomeinen;

Stemmen ermee in dat:

1. Zij de planketen aanmerken als collectiviseringsopgave, instemmen met de visie en scope zoals beschreven in de toelichting, en dit uitwerken tot een collectiviseringsvoorstel, in nauwe samenwerking met het fysieke domein en de gemeentelijke praktijk en voortbouwend op bestaande inzet zoals SPRONG;
2. Zij zich voornemen de digitale ondersteuning, kaders en instrumenten bij het opstellen van onder andere omgevingsplannen gezamenlijk te standaardiseren, met ruimte voor afwijking waar lokale beleidskeuzes daarom vragen, en dit uit te werken tot een definitief besluit voor een volgende ALV;
3. Zij daarbij de governance en werkwijze uitwerken voor het vaststellen en aanpassen van de standaarden, zodat de beleidsautonomie van gemeenten bij de uitwerking van hun omgevingsplannen geborgd blijft;
4. Zij de uitwerking verbinden aan lopende en nieuwe regionale leer- en werktrajecten.

Toelichting

Gemeenten staan voor grote maatschappelijke opgaven in de fysieke leefomgeving, van woningbouw en energie-infrastructuur tot klimaatadaptatie en bereikbaarheid. De beleidscyclus van omgevingsvisie, programma's en omgevingsplan is daarbij de machinekamer: hier worden ambities vertaald naar beleid, maatregelen, regels en dienstverlening. Met de Omgevingswet werken gemeenten toe naar één omgevingsplan dat juridisch klopt én digitaal toepasbaar is. Die transitie blijkt complex en kostbaar, en vraagt planjuridische, geo- en DSO-kennis die schaars is. Blijft de gezamenlijke ondersteuning beperkt tot losse juridische regelsets, dan is het risico groot dat veel gemeenten onvoldoende tempo kunnen maken richting een operationeel omgevingsplan en dat de realisatie van grote opgaven vertraagt. Geen gemeente hoeft de technische opbouw van

regels, annotaties en structuur alleen uit te vinden. Door dat samen te doen, maken we gemeenten sterker in de uitvoering, terwijl de beleidskeuzes lokaal blijven.

Hieronder lichten we de visie en de scope toe, de samenhang met andere opgaven, en de richting en fasering naar het collectiviseringsvoorstel voor een volgende ALV.

Visie: instrumenten van de leefomgeving die werken

Onder collectivisering van de planketen verstaan we het gezamenlijk ontwikkelen, beheren en toepassen van bouwstenen voor de beleidscyclus, het omgevingsplan en de digitale dienstverlening in de fysieke leefomgeving. Het doel is uitvoeringskracht: gemeenten realiseren maatschappelijke opgaven sneller en beter met instrumenten die werken, schaalbaar zijn en vanuit de praktijk worden ontwikkeld. Een operationeel omgevingsplan is het juridisch ankerpunt voor beleid (wat kan er) en voor dienstverlening (wat mag er), en een voorwaarde voor een gelijke informatiepositie: iedereen moet via dezelfde digitale kaart kunnen zien wat op een plek is toegestaan en waarom.

Leidend bij de uitwerking is dat het fysieke domein en de gemeentelijke praktijk de inhoud bepalen, dat wat al goed werkt niet per gemeente of per opgave opnieuw wordt bedacht, en dat gemeenten hun beleidsruimte houden.

Scope: zes bouwstenen

De collectivisering richt zich op de bouwstenen die gemeenten nodig hebben om de beleidscyclus en het omgevingsplan uitvoerbaar, digitaal toepasbaar en beheerbaar te maken. Daarbij wordt voortgebouwd op bestaande collectieve ondersteuning, waaronder de ondersteuning op het Digitaal Stelsel Omgevingswet binnen de Gezamenlijke Gemeentelijke Uitvoering. De uitwerking wordt geordend langs zes bouwstenen:

- **Voorbeeldregelsets:** geannoteerde voorbeeldregels en regelsets voor prioritaire thema's, die juridisch robuust zijn én geschikt voor het Omgevingsloket en de digitale dienstverlening.
- **Annotaties, geo en toepasbare regels:** annotaties bij regelsets, werkingsgebieden en principes voor toepasbare regels, met ondersteuning door geo-, DSO- en toepasbare-regelexpertise.
- **Structuur en systematiek:** de Handreiking Structuur en Systematiek, een herijkt casco, beslisschema's, succesfactoren en kaders voor het maken en beheren van het omgevingsplan.
- **Leer- en werkplatform:** een online platform met hulpmiddelen om samen te werken, te leren, keuzes voor te bereiden en resultaten terug te geven aan de praktijk.
- **Regionale leer- en werktrajecten:** doorontwikkeling van SPRONG, met regionale leer- en werkprocessen en ondersteuning bij de afbouw van het omgevingsplan.
- **Sturing, management en realisatie:** leergangen, dashboards, stuurinformatie en handelingsperspectief voor bestuur, management en professionals om op de voortgang te kunnen sturen.

Buiten de scope vallen het centraal vaststellen van lokale beleidsambities of gebiedsspecifieke beleidskeuzes, het voorschrijven van één beleidsinhoudelijke norm waar lokale differentiatie bestuurlijk gewenst is, en het volledig uniformeren van het omgevingsplan zonder ruimte voor gemotiveerde afwijking.

Sterke behoefte onder gemeenten

In Brabant werken 24 gemeenten, de provincie, omgevingsdiensten en andere ketenpartners in het leer- en werktraject SPRONG samen aan de ontwikkeling van omgevingsplannen. In Overijssel is een vergelijkbare samenwerking gestart met vrijwel alle gemeenten in de provincie; samen gaat het om 45 gemeenten. Groningen is eind september gestart met 9 van de 10 gemeenten. Andere regio's bereiden zich voor om aan te sluiten. Ook omgevingsdiensten willen voorbeeldregels ontwikkelen, onder meer voor milieu, en die aanbieden aan hun gemeenten. Bij de evaluatie van 1,5 jaar SPRONG in Brabant gaven de ambtelijke opdrachtgevers van de deelnemende gemeenten aan dat het traject complexer en ingrijpender was dan verwacht, maar dat het de investering in tijd en geld waard was.

Tegelijk neemt de druk op de planketen vanuit maatschappelijke opgaven toe, terwijl de beschikbare capaciteit en kennis afnemen. En hoe verder gemeenten in de transitie zijn, hoe moeilijker het wordt om nog aan te sluiten bij een gezamenlijke aanpak. Gezamenlijke richting, gezamenlijke bouwstenen, gezamenlijke beheerafspraken en bestuurlijke besluitvorming geven daarbij houvast aan gemeenten, ketenpartners, leveranciers en medeoverheden.

Samenhang met digitalisering

De planketen is geen zuiver digitaal dossier, maar raakt digitalisering op veel punten. Het omgevingsplan moet niet alleen juridisch kloppen, maar ook goed doorwerken naar het Omgevingsloket, regels op de kaart, de vergunningcheck, vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) en toepasbare regels.

Richting en fasering

Na dit principebesluit wordt de standaardisatie verder uitgewerkt met gemeenten, omgevingsdiensten, overige ketenpartners en de relevante beleids- en uitvoeringsgremia. De eerste bouwstenen worden verbonden aan lopende en nieuwe regionale leer- en werktrajecten, met feedbackloops, kwaliteitsborging en doorontwikkeling, zodat de bouwstenen leren van de praktijk. Het doel is om begin 2027 de vernieuwde aanpak in ten minste één regio operationeel te hebben en de eerste gezamenlijke producten beschikbaar te maken. Bestuurders, directeuren en gemeenten worden actief betrokken bij de uitwerking. Tegelijk wordt de werkwijze uitgewerkt voor het vaststellen en aanpassen van standaarden. Gemeenten hebben beleidsmandaat bij de uitwerking van hun omgevingsplannen, bijvoorbeeld in de gebruikte terminologie. Dat mandaat is leidend, maar vraagt ook een afweging met het belang van het collectief, de bedrijfsvoering en de dienstverlening. Bij een volgende ALV wordt de standaardisatie ter vaststelling aan de leden voorgelegd.

Wat dit besluit niet doet

Dit besluit vraagt nadrukkelijk geen nieuw budget of bijdrage van gemeenten. De standaarden zelf worden nog niet vastgesteld; dat volgt bij een volgende ALV. Het besluit legt gemeenten geen verplichting op tot toepassing van een uitgewerkte standaardenset. Lokale beleidskeuzes – welke ambities en normen in welk gebied gelden – blijven bij de gemeente.

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

Nassaulaan 12
2514 JS Den Haag
+31 70 373 83 93

info@vng.nl

december 2026

Collectief Digitaliseren

ALV-rapportage december 2026 – “Samen op Koers”

Informatiesamenleving

Vereniging van Nederlandse Gemeenten
Nassaulaan 12
2514 JS Den Haag
070 373 83 93

info@vng.nl

Dirk van Brederode (red.), december 2026

Leeswijzer

Deze terugkerende ALV-rapportage brengt de voortgang en samenhang van de collectivisering van digitalisering in beeld. De inleidende paragrafen vormen de bestuurlijke oplegger. Hierin staan de stand van zaken, de overkoepelende vraagstukken en de bestuurlijke kern van eventuele voorstellen en besluiten. De inhoudelijke uitwerking en de concrete besluitteksten staan in de bijlagen.[1]

Tijdens deze ALV liggen voorstellen en deelbesluiten binnen de gekozen prioriteiten voor. De oplegger beschrijft wat de ALV nu besluit, hoe de voorstellen met elkaar samenhangen en wat deze op hoofdlijnen voor gemeenten betekenen.

Inhoudsopgave

Leeswijzer....2
1. Inleiding: gemeenten pakken collectief de regie op de digitale samenleving....3
2. Randvoorwaarden voor collectivisering....6
3. Voorbereiding voorstellen en betrokkenheid gemeenten....8
4. Bestuurlijke toelichting collectiviseringsvoorstellen en gevraagde besluiten....9
   - 4.1. Voorstellen voor de najaars-ALV van december 2026....9
   - 4.2. Gevraagde besluiten....9
   - 4.3. Diverse voorstellen leggen bouwstenen voor collectief digitaliseren....10
   - 4.4. Baten voor gemeenten....12
   - 4.5. Wat vraagt dit van gemeenten....12
   - 4.6. Financiële consequenties....13
   - 4.7. Overheidsbrede context....14
   - 4.8. Consultatie....14
   - 4.9. Vervolg: routekaart voor praktijk en besluitvorming....15
5. Overzichtstabel collectiviseringsvoorstellen....16

[1] Gebruik van AI: op onderdelen van deze rapportage is AI gebruikt als schrijfondersteuning, om informatie samen te vatten en de stijl gelijk te maken. AI heeft geen inhoudelijke bijdrage geleverd. De teksten zijn door de betrokken deskundigen en redacteuren gecontroleerd.

1. Inleiding: gemeenten pakken collectief de regie op de digitale samenleving

Gemeenten zien al langere tijd hoe de impact van digitalisering op onze samenleving en manier van werken sterk toeneemt, zowel positief als negatief. De laatste jaren is dit in een stroomversnelling gekomen, onder meer vanwege de opkomst van AI, de sterk toegenomen risico's op cybercriminaliteit en de invloed van sociale media op onze democratische rechtsstaat en het publieke debat. Het (geopolitieke) krachtenveld is verschoven, met zorgwekkende risico's voor gemeenten. De mogelijkheid om autonome keuzes te kunnen maken staat onder druk. Daar komt bij dat gemeenten er niet aan ontkomen om te werken met forse schaarste van mensen en middelen. Gemeenten voelen de urgentie: dit komt niet vanzelf goed.

Gelijkwaardige basis
Dit alles bracht gemeenten tot het belangrijke besluit om de regie op digitalisering te hernemen,[2] zodat digitale technologie de maatschappij, inwoners en ondernemers dient, niet andersom. Vanuit de Verenigingsstrategie[3] nemen zij de verantwoordelijkheid om dit als één sterke bestuurslaag - samen met medeoverheden - goed te organiseren en doorbraken te realiseren. Gemeenten zien immers als geen ander wat nodig is. Zoals vooruitstrevende posities op bijvoorbeeld sociale media en digitale autonomie, een sterke samenwerking op dienstverlening (onder andere via Common Ground) en een 'omkering' van de verhouding met het rijk op deze opgaven. De samenwerking is nadrukkelijk gelijkwaardig, met gemeenten die als één sterke bestuurslaag hun collectieve belang inbrengen.

Collectivisering van digitalisering
Vanuit de gedachte dat samenwerking de individuele gemeenten veel oplevert, kennen gemeenten al een lange traditie van krachtenbundeling. In 2025 besloten zij dit op digitalisering fors te intensiveren. Dit gaat over alle digitalisering waarvan inwoners niet verwachten dat gemeenten zich hierin onderling van elkaar onderscheiden, maar wel dat dit efficiënt, effectief, kwalitatief, verantwoord, eenvoudig en veilig gebeurt. In de praktijk gaat het om ten minste 80% van hun digitalisering en gemeenten kozen er met een overweldigende meerderheid voor om dit dan als collectief te organiseren, anders gezegd: te 'collectiviseren'. Het principe en het proces voor collectivisering staan in de resolutie 'Als één sterke bestuurslaag regie op de digitale samenleving', waar zij in juni 2025 met 99,4% van de stemmen voor kozen.[4] Vervolgens kozen ze in november 2025 unaniem voor de eerste set nieuwe prioriteiten, waaronder Cloud en AI.[5]

Op AI zien gemeenten bijvoorbeeld flinke kansen en zijn veel enthousiaste collega's al aan de slag. AI biedt perspectief in bezwaarprocedures. De eisen die nieuwe wetgeving stelt zijn voor gemeenten grotendeels gelijk. Dan is het veel effectiever om als één collectief de kansen en risico's te beoordelen, het werk te verdelen en plannen te maken om gemeenten te ontzorgen. Dat is wat collectivisering hier betekent: gemeenten gaan niet allemaal afzonderlijk aan de slag, maar zij vormen één sterke bestuurslaag. Dat doen we op de juridische en ethische voetangels, maar ook door een plek in te richten waar innovatieve energie uit gemeenten wordt gebundeld, voor echte impact op grote (overheidsbrede) schaal.

Slagvaardige aanpak

[2] Digitale Agenda Gemeenten 2028 – Regie op één digitale samenleving
[3] Verenigingsstrategie VNG 2030 - Stap naar voren | VNG
[4] Resolutie: Als één sterke bestuurslaag regie op de digitale samenleving | VNG
[5] Start gezamenlijke aanpak AI, Cloud en Digitale Veiligheid | VNG

Wat levert de collectivisering op? Allereerst biedt de collectieve aanpak schaalvoordelen bij bijvoorbeeld inkoop. We profiteren bovendien allemaal van dezelfde hoogwaardige oplossingen voor de ontwikkeling en het beheer van ICT-systemen. De grootschalige aanpak geeft kwaliteit en slagkracht om maatschappelijke opgaven doeltreffend aan te pakken. Door gezamenlijk te experimenteren creëren we kansen voor innovatie (bijvoorbeeld een sterke informatiepositie), digitale veiligheid, dienstverlening en de inzet van AI. Uiteraard helpt collectivisering ook om de huidige én toekomstige kosten van digitalisering te drukken. In die collectieve aanpak sluiten we zo veel mogelijk aan bij het gebruik of de versterking van bestaande organisaties en samenwerkingsvormen.

Gemeenten zijn en blijven aan het roer
Voor de opgaven waar gemeenten op willen collectiviseren, verwachten zij dat dit impact heeft op de dagelijkse praktijk en speelruimte van individuele gemeenten. Daarom is het centrale principe in de collectieve aanpak dat gemeenten bij elke beslissing ‘in the lead’ zijn: zij maken zelf de voorstellen voor collectivisering en zij kiezen er op de ALV voor zich onderling aan deze collectieve afspraken te binden. Daarbij maken zij afspraken over (overheidsbrede) financiering en de organisatie, en over een degelijk en haalbaar implementatieplan voor bijvoorbeeld nieuwe standaarden.

Vanwege deze impact op de aanpak van maatschappelijke opgaven toetsen gemeenten de voorstellen grondig aan de gemeentelijke dagelijkse praktijk. Zij maken de baten en impact transparant. Via een nieuwe structuur zijn alle soorten gemeenten (van G4 tot K80) en disciplines (van Chief Information Officer (CIO) tot controller) betrokken. Daarbuiten staat het elke collega vrij om mee te lezen en mee te doen in de ontwikkeling van voorstellen. Zo wordt geborgd dat alle typen gemeenten, betrokken vakdisciplines en professionals die door een voorstel worden geraakt, nauw betrokken zijn bij de besluitvorming.

Een ander principe is dat gemeenten eerst de overheidsbrede kansen uitwerken. Dit doen zij onder meer in de context van de Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS), waar zij samen met provincies, waterschappen, rijk en uitvoeringsorganisaties plannen uitwerken voor onder andere Cloud, Weerbaarheid en Dienstverlening. De gemeentelijke expertise en praktijk zijn in die gezamenlijke planvorming welkom en onmisbaar: zij brengen de ‘omkering’ uit de Verenigingsstrategie hier heel concreet in de praktijk. Omgekeerd profiteren zij van de kennis en kunde van medeoverheden.

Gemeenten werken aan ‘collectiviseringsvoorstellen’
Op de ALV van juni 2025 wezen gemeenten Dienstverlening/Common Ground aan als eerste collectiviseringsprioriteit. Als gezegd kozen zij op de najaars-ALV van november 2025 unaniem om ook aan de slag te gaan met AI, Cloud en Digitale Veiligheid en de doorsnijdende thema’s Autonomie, Sourcing en Vakmanschap. Met de opdracht hiervoor voorstellen uit te werken, compleet met (overheidsbrede) scenario’s voor de organisatie, financiering en implementatie. Gemeentelijke collega’s zijn, met steun van de VNG, hard aan de slag. Zij doen dit in goed gesprek met onze medeoverheden en in nauwe samenhang tussen de prioriteiten.

Gemeenten zetten de stap naar collectivisering op een prioriteit in fasen, met deelbeslissingen. De aard van die beslissingen loopt daarin uiteen. Zoals de vaststelling van een koers en de (ontwikkeling van) standaarden, maar ook de verkenning van een financierings- en organisatieconstruct voor een nieuwe gezamenlijke voorziening. Wat al deze voorstellen bindt is dat ze stapsgewijs bijdragen aan het bereiken van de ‘80% collectief’ en steunen op de kracht die een ALV-besluit meedraagt om de ‘vrijblijvendheid voorbij’ te gaan.

Gemeenten kiezen koers
Met deze ALV-rapportage leggen we de eerste deelbesluiten binnen de gekozen prioriteiten voor, zoals aangekondigd tijdens de ALV van 30 september. Voor Common Ground ligt een apart besluit voor. De voorstellen zijn verbonden in de duidelijke koers die gemeenten op de prioriteiten kiezen, de nauwe interbestuurlijke samenwerking hierop en het fundament dat ze daarmee onder de collectieve aanpak leggen. Zij zien wat nodig is, weten dit concreet te maken en zijn vervolgens bereid om de stap naar voren te doen met duidelijke afspraken.

Dat blijkt uit het voorgestelde besluit over collectieve regievoering op de Common Ground-standaard, het commitment aan één classificatiesystematiek voor wat we onder ‘digitale autonomie’ verstaan en de keuze om bij AI samen te werken aan de grote uitdagingen bij bezwaar en beroep. Dit geeft gemeenten houvast op de koers en één sterk geluid in relatie tot het Bestuurlijk Overleg Digitalisering (BOD) en de markt.

Uiteraard ligt met deze voorstellen nog niet het hele fundament en is ook nog niet voor elke prioriteit duidelijk wat de toekomst brengt. Wel volgt uit deze voorstellen de noodzaak om in samenhang te bepalen wat gemeenten collectief organiseren en welke financieringsconstructen daarvoor nodig zijn. Dit komt in de volgende paragrafen aan bod en krijgt zijn uitwerking voor de ALV’s in 2027 en verder. Gemeenten erkennen hierbij dat niet alles vooraf duidelijk is en onderlinge afhankelijkheden een rol kunnen spelen. Niettemin wensen zij nu ook al stappen te zetten en koers te bepalen, waar zij als gemeenten samen én overheidsbreed mee verder kunnen. Want gemeenten moeten vooruit in een snel ontwikkelende wereld.

Deze digitale koers zetten we in met het oog op een gezonde, veilige en verantwoorde online samenleving. Waar digitalisering publieke en democratische waarden borgt en versterkt, van de infrastructuur voor het uitwisselen van gegevens tot kaders voor sociale media. Dankzij de ambitieuze insteek van onze leden komt dit doel dichterbij. We bouwen aan een samenleving waarin de rechten van inwoners zijn beschermd, innovatie ruimte krijgt en de Nederlandse economie wordt versterkt. We merken dat het enthousiasme onder gemeenten groot is om gezamenlijk verder te werken aan de kwaliteit van de gemeentelijke digitalisering. Gemeenten kijken er daarom naar uit om de komende periode de gezamenlijke koers en voorstellen uit te werken.

2. Randvoorwaarden voor collectivisering

De VNG ondersteunt gemeenten op de vragen rond organisatie, financiën en implementatie
De resolutie voor de collectivisering van digitalisering biedt de ruimte voor een breed scala aan besluiten, van een koers tot gezamenlijke regie en de inrichting van een organisatie.[6] Dat roept 'grote vragen' op over financiering, organisatie en implementatie. Nu we concrete stappen zetten op koers, komen ook deze vervolgvragen in zicht. In de resolutie geven gemeenten bewust veel ruimte voor de beantwoording van deze vragen, verdere uitwerking en creativiteit. Dit is nodig, want gemeenten werken aan iets nieuws, zij pionieren.

De VNG is hierin 'ondersteunend aan de leden in het opstellen van de voorstellen, [en] kennis- en governanceproducten die helpen bij de uitvoering en besluitvorming'.[7]

Welke rol we vervolgens zelf vervullen, staat open voor gesprek en wordt niet op voorhand ingevuld. Onze platformfunctie staat wel vast. Vanuit die rol helpen we gemeenten het complexe gesprek te voeren, de uitkomsten in plannen te gieten én de onderlinge samenhang te bewaken.

Organiseren voor collectiviseren
Een fundamentele vraag onder alle collectiviseringsactiviteiten is hoe gemeenten 'organiseren voor collectivisering'. Zij hebben hier al jarenlange ervaring mee, via regionale samenwerking, gemeenschappelijke regelingen en uitvoeringsorganisaties en natuurlijk Samen Organiseren. Ook kennen we voorbeelden uit Denemarken, België en Portugal. Die ervaring vertalen we in de principes uit de resolutie, waaronder 'overheidsbreed, tenzij'[8] en 'maak gebruik van wat er al is'.[9]

Voor koploper Common Ground is uitgebreid gesproken en gedacht over de regie en organisatie. De andere opgaven zien de vraag ook op de horizon. Daarom is vanuit de Ambtelijke Praktijktafel Informatiesamenleving (API) en het veld een duidelijke roep om regie en organisatie in samenhang. Dit is het meest concreet verwoord in het manifest 'Nu kiezen voor een gemeenschappelijke digitale overheid'.[10]

De VNG werkt met gemeenten voor de verschillende opgaven uit welke organisatievormen er mogelijk zijn om te organiseren voor het collectief. De VNG vervult hier haar platformrol, om de onderlinge samenhang te bewaken en als één sterke bestuurslaag het interbestuurlijke gesprek te voeren. Wanneer de inhoud hierom vraagt, kunnen de leden ervoor kiezen om collectieve regievoering in te gaan richten.

Voor koploper Common Ground ligt tijdens deze ALV een apart voorstel om de inhoudelijke kaders van deze collectieve regievoering vast te stellen. Tijdens de ALV van juni wordt een definitief besluit genomen over de mate van collectieve regievoering. Hierbij wordt gedacht aan het verstevigen van leveranciersmanagement door het opstellen van raamovereenkomsten.

---

[6] "De uitwerking zal per dossier sterk verschillen: een voorstel kan gaan over de inrichting van een gezamenlijke inkooporganisatie, 'compliance centers' waar juridische kwesties rondom AI belegd worden, de standaardisatie van 'ethics-by-design' of het verbinden en versterken van bestaande SSC's om hun diensten breder aan te bieden." – Toelichting resolutie.

[7] Toelichting resolutie.

[8] Gemeenten hanteren bij collectivisering het principe 'eerst overheidsbreed, in tweede instantie collectief gemeentelijk, als derde (sub)regionaal en alleen indien nodig decentraal'. – Principes resolutie

[9] Voor de uitvoering van de collectiviseringsvoorstellen:
- Worden verschillende organisatievormen afgewogen, waaronder Europees, landelijk en regionaal;
- Geldt de sterke voorkeur voor gebruik en/of versterking van organisaties en samenwerkingen die er al zijn.
– Principes resolutie

[10] "Wat er nodig is: Eén regieorganisatie, boven het niveau van de individuele gemeenten. Krachten bundelen betekent niet dat iedereen alles zelf uitzoekt, maar uitvoering organiseren op het niveau waar het werkt: gezamenlijke voorzieningen bouwen, implementeren, beheren en opschalen. Zo houden gemeenten juist greep op hun eigen uitvoering." – Manifest 'Nu kiezen voor een gemeenschappelijke digitale overheid'

Daarnaast kunnen, onder voorbehoud van onderzoek, opdrachten aan de markt worden gegeven voor de bouw en het onderhoud van collectieve voorzieningen. Deze besluiten kunnen een belangrijke rol spelen in de verdere uitwerking van de collectiviseringsopgave. De komende tijd wordt onderzocht of de regievoering die voor Common Ground is voorzien (op termijn) ook een spilfunctie kan vervullen voor andere opgaven.

Bij de volgende stap op de verschillende voorstellen komt dit onderwerp, in onderlinge samenhang, terug op de ALV.

Financiering van collectivisering
Gemeenten zien de potentiële baten van collectivisering, en ook dat er middelen nodig zijn om de transitie te maken. Daarom werkt de VNG een ‘menukaart’ uit van financieringsconstructen als uitbreiding op het bestaande assortiment met bijvoorbeeld subsidies, afspraken met het rijk en natuurlijk ons fonds voor de Gezamenlijke Gemeentelijke Uitvoering (GGU).

Een mix van financieringsopties is mogelijk, met bijvoorbeeld de afspraak dat gemeenten een deel voor hun rekening nemen als het rijk ook bijdraagt. Ook kan het zijn dat gemeenten investeringen doen voor het collectief, bijvoorbeeld omdat zij door de ALV als ‘koploper’ zijn aangemerkt. Een financieringsconstructie kan hierin voorzien, op basis van afspraken in een collectiviseringsvoorstel. De resolutie geeft ruimte om per voorstel een passende mix in te richten. Dit komt terug bij de verschillende voorstellen, ook in onderlinge samenhang. Beslissingen over financiën nemen de leden alleen tijdens de ALV en in samenhang met het bestuurlijke proces rondom de Kadernota.

Impact en implementatie
Gemeenten zien dat de impact van collectivisering op de dagelijkse praktijk groot zal zijn. Daarom nemen ze er tien tot vijftien jaar de tijd voor. Ook hanteren ze hiervoor principes, zoals dat de uitvoering aansluit bij de draagkracht van gemeenten, er rekenschap is van de verschillen tussen gemeenten in aard en omvang en dat de koers duidelijk is voor gemeenten onderling, medeoverheden en marktpartijen.[11]

Een belangrijk onderdeel is de analyse van de impact op de gemeentelijke praktijk. De VNG heeft ruime ervaring met dit model bij wetgeving en verkent of dit ook werkt voor collectiviseringsvoorstellen. Kosten zijn daarbij van belang, maar nadrukkelijk ook de baten. Op basis van concrete business cases wegen gemeenten de voorstellen af en leren zij wanneer een geplande collectieve voorziening de druk op hun eigen begroting vermindert.

Het College van Dienstverleningszaken en de API spelen hierin een centrale rol. Daarin zoeken zij een balans tussen diepgaand kwantitatief onderzoek naar impact en de wens om voortgang te boeken, op basis van een meer kwalitatieve beoordeling. Met behulp van een routekaart houden zij integraal overzicht en helpen zij sturing te geven aan de beweging.

[11] De uitvoering van deze ambities vindt gefaseerd plaats, op basis van collectiviseringsvoorstellen implementatie gebeurt passend bij onder meer draagkracht, lopende begrotingen, bestaande afspraken en vervangingscycli van de verschillende gemeenten.
De uitvoering van de resolutie vraagt veranderstrategieën op zowel de integrale samenhang als voor de afzonderlijke collectiviseringsvoorstellen, waarin onder meer rekenschap gegeven wordt van de verschillen die er in aard en omvang tussen gemeenten kunnen bestaan en welke consequenties dit heeft voor de tijdslijnen en aanpak van implementatie.
De veranderstrategieën bevatten hiertoe afspraken en principes om voldoende houvast en urgentie te bieden aan leden onderling, (inter)bestuurlijke partners en marktpartijen voor de langjarige transitie. – Principes resolutie

3. Voorbereiding voorstellen en betrokkenheid gemeenten

Gemeenten bereiden - met ondersteuning van de VNG - collectiviseringsvoorstellen voor. Dit gebeurt in nauwe samenwerking met de medeoverheden onder de vlag van de Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS). Voor de onderwerpen waarop de ALV opdracht gaf een collectiviseringsvoorstel uit te werken, zijn werkgroepen gestart: zogenaamde ‘opgavetafels’. In de opgavetafels werken gemeentelijke experts voorstellen uit. Al die voorstellen komen samen bij de Ambtelijke Praktijktafel Informatiesamenleving (API), waar vertegenwoordigers van de gemeentelijke praktijk overzicht houden, samenhang bewaken en helpen prioriteren. Met deze praktijkbril geven zij de Commissie Informatiesamenleving en vervolgens ook het bestuur van de VNG advies over de verschillende voorstellen.

Op deze manier zijn de voorstellen inhoudelijk sterk, grondig getoetst aan de gemeentelijke praktijk en in de overheidsbrede context geplaatst. Ook wordt zo gewerkt aan stevig draagvlak.

Gemeenten zijn van harte uitgenodigd om mee te helpen met de voorbereiding van de collectiviseringsvoorstellen en producten waar we overheidsbreed aan werken. Ook vragen en ideeën zijn welkom.

Meer weten en meedoen?

Kijk op **Regie op de digitale samenleving | VNG**

Word lid van het **Kennisnetwerk Data en Samenleving** en de **VNG-fora**

Sluit je aan bij de specifieke communities, zoals AI en Digitale Veiligheid

✉️ Mail naar **digitalisering@vng.nl**

4. Bestuurlijke toelichting collectiviseringsvoorstellen en gevraagde besluiten

Deze paragraaf bespreekt de concrete voorstellen, onderlinge samenhang, de baten voor gemeenten en wat het van hen vraagt, de financiële consequenties, de overheidsbrede context, afstemming en het vervolg. Dit is bedoeld voor een bestuurlijke beoordeling, maar betreft nadrukkelijk een samenvatting van de afzonderlijke voorstellen in de bijlage. Voor de specifieke besluittekst en toelichting wordt daarnaar verwezen.

4.1. Voorstellen voor de najaars-ALV van december 2026

Op de ALV's in 2025 benoemden gemeenten vier prioriteiten om als eerste op te collectiviseren: Dienstverlening/Common Ground,[12] AI, Cloud en Digitale Veiligheid. Samen met drie doorsnijdende thema's die in elke prioriteit terugkomen: Digitale Autonomie, Sourcing en Digitaal Vakmanschap.[13] Gemeenten werken hiervoor met ondersteuning van de VNG collectiviseringsvoorstellen uit en leggen (deel-)beslissingen voor. Ook wensen zij twee onderwerpen als collectiviseringsprioriteit aan te merken: 'Data' en 'Planketen'. De prioriteiten sluiten aan bij de overheidsbrede prioriteiten op digitalisering uit de Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS).[14] Gemeenten en medeoverheden treden hier zo veel mogelijk samen in op.

De uitwerking van de voorstellen volgt daarin een paar stappen. Eerst stellen de leden prioriteiten vast, daarna komt een voorstel voor de inhoudelijke koers en vervolgens komt het 'hoe' aan bod met complexe vragen over de manier van organiseren, financieren en implementeren. Op deze ALV ligt een negental voorstellen voor, in verschillende fasen. Zie onderstaande tabel.

Voorstel	1. Prioriteit	2. Koers	3. Het hoe: ALV juni '27	Toelichting
Common Ground[15] *Het organiseren van collectieve regievoering op Common Ground*	●	● 🏛	● € 🏛	Prioriteit: Realisatiekoers juni 2025 Najaars-ALV: vaststellen inhoudelijke kaders en collectieve regievoering binnen huidig mandaat en vastgestelde financieel kader ALV juni '27: organisatie en financiering van collectieve regievoering
Digitale Veiligheid *Collectief organiseren op privacywerkzaamheden: Centraal Privacy Office*	●	●	● € 🏛	Prioriteit november 2025 Najaars-ALV: koers op collectief organiseren op privacywerkzaamheden ALV juni '27: inrichting en financiering
Digitale Veiligheid *Samen Controleren*	●	●	○	Prioriteit november 2025 Najaars-ALV: gezamenlijke aanpak van leverancierscontroles
AI *Gemeenten kiezen voor één gezamenlijke AI-infrastructuur*	●	●	○	Prioriteit november 2025 Najaars-ALV: koers op gezamenlijke AI-infrastructuur

[12] Realisatiekoers Common Ground | Common Ground
[13] Start gezamenlijke aanpak AI, Cloud en Digitale Veiligheid | VNG
[14] Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS) | Digitale Overheid
[15] Voor Common Ground ligt een apart besluit voor tijdens de Najaars-ALV

Voorstel	1. Prioriteit	2. Koers	3. Het hoe: ALV juni ’27	Toelichting
Cloud *Datasoevereiniteit bij cloud*	●	●	○	Prioriteit november 2025 Najaars-ALV: standpunten over datasoevereiniteit
Data *Gezamenlijke koers voor data-standaarden*	●	●	○	Najaars-ALV: aanmerken als opgave en gezamenlijke koers voor datastandaarden
Digitaal Vakmanschap	●	○	○	Prioriteit / doorsnijdend thema november 2025
Digitale Autonomie *Eenduidig en uniform overheidsbreed beleid op digitale autonomie*	●	●	○	Prioriteit / doorsnijdend thema november 2025 Najaars-ALV: eenduidig beleid op digitale autonomie
Planketen *Maatschappelijke opgaven realiseren dankzij de instrumenten van de leefomgeving*	●	●	○	Najaars-ALV: aanmerken als opgave en principebesluit over standaardisatie
Sourcing *Collectief opdrachtgeverschap: verkenning en inzicht in IT-uitgaven*	●	● 🏛	○	Prioriteit / doorsnijdend thema november 2025 Najaars-ALV: collectief opdrachtgeverschap, met inzicht in IT-uitgaven en een verkenning van een aankoopcentrale

● eerder door ALV vastgesteld ● najaars-ALV dec. ’26 ● voorzien voor de ALV van juni ’27 ○ moment van agendering volgt uit uitwerking
€ financiering 🏛 organisatie

4.2. Gevraagde besluiten

De ALV wordt gevraagd in te stemmen met een set (deel-)besluiten en twee nieuwe onderwerpen aan te merken als collectiviseringsopgave. Het voorstel voor Common Ground wordt hierin via een apart agendapunt, met aparte bijlage en besluitpunt behandeld. De overige voorstellen worden gezamenlijk voorgelegd, met de mogelijkheid voor de ALV om te beslissen ze apart te behandelen.

4.3. Diverse voorstellen leggen bouwstenen voor collectief digitaliseren

Digitalisering is verweven met vrijwel alles wat gemeenten doen. Dat zien we terug in deze diverse set voorstellen. Op elk van deze onderwerpen is er de urgente noodzaak om de vrijblijvendheid voorbij te gaan en de volgende stap te zetten in het samen organiseren.

Daarbij vormen de voorstellen een samenhangend geheel. Dat wordt zichtbaar als we collectief organiseren zien als de bouw van een ‘overheidsbreed huis’, waaraan elk voorstel een steentje bijdraagt. AI vormt een deel van het fundament voor toekomstige digitale ontwikkelingen en biedt tegelijk concrete toepassingen, bijvoorbeeld bij bezwaar en beroep. Cloud draagt bij aan veilige en verantwoorde opslag en Data zorgt dat wat daar is opgeslagen breed gebruikt kan worden. Sourcing zorgt voor goede en betaalbare spullen en samenwerking via bijvoorbeeld een ‘Centraal Privacy Office (CPO)’ houdt de privacybescherming op orde. Common Ground vervult veel van die rollen én bouwt een deel van het huis, de organisatie.

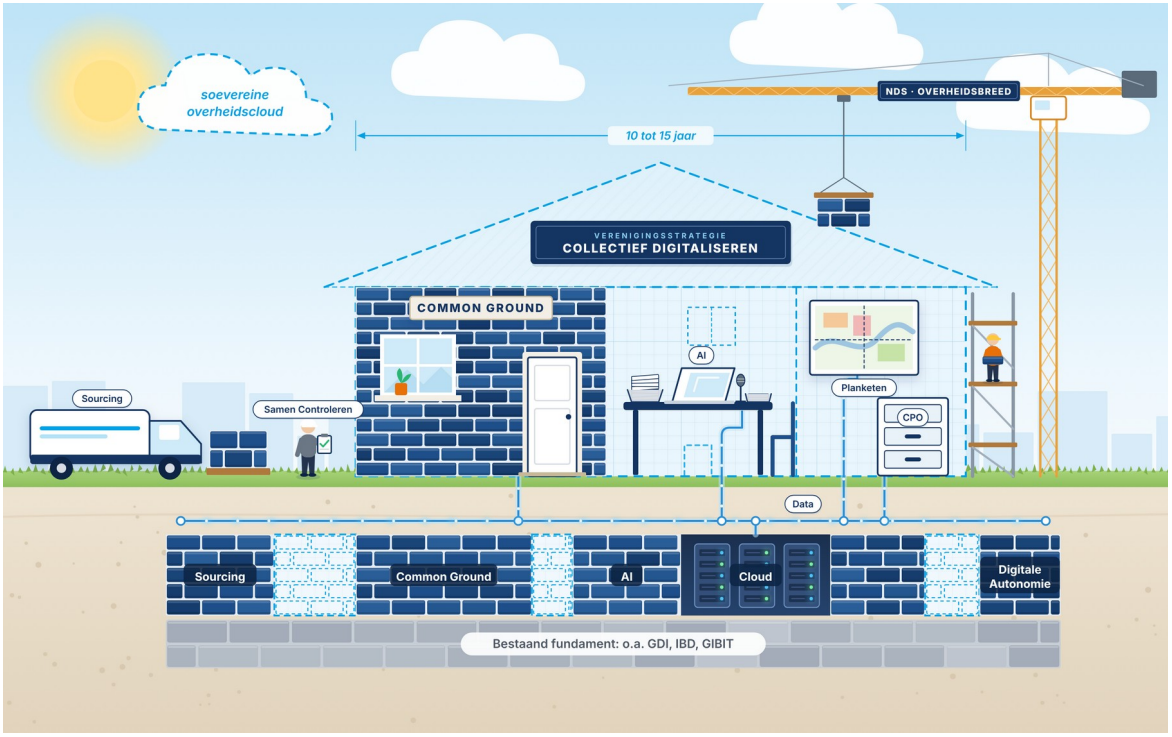

Uiteraard betekent dit niet dat er één organisatie of centrale plek komt waar alle digitalisering landt: onder meer het principe ‘maak gebruik van wat er al is’ blijft van kracht. Ook ‘overheidsbreed, tenzij’, dus waar mogelijk bouwen gemeenten aan overheidsbrede collectieve digitalisering (zie paragraaf 4.7).

Verder is een dwars doorsnijdend thema bij alle voorstellen dat zij bijdragen aan een verantwoorde, veilige online samenleving. Waar digitalisering publieke en democratische waarden borgt en versterkt: een centrale ambitie uit de Digitale Agenda Gemeenten 2028. Van de infrastructuur voor het uitwisselen van gegevens tot de inzet van AI in bezwaar en beroep. Dit komt terug in de uitwerking van alle voorstellen.

Digitaal Vakmanschap is daarbij ook een vanzelfsprekend en integraal onderdeel van iedere digitaliseringsopgave. Het is daarom ook als doorsnijdend thema aangemerkt, als de menselijke randvoorwaarde die bepaalt of ambities op het gebied van autonomie, AI, data, digitale weerbaarheid en andere maatschappelijke opgaven daadwerkelijk in de praktijk kunnen worden gerealiseerd. Daarom ligt er geen apart voorstel voor, maar verwerken gemeenten met ondersteuning van de VNG dit in de uitwerking van de andere voorstellen.

Daarbij is veel van het huis nog niet ingevuld. Van het fundament, de afspraken, de kaders, de organisatie(s), de toepassingen. Daar kunnen al bouwtekeningen voor klaarliggen, of alleen nog ruwe schetsen. Dit huis tekent het pad waarlangs gemeenten met medeoverheden de komende jaren aan collectief digitaliseren bouwen.[16]

[16] Dit huis is een uitwerking van het ‘Digitale Huis van Thorbecke’, het principe onder de nieuwe en nauwe overheidsbrede samenwerking. Zie dit artikel.

4.4. Baten voor gemeenten

In de tabel op pagina's 16 tot en met 18 staan de individuele voorstellen kort toegelicht. Zij verschillen sterk in onderwerp, maar bepaalde baten komen telkens terug. De bekendste en belangrijkste is natuurlijk dat het beter is om iets in één keer (zo) goed (mogelijk) te doen, in plaats van ieder voor zich. Gemeenten verdelen het werk, koplopers met enthousiaste gemeenten gaan aan de slag en de rest neemt dit over. Gemeenten bundelen de krachten met grote uitvoerders om AI slim in te zetten bij bezwaarprocedures, een CPO kan standaard-DPIA's (gegevensbeschermingseffectbeoordelingen) en verwerkersovereenkomsten bieden en met Samen Controleren beoordelen gemeenten een ICT-leverancier collectief één keer goed.

Het is verder niet voor niets dat alle voorstellen wijzen naar sourcing, van inkoop tot contractbeheer, als belangrijk instrument om collectivisering in de praktijk te brengen. Hier ligt al een rijke geschiedenis van succesvolle (overheidsbrede) samenwerking. Met deze voorstellen staan gemeenten samen veel sterker tegenover een geconcentreerde leveranciersmarkt. Zij bouwen aan een stevige informatiepositie over hun uitgaven aan digitalisering, zorgen voor collectief krachtig opdrachtgeverschap en verkennen de volgende overheidsbrede stap met een aankoopcentrale. En op de specifieke dossiers stellen ze gedeelde datastandaarden en heldere en eenduidige eisen op Cloud en Digitale Autonomie.

Ook krijgen gemeenten meer zeggenschap over waar de gegevens van inwoners en ondernemers staan en wie hierover beslist. Dat verkleint het risico dat dienstverlening in de knel komt of zelfs stilvalt, bijvoorbeeld door geopolitieke ontwikkelingen of door een koersverandering bij leveranciers.

Gemeenten hebben al jaren te maken met een versnipperde informatievoorziening, groeiende afhankelijkheid van leveranciers en gegevens die onvoldoende uitwisselbaar zijn. Hierdoor kunnen gemeenten niet altijd de gewenste dienstverlening leveren aan inwoners en ondernemers. Om dit te doorbreken is in 2018 de visie Common Ground ontwikkeld. Sindsdien hebben gemeenten, leveranciers en samenwerkingsverbanden gewerkt aan standaarden, gezamenlijke voorzieningen en nieuwe samenwerkingsvormen.

Het is nu tijd om deze beweging landelijk door te zetten, specifiek voor het domein dienstverlening. Dit vraagt om stevige, gezamenlijke regie. Door scherpe standaarden te stellen voor gegevensuitwisseling, kunnen we succesvolle, bestaande initiatieven versneld harmoniseren en opschalen. Denk hierbij aan beproefde oplossingen zoals GEM, Signalen, KISS, VrijBRP, Open Stad Registratie Vakantieverhuur en Klantsignalen-management. Door krachten te bundelen, organiseren we samen oplossingen die individueel onbetaalbaar of onhaalbaar zijn.

Ten slotte helpt dit gemeenten te voldoen aan nieuwe wetgeving, zoals de Cyberbeveiligingswet en EU-regels voor digitale autonomie en gegevensuitwisseling. Samen Controleren helpt gemeenten bij de verplichte leverancierscontrole via ENSIA (Eenduidige Normatiek Single Information Audit) en de afspraken voor het Federatief Datastelsel maken het eenvoudiger om aan te sluiten op bijvoorbeeld eIDAS, het Europese inlogmiddel zoals DigiD.

4.5. Wat vraagt dit van gemeenten

Met deze set voorstellen kiezen gemeenten koers. Op de inhoud van de opgaven, zoals met het vaststellen van de Common Ground standaard, de focus op bezwaar en beroep en transcriptie bij AI en de principe-uitspraak om sourcings-informatie te delen. En op de randvoorwaarden, met het uitwerken van de regievoering voor Common Ground en een aankoopcentrale. Wat dit van gemeenten vraagt, komt bij de voorstellen aan bod. Meestal komt het erop neer dat een gemeente de koers meeneemt wanneer iets toch al verandert. Zoals bij nieuwe inkoop, vervanging van

systemen en aflopende contracten. Dan geeft zij eisen mee over Cloud, Digitale Autonomie en het Federatief Datastelsel.

Om de vruchten van collectivisering te plukken, vraagt het ook van gemeenten dat zij gebruikmaken van elkaars werk. Dit betekent soms dat ze hun eigen werkwijzen loslaten. Bij Samen Controleren besteden zij de controle van ICT-leveranciers uit en bij de planketen maken ze zo veel mogelijk gebruik van voorbeelduitwerkingen. Dit is een onderdeel van ‘de vrijblijvendheid voorbij’, namelijk dat gemeenten zich ook aan hun onderlinge afspraken houden.

Onderdeel hiervan is ook dat gemeenten hun basis versterken. Zoals met het opstellen en uitvoeren van een Actieplan voor digitale autonomie, het gebruik van ‘classificatiesystematiek’ op hun eigen IT-landschap en de inrichting van een basisniveau voor de privacy-functie.

4.6. Financiële consequenties

Een doel van collectivisering is om gemeenten te ontzorgen en de ‘baseline’ van hun digitalisering te verhogen, zoals met handreikingen en gezamenlijke voorzieningen. Niettemin vraagt die transitie ook inzet van gemeenten. De inzet is dat deze voorstellen (zeer) beperkte capaciteit of middelen van gemeenten vragen. Dit zal grotendeels samenvallen met werk dat gemeenten al doen, zoals de toepassing van contractsvoorwaarden bij inkoop en het inbrengen van standaarden in een programma van eisen bij de vervanging van software.

Gemeenten signaleren daarbij dat de uitvoering van de volgende stap op de opgaven vraagt om gezamenlijke financiering(-sconstructen). Zij nemen dit mee als randvoorwaarde bij de uitwerking van de volgende set voorstellen, in onderlinge samenhang en met een prioritering vanuit de praktijk. Zij werken daarvoor waar logisch ook business cases uit, die de kosten en baten in kaart brengen. De VNG bewaakt hierbij de samenhang en deze voorstellen komen dan bij volgende ALV’s aan bod.

Gemeenten brengen in eigen tempo de koers in de praktijk
Gemeenten signaleren, onder meer via de Ambtelijke Praktijktafel Informatiesamenleving, tegelijkertijd dat deze grote en diverse set voorstellen niet door elke gemeente direct in de praktijk kan worden gebracht. Dit is ook niet noodzakelijk: uitgangspunt van de resolutie is dat gemeenten faseren, op basis van aard, omvang, draagkracht en lopende begrotingen. Dit zal per gemeente verschillen en de wijze en het tempo van implementatie van deze koers daarmee ook. Dit is de keuze die gemeenten maken om tempo te maken met het leggen van het fundament voor collectivisering, wetende dat er niet alleen nog veel zaken uitwerking vragen, maar óók dat niet alles direct in de praktijk landt.

Koplopers gaan aan de slag, alle gemeenten weten wat de koers is
De praktische realiteit is dat de komende periode de meeste aandacht uit zal gaan naar vragen over financiering en organisatie. Koplopers gaan ondertussen aan de slag met hun specifieke opgaven en gemeenten met de benodigde middelen brengen de andere koerswijzigingen in de praktijk. Gemeenten met minder middelen of andere prioriteiten kunnen later van dat werk en hun lessen gebruik maken, wanneer de voorstellen met beslissingen op de ALV doorschuiven van koers naar implementatie. Door deze koerskeuzes weten alle gemeenten ondertussen wel waar zij aan toe zijn en waar zij naartoe gaan. Dit biedt houvast en helpt, ook als investering niet mogelijk is, om ten minste desinvestering te beperken. Door bij nieuwe inkoop al wel de koers in te brengen en geen trajecten te starten die ervan afwijken. Op deze manier komen alle gemeenten op basis van hun eigen lokale situatie op koers.

Common Ground en collectieve gegevensvoorziening
Voor Common Ground ligt een apart voorstel om collectieve regie in te gaan richten. Het inrichten van collectieve regievoering is een uitbreiding op het huidige landelijke programma Common Ground. Voor de regievoering zoals die nu wordt voorzien is een structurele financiering nodig van circa € 8 miljoen per jaar. Dit betekent dat de huidige financiering van het programma Common Ground (circa € 4,5 miljoen) moet worden gecontinueerd en er circa € 3,5 miljoen aan aanvullende middelen nodig zijn. Een besluit over mogelijke aanvullende financiering voor de regievoering van Common Ground wordt meegenomen in de besluitvorming over de Kadernota 2028 en zal in juni 2027 ter besluitvorming aan de ALV worden aangeboden. De hierboven genoemde bedragen zijn dus indicatief.

Ook voor de bouw en het onderhoud van de collectieve gegevensvoorziening is op dit moment geen dekkende financiering. Indien uit het onderzoek blijkt dat de VNG namens gemeenten opdrachten aan de markt kan verstrekken voor de bouw en het onderhoud van een collectieve gegevensvoorziening, is hiervoor indicatief circa € 9,5 miljoen per jaar aan structurele financiering nodig. Omdat de individuele financiële bijdrage aan de collectieve gegevensvoorziening per gemeente anders kan zijn, is er nog geen duidelijke besluitvormingsroute te schetsen. Daarom wordt de financiering van de collectieve gegevensvoorziening meegenomen als casus in het aangekondigde onderzoek naar financieringsarrangementen voor collectieve digitalisering. Hierin wordt ook gekeken naar financieringsarrangementen die kijken naar voorinvesteringen van koplopers.

4.7. Overheidsbrede context

Zoals gezegd werken gemeenten nauw samen met de medeoverheden volgens het principe ‘overheidsbreed, tenzij’. Gemeenten hebben hier uitgebreide ervaring mee, zoals met de Generieke Digitale Infrastructuur (GDI) en de Interbestuurlijke Datastrategie (IBDS). Veel van dit werk gebeurt in de context van de Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS) en komt samen in het Bestuurlijk Overleg Digitalisering (BOD). In het BOD worden overheidsbrede deelakkoorden gesloten om versnippering tegen te gaan en concrete stappen te zetten op cruciale thema’s van de NDS. De ambitie is om in 2027 met koplopers die mensen en middelen inbrengen deze deelakkoorden te realiseren. Waar mogelijk sluiten de collectiviseringsvoorstellen aan op de inzet voor deze deelakkoorden. Zo dragen gemeenten bij aan de overheidsbrede beweging en zitten zij met een mooi aanbod aan de onderhandelingstafel.

4.8. Consultatie

De voorstellen zijn opgesteld met gemeentelijke experts aan de opgavetafels en ter consultatie voorgelegd aan onder meer de API. Uit de consultatie volgt dat het gemeentelijk veld overwegend positief is over de koers die hiermee wordt uitgezet, maar dat er enkele belangrijke randvoorwaarden en aandachtspunten gelden voor het vervolg, zoals de nadruk op het goed organiseren voor collectivisering, het uitdenken van financieringsconstructen en onderzoek naar de baten en (uitvoerings-)consequenties voor gemeenten. Ook benadrukken zij dat deze uitwerking op inhoud en ‘grote vragen’ in (overheidsbrede) samenhang moet gebeuren en dat daarbij gelet moet worden op het absorptievermogen van gemeenten. Verder is het noodzakelijk dat in de besluitvorming helder is waarover de leden precies beslissen, en op welk moment.

Op basis van de reflecties uit het veld zijn de voorstellen, de inleiding en de vervolgaanpak verder aangescherpt.

4.9. Vervolg: routekaart voor praktijk en besluitvorming

De voorstellen zijn onderdeel van een grotere routekaart die de Commissie Informatiesamenleving en de API gebruiken voor overzicht, onderlinge samenhang (op inhoud én de randvoorwaarden zoals organisatie en financiering) en prioritering. Zo bepalen ze met gemeenten wat de vervolgstappen zijn op de prioriteiten. Daarbij kijken ze naar de gemeentelijke behoefte, het absorptievermogen van de gemeentelijke praktijk en de beschikbare capaciteit. Hierin is meer ruimte voor het uitbouwen van de gezamenlijke koers van voorstellen die raken aan organisatie, financiering en implementatie. Temeer omdat gemeenten dit in samenhang willen uitwerken.

Dit heeft gevolgen voor wat de vervolgstappen op de prioriteiten kunnen zijn. Daarbij blijven de leden altijd aan het stuur, ook in de fasering. Elke volgende (veelal concretere) stap komt als voorstel bij de leden terug. Een akkoord op de eerste stap op een prioriteit is dus geen toezegging op de volgende.

5. Overzichtstabel collectiviseringsvoorstellen

Deze tabel is met behulp van AI gegenereerd en daarna nagelopen. Hij dient als overzicht en samenvatting. De tekst van het voorstel in de bijlage is leidend.

Voorstel	Gevraagd besluit	Baten voor gemeenten	Wat vraagt dit van gemeenten?
AI *Gemeenten kiezen voor één gezamenlijke AI-infrastructuur*	Kiezen voor één gezamenlijke AI-infrastructuur (de AI-architectuur). Expertise en organisatiekracht nu concentreren op bezwaar en beroep en op transcriptie, met gemeenten die het voortouw nemen; andere toepassingsgebieden later. De Zuid-Hollandse appstore en GPT-NL als concept-bouwblokken. Steun voor een overheidsbreed AI-competentiecentrum. Een soevereine chatomgeving verkennen.	Gemeenten hoeven niet ieder afzonderlijk dezelfde voorzieningen, standaarden en kennis te ontwikkelen. Succesvolle oplossingen worden hergebruikt. Publieke regie, risicobeheersing en digitale autonomie worden versterkt, en schaarse ontwikkelkracht wordt doelgerichter ingezet.	De koers toepassen bij nieuwe aanbestedingen, contractverlengingen en vervanging van systemen. Eigen trajecten op bezwaar en beroep en transcriptie verbinden, samenvoegen of uitfaseren. De eigen IT-omgeving gereedmaken voor collectieve bouwblokken. Het voortouw nemen is vrijwillig.
Cloud *Datasoevereiniteit bij cloud*	Twee gezamenlijke standpunten: gevoelige gegevens in bedrijfskritieke SaaS op platforms die voldoen aan de Handreiking Cloud en niet onder extraterritoriale wetgeving vallen, met gegevens die van de gemeente blijven en een exitstrategie bij contractering; de Handreiking Cloud als leidend kader voor IaaS en PaaS, in afwachting van overheidsbreed cloudbeleid. Uitwerken tot eisen in de GIBIT, met classificatiemodel, overgangsregeling en kostenindicatie; definitief besluit bij een volgende ALV.	Meer zeggenschap over de vertrouwelijkheid van gegevens van inwoners en ondernemers. Minder risico dat dienstverlening stilvalt door buitenlandse sancties. Een koersvast signaal aan de markt.	De Handreiking Cloud toepassen bij inkoop en aanbesteding van cloudvoorzieningen, op het moment van opnieuw inkopen. Bij contractering een exitstrategie vastleggen. Lopende contracten worden niet met onmiddellijke ingang beëindigd.
Common Ground *Het organiseren van collectieve regievoering op Common Ground apart voorstel, niet in de bijlage*	De Common Ground-standaard en het beheerproces vaststellen, en de VNG regie laten voeren op die standaard, binnen het gegeven mandaat en het vastgestelde financiële kader. Bij een volgende ALV volgt een besluit over de inrichting, de precieze taken en de financiering.	Eén set spelregels, zodat oplossingen samenhangen, herbruikbaar zijn en gegevens uitwisselbaar worden. Versterken van opdrachtgeverschap richting de markt via raamovereenkomsten. Meer regie op het toepassen van veranderende eisen voor informatieveiligheid, privacy, openbaarheid en archivering.	De kaders op dezelfde manier toepassen. Exploitatie en invoering blijven lokaal; de exploitatielasten zijn indicatief circa € 0,25 per inwoner, en invoeren kost evenveel als een gewone heraanbesteding.

Voorstel	Gevraagd besluit	Baten voor gemeenten	Wat vraagt dit van gemeenten?
Digitale Autonomie *Eenduidig en uniform overheidsbreed beleid op digitale autonomie*	Commitment aan de Overheidsbrede Routekaart digitale autonomie. ‘Akkoord, tenzij’ op het Referentiekader digitale autonomie en op de classificatiesystematiek met normenkader: gemeenten committeren zich daaraan, tenzij de gemeentelijke werkgroepen die de kaders uitwerken niet akkoord gaan met de inhoud.	Uniforme sturing op de transitie naar digitale autonomie. Gezamenlijke bouwstenen, aanbestedingen, tools en handreikingen. Voorbereiding op komende Europese wetgeving.	Een actieplan digitale autonomie maken. De technische eisen van het Referentiekader in het eigen inkoopproces verankeren en de classificatiesystematiek toepassen op het eigen IT-landschap, op eigen tempo via levenscyclusbeheer.
Digitale Veiligheid *Collectief organiseren op privacywerkzaamheden: Centraal Privacy Office*	Kiezen voor een koers waarin generieke en herhaalbare privacywerkzaamheden van gemeenten collectief worden georganiseerd, volgens het uitgangspunt 'centraal waar het kan, lokaal waar het moet'; de gemeente blijft verwerkingsverantwoordelijk en tekenbevoegd. De business case en de organisatie- en financieringsmogelijkheden verder uitwerken voor verdere besluitvorming, voortbouwend op onder meer de kennis en expertise van de IBD.	Kant-en-klare referentie-DPIA's, privacyovereenkomsten en beleidsdocumenten, met consistente juridische kwaliteit. Toegang tot expertise die gemeenten zelf niet kunnen opbouwen, en minder afhankelijkheid van externe inhuur. Een sterkere stem richting ministeries en toezichthouders.	In deze fase geen verplichtingen. Bij de uitwerking denken gemeenten mee over producten en diensten. De FG, AVG-verzoeken en dagelijkse advisering blijven lokaal; producten rondt de gemeente lokaal af.
Digitale Veiligheid *Samen Controleren*	Commitment aan een gestandaardiseerde, gezamenlijke controle van ICT-leveranciers op informatiebeveiliging en privacy: één keer onafhankelijk controleren, resultaten gezamenlijk hergebruiken. De controlemethode, gebaseerd op de BIO2 en de methode voor proportionele leverancierscontrole van de IBD, uitwerken tot een Handboek Samen Controleren.	Ondersteunt gemeenten bij de leverancierscontrole die de Cyberbeveiligingswet sinds 15 augustus 2026 verplicht stelt. Voorkomt dubbel werk bij gemeenten en leveranciers. De resultaten zijn bruikbaar voor de eigen verantwoording.	De controle van in scope zijnde ICT-leveranciers uitbesteden aan Samen Controleren. Eisen die de gemeente aanvullend in een contract stelt, controleert zij zelf. De resultaten hergebruiken in leveranciers- en contractmanagement. Gefaseerde invoering.
Sourcing *Collectief opdrachtgeverschap: verkenning en inzicht in IT-uitgaven*	Verkennen hoe gemeenten als collectieve opdrachtgever voor IT optreden, en samen met provincies en waterschappen of een gezamenlijke aankoopcentrale een passende optie is. Inzicht in IT-uitgaven als bestuurlijke prioriteit: een gefaseerde aanpak, te beginnen met een pilot met 10 tot 20 vrijwillige gemeenten. Collectieve interventies alleen bij aantoonbare meerwaarde en op basis van een uitgewerkt voorstel. Het VNG-bestuur wordt verzocht de regie te beleggen en periodiek aan de leden te rapporteren.	Een sterkere positie tegenover een geconcentreerde leveranciersmarkt. Keuzes over gezamenlijke inkoop berusten op feiten. In deze fase vooral gevolgen voor de pilotgemeenten.	Een vast aanspreekpunt voor IT-inkoop en sourcing benoemen, de benodigde inzet in de eigen organisatie beleggen en de planning van grote IT-aanbestedingen en contractverlengingen delen. Relevante IT-uitgaveninformatie beschikbaar stellen, met vooraf vastgelegde waarborgen; eerst in een pilot met 10 tot 20 vrijwillige gemeenten, over opschaling besluit een volgende ALV.

Voorstel	Gevraagd besluit	Baten voor gemeenten	Wat vraagt dit van gemeenten?
Data *Een gezamenlijke koers voor data-standaarden*	Data aanmerken als zelfstandige en doorsnijdende collectiviseringsopgave, met instemming met visie en scope, en uitwerken tot een collectiviseringsvoorstel. Commitment aan het afsprakenstelsel Federatief Datastelsel (FDS). De implementatie met interbestuurlijke partners uitwerken, te beginnen met OOTS en eIDAS via Uniforme Bronontsluiting, en bij een volgende ALV voorleggen als collectiviseringsvoorstel.	Eén werkwijze om gegevens veilig vanuit de bron beschikbaar te stellen, voor maatschappelijke opgaven en Europese verplichtingen. Minder maatwerk en afzonderlijke koppelingen, en eenvoudiger aansluiten op nieuwe regelgeving. Inwoners en ondernemers leveren gegevens maar één keer aan.	De FDS-afspraken en -standaarden waar mogelijk toepassen bij nieuwe systemen en nieuwe contracten met leveranciers, bij vervanging en aflopende contracten.
Planketen *Maatschappelijke opgaven realiseren dankzij de instrumenten van de leefomgeving*	De planketen aanmerken als collectiviseringsopgave, met instemming met visie en scope. Het voornemen de digitale ondersteuning, kaders en instrumenten bij onder andere omgevingsplannen gezamenlijk te standaardiseren, met ruimte voor afwijking waar lokale beleidskeuzes daarom vragen; definitief besluit bij een volgende ALV. Een governance die de beleidsautonomie borgt. De uitwerking verbinden aan regionale leer- en werktrajecten.	Minder dubbel werk aan regels, annotaties en werkwijzen. Sneller en tegen lagere kosten omgevingsplannen omzetten. De beleidsmatige keuzes blijven bij de gemeente.	Zo veel mogelijk meewerken aan of gebruikmaken van voorbeelduitwerkingen per instrument (omgevingsvisie, -programma en -plan).

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

Nassaulaan 12
2514 JS Den Haag
+31 70 373 83 93

info@vng.nl

december 2026

Voorstel aan de Algemene ledenvergadering

Datum ALV : 11 december 2026

Agendapunt : 9b. Collectief digitaliseren: ‘Samen op Koers’ – ‘het organiseren van collectieve regievoering op Common Ground’

Onderwerp

‘Het organiseren van collectieve regievoering op Common Ground’

Gevraagd besluit

De algemene ledenvergadering gaat akkoord met:

1. de **Common Ground-standaard**[1] en het beheerproces dat daarop van toepassing is;
2. **Collectieve regievoering** door de VNG op deze Common Ground standaard binnen het gegeven mandaat en vastgestelde financiële kader.
3. Tijdens de ALV van **juni 2027** een **besluit** te nemen over de inrichting, precieze taken en financiering van collectieve gemeentelijke regievoering, waaronder:
    - regietaken die namens het collectief uitgevoerd worden, en;
    - opdrachtgevende regietaken namens het collectief op bouw- en onderhoudsactiviteiten.

Toelichting op hoofdlijnen

Gemeenten hebben al jaren te maken met een versnipperde informatievoorziening, gegevens die onvoldoende uitwisselbaar zijn en een groeiende afhankelijkheid van leveranciers. Hierdoor kunnen gemeenten niet altijd de gewenste dienstverlening leveren aan inwoners en ondernemers. Om dit te doorbreken is in 2018 de visie Common Ground ontwikkeld.

Common Ground helpt gemeenten bij het moderniseren van de gemeentelijke informatievoorziening en is een belangrijke opgave binnen de gemeentelijke ambitie om de niet onderscheidende digitalisering te collectiviseren. In 2024 en 2025 heeft de ALV besluiten genomen over verdergaande gemeentelijke samenwerking op Common Ground. Door krachten te bundelen worden oplossingen georganiseerd die individueel onbetaalbaar of onhaalbaar zijn.

Koplopers binnen coalities zoals de G4, DIMPACT en OWC bewijzen al dagelijks dat dit werkt. Op basis van de gezamenlijke Common Ground uitgangspunten maken zij concrete oplossingen die

[1] Met de Common Ground standaard wordt bedoeld de huidige verzameling van voorschriften en de hierop gebaseerde IT-oplossingen die samen de inhoudelijke kaders van Common Ground vormen.

gemeenten helpen meer grip op hun eigen data te krijgen en de omslag naar een moderne digitale dienstverlening te maken.

Het is nu tijd om deze beweging landelijk door te zetten. Dit vraagt om duidelijkheid over de inhoudelijke kaders van Common Ground en de rol van de VNG hierin. Daarom wordt de ALV gevraagd om de Common Ground standaard en het beheerproces vast te stellen. De VNG kan hierop regievoering organiseren. Dit zal in eerste instantie binnen de eerder door de ALV gegeven mandaten, vastgestelde financiële kaders en statutaire taken gebeuren. In juni zal het VNG-bureau een uitgewerkt voorstel doen over de mate van collectieve regievoering op Common Ground. Bij dit voorstel worden ook de business case, financiële gevolgen en de organisatorische impact op gemeenten en de VNG meegenomen.

Bijlage(n)

1. Toelichting op besluit ‘het organiseren van collectieve regie op Common Ground’
2. Common Ground standaard v1.0

Tekst voor stemsheet:

Gaat u akkoord met het voorgestelde besluit: ‘het vaststellen van de Common Ground standaard, het voeren van collectieve regie op deze standaard door de VNG en het voorleggen van een besluit over de inrichting, precieze taken en financiering van collectieve regievoering op Common Ground tijdens de ALV van juni 2027’

1 = ja

2 = nee

Agendapunt 9b. toelichting op voorstel Common Ground – ‘Het organiseren van collectieve regievoering op Common Ground’ (niet amendabel)

Bijlage bij ledenbrief ‘Uitnodiging Najaars ALV 11 december 2026’ van 13 november 2026

Naar een toekomstbestendige gemeentelijke informatievoorziening

Gemeenten hebben al jaren te maken met een versnipperde informatievoorziening, groeiende afhankelijkheid van leveranciers en gegevens die onvoldoende uitwisselbaar zijn. Hierdoor kunnen gemeenten niet altijd de gewenste dienstverlening leveren aan inwoners en ondernemers. Om dit te doorbreken is in 2018 de visie Common Ground ontwikkeld.

Sindsdien hebben gemeenten, leveranciers en samenwerkingsverbanden verschillende standaarden en werkende IT-oplossingen gebouwd en opgeleverd die gemeenten helpen de omslag naar een moderne, gedeelde informatievoorziening met moderne digitale dienstverlening te maken. In 2024 en 2025 heeft de ALV besloten om meer verdergaande samenwerking tussen gemeenten op Common Ground te gaan organiseren.

De noodzaak om hierin gezamenlijk op te trekken is sindsdien verder toegenomen. Vraagstukken rond digitale weerbaarheid, leveranciersafhankelijkheid, informatiebeveiliging, privacy en gegevensuitwisseling worden steeds complexer en overstijgen steeds vaker de schaal van individuele gemeenten. Veel van deze vraagstukken laten zich niet effectief door individuele gemeenten oplossen. Door als collectief meer samen op te trekken kunnen gemeenten kennis, capaciteit en opdrachtgeverschap bundelen en gezamenlijk meer invloed uitoefenen op de ontwikkeling van de gemeentelijke informatievoorziening. Door de Common Ground-standaard vast te stellen bepalen gemeenten gezamenlijk de basis waarop zij de komende jaren samen willen werken en waarop verdere collectieve regievoering kan worden uitgewerkt.

Toelichting op besluit:

1. De Common Ground-standaard en het beheerproces dat daarop van toepassing is

De Common Ground standaard

De afgelopen jaren hebben het programma Common Ground, ‘koplopergemeenten’ en leveranciers gewerkt aan de ontwikkeling van een verzameling van voorschriften en de hierop gebaseerde collectieve componenten die gemeenten ondersteunen bij het vastleggen, beschikbaar maken en uitwisselen van gegevens. Samen vormen deze voorschriften en de hierop gebaseerde IT-oplossingen de inhoudelijke kaders van Common Ground. De volledige Common Ground standaard is opgenomen in bijlage 2 onder dit ALV voorstel.

De inhoud van de standaard is de afgelopen jaren stapsgewijs opgebouwd en afgestemd met gemeenten, leveranciers, gebruikersgroepen, architecten en inhoudelijke experts binnen Common Ground. Binnen de standaard gelden dezelfde spelregels en uitgangspunten voor alle oplossingen. Wanneer dit niet gebeurt bestaat het risico dat bestaande of nieuwe oplossingen zich onafhankelijk van elkaar ontwikkelen, waardoor de beoogde samenwerking, communicatie en informatie-uitwisseling tussen systemen en herbruikbaarheid van oplossingen onder druk komt te staan. Hoewel veel van deze oplossingen inmiddels breed worden toegepast, is tot op heden niet bestuurlijk vastgelegd welke voorschriften en collectieve componenten gezamenlijk de Common Ground standaard vormen. Met bestuurlijke vaststelling ontstaat een bestuurlijk verankerd

uitgangspunt voor gezamenlijke investeringen, doorontwikkeling en standaardisatie binnen het gemeentelijk domein.

Beheer van de standaard
Een standaard is geen in beton gebeitelde waarheid. Nieuwe wetgeving, technische ontwikkelingen, nieuwe gebruikerseisen of een verbreding van de bestuurlijke collectiviseringsbehoefte kunnen vragen om aanpassingen van de standaard.

Bestuurlijke beheerproces
Daarom wordt voorgesteld om aanpassingen in de toekomst op een bestuurbare en slagvaardige manier vorm te geven. Het bestuur is verantwoordelijk voor het vaststellen van de strategische prioritering op Common Ground en laat zich hierbij adviseren door de Commissie Informatiesamenleving. Het College voor Dienstverleningszaken vervult de bestaande rol bij het beoordelen van nieuwe standaarden en afsprakenstelsels en vormt, waar relevant, de route naar landelijke standaardisatie.

Indien er veranderingen in de Common Ground standaard plaatsvinden die buiten de gegeven mandaten of vastgestelde financiële kaders gaan, zal de ALV hierover geïnformeerd en indien nodig bevraagd worden. Hiermee wordt aangesloten bij de bestaande VNG-governance en wordt voorkomen dat parallelle besluitvormingsstructuren ontstaan, terwijl de invloed van gemeenten op richting, prioritering en doorontwikkeling geborgd blijft.

Operationeel beheerproces
De regievoerder voert zelfstandig veranderingen binnen de Common Ground standaard zolang deze binnen de gegeven mandaten en vastgestelde financiële kaders vallen. De regievoerder is verantwoordelijk voor het organiseren en bewaken van de gemeentelijke inbreng hierin. Dit doet de regievoerder door samen met gemeenten de vraagarticulatie op doorontwikkeling te organiseren en nieuwe oplossingen te beoordelen op inhoud.

2. Collectieve regievoering door de VNG op deze Common Ground standaard binnen het gegeven mandaat en vastgestelde financiële kader.

Regievoering Common Ground
De afgelopen jaren hebben gemeenten gezamenlijk gewerkt aan de ontwikkeling van de inhoudelijke kaders van Common Ground. Het vaststellen van deze kaders alleen is echter niet voldoende om de beoogde standaardisatie en samenwerking te realiseren. Om de voordelen van Common Ground daadwerkelijk te benutten is het nodig dat gemeenten, leveranciers en samenwerkingsverbanden deze kaders ook op een vergelijkbare wijze toepassen.

Gemeenten hebben zich in eerdere ALV-besluiten uitgesproken voor verdergaande samenwerking, meer standaardisatie en collectief opdrachtgeverschap. Collectieve regievoering is bedoeld om deze samenwerking verder vorm te geven. Daarbij ligt aanvankelijk de nadruk op het bewaken van samenhang, het stimuleren van hergebruik en het versterken van de gezamenlijke positie van gemeenten richting leveranciers binnen het eerder afgegeven mandaat en financiële kaders voor Common Ground.

Binnen Common Ground worden vier vormen van regie onderscheiden:

Kaderstelling
Bij kaderstelling wordt uitvoering gegeven aan gezamenlijk ontwikkelen, beheren en uitdragen van standaarden, architectuurafspraken en richtlijnen die nodig zijn om de gemeentelijke informatievoorziening op een uniforme manier vorm te geven.

Toezichthouding
Bij toezichthouding bewaakt de regievoerder de naleving van (collectief) gemaakte afspraken en toetst of oplossingen voldoen aan de gezamenlijk vastgestelde kaders. Daarmee wordt voorkomen dat oplossingen zich los van elkaar ontwikkelen en de samenhang binnen de gemeentelijke informatievoorziening verloren gaat.

Ondersteuning
Bij deze vorm van regie worden gemeenten, leveranciers en samenwerkingsverbanden ondersteund bij de toepassing van Common Ground. Hierbij kan worden gedacht aan kennisdeling, communitymanagement, implementatieondersteuning en validatievoorzieningen.

Opdrachtgeving
Hierbij wordt gedacht aan het collectief verstrekken van opdrachten voor bouw, onderhoud of exploitatie van voorzieningen.

De afgelopen periode is gebleken dat wanneer er in het kader van collectieve regievoering collectieve opdrachten voor de exploitatie van collectieve voorzieningen gegeven worden dit aanvullende bestuurlijke verantwoordelijkheden met zich mee brengt op het gebied van continuïteit, verwerking en aansprakelijkheid. Mocht de VNG deze taak op zich nemen dan zal het bestuur bij grote incidenten hiervoor verantwoording af moeten leggen aan bijvoorbeeld de media en de Autoriteit Persoonsgegevens (AP). Dit geldt ook wanneer deze activiteiten worden ondergebracht in een aparte B.V. binnen het VNG-concern of wanneer onderaannemers worden gecontracteerd voor de bouw, exploitatie of implementatie. Omdat het exploiteren van collectieve voorzieningen een hoog risicoprofiel heeft ligt het niet voor de hand dat de VNG dit op korte termijn op zich zal nemen.

Voor het collectief opdracht geven van bouw en onderhoud van specifieke collectieve voorzieningen is nader onderzoek nodig om de risico’s op het gebied van continuïteit, verwerking en aansprakelijkheid in kaart te brengen. Het programma Common Ground zal dit richting de ALV van juni 2027 verder uitzoeken en de uitkomsten zullen onderdeel zijn van besluitvorming over de te voeren collectieve regievoering.

Regietaken
Omdat het taakgebied exploitatie een hoog risicoprofiel heeft en voor bouw en onderhoud nog nader onderzoek nodig is zal collectieve regievoering bij de VNG zich in eerste instantie richten op kaderstelling via leveranciersmanagement, toezichthouding via de Common Ground standaard en ondersteuning via implementatieondersteuning. Het programma Common Ground heeft de afgelopen jaren veel ervaring opgedaan op deze drie vormen van regie en zijn daardoor sneller in uitvoering te brengen. Daarnaast passen deze drie vormen van regie goed bij de statutaire taken van de VNG. Omdat de VNG voorstelt vooralsnog geen opdrachtgevende regie op zich te nemen blijven gemeenten zelf verantwoordelijk voor het contracteren van leverende partijen. De leveranciers blijven verantwoordelijk voor de exploitatie van voorzieningen.

In het kader van regievoering bij de VNG wordt voorgesteld de volgende taken uit te gaan voeren:

- Regie voeren op standaarden, architectuur en samenhang binnen de scope van Common Ground;
- Leverancier- en community-management;
- het opstellen van raamovereenkomsten op onderdelen van Common Ground die bestuurlijk als collectieve voorziening zijn bestempeld;
- het ontwikkelen van modelcontracten;
- het leveren van validatievoorzieningen;
- harmonisatie van applicaties en standaarden in de Common Ground standaard.

In het kader van regievoering bij de VNG zullen de volgende taken niet worden uitgevoerd:

- Het verwerken van missiekritieke gegevens
- Het exploiteren van collectieve voorzieningen;
- Het uitvoeren van bouw en onderhoud op de collectieve voorzieningen;
- Lokale invoering en adoptie van collectieve voorzieningen;
- Het contracteren van implementatiepartners.

3. **Tijdens de ALV van juni 2027 een besluit te nemen over de inrichting, precieze taken en financiering van collectieve gemeentelijke regievoering, waaronder:**
    - **regietaken die namens het collectief uitgevoerd worden, en;**
    - **opdrachtgevende regietaken namens het collectief op bouw- en onderhoudsactiviteiten.**

De afgelopen periode zijn verschillende mogelijkheden onderzocht voor de wijze waarop collectieve regievoering op Common Ground vorm kan krijgen. Daarbij is gebleken dat op onderdelen nog nadere uitwerking nodig is voordat hierover een definitief besluit kan worden genomen door de ALV. Het gaat hierbij onder meer om de precieze opdracht van de collectieve regievoering, de bestuurlijke inbedding binnen de VNG, de verdeling van verantwoordelijkheden tussen gemeenten, leveranciers en de VNG en de financiële consequenties voor gemeenten.

Daarnaast wordt onderzocht onder welke voorwaarden namens gemeenten collectieve opdrachten kunnen worden verstrekt voor de ontwikkeling, het beheer en het onderhoud van collectieve voorzieningen. Een mogelijke collectieve gegevensvoorziening maakt onderdeel uit van deze verkenning.

Tijdens de Najaars-ALV worden nog geen besluiten gevraagd over aanvullende financiering, de inrichting van collectieve regievoering of een mogelijke collectieve gegevensvoorziening. De ALV wordt gevraagd de inhoudelijke richting van Common Ground te bevestigen en kennis te nemen van de verdere uitwerking. Definitieve besluitvorming over aanvullende verantwoordelijkheden, governance, financiering en eventuele collectieve opdrachtverlening vindt plaats tijdens de ALV van juni 2027.

Indicatieve financiële consequenties
Het afgelopen jaar is door het programma Common Ground een indicatief voorstel voor financiering van collectieve regievoering uitgewerkt. Deze is op verzoek van de Common Ground koplopers hieronder opgenomen. Besluitvorming over de financiering van collectieve regievoering en eventuele financiering van een collectieve gegevensvoorziening kan pas plaatsvinden nadat de aankondigde onderzoeken naar verantwoordelijkheden en financieringsarrangementen hebben plaatsgevonden. De bedragen die hierin zijn genoemd zijn indicatief en kunnen dus richting de juni besluitvorming veranderen. Besluitvorming over de structurele financiering van de collectie regievoering en de collectieve gegevensvoorziening worden gekoppeld aan de behandeling van de Kadernota 2028.

Indicatieve financiële consequenties collectieve regievoering
Voor de uitvoering van collectieve regievoering wordt op dit moment uitgegaan van een structurele financieringsbehoefte van circa € 8 miljoen per jaar. Dit bedrag bestaat uit activiteiten op het gebied van kaderstelling, toezicht, leveranciers- en communitymanagement, implementatie-ondersteuning, validatievoorzieningen en collectieve ondersteuning van gemeenten. Dit betekent dat de huidige financiering van het programma Common Ground (circa € 4,5 miljoen) moet worden gecontinueerd en er circa € 3,5 miljoen aan aanvullende middelen nodig zijn. Deze middelen zijn voor 2028 nog niet voorzien. Financiering voor collectieve regievoering op Common Ground wordt meegenomen in de besluitvorming over de Kadernota 2028 en zal in juni 2027 ter besluitvorming aan de ALV worden aangeboden.

Indicatieve financiële consequenties collectieve gegevensvoorziening
Zoals hierboven aangegeven wordt ook het verstrekken van opdrachten voor de bouw en onderhoud van een collectieve gegevensvoorziening onderzocht. Een collectieve gegevensvoorziening bouwt voort op de voorzieningen en standaarden die onderdeel zijn van de Common Ground standaard. Door deze standaarden en voorzieningen in samenhang te organiseren ontstaat de mogelijkheid gegevens uniform op te slaan, beschikbaar te stellen en uit te wisselen. Vanuit een dergelijke voorziening kunnen gemeenten gegevens veilig en gecontroleerd delen met andere gemeenten en leveranciers.

Indien uit het onderzoek blijkt dat de VNG namens gemeenten opdrachten aan de markt kan verstrekken voor de bouw en het onderhoud van een collectieve gegevensvoorziening, is hiervoor indicatief circa € 9,5 miljoen per jaar aan structurele financiering nodig. Omdat de individuele financiële bijdrage aan de collectieve gegevensvoorziening per gemeente anders kan zijn, is er nog geen duidelijke besluitvormingsroute te schetsen. Daarom wordt de financiering van de collectieve gegevensvoorziening meegenomen als casus in het aangekondigde onderzoek naar financieringsarrangementen voor collectieve digitalisering.

Exploitatiekosten
Voor de compleetheid van het kosteninzicht, zijn er ook kosten gemoeid met de exploitatie en lokale invoering. Deze kosten zijn geheel afhankelijk van de lokale situatie en zullen daarom te allen tijde worden gedragen door de betreffende gemeente. De exploitatielasten voor de huidige Common Ground standaard zijn ingeschat op circa € 0,25 per inwoner. De invoeringskosten bestaan uit procesaanpassingen, opleiding van medewerkers in het gebruik, het inpassen van de Common Ground standaard in het lokale applicatielandschap. De kosten hiervan zullen gelijk zijn aan de kosten bij heraanbestedingen die elke gemeente regulier heeft uit te voeren.

Business- en value case
Collectieve regievoering stelt gemeenten in staat om kennis, capaciteit en opdrachtgeverschap te bundelen en gezamenlijk sterker richting de markt op te treden. Hierdoor ontstaat meer samenhang in de gemeentelijke informatievoorziening en kunnen gemeenten gezamenlijk invulling geven aan vraagstukken rond informatiebeveiliging, privacy, archivering, openbaarheid gegevensuitwisseling.

Daarnaast kan collectieve regie bijdragen aan een vermindering van leveranciersafhankelijkheid, een efficiëntere inzet van schaarse expertise en een betere naleving van wet- en regelgeving. De verwachting is dat deze effecten zich op termijn ook vertalen in financiële voordelen voor gemeenten. De verdere uitwerking van de business- en value case maakt onderdeel uit van de voorbereiding van de besluitvorming tijdens de ALV van juni 2027.

VNG Realisatie

Common Ground standaard v1.0

13 november 2026

VNG Realisatie / Landelijk programma Common Ground
Nassaulaan 12
2514 JS Den Haag
070 373 80 08

commonground@vng.nl

november 2026

Inhoud

1. Inleiding 3
2. Oorsprong 3
3. Beheer en doorontwikkeling van de standaard 4
   - 3.1. Bestuurlijke beheer- en changeproces 4
   - 3.2. Operationeel beheer- en changeproces 4
4. De componenten in de basisset 4
   - 4.1. Architectuurlagen 1-2 5
   - 4.2. Architectuurlaag 3 6
   - 4.3. Architectuurlagen 4-5 (beheercomponenten) 6
   - 4.4. Ondersteunende uitrol- en hostingvoorzieningen 6

1. Inleiding

Dit document bevat de huidige componentensamenstelling van de Voorziening Common Ground (VCG) zoals gepubliceerd in de VCG-basisset. Deze basisset vormt de huidige collectieve gegevenslaag waarop VNG regie gaat voeren. Tot op heden lag de regie op deze componentensamenstelling bij het Landelijk Programma Common Ground.

De basisset beschrijft de softwarecomponenten die daadwerkelijk worden ingezet voor de collectieve voorzieningen in de architectuurlagen 1 t/m 3 en de beheercomponenten in laag 4/5.

Met deze collectieve gegevensvoorziening beschikken we over - voor gemeenten nuttige - registers en integratievoorzieningen, die we zodanig hebben ingericht dat ze op een standaard manier naadloos kunnen worden aangesproken. Alle gemeenten worden op dit punt ontzorgd, dubbelingen worden voorkomen, gegevensverschillen worden vermeden en processen worden gestroomlijnd. Het gaat om open standaarden, zodat ook leveranciers er naadloos op kunnen aansluiten. Hiermee zetten we een concrete stap richting consolidatie en standaardisering van het IT-landschap van onze gemeenten.

Met vaststelling van voorliggende standaard leggen gemeenten gezamenlijk vast welke componenten onderdeel vormen van de collectieve gegevensvoorziening van Common Ground. Hiermee ontstaat een bestuurlijk verankerd uitgangspunt voor gezamenlijke investeringen, doorontwikkeling en standaardisatie binnen het gemeentelijk domein.

In het voorliggend document worden de nu geldende versienummers genoemd van de componenten en de bijbehorende API’s. Binnen het gegeven mandaat en de vastgestelde financiële kaders worden deze onderhouden en door ontwikkeld door de regievoerder.

2. Oorsprong

De afgelopen jaren hebben het programma Common Ground, ‘koplopergemeenten’ en leveranciers gewerkt aan de ontwikkeling van een verzameling van voorschriften en de hierop gebaseerde collectieve componenten die gemeenten ondersteunen bij het vastleggen, beschikbaar maken en uitwisselen van gegevens. Samen vormen deze voorschriften en de hierop gebaseerde IT-oplossingen de inhoudelijke kaders van Common Ground.

In de realisatiekoers Common Ground, zoals vastgesteld in de ALV van juni 2025 is de focus gelegd op de digitale ondersteuning van de gemeentelijke dienstverleningsprocessen. De gegevensregistraties die daarbij nodig zijn, worden in de najaars ALV 2026 als collectieve gegevensvoorziening ter besluitvorming voorgelegd. Het voorliggend document beschrijft welke componenten daar deel van uitmaken en daarmee de standaard vormen voor deze collectieve gegevensvoorziening.

De inhoud van de standaard is de afgelopen jaren stapsgewijs opgebouwd en afgestemd met gemeenten, leveranciers, gebruikersgroepen, architecten en inhoudelijke experts binnen Common Ground. Binnen de standaard gelden dezelfde spelregels en uitgangspunten voor alle oplossingen. Wanneer dit niet gebeurt bestaat het risico dat bestaande of nieuwe oplossingen zich onafhankelijk van elkaar ontwikkelen, waardoor de beoogde samenwerking, communicatie en informatie-uitwisseling tussen systemen en herbruikbaarheid van oplossingen onder druk komt te staan. Hoewel veel van deze oplossingen inmiddels breed worden toegepast is tot op heden de Common Ground standaard bestuurlijk niet vastgelegd. Met bestuurlijke vaststelling van de standaard wordt duidelijk over welke zaken regie moet worden gevoerd.

3. Beheer en doorontwikkeling van de standaard

Een standaard is geen in beton gebeitelde waarheid. Nieuwe wetgeving, technische ontwikkelingen, nieuwe gebruikerseisen of een verbreding van de bestuurlijke collectiviseringsbehoefte kunnen vragen om aanpassingen van de standaard. Aanpassingen in de toekomst worden op een bestuurbare en slagvaardige manier vormgegeven.

3.1. Bestuurlijke beheer- en changeproces

Daarom wordt de ALV voorgesteld om aanpassingen in de toekomst op een bestuurbare en slagvaardige manier vorm te geven. Het VNG bestuur is verantwoordelijk voor het vaststellen van de strategische prioritering op Common Ground en laat zich hierbij adviseren door de Commissie Informatiesamenleving. Het College voor Dienstverleningszaken vervult de bestaande rol bij het beoordelen van nieuwe standaarden en afsprakenstelsels en vormt, waar relevant, de route naar landelijke standaardisatie.

Indien er veranderingen in de Common Ground standaard plaatsvinden die buiten de gegeven mandaten of vastgestelde financiële kaders gaan, zal de ALV hierover geïnformeerd en indien nodig bevraagd worden. Hiermee wordt aangesloten bij de bestaande VNG-governance en wordt voorkomen dat parallelle besluitvormingsstructuren ontstaan, terwijl de invloed van gemeenten op richting, prioritering en doorontwikkeling geborgd blijft

3.2. Operationeel beheer- en changeproces

De regievoerder voert zelfstandig veranderingen binnen de Common Ground standaard zolang deze binnen de gegeven mandaten en vastgestelde financiële kaders vallen. De regievoerder is verantwoordelijk voor het organiseren en bewaken van de gemeentelijke inbreng hierin. Dit doet de regievoerder door samen met gemeenten de vraagarticulatie op doorontwikkeling te organiseren en nieuwe oplossingen te beoordelen op inhoud.

De doorontwikkeling van de standaard vindt plaats in continue samenwerking met koplopergemeenten, gebruikersgroepen, leveranciers en ontwikkelgemeenschappen.

Nieuwe componenten worden uitsluitend toegevoegd indien zij aantoonbaar bijdragen aan de doelstellingen van de collectieve gegevensvoorziening, aansluiten op de Common Ground-principes, voldoen aan de vastgestelde standaarden en door één of meer gemeenten in de praktijk zijn beproefd en als uitvoerbaar zijn bestempeld.

4. De componenten in de basisset

Common Ground kent een 5 lagen model, waarbij de lagen 1 tot en met 3 in scope vallen van de collectieve gegevensvoorziening. Deze gegevensvoorziening bestaat uit een samenhangende set van voorzieningen die gemeenten in staat stelt gegevens op uniforme wijze vast te leggen, beschikbaar te stellen en uit te wisselen. De basisset is samengesteld uit componenten die reeds bij één of meer koplopergemeenten daadwerkelijk in gebruik zijn. Dit bevat de volgende zaken:

- Semantische informatiemodellen en gegevensmodellen;
- Architectuur- en integratiepatronen;
- API-standaarden en -specificaties;
- Gegevensvoorzieningen, bestaande uit registers, logboeken en bijbehorende softwarecomponenten;

- Integratievoorzieningen en bijbehorende softwarecomponenten;
- Authenticatie- en autorisatievoorzieningen en bijbehorende softwarecomponenten;
- Notificatievoorzieningen ten behoeve van integratie met lagen 4 en 5;
- Hosting- en uitrolinstumenten en -standaarden.

In de navolgende paragrafen worden alle componenten opgesomd, die onderdeel zijn van deze voorziening en zijn actueel vastgelegd op de volgende website https://code.overheid.nl/CommonGround/vcg-basisset

4.1. Architectuurlagen 1-2

Deze architectuurlaag bevat registers die nodig zijn voor de dienstverlening aan inwoners en ondernemers. Deze registers beheren de gegevens conform gestandaardiseerde informatiemodellen en API-specificaties.

Het bestaat uit de volgende componenten en API's

Component	Component-versie	Beschrijving	API's	API-versie
GPP-publicatiebank	2.1.0	Registratiecomponenten voor de GPP-publicatiebank	GPP Publications API	3.0.0
OpenObject	4.2.1	Registercomponent voor objecten	Objects API	2.8.0
OpenKlant	2.17.0	Registercomponent voor klantgegevens	Klantinteracties	0.9.2
			Contactgegevens	1.1.1
OpenOrganisatie	0.2.0	Registratie organisatieonderdelen, medewerkers en functies	Organisatie API	0.1.0
OpenPlan	0.1.0	Plannen sociaal domein	Plannen API	0.1.0
OpenProduct	1.8.0	Producten en diensten	Producten API	1.8.0
			Producttypen API	1.8.0
OpenPub	3.8.7	Nieuws, Woo-verzoeken en convenanten	OpenPub API	n.b.
OpenZaak	1.29.0	Zaakregistratie	Zaken API	1.5.1
			Documenten API	1.4.2
			Besluiten API	1.1.0
			Catalogi API	1.3.1
			Autorisaties API	1.0.0
Open Anonimiseren	0.2.9	Anonimiseren bij de bron	Anonimiseren API	0.2.9
Open Catalogi	2.1.49	Catalogus van beschikbare software-componenten	Catalogi API	2.1.49
Referentielijsten-register	0.7.3	Referentielijsten	Referentielijsten API	0.2.0

VNG-Selectielijst	1.0.5	Gemeentelijke selectielijst	Selectielijst API	1.0.0

4.2. Architectuurlaag 3

De integratielaag verzorgt de veilige en gestandaardiseerde ontsluiting van gegevens en diensten. Het bestaat uit de volgende componenten en API's

Component	Component-versie	Beschrijving	API's	API-versie
OpenFSC Inway	2.4.0	Proxy inkomend berichtenverkeer	-	-
OpenFSC Outway	2.4.0	Proxy uitgaand berichtenverkeer	-	-
OpenFSC Manager	2.4.0	Contractonderhandeling en tokens	-	-
OpenFSC Directory	2.4.0	API-directory	-	-
OpenNotificaties	1.16.1	Notificatiebroker	Notificaties API	1.1.0

4.3. Architectuurlagen 4-5 (beheercomponenten)

Buiten scope van de gegevensvoorziening vallen alle applicaties die gebruik maken van de gegevensvoorziening. Wel zijn er enkele beheercomponenten nodig om beheer te kunnen voeren over de gestandaardiseerde beslisregels die onderdeel uitmaken van de gegevensvoorziening. Deze beheerfuncionaliteit is feitelijk een applicatie op laag 4-5. Deze maakt wél onderdeel uit van de collectieve gegevensvoorziening.

Dit betreft de volgende componenten:

Component	Beschrijving	Versie
Operaton Modeler	Beheer BPMN/DMN	1.2.0
Operaton	Procesautomatisering / DMN-engine	2.1.12

4.4. Ondersteunende uitrol- en hostingvoorzieningen

Voorwaarde voor de collectieve gegevensvoorziening is dat deze op een infrastructuur draait die voldoet aan de Haven- en Haven+-standaarden.

Hiermee wordt een cloud-agnostische technische basis gerealiseerd waarbij afhankelijkheden van specifieke leveranciers zoveel mogelijk worden beperkt.

Voor uitrol en beheer worden momenteel FluxCD en ArgoCD ondersteund. Deze keuze maakt geen onderdeel uit van de functionele standaard voor de collectieve gegevensvoorziening en kan in de tijd wijzigen.

Voorstel aan de Algemene ledenvergadering

Datum ALV : 11 december 2026

Agendapunt : Evaluatie contributiesystematiek

Kenmerk :

Onderwerp

Overdracht en vervolgproces evaluatie contributiesystematiek

Gevraagd besluit

De algemene ledenvergadering stemt in met:

a. het geschetste vervolgproces
b. het uitgangspunt dat het structurele tekort versneld moet worden ingelopen
c. het uitgangspunt dat hiervoor een gezamenlijke en evenredige inspanning nodig is van het VNG-bureau (taakstelling) en de leden (contributieverhoging).

Toelichting op hoofdlijnen

Aanleiding

Sinds 2019 kent de VNG een meerjarige contributiesystematiek die bestaat uit twee componenten:

- Loon- en prijsindexatie
- 1% ingroei voor een kostendekkende kernorganisatie.

Deze systematiek is vastgelegd in de ALV van juni 2017, waarbij een evaluatie op de toenmalige contributiesystematiek is aangekondigd. Deze systematiek is gericht op een betere balans van het weerstandsvermogen van de Vereniging.

Tegelijkertijd kent de huidige systematiek de uitdrukkelijke beperking dat er geen ruimte is voor nieuwe (of uitbreiding van) taken die niet in de plaats komen van oude taken. De huidige systematiek vormt daardoor ook al meerdere jaren een taakstelling op de VNG begroting. Tijdens de ALV van juni 2025 heeft de Gemeente Bodegraven – Reeuwijk een amendement ingediend, waarmee een nieuw gesprek over de contributiesystematiek is gestart.

Toelichting

Vertrekpunt en richting

In de ALV van november 2025 heeft het VNG-bestuur richting de leden aangegeven dat het ongedaan maken van het forse structurele tekort op de begroting van de VNG een aanzienlijke inspanning vergt. Het structurele tekort bedraagt op dit moment € 4 miljoen. Het bestuur gaf daarbij aan dat, gelet op het belang van continuering van de VNG-inzet op belangrijke

dossiers en de lastige financiële positie van de gemeenten, een combinatie van een taakstelling voor het VNG-bureau én een verhoging van de contributie noodzakelijk is.

Het toenmalige bestuur heeft aangegeven het nieuwe bestuur voldoende ruimte te willen geven voor een eigen weging. Het bestuur is wel gestart met de voorbereiding van de fundamentele evaluatie van de contributiesystematiek, waarbij de uiteindelijke keuzes en uitwerking de komende periode door het nieuwe bestuur worden gemaakt.

Suggesties bestuurlijke werkgroep
Aan de hand van een aantal voorgelegde scenario's (zie bijlage 1) kwam in de werkgroep naar voren dat de werkgroep:

1. De lijn volgt van het bestuur en zich daarmee zich kan vinden in een combinatie van een taakstelling voor de VNG-organisatie samen met versnelling van de ingroei op het tekort in de huidige contributiesystematiek
2. Voorstelt deze contributie-ingroei versneld toe te passen in de contributiejaren 2028, 2029 en 2030 (lijn van scenario 2) met 2% per jaar
3. Voorstelt om vanaf contributiejaar 2031 een nieuwe, meerjarige contributiesystematiek te introduceren met daarin een modulaire opbouw met de te onderscheiden componenten/modules:
    a. Module voor de financiering van de VNG-organisatie, waaronder loon- en prijsindexatie
    b. Module voor taakmutaties

De opzet van de modules vraagt nog verdere uitwerking en duiding.

Daarnaast volgen er in het proces twee aanvullende lijnen:

1. De contributie in relatie tot het Fonds GGU
2. De contributiestaffel en stemverhouding.

De werkgroep gaf tot slot aan het VNG-bestuur nog een belangrijke kernwaarde mee: De VNG is van ons! Wij moeten zorgen voor een vereniging die middelen heeft om te functioneren. VNG is geen autonome organisatie, maar verlengde van de gemeente! We doen het samen!

Proces
Het bestuur zal in de ALV van juni 2027 met concrete voorstellen komen.

Bijlage(n)

Notitie evaluatie contributiesystematiek

Stand van zaken evaluatie contributiesystematiek

Bijlage bij agendapunt 9. Najaars ALV 11 december 2026

Aanleiding

Sinds 2019 kent de VNG een meerjarige contributiesystematiek die bestaat uit twee componenten:

- Loon- en prijsindexatie
- 1% ingroei voor een kostendekkende kernorganisatie

Deze systematiek is ontstaan vanuit de ALV van 2017, waar een evaluatie op de toenmalige contributiesystematiek werd aangekondigd. De systematiek is gericht op een betere balans van het weerstandsvermogen van de Vereniging. Tegelijkertijd kent de huidige systematiek de uitdrukkelijke beperking dat er geen ruimte is voor nieuwe (of uitbreiding van) taken die niet in de plaats komen van oude taken. De huidige systematiek vormt daardoor ook al meerdere jaren een taakstelling op de VNG begroting.

Tijdens de ALV van juni 2025 heeft de Gemeente Bodegraven – Reeuwijk een amendement ingediend, waarmee een nieuwe gesprek over de contributiesystematiek is ontstaan.

Toelichting

Vertrekpunt en richting bestuur

In de ALV van november 2025 heeft het VNG-bestuur richting de leden aangegeven dat het ongedaan maken van het forse structurele tekort op de begroting van de VNG een aanzienlijke inspanning vergt. Gesteld is: “Gelet op het belang van continuering van de VNG-inzet op belangrijke dossiers en de lastige financiële positie van de gemeenten, acht het bestuur een combinatie van een taakstelling voor het VNG-bureau en een verhoging van de contributie noodzakelijk.”

Het voormalige bestuur wil het nieuwe bestuur op het vraagstuk van de contributiesystematiek voldoende ruimte te geven voor een eigen weging. Het voormalige bestuur heeft daartoe de voorbereiding van de fundamentele evaluatie op zich genomen, waarbij de uiteindelijke keuzes en uitwerking de komende periode door het nieuwe bestuur worden gemaakt.

Advies bestuurlijke werkgroep evaluatie contributiesystematiek

Woensdag 3 juni is een bestuurlijke werkgroep bijeengeweest om over de verdere richting en uitwerking na te denken. In deze werkgroep is er gesproken over de richting voor het afwikkelen van de huidige systematiek en over de contouren voor een nieuwe, meerjarige contributiesystematiek.

Aan de hand van de voorgelegde scenario’s (hieronder weergegeven en toegelicht) kwam in de werkgroep naar voren dat het:

1. De lijn die door het VNG-bestuur destijds is aangegeven (nog steeds) volgt en daarmee zich kan vinden in een combinatie van een taakstelling voor de VNG-organisatie samen met versnelling van de ingroei op het tekort in de huidige contributiesystematiek.
2. Deze contributie-ingroei versneld toe te passen in de contributiejaren 2028, 2029 en 2030 (lijn van scenario 2) met 2% per jaar. Daarmee komt de ingroei op 6%, wat gelijk staat aan € 2 miljoen van het huidige, structurele tekort van € 4 miljoen.

3. Vanaf contributiejaar 2031 een nieuwe, meerjarige contributiesystematiek zou willen introduceren met daarin een modulaire opbouw met de te onderscheiden componenten/modules:
    a. Module voor de financiering van de VNG-organisatie, waaronder loon- en prijsindexatie
    b. Module voor taakmutaties

Met de hierboven genoemde twee componenten kwam de werkgroep tot een andere invulling van de modules dan datgene wat in de presentatie in de contouren was opgenomen. De opzet van de modules vraagt daarmee nog verdere uitwerking en duiding.
Deze invulling en duiding is onderdeel van de evaluatie en wordt verder opgepakt en uitgewerkt.

Daarnaast volgen er in het proces twee aanvullende lijnen:
1. De contributie in relatie tot het Fonds GGU.
2. De contributiestaffel en stemverhouding

Op de aanvullende lijn van contributie in relatie tot het Fonds GGU is binnen de VNG inmiddels verkennend gesproken.

De werkgroep gaf tot slot aan het VNG-bestuur nog een belangrijke kernwaarde mee: De VNG is van ons! Wij moeten zorgen voor een vereniging die middelen heeft om te functioneren. VNG is geen autonome organisatie, maar verlengde van de gemeente! We doen het samen!

Weging mogelijke scenario's inlopen structureel tekort

Drie hoofdvarianten
Er zijn in beginsel drie hoofdvarianten voor afronding van de huidige systematiek en het inlopen van het structureel begrotingstekort:
1. Via extra contributieheffing het structurele tekort inlopen. Dit kan door bijvoorbeeld in plaats van de jaarlijkse 1% ingroei, het structurele tekort in te lopen door de contributie in één keer sterk te verhogen. In dit scenario nemen de leden het volledige tekort voor hun rekening.
2. Middels een taakstelling voor de VNG. Dit betekent een forse taakstelling voor de VNG, waarbij ook 12% van de structurele contributietaken die de VNG uitvoert voor haar leden zal komen te vervallen. In dit scenario neemt de VNG het volledige tekort voor zijn rekening.
3. Een combinatie van scenario 1 en 2. De ingroei komt daarmee eenmalig of enkele jaren op een hoger percentage uit, terwijl de VNG voor het resterende deel structureel bezuinigd en daarmee taken afstoot. In dit scenario wordt de pijn tussen leden en de VNG verdeeld.

Scenario’s afronding huidige systematiek

1. Volledige contributieverhoging
Het tekort wordt volledig gedragen door leden via een extra of eenmalige contributieverhoging. Gemeenten nemen het financiële tekort volledig voor hun rekening.
2. Taakstelling VNG
Het tekort wordt opgelost door circa 12% van de structurele taken van de VNG te laten vervallen, met directe impact op de dienstverlening aan leden.
3. Combinatie van maatregelen
Gedeeltelijke contributieverhoging gecombineerd met structurele bezuinigingen en herprioritering om financiële pijn te verdelen en continuïteit te waarborgen.

Standpunt VNG-bestuur
Gelet op het belang van continuering van de VNG-inzet op belangrijke dossiers en de lastige financiële positie van de gemeenten, acht het bestuur een combinatie van een taakstelling voor het VNG-bureau en een verhoging van de contributie noodzakelijk.

Het bestuur heeft in zijn heidag van 10 oktober uitgesproken dat het onwenselijk is om deze inhaalslag geheel bij het VNG-bureau (taakstelling) of bij de leden (forse contributieverhoging) neer te leggen.

Dit is tijdens de ALV van november 2025 ook aan de leden gecommuniceerd (“acht het bestuur een combinatie van een taakstelling voor het VNG-bureau en een verhoging van de contributie noodzakelijk”), waarbij het (proces)voorstel is vastgesteld waarin het bestuur voorstelt om:

- Zelf als huidige bestuur het traject voor de fundamentele evaluatie te starten
- Het nieuwe bestuur, dat medio september 2026 begint, te vragen om:
    - In de ALV van juni 2027 een voorstel te doen om het structurele begrotingstekort dat is ontstaan binnen de huidige contributiesystematiek terug te dringen
    - Om na het ongedaan maken van het structurele begrotingstekort een voorstel aan de ALV te doen voor een nieuwe, meerjarige contributiesystematiek

Scenario’s en tempo van afwikkeling

Geleidelijke ingroei van 1%
Dit scenario bouwt het tekort langzaam af met een jaarlijkse groei van 1% en een taakstelling voor de VNG over meerdere jaren (2027 – 2032)

Versneld scenario 2%
Een tijdelijk verhoogde ingroei van 2% tussen 2028 en 2030 versnelt het terugdringen van de helft van het tekort door snellere bijdragen.

Eenmalige forse ingroei 6%
De snelste variant is een eenmalige ingroei van 6% in 2028 gecombineerd met een taakstelling, resulterend in snelle afwikkeling.

Gedeelde verantwoordelijkheid
Alle scenario’s gaan uit van de gedeelde verantwoordelijkheid (6% taakstelling VNG en 6% bijdrage leden)

In de uitwerking van dit derde scenario zijn dan ook weer een drietal scenario’s mogelijk. Deze gaan over het tijdspad waarin de afwikkeling plaatsvindt.

1. Het in tijd langste scenario is het aanhouden van de 1% ingroei tot het structurele tekort is weggewerkt. Door het tekort enerzijds via de ingroei van de contributie en anderzijds via een taakstelling voor de VNG regelen vindt er wel een versnelling plaats ten opzichte van de 12 jaar die de huidige systematiek nog zou lopen. Bij een evenredige verdeling is de ingroei in de contributiejaren 2028 t/m 2033 nog 1%, waarmee er structureel 6% van het tekort van 12% wordt ingelopen. De andere 6% is een taakstelling voor de VNG.
2. De in scenario één geschetste looptijd kan versneld worden door het in contributiejaar 2028, 2029 en 2030 de contributie niet met 1% in te laten groeien, maar met 2% ingroei te verhogen. Hiermee dragen de leden 6% ingroei op het structurele tekort. De overige 6% van het structurele tekort is een taakstelling voor de VNG, waarbij enerzijds een herprioritering plaatsvindt op taken (kostenbesparing) en anderzijds gekeken wordt naar het aanvullen van de inkomstenstroom door de rendementen van de effectenportefeuille en bedrijven mee te wegen als dekking voor de begroting.
3. De snelste variant is het in contributiejaar 2028 toepassen van een eenmalige afrekening op het structurele tekort van de begroting. Daarin dragen de leden extra contributie bij en de VNG heeft een taakstelling om te komen tot sluitende begroting. Concreet betekent dit dat het ingroeipercentage in het contributievoorstel geen 1%, maar 6% is. De andere 6% heeft de VNG als taakstelling te vinden (zie scenario 1).

Overgang naar nieuwe contributiesystematiek

Naar een integrale nieuwe systematiek
In de nieuwe systematiek is het van belang dat alle organisatieonderdelen en financiële componenten onderdeel zijn van de contributiesystematiek en/of begroting. Concreet betekent dit dat ook financiële stromen als de rendementen vanuit de VNG-bedrijven en bijv. de effectenportefeuille meewegen. Daarnaast is het van belang dat met een nieuwe meerjarige systematiek die contributie niet “vast” zit op alleen loon- en prijsindexatie, maar dat er ruimte is uitbreiding van taken of het toevoegen van nieuwe activiteiten (minimaal) bespreekbaar te maken.

De contributiesystematiek moet ruimte bieden om hier in elk geval voorstellen op te doen, waarover de leden vervolgens kunnen besluiten.

Als laatste is het van belang dat er in de contributiesystematiek ruimte is om de financiële gezondheid van de organisatie te monitoren en indien nodig voorstellen te kunnen doen om hierop bij te sturen.

Contouren van een nieuwe contributiesystematiek

Modulaire contributieopbouw
Een nieuwe contributiesystematiek wordt modulair opgebouwd voor meer flexibiliteit en breedte in het voorstel.

Loon- en prijsindexatie
De eerste module betreft de reguliere loon- en prijsindexatie gebaseerd op betrouwbare CPB-cijfers.

Ruimte voor nieuwe taken
De tweede module maakt ruimte voor nieuwe of uitbreidende taken met tijdelijke of structurele aard.

Financiële gezondheid VNG
De derde module richt zich op solvabiliteit, liquiditeit en weerstandsvermogen van de VNG.

Om de bovenstaande elementen een plaatst te geven is het voorstel om in de nieuwe systematiek het contributievoorstel jaarlijks een drietal modules te laten bevatten. De opbouw van deze modules is als volgt:

1. De huidige contributie wordt geïndexeerd voor loon- en prijsontwikkelingen op basis van CPB cijfers.
2. Nieuwe taken die niet in de plaats komen van oude taken, maar een uitbreiding zijn van het huidige takenpakket van de VNG worden in deze module voorgelegd. Hierbij wordt in elk geval ook gedefinieerd of deze tijdelijk of structureel zijn. De jaren daarna komen deze contributietaken terug als onderdeel van module 1 en vervallen, indien van toepassing, na de termijn waarvoor ze zijn toegekend.
3. De financiële huishouding van de VNG dient gezond te zijn. De VNG heeft een inrichting nodig die solvabel is, met een liquiditeitspositie en weerstandsvermogen dat past bij de omvang van de organisatie. Indien nodig wordt in module drie een voorstel voorgelegd om de financiële huishouding op orde te houden en/of het weerstandvermogen van de Vereniging op peil te brengen.

Proces richting ALV juni 2027

In haar vergadering van 31 augustus heeft het bestuur over de door de bestuurlijke werkgroep uitgewerkte denklijn gesproken. Het vertrekpunt en de beoogde richting worden is in deze stand van zaken verder toegelicht. Op dit moment lopen er verschillende gesprekken over de geldstromen en financiering van de VNG. De verschillende lagen van deze gesprekken komen weer bij elkaar in het vervolgproces.

Het proces richting de toekomstige financiering van de VNG kent de volgende stappen:

1. Met de start van het nieuwe bestuur wordt het voorstel, zoals in deze stand van zaken geschetst, met daarin de contouren voor beëindiging van de huidige contributiesystematiek en de opstart van een nieuwe meerjarige systematiek overgedragen naar de nieuwe penningmeester en bestuur.
2. Met de vaststelling van de uitgewerkte richting geeft het vorige VNG bestuur een kader en lijn waarlangs het nieuwe VNG-bestuur vanaf begin 2028 toe kan werken naar een definitief voorstel voor afwikkeling van de huidige contributiesystematiek. Beoogd is dat dit voorstel in de ledenvergadering van juni 2027 dan leidt tot één contributievoorstel voor de jaren 2028-2030.
3. De ALV van juni 2027 besluit vervolgens over de wijze waarop de huidige contributiesystematiek wordt afgerond. Daarna wordt het gesprek vervolgd over de opstart van een nieuwe contributiesystematiek vanaf 2031 en de verdere uitwerking van de twee in de bestuurlijke werkgroep genoemde aanvullende lijnen rondom het Fonds GGU en de stemverhouding.

Gevraagde besluiten ALV december 2026

In deze Najaars ALV worden de leden gevraagd om in te stemmen met:

1. Het geschetste vervolgproces
2. Het uitgangspunt dat het structurele tekort versneld moet worden ingelopen
3. Het uitgangspunt dat hiervoor een gezamenlijke en evenredige inspanning nodig is van het VNG-bureau (taakstelling) en de leden (contributieverhoging).

Als de leden hiermee instemmen worden op basis van deze uitgangspunten concrete voorstellen uitgewerkt, die in de ALV van juni 2027 aan de leden worden voorgelegd.

Verantwoording bestuur over uitvoering moties ALV

(Bijlage bij ledenbrief “Uitnodiging ALV 11 december 2026” van 13 november 2026)

Samenvatting

Hierbij legt het VNG bestuur verantwoording af aan de leden over de uitvoering van de moties die zijn aangenomen op de ALV van 30 september 2026 en de motie die op deze ALV is aangehouden. Bij iedere motie is aangegeven of het bestuur voorstelt om de motie af te doen of langer aan te houden. Uitgangspunt is dat moties worden afgedaan, waarbij de oproep in de motie integraal onderdeel wordt van de VNG-inzet op betreffende onderwerp. Bij uitzondering kan het bestuur om politiek-strategische of meer inhoudelijke overwegingen voorstellen om moties aan te houden.

Voorstel aan de leden

Het bestuur stelt de leden voor om in te stemmen met de verantwoording van het bestuur over de uitvoering van moties, inclusief de voorstellen om de betreffende moties als afgedaan te beschouwen dan wel aan te houden.

Inhoudsopgave verantwoording uitvoering moties

Aangehouden motie eerdere ALV 3

Motie Winterswijk “Betere Spreiding van Commissievoorzitterschappen over Verschillende Typen Gemeenten” 3

Aangenomen moties ALV 30 september 2026 4

Motie Zeist e.a. ‘Stop marktwerking publieke gezondheidszorg asielzoekers’ 4

Motie Kaag en Braassem e.a. 'Uitzonderlijk kostbare casuïstiek jeugdzorg: niet alleen een lokale of regionale verantwoordelijkheid, maar nadrukkelijk ook een landelijke verantwoordelijkheid' 4

Motie Harlingen 'Betere zorg voor mensen met zware multiproblematiek 5

Motie Winterswijk 'Kleine scholen vragen om meer dan een liniaal' 5

Motie Heemstede e.a. 'Samen voor een veilig thuis' 6

Motie Zwolle e.a. 'Landelijke regie en uniforme ontsluiting van woning- en energiedata voor de energietransitie' 8

Motie Sittard-Geleen e.a. ‘Geef warmtenetten een volwaardige plaats in de aanpak van netcongestie’ 8

Motie Hengelo e.a. ‘Ruimtelijk sturen op maatschappelijke opgaven vanuit het energiesysteem; gemeentelijke eisen voor de inzet op wetgevingstraject’ 9

Motie Sittard-Geleen e.a. ‘Strategisch-economische belangen beter verankeren in de aanpak van netcongestie’ 9

Motie Oudewater e.a. ‘Evaluatie en verbetering proces ‘eerder aanvragen’ transportcapaciteit woningbouw en scholen’ 10

Motie Stichtse Vecht e.a. 'Lobby om verbod op bevissen uitheemse rivierkreeftsoorten te schrappen' 10

Motie Land van Cuijk e.a. ‘Wegnemen van belemmeringen en versterken rijksregie en ondersteuning bij de realisatie van woonwagenstandplaatsen’ 11

Motie Tilburg e.a. ‘Circulair bouwen’ 11

Motie Zuidplas ‘Maatschappelijke weerbaarheid begint onderop’ 12

Motie Winterswijk 'Toereikende rijksfinanciering nieuw streekomroepbestel' 12

Motie IJsselstein e.a. 'Van convenant naar commitment: structureel partnerschap voor digitale veiligheid' 13

Motie Nissewaard ‘Voor een volledige en structurele compensatie van de Wet open overheid’ 13

Motie Terneuzen ‘Naar een uitvoerbare Wet open overheid’ 13

Aangehouden motie eerdere ALV

Onderwerp: Verenigingszaken	
Motie Winterswijk "Betere Spreiding van Commissievoorzitterschappen over Verschillende Typen Gemeenten"	
Inhoud/oproep: (samengevat)	Oproep aan bestuur en Voordrachtscommissie: - Vanaf de eerstvolgende sollicitatieprocedure actief te streven naar een betere spreiding van commissievoorzitterschappen over verschillende typen gemeenten, waaronder kleinere, middelgrote en niet-stedelijke gemeenten - Bij benoemingen nadrukkelijk te letten op geografische spreiding, gemeentegrootte en variatie in stedelijkheid - Transparant te rapporteren over de spreiding van voorzittersfuncties en dit bij benoemingsprocedures aan de ledenvergadering voor te leggen.
Verantwoording:	Bij de samenstelling van nieuwe bestuur en commissies heeft de Voordrachtscommissie het uitgangspunt gehanteerd van "kwaliteit met behoud van herkenbaarheid voor de achterban". In het kader van die herkenbaarheid heeft de Voordrachtscommissie bij de vaststelling van haar voordracht voor de commissievoorzitterschappen nadrukkelijk rekening gehouden met de criteria gemeentegrootte, geografische spreiding en stedelijkheid. Wat "kwaliteit" betreft heeft de Voordrachtscommissie kandidaten beoordeeld op basis van de vooraf gedeelde profielschetsen. De vertrouwelijke aanbevelingen van de netwerken en provinciale afdelingen gaven de Voordrachtscommissie houvast bij het maken van haar afwegingen. Op voordracht van de Voordrachtscommissie heeft het VNG-bestuur waarnemers in VNG-bestuur en commissies benoemd. Op de Najaars ALV van 11 december is de mogelijkheid geopend om andere kandidaten te stellen. Daar vindt de formele benoeming plaats.
Voorstel:	De motie als afgedaan te beschouwen

Aangenomen moties ALV 30 september 2026

Onderwerp: Asiel, migratie en integratie	
Motie Zeist e.a. ‘Stop marktwerking publieke gezondheidszorg asielzoekers’	
Inhoud/oproep: (samengevat)	Oproep aan bestuur: Lobby voor aanpassing Europese aanbestedingsrichtlijn opdat publieke gezondheidszorg als inherent publieke taak kan worden uitgezonderd van de aanbestedingsplicht en publieke diensten rechtsreeks kunnen worden gegund.
Verantwoording:	De VNG voert al enige tijd een actieve lobby richting Europa voor een uitzonderingsplicht op de Europese aanbestedingsplicht voor publieke diensten voor het hele sociale domein, met name voor Wmo ondersteuning en jeugdhulp. De oproep uit deze motie wordt hierin nadrukkelijk meegenomen.
Voorstel:	De motie aan te houden

Onderwerp: Zorg, Jeugd en Onderwijs	
Motie Kaag en Braassem e.a. 'Uitzonderlijk kostbare casuïstiek jeugdzorg: niet alleen een lokale of regionale verantwoordelijkheid, maar nadrukkelijk ook een landelijke verantwoordelijkheid'	
Inhoud/oproep: (samengevat)	Oproep aan bestuur: Namens alle gemeenten te pleiten voor een landelijk financieel vangnet voor uitzonderlijk dure jeugdzorgcasuïstiek.
Verantwoording:	Naar aanleiding van de afspraken in de Hervormingsagenda Jeugd is er een theoretische verkenning uitgevoerd op welke wijze financiële solidariteit in de jeugdzorg vormgegeven zou kunnen worden. Aanvullend daarop is in een recente kamerbrief het onderzoek naar dure casuïstiek gepubliceerd. Ook worden er gesprekken gevoerd met het Rijk over de beheersing van het stelsel waar het financiële aspect (inclusief daarbij behorende dure casuïstiek) ook deel van uitmaakt. Tot slot komt de commissie van Ark met haar tweede advies over de voortgang van de Hervormingsagenda Jeugd. Rekening houdend met de hierboven genoemde ontwikkelingen zal de komende periode het proces voor het verder verkennen van een landelijk vangnet – in afstemming met gemeenten en Rijk – verder worden uitgewerkt. De ALV zal tijdens de ALV van juni 2027 worden geïnformeerd over de voortgang.
Voorstel:	De motie aan te houden

Onderwerp: Zorg, Jeugd en Onderwijs	
Motie Harlingen 'Betere zorg voor mensen met zware multiproblematiek	
Inhoud/oproep: (samengevat)	Oproep aan het bestuur: Start een lobby bij kabinet en parlement, zo mogelijk in samenspraak met andere betrokken partijen als politie en ggz, om op dit punt juridische en financiële oplossingen te realiseren.
Verantwoording:	De VNG brengt het belang van passende juridische en financiële kaders voor (gedwongen) zorg voor mensen met (zware) multiproblematiek bij het Rijk onder de aandacht. Dat doen we bijvoorbeeld via de landelijke stuurgroep Zorg en Veiligheid. Ook zijn we betrokken bij de kabinetsbrede aanpak voor personen met verward of onbegrepen gedrag. In de Kamerbrief van 5 oktober 2026 erkent het kabinet een deel van de problematiek uit de motie. Burgemeesters missen volgens de brief instrumentarium om in acute situaties tijdig tot een passende plek te komen. Er wordt onderzocht of zij meer bevoegdheden en handelingsperspectieven nodig hebben. Verder heeft het kabinet besloten de lopende regionale en lokale projecten van het Actieprogramma Grip op Onbegrip (ZonMw) te continueren. Dat gebeurt tot en met december 2027. Het rijk heeft hiervoor een incidentele subsidie van €8 miljoen beschikbaar gesteld. ZonMw heeft hiervoor een subsidieoproep uitgezet. Het is nog niet duidelijk of en hoe de juridische en financiële mogelijkheden voor (gedwongen) zorg voor mensen met (zware) multiproblematiek structureel worden uitgebreid. De VNG zal hierop aangehaakt blijven en de ALV informeren over de voortgang.
Voorstel:	De motie aan te houden

Onderwerp: zorg, jeugd en onderwijs	
Motie Winterswijk 'Kleine scholen vragen om meer dan een liniaal'	
Verantwoording:	VNG draait mee in de klankbordgroep stelselwijziging PO. Daar wordt het onderwerp besproken. Ook werken we mee aan de handreiking die wordt ontwikkeld. Op beide plaatsen pleiten we meer aandacht voor de leefbaarheid van kernen en dorpen en minder rechtlijnige afstandsnormen. Sinds het aannemen van de motie hebben we nog geen verandering inzake de voorstellen van de stelselwijziging PO-beleid kunnen bepleiten.
Voorstel:	De motie aan te houden

Onderwerp: Zorg, jeugd en onderwijs	
Motie Heemstede e.a. 'Samen voor een veilig thuis'	
Inhoud/oproep: (samengevat)	Verzoek aan het bestuur: Te pleiten voor structurele, toereikende en geïndexeerde financiering voor de wettelijke taken van de Veilig Thuis-organisaties.

Onderwerp: Zorg, jeugd en onderwijs	
Verantwoording:	De VNG heeft deze signalen reeds actief onder de aandacht gebracht van het rijk. Tijdens het Bestuurlijk Overleg Wmo van 2 juli 2026 heeft de delegatie van de commissie ZJO de brandbrief van het Landelijk Netwerk Veilig Thuis expliciet besproken met de minister. Daarbij is benadrukt dat gemeenten al geruime tijd waarschuwen voor de groeiende spanning tussen maatschappelijke verwachtingen, wettelijke taken en beschikbare middelen. Namens gemeenten is onder meer aangegeven dat: • de maatschappelijke en politieke aandacht voor de aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties groot is, terwijl passende financiering achterblijft; • de vraag naar ondersteuning blijft toenemen, de problematiek complexer wordt en de kosten oplopen zonder dat de financiering hierin meebeweegt; • gemeenten de extra kostenstijgingen binnen de keten niet langer kunnen opvangen binnen de bestaande budgetten; • de gevolgen van het uitblijven van oplossingen uiteindelijk voelbaar worden voor slachtoffers, onder andere door oplopende wachttijden, druk op preventie en beperkingen in tijdige bescherming en ondersteuning. De VNG, het LNVT en het rijk werken samen aan zowel de actuele opgaven rond capaciteit, kwaliteit en uitvoerbaarheid van Veilig Thuis als aan de langere termijn. In het kader van het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming wordt gewerkt aan de toekomstige inrichting van het stelsel en de structurele balans tussen opdracht, verwachtingen, capaciteit, arbeidsmarktrealiteit en financiering. Daarnaast zijn VNG en VWS gestart met een gezamenlijk traject gericht op een meer uniforme en toekomstbestendige aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties. Daarbij worden de huidige kosten en sturingsmogelijkheden onderzocht, minimale functies en kwaliteitsnormen uitgewerkt en wordt gekeken naar een passende bestuurlijke en financiële inrichting van het stelsel. Ook wordt gewerkt aan beter inzicht in regionale verschillen en wordt aangesloten bij bestaande trajecten, waaronder de Werkagenda Veilig Thuis. De commissie ZJO en het bestuur zullen over de voortgang van deze trajecten actief op de hoogte worden gehouden en tijdens de ALV van juni 2027 zal in het kader van verantwoording van deze motie een terugkoppeling worden gegeven.
Voorstel:	De motie aan te houden

Onderwerp: Economie, Klimaat, Energie en Milieu	
Motie Zwolle e.a. 'Landelijke regie en uniforme ontsluiting van woning- en energiedata voor de energietransitie'	
Inhoud/oproep: (samengevat)	Verzoek aan het bestuur: Zich richting rijk in te zetten voor landelijke regie op het ontsluiten en beschikbaar stellen van gebouw- en energiedata voor gemeenten; met het rijk te werken aan heldere en werkbare AVG-kaders voor het gebruik van woningdata door gemeenten.
Verantwoording:	De inhoud van de motie was al een actiepunt binnen de VNG omdat wij de noodzaak onderkennen. Wij blijven ons inzetten voor regie op de datavraagstukken binnen de energietransitie. Dit doen wij binnen de Interbestuurlijke Werkwijze (IBW) maar ook rechtstreeks richting Rijk, provincies, Netbeheer NL en andere relevante organisaties. Vanuit de IBW is het Landelijk Ondersteuningsprogramma Energietransitie opgericht. Hier brengen wij ook op de gemeentelijke belangen in om meer inzicht te krijgen in energiedata en dat er meer samenhang moet komen tussen verschillende databronnen/portalen. Dat AVG-kaders hier mogelijk voor aangepast moeten worden is een actiepunt dat wij toegevoegd hebben. Vanuit de EPBD moet 1 juli 2027 detailinformatie van de beschikbare energielabels beschikbaar komen voor decentrale overheden. Wij zijn met RVO (Ep-online) in gesprek hoe zij/wij deze informatie het beste kunnen ontsluiten. Dit staat ook op de agenda bij het Landelijk Ondersteuningsprogramma Energietransitie.
Voorstel:	De motie aan te houden

Onderwerp: Economie, Klimaat, Energie en Milieu	
Motie Sittard-Geleen e.a. 'Geef warmtenetten een volwaardige plaats in de aanpak van netcongestie'	
Inhoud/oproep: (samengevat)	De motie is reeds in ontwikkeling door middel van een impactanalyse. Op basis van deze impactanalyse van netcongestie op de gemeentelijke opgaven zullen we de inzet bepalen over hoe de samenhang met warmtenetten, energiebesparing en flexibiliteit doeltreffender kunnen worden meegenomen richting de Kamer. Met het oog op deze uitwerking zullen de impactanalyse en onze nadere positiebepaling in de commissie Economie, Klimaat, Energie en Milieu (EKEM) ter besluitvorming worden voorgelegd.
Verantwoording:	Omdat het gevraagde volledig in lijn is met het huidige VNG-beleid adviseren we de motie over te nemen. De motie fungeert hiermee als bestuurlijke steun in de rug voor onze lopende positiebepaling en lobby om de integrale afweging in Den Haag verankerd te krijgen.

Onderwerp: Economie, Klimaat, Energie en Milieu	
Voorstel:	De motie aan te houden
Motie Hengelo e.a. 'Ruimtelijk sturen op maatschappelijke opgaven vanuit het energiesysteem; gemeentelijke eisen voor de inzet op wetgevingstraject'	
Inhoud/oproep: (samengevat)	Verzoek aan het bestuur: Bij het rijk te pleiten dat een aantal principes in stand dienen bij het wetgevingstraject *Omgevingsrechtelijk sturen op het energiesysteem;* dat de minister duidelijkheid moet bieden over de invulling van de gebiedsgerichte coördinerende taak van de provincie en de autonome positie van gemeenten; en met de minister in gesprek te gaan over de mogelijke maatschappelijke gevolgen van het wetgevingstraject.
Verantwoording:	In lijn met de motie hebben we in de tweede week van oktober een juridisch onderzoek uitgezet om een advies te krijgen rond de nieuwe provinciale taak en subsidariteit. We gaan met het ministerie van EZK in gesprek of zij gezamenlijk een breder onderzoek met ons willen uitzetten, wanneer noodzakelijk bestuurlijk tijdens het BO Klimaat & Energie van 16 december
Voorstel:	De motie aan te houden

Onderwerp: Economie, Klimaat, Energie en Milieu	
Motie Sittard-Geleen e.a. 'Strategisch-economische belangen beter verankeren in de aanpak van netcongestie'	
Inhoud/oproep: (samengevat)	Verzoek aan het bestuur: bij het kabinet aandacht te vragen voor een expliciete weging van strategisch-economische belangen binnen het nationale beleid rond netcongestie, denk aan industriële clusters van nationaal belang, Brainport of de Rotterdamse haven.
Verantwoording:	Op dit moment wordt de motie in uitvoering gebracht door middel van een impactanalyse. Op basis van de impactanalyse netcongestie op de gemeentelijke opgaven zullen we inzet bepalen hoe we het bredere energiesysteemperspectief doeltreffend kunnen behartigen in onze netcongestiestrategie. Met het oog op deze uitwerkingen zullen de impactanalyse en onze nadere positiebepaling in de commissie Economie, Klimaat, Energie en Milieu (EKEM) ter besluitvorming worden voorgelegd, waarna deze ter verantwoording van deze motie ook met de ALV gedeeld zal worden.
Voorstel:	De motie aan te houden

Onderwerp: Economie, Klimaat, Energie en Milieu	
Motie Oudewater e.a. 'Evaluatie en verbetering proces 'eerder aanvragen' transportcapaciteit woningbouw en scholen'	
Inhoud/oproep: (samengevat)	Verzoek aan het bestuur: het proces "eerder aanvragen" en de wijze waarop dit landelijk is ingevoerd zo spoedig mogelijk te evalueren met gemeenten en een voorstel te doen hoe de ontstane situatie in de toekomst te voorkomen.
Verantwoording:	De VNG zal in Q4 dit jaar 2 bijeenkomsten faciliteren- zowel bestuurlijk als ambtelijk - waarin feedback opgehaald zal worden bij gemeenten rondom het proces Eerder aanvragen. Dit doen we zowel op inhoud, proces als samenwerking. Ook zullen we de rol van de VNG in dit proces tegen het licht houden. Het doel is om hieruit *lessons learned* te halen, een terugkoppeling zullen we in het kader van verantwoording over deze motie te zijner tijd aan de ALV voorleggen.
Voorstel:	De motie aan te houden

Onderwerp: Ruimte, Wonen en Mobiliteit	
Motie Stichtse Vecht e.a. 'Lobby om verbod op bevissen uitheemse rivierkreeftsoorten te schrappen'	
Inhoud/oproep: (samengevat)	Verzoek aan het bestuur: zich namens de Nederlandse gemeenten actief in te zetten richting het Rijk voor een verruiming van bevoegdheid voor sportvissers en andere inwoners om met daarvoor geschikt vistuig gericht te vissen op invasieve uitheemse rivierkreeften en deze te vervoeren naar huis voor eigen consumptie
Verantwoording:	Beginoktober heeft de staatssecretaris van LVVN aan de Tweede Kamer laten weten dat er een nieuwe regeling voor bevissing van uitheemse rivierkreeften komt. In die regeling kunnen waterschappen toestemming geven aan bijvoorbeeld hobbyvissers, sportvisverenigingen, aannemers en muskusratbestrijders om rivierkreeften te vangen met daarvoor aangewezen vistuig. De VNG zal aansluiten bij lobby van de Unie van Waterschappen rondom deze regeling zo lang het nodig is.
Voorstel:	De motie als afgedaan te beschouwen

Onderwerp: Ruimte, Wonen en Mobiliteit	
Motie Land van Cuijk e.a. 'Wegnemen van belemmeringen en versterken rijksregie en ondersteuning bij de realisatie van woonwagenstandplaatsen'	
Inhoud/oproep: (samengevat)	Verzoek aan het bestuur: Bij het kabinet te pleiten dat voorgenomen wijzigingen van wet- en regelgeving de (her)plaatsing van woonwagens niet belemmerd. Bij het kabinet te pleiten voor een stevigere rijksregie op uitvoering en implementatie
Verantwoording:	De VNG zet zich gedurende de rest van 2026 en in 2027 richting het Rijk in voor het wegnemen van belemmeringen bij de realisatie van woonwagenstandplaatsen. Daarbij ligt de nadruk op het oplossen van knelpunten rond de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen en het Besluit bouwwerken leefomgeving bij herplaatsing van bestaande woonwagens, aanvullende financiële middelen, verlenging van de uitvoeringstermijnen van al toegekende RHA-subsidies en versterking van de landelijke regie en ondersteuning. Daarnaast zet de VNG in op het beter benutten van bestaande landelijke ondersteuning. RVO heeft inmiddels bevestigd dat gemeenten voor concrete vraagstukken rond woonwagenstandplaatsen terechtkunnen bij het Expertteam Woningbouw. De VNG ondersteunt gemeenten daarnaast via kennisdeling in de contactgroep woonwagenbeleid en praktische hulpmiddelen, waaronder een juridisch advies over verkoop en erfpacht van standplaatsen, inclusief modelcontracten en een keuzehulp, die naar verwachting vóór eind 2026 beschikbaar komen.
Voorstel:	De motie aan te houden

Onderwerp: Ruimte, Wonen en Mobiliteit	
Motie Tilburg e.a. 'Circulair bouwen'	
nhoud/oproep: (samengevat)	Verzoek aan het bestuur: Zich bij het rijk in te zetten voor een bestuurlijke afspraak tussen rijk, provincie, gemeenten en waterschappen waarin circulair bouwen en de verankering daarvan in Besluit bouwwerken leefomgeving (BbL) mee te nemen. Circulair bouwen mee te nemen in de actualisatie van de krachtenbundeling Rijk-Regio Circulaire Economie en het initiatief mee te nemen voor een bestuurlijke dialoog tussen VNG, IPO, Unie van Waterschappen, ministerie Klimaat en Groene Groei en Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening gericht op een gezamenlijke normeringsroadmap voor circulair bouwen.

Onderwerp: Ruimte, Wonen en Mobiliteit	
Verantwoording:	We hebben de wens van gemeenten om circulair bouwen op te nemen in het Besluit Bouwwerken Leefomgeving (Bbl) kenbaar gemaakt aan het ministerie van VRO. We hebben aangegeven dat via de reguliere procedure/werkwijze deze wens van gemeenten behandeld moet gaan worden. Over de uitkomsten zullen we onze leden bij de volgende ALV informeren. Wij zetten ons al interbestuurlijk in op dit onderwerp, een voorbeeld daarvan is het diner pensant van minister Stientje van Veldhoven KGG, 14 oktober jl. Op dit moment zijn we in gesprek over het vervolg van de krachtenbundeling Rijk-Regio Circulaire Economie, waarbij het onderwerp circulair bouwen een onderdeel is.
Voorstel:	De motie aan te houden

Onderwerp: Lokaal Bestuur en Veiligheid	
Motie Zuidplas 'Maatschappelijke weerbaarheid begint onderop'	
Inhoud/oproep: (samengevat)	Verzoekt het bestuur om: Bij het kabinet te bepleiten dat structurele en toereikende middelen voor gemeenten beschikbaar komen voor de brede lokale maatschappelijke weerbaarheidsopgave.
Verantwoording:	Gemeenten krijgen de komende jaren extra geld voor de maatschappelijke weerbaarheidsopgave, dit is een goed begin maar onvoldoende om de hele opgave te financieren, daarom blijven we de komende periode gesprekken voeren met min BZK over aanvullende financiering.
Voorstel:	De motie aan te houden

Onderwerp: Lokaal Bestuur en Veiligheid	
Motie Winterswijk 'Toereikende rijksfinanciering nieuw streekomroepbestel'	
Inhoud/oproep: (samengevat)	Verzoek aan het bestuur: De financiële gevolgen van het nieuwe streekomroepbestel voor gemeenten actief te blijven volgen en de belangen van gemeenten hierover richting het Rijk te blijven behartigen.
Verantwoording:	Er is structureel ambtelijk overleg tussen de VNG en OCW op het onderwerp media. Met de ambtenaren van OCW is afgestemd dat de uit te voeren monitor, waarbij de financiële gevolgen voor de nieuwe streekomroepen in kaart worden gebracht, een agendapunt wordt tijdens deze overleggen. Als blijkt uit de monitor dat de rijks financiering onvoldoende is voor de streekomroepen zal de VNG hierover in overleg gaan met de verantwoordelijke minister. De VNG zal hierover communiceren richting gemeenten (nieuwsbericht, website).
Voorstel:	De motie als afgedaan te beschouwen.

Onderwerp: informatiesamenleving	
Motie IJsselstein e.a. 'Van convenant naar commitment: structureel partnerschap voor digitale veiligheid'	
Inhoud/oproep: (samengevat)	Verzoekt het bestuur om: De ingezette koers op digitale veiligheid met kracht voortvarend door te zetten en in dialoog met het ministerie van BZK, EZK, Defensie, JenV en andere relevante ministeries, overeenstemming te bereiken over een evenwichtige samenwerking tussen rijk en gemeenten en daarbij een aantal eisen te stellen met betrekking tot de financiering van digitale veiligheid bij gemeenten en de wettelijke taken van de IBD.
Verantwoording:	VNG voert de dialoog met de ministeries over een evenwichtige samenwerking tussen rijk en gemeenten en de benodigde financiering voor digitale veiligheid.
Voorstel:	De motie aan te houden

Onderwerp: Informatiesamenleving	
Motie Nissewaard 'Voor een volledige en structurele compensatie van de Wet open overheid'	
Inhoud/oproep: (samengevat)	Oproep aan het bestuur: De uitvoeringsvoorwaarden en de financiële compensatie van de Woo op korte termijn gezamenlijk met het Rijk te evalueren en daarbij uit te gaan van de werkelijke uitvoeringslasten, kosten en capaciteit bij gemeenten en niet uitsluitend van een vooraf vastgesteld normbedrag.
Verantwoording:	Wij volgen het onderzoek dat BZK doet naar de uitvoeringslasten van de Wet open overheid en brengen hierin het gemeentelijke perspectief in. De uitkomsten van dit onderzoek dienen als inzet van de gesprekken die de VNG zal voeren met het rijk in het kader van de evaluatie van de wet en mogelijke aanvullende compensatie. Wij verwachten tijdens de ALV van juni 2027 de eerste uitkomsten te kunnen delen met de ALV.
Voorstel:	De motie aan te houden

Onderwerp: Informatiesamenleving	
Motie Terneuzen 'Naar een uitvoerbare Wet open overheid'	
Inhoud/oproep: (samengevat)	Verzoek aan het bestuur: bij het kabinet en de Tweede Kamer actief te pleiten voor aanpassing van de Wet open overheid zodat de wet beter uitvoerbaar wordt voor gemeenten.

Onderwerp: Informatiesamenleving	
Verantwoording:	Wij volgen het onderzoek dat BZK doet naar de uitvoeringslasten van de Wet open overheid en brengen hierin het gemeentelijke perspectief in. De uitkomsten van dit onderzoek dienen als inzet van de gesprekken die de VNG zal voeren met het rijk in het kader van de evaluatie van de wet. Wij verwachten tijdens de ALV van juni 2027 de eerste uitkomsten te kunnen delen met de ALV.
Voorstel:	De motie aan te houden